МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ: НОВОЕ ВРЕМЯ»

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH (NAcSIR)

OJS OPEN JOURNAL SYSTEMS

International Electronic Scientific and Practical Journal

ISSN(Print) 3005-4729
e-ISSN(Online) 3005-4737

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH(NACSIR)

SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME

International Electronic Scientific and Practical Journal

№8 (2024)
Журнал основан в 2023 г.
Ежемесячное научное издание

Адрес редакции:
Республика Казахстан, 010000, г. Астана, проспект Мангилик Ел, С4.6
E-mail: nacsir.nauka@gmail.com
Адрес страницы в сети Интернет: nacsir.kz

Google Scholar OPEN ACCESS INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

© Авторы статей, 2024
© Редакция National Academy of
Scientific and Innovative Research(NAcSIR)

Главный редактор:
Абенов Айдос Максатович, *PhD (Казахстан)*

Редакционная коллегия

Сериков Айдос Максатович,
PhD (Казахстан)
С. Айтбаева,
магистр гуманитарных наук (Казахстан)
Аубакиров Максат Отешович,
кандидат педагогических наук (Казахстан)
Бурханов Ермек Нурмакович,
профессор (Казахстан)
Искандаров М.И.,
д.б.н., профессора (Кыргызстан)
Ниязова Т.Д.,
к.т.н., доцент (Узбекистан)
Хужамбердиев А.А.,
PhD (Узбекистан)
Ходжиева А.Б.,
кандидат медицинских наук (Таджикистан)
Борисов Антон Васильевич,
кандидат политологических наук, доцент (Россия)
Ахмедова С.Р.,
кандидат психологических наук, (Азербайджан)
Досина Елена Владимировна,
кандидат филологических наук (Белоруссия)
Курманов Айбол Болатович,
кандидат экономических наук (Кыргызстан)
Чемерисов Сергей Андреевич,
профессор, доктор юридических наук (Казахстан)
Жамбылов Канат Оралович,
профессор, доктор медицинских наук (Казахстан)

Editorial team

Aydos Maksatovich Serikov,
PhD (Kazakhstan)
S. Aitbaeva,
Master of Humanities (Kazakhstan)
Aubakirov Maksat Oteshovich,
Candidate of Pedagogical Sciences (Kazakhstan)
Burhanov Ermek Nurmakovich,
professor (Kazakhstan)
Iskandarov M.I.,
PhD, professor (Kyrgyzstan)
Niyazova T.D.,
Ph.D., associate professor (Uzbekistan)
Khuzhamberdiev A.A., PhD (Uzbekistan)
Khodzhieva A.B., candidate of medical sciences (Tajikistan)
Borisov Anton Vasilyevich,
candidate of political sciences, associate professor (Russia)
Akhmedova S.R.,
candidate of psychological sciences, (Azerbaijan)
Dosina Elena Vladimirovna,
candidate of philological sciences (Belarus)
Aybol Bolatovich Kurmanov,
Candidate of Economic Sciences (Kyrgyzstan)
Chemerisov Sergey Andreevich,
professor, doctor of legal sciences (Kazakhstan)
Zhambylov Kanat Oralovich,
professor, doctor of medical sciences (Kazakhstan)

Издатель: National Academy of Scientific and Innovative Research(NAcSIR)
Тематическая направленность: *по различным отраслям технических, естественных, медицинских, общественных и гуманитарных наук.*
Периодичность: Ежемесячно
Международный научный журнал зарегистрирован в комитете информации, Министерства культуры и информации Республики Казахстан.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК 372.851

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ВЫПОЛНЕНИЯ СЛОЖНЫХ МНОГОУРОВНЕВЫХ ЗАДАНИЙ С ПОМОЩЬЮ ПРИЕМОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ?

Сугралинова Бибигуль Алпысбаевна
учитель математики,
Бисмельдинова Бибигуль Муратовна
учитель математики,
Хавидолда Бахытгул
учитель математики,
«Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического направления»
Павлодар, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: В данной статье рассматривается актуальная проблема современного образования - развитие критического мышления у учащихся. Обсуждаются различные методы и приемы, которые педагоги могут применять для эффективного развития этого важного навыка. Подробно анализируются подходы, такие как формулирование открытых вопросов, проведение дискуссий и дебатов, работа с проблемными ситуациями, использование кейс-метода и поддержка самостоятельного исследования.

Статья освещает не только принципы и методики реализации каждого из этих подходов, но и их практическую значимость для обучающихся. Обсуждаются примеры успешного применения этих методов в различных образовательных контекстах и их влияние на развитие навыков аналитического мышления, самостоятельности и критического мышления у учащихся.

Авторы статьи выделяют важность развития критического мышления в контексте современного общества, где умение анализировать информацию, принимать обоснованные решения и критически мыслить становятся все более ценными. Подробно рассматривается роль критического мышления в успехе учащихся как в учебе, так и в их будущей профессиональной деятельности, а также предлагаются рекомендации по интеграции этих методов в образовательную практику для достижения наилучших результатов.

Ключевые слова: Критическое мышление, открытые вопросы, дискуссии, дебаты, проблемные ситуации, Кейс-метод, самостоятельное исследование.

В современном образовании наблюдается сдвиг от учебной парадигмы, основанной исключительно на передаче знаний, к более глубокому пониманию и применению информации. Сегодняшние ученики должны обладать не только базовыми фактическими знаниями, но и развитыми навыками мышления, чтобы успешно справляться с вызовами современного мира. Для этого педагоги должны уделять большее внимание развитию критического мышления у своих учеников. Критическое мышление представляет собой способность анализировать информацию, делать обоснованные выводы, решать проблемы и принимать обоснованные решения. Этот навык становится все более важным в современном обществе, где информация постоянно меняется и требует гибкого и адаптивного подхода.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Чтобы развить критическое мышление у учащихся, педагоги могут использовать различные методы и приемы:

1. Формулирование открытых вопросов. Задавая учащимся вопросы, которые требуют анализа и обоснованных ответов, педагоги мотивируют их развивать критическое мышление. Ответы на такие вопросы часто не имеют однозначного решения и требуют аргументации.

Формулирование открытых вопросов является эффективным способом стимулировать критическое мышление у учащихся. Когда педагоги задают вопросы, которые не имеют простого «правильного» ответа, это заставляет учащихся думать самостоятельно, анализировать предмет обсуждения и обосновывать свои ответы. Открытые вопросы часто подразумевают множество возможных точек зрения и требуют обоснования выбранной позиции. Например, вместо того, чтобы спрашивать учащихся «Каковы были причины Первой мировой войны?», педагог может задать вопрос вроде «Какие факторы, по вашему мнению, оказали наибольшее влияние на развитие конфликта в начале 20-го века и почему?». Такой вопрос требует от учащихся более глубокого анализа событий и формирования собственной точки зрения на основе имеющихся фактов и аргументов. Работа с открытыми вопросами способствует развитию критического мышления у учащихся, а также учит их взаимодействовать с информацией в более гибком и адаптивном режиме.

2. Проведение дискуссий и дебатов. Дискуссии и дебаты поощряют учащихся выражать свои мысли и аргументировать свою точку зрения. Это помогает им развивать навыки анализа и оценки информации, а также учит обоснованно отстаивать свою позицию.

Проведение дискуссий и дебатов является мощным инструментом для развития критического мышления у учащихся. В ходе дискуссий учащиеся выражают свои суждения и мнения по поводу определенной проблемы или темы, обсуждают различные точки зрения и аргументируют свои позиции. Дебаты, в свою очередь, представляют собой формализованные структурированные дискуссии, где учащиеся выступают за или против определенного утверждения.

Участие в дискуссиях и дебатах требует от учащихся активного анализа информации, оценки аргументов и формулирования собственных ответов. Они вынуждены рассматривать проблему с разных сторон, учитывая различные точки зрения и возможные альтернативы. Такой процесс способствует развитию их критического мышления и способности к анализу информации. Участие в дискуссиях и дебатах учит учащихся обоснованно отстаивать свою позицию, искать подтверждение своих аргументов в источниках и давать аргументированные контраргументы. Это развивает навыки самоутверждения и убеждения, а также способность анализировать информацию с критической точки зрения.

Проведение дискуссий и дебатов в образовательном процессе не только способствует активизации мыслительной деятельности учащихся, но и помогает им развивать навыки анализа и оценки информации, аргументации и убеждения, что важно для успешной адаптации в современном информационном обществе.

3. Работа с проблемными ситуациями. Предоставление учащимся проблемных ситуаций, требующих поиска решений, способствует развитию их критического мышления. Это может быть как реальные жизненные ситуации, так и вымышленные кейсы, имитирующие реальные проблемы.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Работа с проблемными ситуациями представляет собой эффективный метод развития критического мышления у учащихся. Этот подход подразумевает предоставление учащимся задач или ситуаций, в которых они должны применить свои знания, аналитические навыки и креативное мышление для нахождения оптимального решения.

Проблемные ситуации могут быть разного характера: от повседневных жизненных ситуаций до более абстрактных проблем, требующих теоретического анализа. Это может включать в себя реальные сценарии из жизни, с которыми учащиеся могут столкнуться в будущем, а также вымышленные кейсы, созданные для имитации реальных проблем и вызовов.

При работе с проблемными ситуациями учащимся предоставляется возможность самостоятельно исследовать ситуацию, выявлять причины и следствия, анализировать варианты решения и принимать обоснованные решения. Они вынуждены рассматривать проблему с разных сторон, учитывая различные факторы и возможные последствия, что способствует развитию их критического мышления.

Работа с проблемными ситуациями способствует развитию у учащихся навыков сотрудничества и коммуникации, так как часто требуется коллективное решение проблемы. Учащиеся учатся эффективно общаться, обсуждать идеи, аргументировать свои позиции и приходить к консенсусу. Работа с проблемными ситуациями является важным компонентом образовательного процесса, который способствует развитию критического мышления у учащихся, их способности анализировать информацию, принимать обоснованные решения и эффективно решать проблемы в различных сферах жизни.

4. Использование кейс-метода. Кейс-метод позволяет учащимся анализировать реальные ситуации из практики и принимать обоснованные решения на их основе. Этот метод развивает критическое мышление и способствует применению полученных знаний на практике. Использование кейс-метода в образовании представляет собой эффективную стратегию для развития критического мышления у учащихся. Этот метод базируется на представлении реальных или вымышленных ситуаций из практики, которые требуют анализа и принятия обоснованных решений. Кейс-метод обычно включает в себя следующие этапы:

1. Представление кейса. Учащимся предоставляется описание конкретной ситуации, с которой они должны будут справиться. Это может быть реальная бизнес-ситуация, проблема из области медицины, юриспруденции или любой другой сферы, зависящей от предметной области.

2. Анализ кейса. Учащиеся анализируют представленный кейс, выявляют ключевые факты, определяют проблемы и основные аспекты ситуации. Этот этап требует от них применения знаний, полученных на уроках, и аналитических навыков для понимания сути проблемы.

3. Разработка решения. Учащиеся предлагают свои варианты решения проблемы, основываясь на анализе кейса и своих знаниях. Важно, чтобы решение было обоснованным и учитывало все аспекты ситуации.

4. Обсуждение и обратная связь. После того как учащиеся представили свои решения, проводится обсуждение, в ходе которого анализируются различные точки зрения и аргументы. Это помогает учащимся лучше понять суть проблемы и оценить адекватность своих решений.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Использование кейс-метода в образовательном процессе не только развивает критическое мышление у учащихся, но и обеспечивает применение полученных знаний на практике. Учащиеся учатся адаптировать свои знания к реальным ситуациям, принимать обоснованные решения и эффективно решать проблемы в различных областях своей деятельности. Такой подход к обучению не только повышает мотивацию и интерес учащихся к учебному процессу, но и подготавливает их к успешной деятельности в будущем.

5. Поддержка самостоятельного исследования. Педагоги могут поощрять учащихся проводить самостоятельные исследования по интересующим их темам, анализировать полученные данные и делать выводы. Это помогает развивать у них навыки аналитического мышления и самостоятельного решения задач. Поддержка самостоятельного исследования играет важную роль в развитии критического мышления у учащихся.

Педагоги могут поощрять своих учеников проводить исследования по интересующим их темам, предоставлять ресурсы и поддержку для сбора и анализа данных, а также помогать им формулировать выводы на основе полученной информации.

Самостоятельное исследование требует от учащихся активного применения своих аналитических навыков и критического мышления. Они должны уметь определять цели и задачи исследования, выбирать методы сбора и анализа данных, а также оценивать достоверность полученных результатов. Этот процесс позволяет учащимся развивать навыки самостоятельного решения задач и принятия обоснованных решений на основе имеющихся данных.

Помимо этого, самостоятельное исследование стимулирует у учащихся интерес к обучению и развивает у них умение самостоятельно управлять своим образовательным процессом. Они учатся самостоятельно формулировать вопросы, искать информацию, анализировать ее и делать выводы, что является важным навыком не только в учебе, но и в жизни в целом.

Поддержка самостоятельного исследования играет важную роль в развитии критического мышления у учащихся, помогая им развивать навыки аналитического мышления, самостоятельного решения задач и принятия обоснованных решений. Развитие критического мышления у учащихся требует постоянной работы и поддержки со стороны педагогов.

Однако результаты этой работы оправдывают себя, так как учащиеся, обладающие развитым критическим мышлением, могут успешно применять свои знания и навыки в различных сферах жизни и общественной деятельности.

В заключение, развитие навыков выполнения сложных многоуровневых заданий с использованием приемов критического мышления играет ключевую роль в современном образовании. Образовательные методики, ориентированные на стимулирование критического мышления у учащихся, не только способствуют усвоению знаний, но и формируют у них навыки анализа, оценки и применения информации в различных контекстах.

В современном обществе, где информационные потоки постоянно расширяются, и изменения происходят с быстротой света, развитие критического мышления у учащихся становится необходимостью, а не просто желательным навыком.

Это связано с тем, что критическое мышление является основой для адаптации к новым условиям, эффективного принятия решений и успешной реализации в различных сферах жизни.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Подходы, описанные выше, не только способствуют развитию критического мышления, но и учат учащихся креативности, сотрудничеству, коммуникации и самостоятельности. Например, проведение дискуссий и дебатов учит учащихся выражать свои мысли, уважать мнения других и искать компромиссы.

Работа с проблемными ситуациями позволяет учащимся на практике применять свои знания и умения для решения реальных проблем. Использование кейс-метода позволяет им анализировать реальные ситуации и делать обоснованные выводы на основе имеющейся информации.

Поддержка самостоятельного исследования открывает перед учащимися возможность самостоятельно управлять своим образовательным процессом, выбирать интересующие их темы и глубже изучать их.

Это развивает не только критическое мышление, но и самоуправление, ответственность и уверенность в собственных силах.

Таким образом, развитие критического мышления через подходы, описанные выше, не только помогает учащимся успешно учиться, но и готовит их к будущей жизни в современном обществе, где важно умение анализировать, критически мыслить и принимать обоснованные решения.

Эти навыки становятся ключевыми в реализации себя в профессиональной деятельности, личной жизни и гражданской активности. Поэтому инвестирование в развитие критического мышления у учащихся является важным шагом в создании образованного и успешного общества.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1 Ковалев, В. В. (2014). Развитие критического мышления старшеклассников. Просвещение.

2 Шлыков, В. Л. (2009). Критическое мышление: модели и технологии обучения. Просвещение.

3 Жаманбаева, Ж. (2018). Критикалық ойлау және оқыту: педагогикалық теориялар және құзыреттіліктер [Critical thinking and teaching: pedagogical theories and competencies]. Нұр-Жүйрек.

4 Мухамбетова, А. (2015). Оқушылардың критикалық ойлау қабілетін дамыту: педагогикалық тәжірибе [Developing students' critical thinking skills: pedagogical experience]. Кітап.

5 Темірбек, С. (2013). Оқушылардың критикалық ойлау қабілетін дамыту және оларға білім беру процесін жеткізу [Developing students' critical thinking skills and implementing the learning process]. Наука.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА ПРОЕКТОВ НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА ДЛЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО И КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ

Комарова Ольга Владимировна
педагог,
Северо-Казахстанская область, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Статья посвящена исследованию применения метода проектов в образовательном процессе на уроках художественного труда. Основное внимание уделяется тому, как данный метод способствует развитию творческого, интеллектуального и креативного мышления учащихся. Метод проектов рассматривается как эффективный инструмент для формирования у учеников навыков самостоятельного решения задач, исследовательской деятельности и инновативного подхода к созданию художественных объектов. Особое внимание уделяется практическим примерам, демонстрирующим, как проектная деятельность позволяет учащимся активно использовать свои творческие способности, развивать критическое мышление и улучшать навыки коллаборации. В статье представлены результаты эмпирического исследования, проведенного на базе образовательных учреждений, подтверждающие положительное влияние метода проектов на учебные достижения и личностное развитие учащихся.

Ключевые слова: метод проектов, креативное мышление, проектная деятельность, творческое мышление.

Учебная деятельность, занимая практически все годы становления личности, выполняет не только образовательную, но и важную развивающую функцию. Она направлена на всестороннее развитие учащихся, что делает актуальными задачи, связанные с трудовой и технологической подготовкой, активизацией креативных способностей и формированием профессиональных компетенций. В современном обществе эти аспекты становятся особенно востребованными, так как они способствуют подготовке учащихся к успешной профессиональной и социальной жизни.

Учебная деятельность охватывает весь период формирования личности и играет ключевую роль в ее всестороннем развитии. Актуальность развития трудовой и технологической подготовки, креативных способностей и профессиональных компетенций, учащихся стала одной из главных задач современного общества. Эти аспекты помогают не только получить образование, но и подготовиться к успешной профессиональной и социальной жизни.

Актуальность проектной деятельности в образовании подтверждается множеством публикаций, которые представляют, как теоретические разработки, так и практические результаты. Эти исследования подчеркивают, что проектная деятельность способствует глубокому вовлечению учащихся в учебный процесс, развивает их креативные и профессиональные навыки, а также интегрирует знания из различных областей, что делает ее важным инструментом для достижения образовательных целей.

Учебный предмет «Художественный труд» как никакой другой требует практико-ориентированных знаний, оценить глубину которых в полной мере позволяет творческое проектирование.

Предмет «Художественный труд» играет ключевую роль в развитии творческих способностей и пространственного мышления у учащихся. Он способствует формированию духовно-нравственных ценностей и эмоционально-эстетического восприятия окружающего мира. Изучение различных видов искусства помогает создать целостную картину мира, развивать художественные навыки, а также улучшать память, внимание, воображение и фантазию. Этот предмет интегрирует теоретические знания с практическими навыками, поддерживая гармоничное развитие личности и ее творческого потенциала.

Е.А. Ротмирова определяет основную цель проектной деятельности как создание условий, в которых учащиеся самостоятельно и целенаправленно получают недостающие знания из различных источников. Этот процесс позволяет им применять полученные знания для решения конкретных задач и способствует формированию профессиональных компетенций, необходимых для успешной деятельности в будущем.

Обслуживающий труд является отличной платформой для формирования исследовательской компетенции благодаря своей практико-ориентированной направленности. В процессе проектной деятельности учащиеся создают материальные объекты, которые отражают их желания и стремления. Это способствует развитию их задатков и талантов, а также реализации творческих способностей, позволяя воплотить идеи в конкретные, практические результаты.

Учитель, умело опираясь на знания и интересы учащегося, должен создавать условия для развития их мышления и расширения познавательного кругозора. Это способствует самообразованию и самореализации через практическое применение знаний. Уроки художественного труда имеют свою специфику, которая напрямую влияет на содержание и характер творческой проектной деятельности как на уроках, так и в рамках внеурочной деятельности.

Все виды деятельности на уроках художественного труда характеризуются практико-ориентированным и творческим подходом. Творческий проект, как правило, представляет собой конкретное изделие, выполненное из различных материалов и обладающее субъективной новизной и практической значимостью.

Педагогическая поддержка в этом контексте включает в себя взаимодействие между преподавателем и учащимся, которое направлено на развитие субъективности ученика. Это взаимодействие предоставляет возможности для личностного саморазвития, самопознания и самореализации. Педагогическая поддержка также формирует и развивает эмоционально-волевую сферу учащегося, что, в свою очередь, стимулирует развитие его интеллектуальных способностей и мотивации.

Проектная деятельность требует от учителя создания условий для развития креативного мышления учащихся и расширения их познавательного кругозора. Для достижения этого результата нужно научить учеников самостоятельно мыслить, находить и решать проблемы, используя знания из различных областей и прогнозируя результаты. Учителю следует демонстрировать методы и технологии преобразования объектов труда, что даст учащимся возможность создавать собственные творческие продукты. Содержание учебной программы по предмету «Художественный труд» охватывает материалы, технологии обработки и другие ключевые вопросы, способствуя комплексному обучению и практическому применению знаний.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Активизация творческих способностей учащихся при помощи проектной деятельности наиболее актуальна на базе применения школьного раздела «Основы изготовления швейных изделий», который включает в себя темы в области создания эскизов объекта труда, снятие мерок, материаловедения, конструирования, моделирования и технологии изготовления швейного изделия.

Активно использую метод проектов в рамках объединения по интересам «Рукодельница», где в качестве объекта труда выступает коллекция молодёжной одежды.

Алгоритм работы учащегося над творческим проектом по созданию коллекции одежды можно представить в следующем виде:

1. Поисковый этап

Поиск источника вдохновения: Определение источников идей и концепций для коллекции.

Выбор темы проекта: Определение основной идеи и тематики коллекции.

Сбор, изучение и обработка информации:

Анализ научной, методической и специальной литературы (книги, статьи, журналы, электронные ресурсы).

Сбор и анализ данных через анкетирование (если требуется).

Изучение истории и исторических фактов: Анализ истории моды и стилей, связанных с выбранной темой.

2. Конструкторский этап

Выбор стилевого решения моделей: Определение стиля и направления коллекции.

Разработка эскизов коллекции: Создание предварительных рисунков и концепций моделей.

Подбор цветового решения моделей: Выбор цветовой гаммы и сочетаний.

Выбор ткани и отделочных материалов: Определение материалов для создания моделей.

Подбор инструментов, приспособлений и оборудования: Подготовка необходимых инструментов и оборудования.

Окончательный выбор и оформление эскизов:

Отбор и доработка наиболее удачных эскизов.

Указание конструктивных линий и выбор цветовой гаммы.

Анализ и синтез идей: Оценка доступности, себестоимости, обеспеченности материалами и трудоемкости.

Снятие мерок: Определение размеров для выкроек.

Исследование вариантов конструкции: Учёт требований дизайна и функциональности.

Построение коллекции и моделирование: Проектирование и внесение конструктивных особенностей.

Изготовление выкройки: Создание шаблонов для раскроя.

3. Технологический этап

Раскрой изделия: Подготовка тканей для пошива.

Выбор технологии изготовления: Определение методов и процессов пошива.

Разработка и обсуждение технологических операций: Определение последовательности и технических условий.

Пошив изделия и примерка: Сборка моделей и примерка для корректировки.

Текущий контроль качества: Проверка на соответствие стандартам.

Окончательное оформление изделия: Завершение всех отделочных и декоративных деталей.

4. Заключительный этап

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Оценка качества выполнения проекта: Анализ результатов и проверки выполненной работы.

Анализ результатов выполнения проекта: Оценка эффективности и достижений.

Исследование экономической выгоды: Определение стоимости и возможных экономических аспектов.

Создание портфолио:

Обложка, выполненная в технике «hand-made».

Аннотация и описание проекта.

Источник вдохновения.

Конфекционная карта использованных материалов.

Эскизы в цвете.

Техническое описание моделей.

Этапы создания и процесс создания (фотоколлажи).

Информация об авторе (фото, контактный телефон, e-mail).

Представление и защита проекта: Публичное выступление, дефиле, выставка, презентация или видео обзор.

Этот алгоритм обеспечивает комплексный подход к разработке коллекции одежды, начиная от концепции и проектирования до создания и представления готового продукта.

Сформированность общеучебных умений и навыков, учащихся наглядно проявляется через участие в различных конкурсах. Каждый год учащиеся нашей школы активно принимают участие в конкурсах для юных модельеров и дизайнеров. Эти мероприятия предоставляют им возможность продемонстрировать свои творческие способности и навыки, что способствует формированию их профессиональных компетенций. Участие в таких конкурсах помогает ученикам развивать и совершенствовать свои умения, а также получить ценную обратную связь и признание за свои достижения.

Для эффективной организации самостоятельного усвоения знаний и формирования внутренней мотивации к использованию творческого подхода педагогу необходимо создать условия, которые позволят учащимся развивать исследовательские навыки. Основная цель проектной деятельности заключается в развитии креативного мышления и творческих способностей учащихся. Это, в свою очередь, способствует достижению высоких результатов как в образовательной, так и в будущей профессиональной деятельности.

Творческая личность с нестандартным мышлением становится наиболее успешной и конкурентоспособной на рынке труда, поэтому важно стимулировать и развивать такие качества у учеников.

Включение метода проектов в урочную и внеурочную деятельность позволяет значительно расширить и раскрыть творческий потенциал учащихся. Этот метод разнообразит формы проведения занятий, развивает мотивационную сферу и помогает глубже вовлечь учеников в учебный процесс, способствуя их всестороннему развитию и подготовке к будущей профессиональной жизни.

Алгоритм организации проектной деятельности учащихся включает в себя сочетание поисковых, исследовательских и технологических методов. Эти методы востребованы как в профессиональной, так и в самообразовательной деятельности современных учеников, поскольку они способствуют расширению и развитию индивидуальных способностей.

Практика внедрения проектной деятельности в образовательный процесс продемонстрировала следующие эффективные результаты:

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Активизация и развитие креативных способностей: Проектная деятельность позволяет учащимся развивать творческое мышление и навыки моделирования и дизайна одежды, что помогает раскрыть их креативный потенциал.

Профессиональная ориентация: Работа над проектами помогает учащимся определить свои интересы и склонности, что способствует выбору будущей профессии и развитию профессиональных компетенций.

Воспитание личности: Проектная деятельность содействует формированию таких качеств, как ответственность, самостоятельность и умение работать в команде, что важно для успешной социальной и профессиональной адаптации.

Подготовка к жизни в современном обществе: Учащиеся приобретают навыки, необходимые для успешной жизни в современном мире, включая умение применять знания на практике и решать реальные проблемы.

Развитие профессионально значимых умений и качеств: Работа над проектами помогает развивать умения, которые являются важными для будущей профессиональной деятельности, такие как планирование, организация, анализ и оценка результатов.

Таким образом, проектная деятельность не только способствует развитию индивидуальных способностей учащихся, но и подготавливает их к успешной профессиональной и социальной жизни.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Технология. Метод проектов в технологическом образовании школьников: Пособие для учителя / Под ред. И. А. Сасовой. – Москва: Вентана-Граф, 2013. – 296 с.

2. Дубанос Е.А. Проектная деятельность на уроках трудового обучения Профессиональное образование. 2016. № 1 (23). С. 69-72.

3. Художественное проектирование одежды через поиск источника вдохновения [Электронный ресурс]. – https://life-prog.ru/1_2223_vopros-- transformatsiya-prirodnih-form.html

4. Тихонова, Е. В. Разработка игровых методик для повышения успешности творческого проектирования на уроках обслуживающего труда / Е. В. Тихонова // Технологическое образование и устойчивое развитие региона. – 2013. – Т. 1. – № 1-1(10). – С. 108-121.

5. Петрушко Т.В. Метод проектов в трудовой и технологической подготовке школьников: условия и возможности использования. Инноватика в современном мире. Сборник статей по материалам международной научно-практической конференции. 2019. С. 168-172.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК 373.2

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА САУЫҚТЫРУ ЖӘНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Стыбаева Айгуль Шилдебайкызы, Хусаинова Дильнара Булатовна
https://orcid.org/0000-0001-6743-168X, пед.ғ.к., қауымдастырылған профессор
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ 4 курс студенті,
Астана, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Түйін: Мақалада мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес балабақшаларда сауықтыру және шынықтыру жұмыстарын ұйымдастыру мәселесі қарастырылады. Авторлар балалардың денсаулығын нығайту және сауықтыру жөніндегі жұмысты қалыптастырудың тарихи аспектісін айқындады; сауықтыру әдістерін ашып, мектепке дейінгі ұйымдарда сауықтыру және шынықтыру жұмыстарының мазмұнын талдады.

Кілт сөздер: сауықтыру, шынықтыру, мектеп жасына дейінгі балалар, мектепке дейінгі ұйым.

Бүгінгі таңда балабақшада сауықтыру шараларын ұйымдастыру өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Себебі бұл соңғы жылдары мектеп жасындағы балалардың физикалық және психологиялық денсаулығының нашарлауына байланысты. Балалардың көпшілігінде иммунитеттің төмендеуі, көру қабілетінің нашарлауы, омыртқаның қисаюы, эндокриндік жүйенің бұзылуы, аутистік спектрінің бұзылуы, психикалық дамудың тежелуі және т.б. проблемалары бар.

Оның себептері:

- қазіргі балалар уақытының көп бөлігін гаджеттер немесе теледидар экрандарының алдында өткізеді, бұл отырықшы өмір салтының жоғарылауына және семіздік проблемаларының, сондай-ақ физикалық белсенділіктің жеткіліксіздігімен байланысты басқа аурулардың жиілеуіне әкеледі;
- балалардағы қалыптасқан тамақтану әдеттері, соның ішінде көптеген өндірістік өңделген тағамдар мен тәттілерді тұтыну ас қорыту проблемаларына, семіздікке және қажетті қоректік заттар мен дәрумендердің жеткіліксіз болуына әкеліп соқтырады;
- қарқынды дамып келе жатқан, сонымен қатар адам өзін қауіпсіз сезінбейтін қоғамда балалар үшін стрессті жағдайлар жиі туындайды, бұл олардың эмоционалды жағдайына кері әсер етеді;
- экологияның нашарлауы, қоршаған ортадағы зиянды заттардың көбеюі балалардың денсаулығына теріс әсер етеді.

Осыған байланысты, мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында балалардың физикалық дамуына ерекше назар аударылады, ол «физикалық дені сау баланы тәрбиелеуді, өз денсаулығына саналы түрде қарауды, салауатты өмір салты негіздерін, қауіпсіз өмір сүру дағдыларын қалыптастыруды» көздейді [1, 4].

Осыған сүйене отырып, мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың негізгі міндеттерінің бірі – балалардың денсаулығын сақтау және нығайту. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында балалардың денсаулығын нығайту; олардың қозғалыс белсенділігін арттыру; психо-әлеуметтік және эмоционалдық әл-ауқатын көтеру үшін жағдай жасау; шынықтырудың арқасында бала ағзасының төзімділігін арттыру; дене қасиеттерін дамыту; балалардағы аурулар мен жарақаттанудың алдын алу бойынша жұмыстар ұйымдастырылады.

Балабақшада сауықтыру шараларын ұйымдастыру өте маңызды болып келеді:

1. Сауықтыру шаралары балалардың физикалық денсаулығын дамытуға ықпал етеді. Тұрақты жаттығулар, спорттық ойындар және белсенді жаттығулар қимылдарды үйлестіруге, бұлшық еттер мен сүйек жүйесін дамытуға және төзімділікті арттыруға көмектеседі.

2. Сауықтыру шаралары балаларға эмоцияларын білдіруге, стрессті жеңуге және көңіл-күйді жақсартуға көмектеседі. Ойындар, шығармашылық іс-шаралар және әлеуметтік өзара әрекеттесу жағымды эмоционалды жағдайдың қалыптасуына ықпал етеді.

3. Балабақшадағы спорттық іс-шаралар балаларға бір-бірімен қарым-қатынас жасауды үйренуге мүмкіндік береді. Бұл қарым-қатынас ынтымақтастық, топқа бейімделу және басқаларға құрмет көрсету сияқты әлеуметтік дағдыларды дамытуға жағдай жасайды.

4. Көптеген сауықтыру іс-шаралары балалардың қиялын, шығармашылық ойлауын және көркемдік қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

5. Сауықтыру шараларына қатысу балаларға жақсы көңіл бөлуге, моториканы дамытуға және когнитивті дағдыларды жақсартуға көмектеседі, бұл өз кезегінде мектепте оқуға сәтті бейімделуге ықпал етеді.

6. Тұрақты дене шынықтыру мен спорттық жаттығулар иммундық жүйені нығайтуға және әртүрлі аурулардың алдын алуға көмектеседі.

7. Сауықтыру шараларына қатысу балалардың салауатты әдеттері мен мінез-құлық үлгілерін қалыптастыруға ықпал етеді, бұл олардың өмір бойы денсаулығын сақтауға, салауатты өмір салтын қалыптастыруға көмектеседі.

Осылайша, балабақшада сауықтыру шараларын ұйымдастыру балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етуде және оларды қоғамға сәтті бейімделуге дайындауда шешуші рөл атқарады.

Теориялық дереккөздерді талдау балаларды сауықтыру мәселесін келесі ғалымдар зерттегенін көрсетеді: В.И. Дубровский, Г.С. Никифоров, И.Л. Орехова, М.А. Рунова, В.Н. Селуянов, З.И. Тюмасева және т.б., олар осы құбылысты қарастырудың үш тұғырын анықтаған.

Бірінші тұғырды В.И. Дубровский [2], В. Н. Селуянов [3] және т.б. ұстанады, олар дене шынықтыру-сауықтыру іс-әрекетін балалардың салауатты өмір салты туралы білімдері мен дағдыларын қалыптастыруға бағытталған білім беру және тәрбие жұмысының түрі ретінде қарастырды.

Екінші тұғырға сәйкес, дене шынықтыру-сауықтыру қызметі физикалық даму мен жетілдіру үшін қолайлы жағдай жасау ретінде қарастырылады (Г.С. Никифоров [4], М.С. Рунова [5] және т.б.)

Үшінші тұғырдың өкілдерінің пікірінше (И.Л. Орехова, З.И. Тумасева және т. б.), дене шынықтыру-сауықтыру қызметі, адамның өз денсаулығын жақсарту үшін саналы қозғалыс белсенділігі ретінде қарастырылады [6, 124-125].

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Мектепке дейінгі мекемелердегі сауықтыру жұмысы – бұл педагогтар мен медициналық қызметкердің ата-аналардың келісімімен, балалар ауруларының алдын алуға себеп болатын, балалардың физикалық және психологиялық денсаулығын қалыптастыруға және жақсартуға бағытталған іс-шараларды ұйымдастыруы.

Балабақшаның сауықтыру жұмысына мыналар кіреді:

- балалардың қозғалыс белсенділігі (таза ауада ұйымдастырған ойындар, музыкалық-ырғақтық қимылдар, спорттық мерекелер және ойын-сауық іс-шаралары);
- дұрыс тамақтану;
- балалар ағзасын шынықтыру (ауа және күн ванналары, жалаң аяқ жүру, денсаулық жолдарымен жүру, шомылу, су құю және т.б.);
- балалар туризмі (жаяу жүру, велосипед айдау), экскурсиялар, табиғатта серуендеу және т.б.;
- алдын-ала іс-шаралары (сколиоздың, май табанның, көру қабілетінің бұзылуының алдын алуға арналған арнайы жаттығулар кешені);
- демалыс аймағын құру;
- тұз шахталары;
- фитобар және т. б.

Балабақшадағы сауықтыру жұмысы балалардың салауатты өмір салты туралы білімдерін игеруге, балалардың денсаулығын сақтау және нығайту үшін қолайлы жағдайлар жасауға, балалардың өз денсаулығына саналы көзқарасын қалыптастыруға, олардың күнделікті сауықтыру әдеттерін бекітуге бағытталған жүйелі жұмыс деп қорытынды жасауға болады, сондай-ақ аурулардан кейін денсаулықты қалпына келтіру процедураларын атап өтсе болады.

Баланың ағзасын шынықтыру бағыттарының бірі физиотерапия әдісі болып табылады. Ол ағзаның функционалдық резервтерін және оның әртүрлі ауруларға, ең алдымен вирустық инфекцияларға төзімділігін арттыру мақсатында ағзаға әртүрлі табиғи факторлардың әсеріне негізделген [7, 3-4].

Табиғи факторларға негізделген шынықтырудың келесі түрлері бар. Олар: аэротерапия, гелиотерапия, акватерапия, жалаң аяқ жүру.

Аэротерапия, яғни ауамен шынықтыру - сауықтырудың ең қолжетімді әдістерінің бірі. Таза ауа теріні тез салқындатуға көмектеседі, осылайша дененің терморегуляциясы жақсарады. Аэротерапия психоэмоционалды денсаулық жағдайына, иммунитетті арттыруға, ағзаны оттекпен қанықтыруға пайдалы, бұл ішкі органдардың жұмысын жақсартуға көмектеседі [8, 71]. Балабақшаларда аэротерапия жылдың кез келген уақытында серуендеу арқылы жүзеге асырылады. Серуендеу барысында балалар таза ауамен тыныс алады, қимылды ойындар ойнайды. Аэротерапия сонымен қатар балалардың ойын, оқу және басқа да іс-әрекеттері ұйымдастырылатын балабақша бөлмелерін үнемі желдетуді қамтиды.

Гелиотерапия, күн сәулесін шынықтыруда пайдалану болып табылады. Шынықтырудың бұл түрі қан тамырларының жұмысын жақсартады, баланың бұлшықет жүйесін нығайтады [8, 73]. Гелиотерапия Мектеп жасына дейінгі балалар үшін пайдалы, бірақ шамадан тыс күн астында жүру денсаулыққа теріс әсер тигизе алады. Күн сәулесі дененің қызып кетуіне, терінің күйіп қалуына әкелуі мүмкін. Мектепке дейінгі ұйымдарда гелиотерапия күн ванналары түрінде жүзеге асырылады, яғни, тікелей күн сәулесінің астында болу. Жазда ол қатаң бөлінген уақытта бірнеше минут ішінде жүзеге асырылады (таңғы сағат 11.00-ге дейін немесе 16.00-ден кейін).

Акватерапия, немесе сумен шынықтыру – балалардың денсаулығын нығайтудың кең таралған әдістерінің бірі. Сумен шынықтыру қан айналымын күшейтеді, ішкі органдарды оттекпен байытады. Балабақшаларда жиі қолданылатын акватерапияның бірнеше түрі бар: суланған қолғаппен немесе орамалмен сүртіну, жалпы денеге және ағзаның кейбір мүшелеріне су құю (мысалы аяққа су құю), жаз мезгілінде ашық бассейнде ойындар ұйымдастыру, серуендеу кезінде су шашып ойнау. Шынықтырудың бұл түрі мектепке дейінгі мекеме әкімшілігінің шешімімен және ата-аналарының келісімімен ұйымдастырылады.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Денсаулық жолдарымен жүру – бұл әртүрлі кедір-бүдір жазықтықта арнайы ұйымдастырылған жүруді қамтитын сауықтыру әдісі. Балабақшадағы денсаулық жолдары әдетте құм, су (дымқыл сүлгі), қиыршық тастар, моншақтар, түймелер, кедір-бүдір тақтасы, ортопедиялық төсеніш сияқты элементтерді қамтиды. Қазақстандық балабақшаларда денсаулық жолдарының элементтерінің бірі ретінде қазақ ұлттық ойындары мен балалардың ойын-сауықтарында ежелден бері қолданылып келе жатқан асықтар жиі пайдаланылады. Денсаулық жолдарымен жүру балалардың түскі ұйқысынан кейін жүзеге асырылады және ағзаға жағымды әсер етеді, өйткені аяқтың сауықтыру массажы қан айналымы мен метаболизмді жақсартады, майтабандықтың алдын алады.

Денсаулық жолдарымен жүру жылы мезгілде табиғи материалды пайдалана отырып, таза ауада жүзеге асырылады. Суық мезгілде ол табиғи материалдардан және кез-келген импровизацияланған құралдардан дайын немесе өздігінен жасалған денсаулық жолдарының көмегімен үй-жайда ұйымдастырылады.

Шынықтырудың келесі әдісі – жылдың ыстық айларында жалаң аяқ жүру. Жалаң аяқ жүру көгалда немесе күн сәулесімен қыздырылған жаяу жүргіншілер жолында ұйымдастырылады.

Жалаң аяқ және денсаулық жолдарымен жүруді ұйымдастырған кезде балалардың жас ерекшеліктерін ескеріп, олардың қауіпсіздігін сақтау керек. Жарақат пен жазатайым оқиғаларды болдырмау үшін ересектер дұрыс жабдықтар мен қадағалауды қамтамасыз ету қажет.

Балабақшадағы демалыс аймағы – демалуға және жеке өмірге арналған арнайы жабдықталған кеңістік. Бұл балалардың толыққанды дамуы, интеллектуалды, физикалық белсенділіктен және аурулардан кейін күш-қуатын қалпына келтіру үшін өте маңызды.

Мектепке дейінгі ұйымдарда демалыс аймағы мата бөліктері немесе таспалардан жасалынған оқшауланған бұрыш, физиотерапия кабинеті, спорт бұрышы, тұз шахтасы, фитобар, құпия бұрышы және т.б. түрінде құрылады.

Балабақшадағы демалыс аймағын ұйымдастырудың маңызды аспектілерінің бірі – балалардың қауіпсіздігі мен оның жайлылығы болып табылады. Сондықтан барлық ойын элементтері санитарлық-гигиеналық нормаларға сәйкес келуі керек. Әр баланың қызығушылығы мен дамуын қамтамасыз ету үшін балалардың жас ерекшеліктерін ескеру және ойын элементтерінің әр түрлі түрлері мен қиындық деңгейлерін қамтамасыз ету қажет. Балабақшадағы демалыс аймағында бөлме өсімдіктері де болуы мүмкін. Бұл балаларға пайдалы әсер ететін және демалуға көмектесетін жайлы және әдемі ортаны құруға ықпал етеді.

Балабақшадағы қимылды ойындар – бұл балалардың физикалық дамуы мен қозғалыс белсенділігіне ықпал ететін ойындар. Олар негізгі қозғалыстарды бекітуге бағытталған әртүрлі физикалық жаттығуларды, сыртта немесе үй ішінде белсенді ойындарды, музыкалық-ырғақты қозғалыстарды және физикалық белсенділіктің басқа түрлерін қамтиды [9, 3-7].

Мұндай ойындар балаларға қимылдарды үйлестіруді, икемділікті, күшті, төзімділікті дамытуға көмектеседі. Олар бұлшықеттердің дамуына ықпал етеді, жалпы дене шынықтыруды жақсартады, жүрек-тамыр жүйесі мен тыныс алуды жаттықтырады. Қимылды ойындар сонымен қатар, балалардың танымдық және эмоционалдық процестерін ынталандырады. Балабақшадағы қимылды ойындар көбінесе спорттық іс-шаралар, мерекелер, жарыстар түрінде немесе балалардың уақытты көңілді және белсенді өткізуі үшін ұйымдастырылады [10, 49-52].

Соңғы онжылдықтарда тұз шахталары немесе галотерапия (тұзды аумен сауықтыру) танымал әдістердің біріне айналды. Тұзды ауамен дем алу мектеп жасына дейінгі балалардың иммундық жүйесін нығайтады, өйткені онда балалардың иммунитетін арттыратын, оларды әртүрлі инфекциялар мен аурулардан қорғайтын минералдар мен микроэлементтер бар. Тұздың бактерияға қарсы және қақырық түсіретін қасиеттері арқылы тыныс алу жүйесін жақсартуға болады.

Тұз шахталары тыныс алу жолдарын тазартуға, қабынуды жеңілдетуге және өкпедегі газ алмасуды жақсартуға көмектеседі; жүйке жүйесін нығайтады, өйткені тұзды ауа балалардағы жүйке кернеуін төмендететін және олардың босаңсуына, тынышталуына көмектесетін табиғи седативті элемент болып саналады.

Алайда, тұз шахталарын пайдаланудың жағымсыз жақтары да бар. Кейбір жағдайларда тұздармен жанасу балаларда аллергиялық реакцияларды тудыруы мүмкін, мысалы, тері бөртпелері, қышу немесе жөтелу. Тұзды ауа терінің құрғауы мен тітіркенуін тудыруы мүмкін, әсіресе сеанстар тым жиі немесе ұзақ уақыт өткізілсе. Сондықтан, балабақшаларда тұз шахталарын пайдалану тәжірибелі медицина қызметкерінің басшылығымен және ата-аналардың келісімімен балалардың денсаулық көрсеткіштерін ескере отырып, сақтықпен жүзеге асырылуы тиіс.

Фитобар – бұл арнайы жабдықталған шағын аймақ, онда балалар белгілі бір уақытта шөп қайнатпаларын қабылдайды. Мұндай қайнатпаларды тұтыну жалпы сауықтыруға, ағзаны шынықтыруға ықпал етеді, өйткені онда құнды дәрілік заттар, дәрумендер мен минералдар бар. Бұл ретте балалардың жеке қажеттіліктерін және олардың денсаулық көрсеткіштерін қанағаттандыратын ингредиенттерді сапалы таңдалуы мен кезектесуін қамтамасыз ету маңызды. Фитобардың жұмысы мектепке дейінгі мекеменің медицина қызметкерінің жоғары құзыреттілігін және ата-анасымен келісуді талап етеді.

Қазіргі әлемде өмір сүру бізге көптеген түрлі проблемалар туғызады, олардың ішіндегі ең маңыздысы - денсаулықты сақтау және нығайту, ерте жастан бастап салауатты өмір салтының негіздерін қалыптастыру. Мектепке дейінгі ұйымдарда балаларды сауықтыру жұмыстары мақсатты әрі жүйелі түрде, сондай-ақ ата-аналармен бірлесе жүргізілсе, ол тиімді болады деп қорытынды жасауға болады. Отбасы мен балабақша балалардың күн тәртібін үйлесімді ұйымдастыруға, дұрыс тамақтануға, салауатты өмір салтының негіздерін қалыптастыруға қойылатын талаптарының бірлігі балалардың ерте жастан денсаулықты сақтау мен нығайтудың маңыздылығын саналы түрде түсінуіне ықпал етеді.

Осылайша, сауықтыру мен шынықтырудың әртүрлі тиімді әдістерін қолдана отырып, мектепке дейінгі мекемеде сауатты ұйымдастырылған жұмыс балалардың физикалық және психологиялық денсаулығына оң әсерін тигізеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы. 12 б.

2. Дубровский В.И. Лечебная физическая культура (кинезотерапия). – Москва. ВЛАДОС, 2001. 608 стр.

3. Селуянов В.Н. Технология оздоровительной физической культуры. – Москва. Дивизион, 2016. 192 стр.

4. Никифоров Г.С. Психология здоровья. – Санкт-Петербург: Речь, 2002. 256 с.

5. Рунова М.С. Двигательная активность ребенка в детском саду. – Москва. Мозаика-Синтез, 2006. 256 стр.

6. Орехова И.Л., Тюмасева З.И. Воспитательно-оздоровительная работа как фактор формирования компетентности будущих педагогов в области сохранения и укрепления здоровья учащихся. Вестник ЮУрГУ, № 4, Москва. 2012. С.124-129

7. Анохина И.Закаливание организма ребенка в ДОУ и семье. – Москва. АРКТИ, 2010. 56 стр.

8. Бурцев Н. Правильное закаливание детей от рождения до школы. – Ростов-на-Дону. Феникс, 2013. 126 стр.

9. Утробина К.К. Подвижные игры для детей 3-5 лет. Сценарии физкультурных занятий и развлечений в ДОО. Москва. Гном, 2023. 128 стр.

10. Атыманова К.Ж. Дамытушы ойындар жинағы. –Шымкент. Shugylakitap, 2020. 60 бет.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

STEM - ӘЛЕМДІК БІЛІМ БЕРУДЕГІ НЕГІЗГІ ТРЕНД ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚАЗІРГІ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫ ҮШІН МАҢЫЗЫ

Уәлиханқызы Әдемі
«7М01505-Биология педагогтерін даярлау» білім беру бағдарламасының
2-курс магистранты Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті,
Қарағанды, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Мектепте сізді сынақтан өткізгенде, ол сіздің математика, физика, химия және т.б. пәндерге деген қабілеттеріңіздің барлығын тексермейді. Оның орнына, ол сіздің осы пәндер бойынша біліміңізді пайдалана отырып, жағдайды жеңу қабілетіңізді тексереді. Барлық алған тәжірибеңізді ескере отырып, осы теориялық мәселелерді шешуге болады. Дәл осы жерде STEM білім беру 21-ғасыр халқына өмірде бағдарлануға көмектесіп, білім беру саласында аяғынан нық тұрғызуға көмегін береді.

Біздің әлем тез өзгеруде. Қазірде мектептер барлық деңгейдегі оқушыларды әлі құрылмаған жұмыс орындарына, әлі ойлап табылмаған технологияларға, әлі қарастырылмаған мәселелерді шешуге дайындауы керек.

STEM салаларында жұмыс орындары мен жоғары жалақы өсуде. Бұл соңғы жылдары STEM мектептерінің танымал болуына әкелді. Сонымен қатар, STEM мектептері студенттерге технологиялық емес болашақ үшін қажетті дағдыларды үйретеді.

STEM мектептері туралы хабарларды арттыру және студенттерді табиғи және тиімді STEM оқытуға тартудың жақсы жолдарын табудың уақыты келді. Бұл мақалада сіз тамаша STEM курстары мен бағдарламаларын жасау бойынша толық, нақты нұсқаулық ала аласыз деп үміттенемін.

Кілт сөздер: ғылым, технология, инженерия, математика, STEM, ақпарат технологиясы

Нарық тенденцияларының жылдам өзгеруіне және жұмыс күшіндегі қажетті дағдылардың сипатына байланысты білім беру секторы ғылым, технология, инженерия және математика деген белгілі терминдердің аббревиатурасы болып табылатын STEM білім беруді енгізді.

STEM білім беру дегеніміз не? STEM білім беру – бұл ғылым, технология, инженерия және математиканың бірегей үйлесімі болып табылатын оқытуға деген көзқарас. Дәлірек айтсақ, STEM білім беру ең алдымен практикалық және проблемалық оқыту әдістемесіне бағытталған. STEM логикалық және сыни ойлау дағдыларын дамытуға баса назар аударады, бұл оқушыларға нәрселерді нақты әлем тұрғысынан үйренуге және түсінуге мүмкіндік береді. STEM білім беру оқушыларға болашақта жұмыста, кәсіпкерлікте және т.б жұмыс түрлерінеде қолдануға мүмкіндік береді.

21 ғасырдағы STEM білім берудің маңыздылығы: STEM (ғылым, технология, инженерия және математика) жағдайында бұл бір пәнді оқыту емес, керісінше пәнаралық оқу бағдарламасы арқылы барлық төрт пәнді бір пәнге біріктіру. Бұл оқушыларға нақты өмірлік жағдайларды шешуге және жаңа нәрселерді жасау, инновациялау және ашу үшін үйрегендерін қолдануға көмектеседі. Сонымен қатар, оқуға STEM тәсілін қолданатын оқушылардың жақсы компанияларда жұмысқа орналасу, өмірлік мақсаттарына жету, қоршаған ортаға үлес қосу және т.б. ықтималдығы жоғары екендігі дәлелденді.

STEM білім берудің артықшылықтары: Жоғарыда аталып өткендей, білім беру бүгінгі күні өте маңызды және көптеген артықшылықтарға ие:

1. Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту. STEM білім беру оқушылар өмірінің өте маңызды аспектісі болып табылады, өйткені ол оларды мәселелерді тиімді шешуге үйретеді. Ерте жастан STEM білімінде сабақ алған оқушылар проблемаларды талдауды үйренеді және оларды шешудің стратегияларын жасай алады.

2. Эксперимент жасауға ынталандырады. Соңғы екі онжылдықта STEM білім беру салауатты ортаны қамтамасыз етіп, оқушыларды жаңа нәрселерді сынауға шақыратыны байқалды. STEM білім беруге қатысатын балалар сәтсіздіктің маңыздылығын және әсер етпестен онымен қалай күресуге болатынын біледі.

3. Топтық жұмыс. STEM білім беру команда құру әрекеттері үшін ең қолайлы және барлық деңгейдегі оқушыларға бірлесіп жұмыс істеуге көмектеседі. Олар жиналып, проблемалардың шешімін табады, бір-бірімен талқылайды, мәліметтерді жазып алады, презентациялар жасайды, есептер жазады және т.б. Сайып келгенде, олар бір-бірімен жұмыс істеудің маңыздылығын түсінеді және толық команда құру ортасында дамиды.

4. Қызығушылығын арттырады. Бұл STEM білім берудің маңызды ерекшеліктерінің бірі. Бала кезінен білімнің бұл түріне дағдыланған оқушылар үшін білімге құштарлық, жаңашылдық қалыпты әдетке айналады. Оқытудың бұл түрі сыни тұрғыдан ойлауды дамытып, сұрақ қоюға мүмкіндік береді.

5. Мәселені шешу дағдыларын дамытады. Оқушылар сыни тұрғыдан ойлауды дамыта отырып, проблеманы шешу дағдыларына да ие болады. STEM білім беруді ерте жастан бейімдеу арқылы балалар проблемалар туралы ойлаудың жолдарын үйренеді. Балалар проблемаларды шешу үшін таңғажайып жоспарлар жасай алады. Сонымен қатар, бұл оқушылар үшін кішігірім аспектіден гөрі үлкен жоспарлар құруға көмектеседі.

STEM білім берудің мақсаттары:

1. Жоғары білікті мамандарға деген сұранысты қанағаттандыру. Нарықта қалмау үшін компаниялар бәсекеге қабілетті және сұранысқа ие болуға көмектесу үшін ең жақсы таланттарды жалдайды. 21 ғасыр дағдылары, сонымен қатар STEM дағдылары бар адамдар ең сұранысқа ие. Көптеген зерттеушілердің пікірінше, STEM дағдыларын қажет ететін жұмыс орындарының саны артып келеді. Сонымен қатар, жаңа ортаға бейімделу үшін әлдеқайда аз уақытты қажет ететін білікті кадрлар кімге қажет емес? Осылайша, білім беру жастардың болашағын және олардың жұмысқа қабілеттілігін анықтауда шешуші рөл атқарады.

2. Дағдыларды дамыту. Цифрлық дәуірде өмір сүру кезінде технология өмірдің ажырамас бөлігіне айналды деп айту орынды, сондықтан цифрлық сауатты оқушылар мен студенттер пайда көреді. STEM білім беру студенттерге, оқушыларға сыни ойлау, шығармашылық ойлау, цифрлық сауаттылық, кеңістіктік пайымдау және т.б. сияқты дағдыларды дамытуға көмектеседі.

3. Теңдік құруға көмектеседі. Адамдар кәсіптерге қандай гендерлік мағына берсе, объектілерге де гендерлік мағына береді. Бұл көшбасшылық рөлдерге ауысқан кезде гендерлік қатынастың біркелкі болмауының негізгі себептерінің бірі. Бұл гендерлік алшақтықты ерте жастағы STEM курстарын енгізу арқылы жоюға болады. Сонда қыздар ұлдармен бірге 21 ғасыр дағдыларын дамытып, еңбекке қабілеттілік деңгейін арттырады. Сонымен қатар, интеграцияланған және пәнаралық білім беру тәсілі арқылы әрбір студентке технологияны меңгеруге тең мүмкіндік беру әлемді келесі деңгейге көтереді.

STEM білім берудің оң және теріс жақтары:

STEM білім берудің артықшылықтары:

- Мансап мүмкіндіктерін кеңейтеді
- Төзімділікті дамытады
- Қарым-қатынасты, сыни тұрғыдан ойлауды, танымдық дағдыларды және т.б.
- Ұғымдардың практикалық қолданылуын түсінуге мүмкіндік береді
- Оқушыларды болашақ кәсіпке дайындауға көмектеседі

- Гендерлік теңдікті ілгерілетуге көмектеседі

STEM білім берудің кемшіліктері

- Тиісті нұсқаулардың/хаттамалар жинағының болмауы
- Қымбат болуы мүмкін
- Көп уақытты қажет етеді.

Неліктен STEM мектепке дейінгі білім беруде маңызды? Оқушыларға білім беруде мектеп маңызды рөл атқарады. Өйткені, адам өмірінің 1/5 бөлігін мектепке жұмсайды. STEM білім беру балаларға өмір бойы көмектесетін әдеттерді қалыптастыруға бағытталған, олар сыни тұрғыдан ойлау, мәселелерді шешу және шығармашылық ойлаудан бастап есептеу және тұлға аралық дағдыларға дейін. Олар айналадағы жақсы әлемді құру үшін мұның бәрін күнделікті өмірде қалай қолдану керектігін үйренеді.

1. Бастауыш мектеп

Сіз STEM-ге келгенде 5 жасқа дейінгі оқушылар көп нәрсе істей алмайды деп ойлауыңыз мүмкін. Дегенмен, зерттеушілер бұл жас тобындағы балалар өте тез үйренетінін және үлкен шығармашылық және техникалық қабілеттерін көрсететінін анықтады. Осылайша, осы кезеңде STEM курстарына қысқаша кіріспе, сондай-ақ болашақ мансап нұсқалары талқыланады. Оның назары стандартқа негізделген құрылымға, сұрауға негізделген оқытуға және барлық төрт STEM пәнін біріктіретін нақты әлемдегі проблемалық оқытуға бағытталған. Мақсаты – оқушалардың осы курстарды мәжбүрлемей оқуға деген қызығушылығын ояту және білу.

2. Орта мектеп

Курстар студенттердің көбірек білім алуға деген қызығушылығын арттыруға арналған. Мұндағы мақсат оларға «нені» емес, «қалай» үйрену керектігін үйрету. Бұл оларға өз қызығушылықтарын ертерек іздеуге және STEM курстарын аяқтағаннан кейін оларға қол жетімді мансап мүмкіндіктері туралы хабардар болуға мүмкіндік береді.

3. Жоғарғы мектеп

Жоғары сынып оқушылары жасөспірімдерге айналады. Демек, бұл олардың жеке басын іздейтін және мансап таңдауға тырысатын кезі. Демек, бағдарламалар күрделі және қатаң тақырыптарға бағытталған. Сонымен қатар, студенттер орта білімнен кейінгі білім алуға және жұмысқа орналасуға бағытталған.

STEM білімінен кейінгі мансап мүмкіндіктері:

STEM-ді оқу бір бөлек, бірақ жақсы болатын нәрсемен айналысуға себеп болатындай табыс әкелетін жұмыс табу бір бөлек. Сонымен, мұнда STEM курстарын аяқтағаннан кейін алуға болатын мансаптық мүмкіндіктердің тізімі берілген.

• Бағдарламалық жасақтама инженері - жобалау мен әзірлеуден бастап платформалардың барлық түрлеріне арналған бағдарламалық жасақтаманы енгізуге дейін бағдарламалық жасақтама инженерлері әрқашан назарда болады. Демек, желілік әлем - бұл техникалар жасаған әлем.

• Cloud Architect – бастапқы дизайннан бастап жасау кезеңіне дейін бұлттық сәулетшілер бұлттық технологиялармен және платформалармен айналысады. Олар іске қосылғаннан кейін платформаларға қамқорлық жасайтындар.

• Веб-әзірлеуші - бүгінгі таңда әрбір компанияның өз веб-сайты бар және олардың барлығы өз тұтынушыларына ең жақсы веб-сайт тәжірибесін ұсынады. Веб-әзірлеушілер веб-сайттардың алдыңғы және артқы жағында жақсы пайдаланушы тәжірибесі үшін қажетті жолмен жұмыс істейтініне көз жеткізу үшін жұмыс істейді. Кодтау веб-әзірлеуші болу үшін негізгі талап болып табылады.

• АТ-менеджер – АТ менеджерінің рөлі кез келген басқа менеджердің рөліне ұқсас, дегенмен жалғыз айырмашылығы – ол ұйымның технологиялық қажеттіліктерін қолдау үшін компанияның АТ бөлімінде атқарылған барлық жұмыстарды қадағалайды.

• Астроном – аспан нысандарына деген құштарлық астрономия саласындағы табысты және қызықты курстар мен мансаптарды ұсынады. Студенттер математика, астрофизика,

астрономиялық әдістер және механика бойынша колледж профессорлары, федералды зертханалар және басқа да аэроғарыштық салалар ретінде мансап жолын жалғастыру үшін курстардан өтеді.

• Инженер-электрик – электр инженерлері электр жүйелері мен құрылғыларын жақсарту және жасаудан адам тәжірибесін жақсартуға дейін жұмыс істейді. Бұл басқа сұранысқа ие инженерлер, өйткені олар iPad және GPS навигациялық жабдықтан бастап су, жел және күн энергиясы жүйелеріне дейін барлығын жасайды.

• Геолог – қала құрылысы, тау-кен өнеркәсібі және минералдық инженерия және бастауыш білім саласындағы мансаптық нұсқалар геология курстарын аяқтағаннан кейін жүзеге асырылады. Планетаның беті және басқа да байланысты нәрселер туралы білім алу табиғат пен оның механизмдерін түсіну қабілетін жақсартуға көмектеседі.

• Инженер-механик – механикаландырудың өсуімен механикалық және жылулық датчиктер мен құрылғыларды, соның ішінде құралдарды, қозғалтқыштарды және станоктарды зерттеу, жобалау, жасау және сынау қажеттілігі артады. Бұл жерде инженер-механиктер жауапты және бүкіл өнеркәсіптік жүйені алға жылжытуға көмектеседі.

• Дәрігер – дәрігерлер пациенттердің денсаулығын қалпына келтірудің бірнеше әдістерін табуға жауапты мамандар. STEM білім беру сонымен қатар студенттерді орта мектепте медицина негіздерін оқуға ынталандыру арқылы денсаулық сақтау саласындағы мансапқа көмектеседі.

• Ғалымдар - озық білімге ғылыми зерттеулер жүргізуге жауапты және әлемді басқа көзқараспен түсінуге тырысатын адамдар. STEM білімі адамдарға когнитивті, сыни және эксперименттік дағдыларды жетілдіру арқылы ғалым ретінде мансапқа жетуге көмектеседі.

Енді сіз STEM білім беру және оның болашағы туралы көп білетін болсаңыз, өзіңіз және жақындарыңыз үшін жақсы мансаптық шешімдер қабылдауға болады. Бір ескеретін жайт, қазіргі заманда сіз өзіңіздің дағдыларыңызды шыңдау үшін көбірек жұмыс жасасаңыз, соғұрлым ол сізге басқалардан артықшылық береді. Сонымен, егер сіз өзіңіздің STEM дағдыларыңызды жетілдіруді шешсеңіз, нарықта жоғары жалақы, тамаша жұмыс мәдениеті және ерекше өсу қарқынын қамтамасыз ететін көптеген мүмкіндіктер болатынына сенімді болыңыз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Семенова Д.А. Бастауыш сынып оқушыларын дайындауда STEAM технологиясын енгізудің ерекшеліктері, тәжірибесі және артықшылықтары / Д.А. Семенова // Ресей халықтарының достығы университетінің хабаршысы. Серия: Білім беруді ақпараттандыру. – 2022. – Т. 19. No 2. – 146–156 беттер.

2. Стрелова О.Ю. Мектептегі білім берудегі жобалық әдіс: даму моделін іздеуде / О.Ю. Стрелова, Е.Е. Вяземский // Білім берудегі инновациялық жобалар мен бағдарламалар. – 2020. – № 4. – 73–78 беттер.

3. Тузкова А.А. Бастауыш сыныптағы орыс тілі сабақтарындағы STEAM технологиясының мүмкіндіктері: конференция материалдарының жинағы. / А.А.Тузкова, Е.И.Мычко // Білім берудің цифрлық трансформациясы: өзекті мәселелер, шешімдер тәжірибесі: Бүкілресейлік материалдар. ғылыми-практикалық конф. (Волгоград, 23 қараша, 2023 ж.) / редакциялық алқа: Т. К. Смыковская [және т.б.] - Чебоксары: «Среда» баспасы, 2023. - б. 61-64.

4. Шорина Т.В. Жоғары оқу орындарында оқу ақпаратын визуализациялаудың педагогикалық технологиясы: дис. ...мүмкіндік. пед. Ғылымдар: 13.00.01. –Қазан, 2017. –213 б.

5. Үсенков, Д.Ю. Интерактивті тақта Смарт тақта: сабаққа дейін және сабақ барысында / Д.Ю. Үсенков // Информатика және білім. – 2022. – No 2. – б. 40-48.

6. Luss T.V. Legos көмегімен балаларда сындарлы ойын әрекеті дағдыларын қалыптастыру. Мәскеу: гуманитарлық баспа орталығы VLADOS, 2003 ж.

10.Комарова Л.Г. Легос ғимараты, Мәскеу «LINK-PRESS», 2001 ж.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ТӨҢКЕРІЛГЕН СЫНЫП АЯСЫНДА БІЛІМ БЕРУ

Калиев Даурен Амангелдиевич,
Назарбаев Зияткерлік мектебінің география пәнінің мұғалімі
Алматы, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Абстракт: Бұл мақалада білім беру трендтерінің бірі "Төңкерілген сынып" әдісін оқу үрдісін жақсарту мақсатында қолдану тәжрибесі және нәтижелері жайлы айтылады. Бұл әдісті қолдану мақсаты ретінде оқушыларды өзіндік жұмысқа баулу, білім беруде оқушының рөлін арттыру және аз уақытта көп ақпарат меңгеру болып қарастырылады.

Маңыздылығы. Жоғары жүктемелі оқу бағдарламасында оқу мақсаттарына жету үшін академиялық сағат жетпей жатады. Ол өз кезегінде тақырыпты меңгеру мен кейінгі жиынтық бағалаулардың нәтижелеріне де кері әссерін тигізуі мүкін. Осы тұста төңкерілген сынып әдісін қолданудың қажеттілігі туындайды.
Сонымен қатар, «Flipped Classroom» әдісі Жоғарғы оқу орындарында кеңінен қолданылады, мектеп қабырғасында оқушылар ақпаратты өз бетінше іздеп, талдауды, оны есте сақтауды және білімді практикада қолдануға дағдыланған болып, кейінгі оқуларында қиындық туындатпайды.

Қолданылған әдістер. Бұл "төңкерілген сынып әдісін оқытуда қолдану" зерттеуіне Назарбаев Зияткерлік мектебінің 7- сыныпта білім алатын 28 оқушысы қатысты. Олардың 14-і аралас оқыту әдісі төңкерілген сынып аясында, 14-і дәстүрлі оқыту әдісі бойынша білім алды.

Зерттеу барысы Microsoft Teams платформасына және мұғалімнің Youtube парақшасында тақырып бойынша видеоматериалдар жүктеу арқылы өтті.

Кілт сөздер: Flipped Classroom, Төңкерілген сынып, Pre-Vodcasting, өзіндік жұмыс, оқу үлгерімі.

Әдебиетке шолу

Scopus журналында жарияланған "Evaluation of the effectiveness of using flipped classroom in puncture skills teaching" мақаласында «Flipped Classroom" әдісін білім беруде қолданудағы зерттеу нәтижелерін қытай ұстаздары ұсынған. Өз зерттеулерінде олар студент-медиктерді А және В топтарына бөліп оқытқан. А тобында төңкерілген сынып технологиясы қолданылған, сәйкесінше бұл топтың қортынды көрсеткіштері жоғары болғанын айтады. Зерттеуге қатысқа студенттердің көпшілігі бұл әдісті инновациялық әрі тиімді әдіс деп мойындаған. Сонымен қатар зерттеу жүргізген ұстаздар да студенттердің оқу үлгеріміндегі прогрессті байқай отырып, бұл оқу модельін қолдануды келешекте де жалғастыратынын жазады.[1]

Қазақстандық ұстаздардың зертеуіне қарайтын болсақ бұл бағытта "Төңкерілген сынып технологиясын қолдану арқылы оқушылардың өз бетімен оқуын қалыптастыру" атты мақаласында төңкерілген сынып технологиясының өз зеттеулерінің қортындысы бойынша артықшылықтары мен кемшіліктерін атаған. Авторлар бұл әдістің артықшылықтары ретінде оқушылардың видео сабақтарды қайта – қайта қарауға мүмкіндіктері барын, сонымен қатар сабақта болмаған оқушылардың да видеоларды көріп, бағдарламадан қалып қалмауына мүмкіндік беретінін келтіреді. Кемшілігі ретінде берілген видеоны және презентацияны қарамаған оқушыларға сабақ қызықты болмайды десе, тағы бір кемшілігі ретінде мұғалімге көп ізденіс пен уақытты талап ететінін жазады. [2]

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Кіріспе

Білім сапасын жақсартуда оқытудың замануи жолдарын қолдану өзекті болып табылады. Онлайн платформаларға видео/аудиолекцияларды жүктеуді қамтитын төңкерілген сынып технологиясын білім деңгейін жақсартудың әсерлі құралы ретінде қолдануға болады.

Төңкерілген сынып әдісін пайдаланудың қажеттілігі неден туындады. Оның себебі ретінде оқушылардың қабылдау мүмкіндіктерінің әртүрлі болуы, тақырыптардың күрделілігі, оларды меңгеруге уақыттың жетіспейтін жататын тұстары және де басқа да факторларды келтіруге болады . Оқушылар тақырыптың қиындау болған, түсінбеген тұстары болса, видеоларды өздеріне ыңғайлы уақытта бірнеше реттен көру мүмкіндіген ие болады, және керсінше кейбір ақпарттар таныс болған жағдайда видеоны өткізіп жіберіп уақытын үнемдей алады. Осылайша әр оқушы өзіне қолайлы оқу ортасын жасай алады.

Сабақ барысында мұғалімдер берілген уақыттың көп бөлігін жаңа тақырыпты түсіндіруге жұмсауға мәжбүр болып жатады. Зерттеу барысында «Flipped Classroom» әдісінің осы тұста тиімділігі анықталды. Себебі дәстүрлі оқытуда тапсырмаларды орындайтын практикалық бөлігі үй жұмысы ретінде берілгендіктен оның сапасы ойдағыдай бола бермейді, ол кейбір оқушылардың уақытының тапшы болуынан, материалды сабақта дұрыс түсінбегендігінен және жауапкершілік танытпай ұмытып кетуінен болуы мүмкін.

Зерттеу барысында тағы анықталғаны «Flipped Classroom» оқушылардың сабақтағы белсенділігінің арттырады. Себебі сабақ барысы тек тапсырмаларды орындауға бағытталып, оқушылардың зерттеушілік және ізденіс дағдыларын дамытады.

Төңкерілген сынып технологиясын қолданудың міндеттері ретінде қарастырылды:

- ✓ Сапалы видео сабақтар дайындау;
- ✓ Бұл әдісті жүйелі түрде қолдану әрі видеоларды әр апта уақытылы жүктеп отыру;

Flipped Class әдісі бұл оқу үрдісін 2 бөлікке бөлу. Бірінші бөлігі жазылған онлайн сабақ болса, екінші бөлігі мұғаліммен өтетін аудиториядағы сабақ. Төңкерілген сынып технологиясының 1-бөлігі оқушының негізгі материалды сыныптан тыс өз бетімен аудио/видеоматериалдар, презентациялар арқылы немесе кітап не басқа да ақпарат көздерінен ізденіп алдын -ала қарап дайындалып келуді көздейді. Оқытудың тапсырмаларды орындауды қамтитын практикалық бөлігі сыныпта мұғаліммен бірге тақырып бойынша күрделі сұрақтарды талдап, практикалық тапсырмаларды орындаумен сипатталады. [3]

Зерттеу барысы

Төңкерілген сынып аясында білім беру жүйесінің бір бөлігі ретінде Podcast әдісі және Pre-Vodcasting әдістері қарастырылады.

Бұл зерттеу аясында Pre-Vodcasting әдісі қолданылды. Pre-Vodcasting әдісі мұғалімнің келесі аптаның материалы бойынша алдын-ала дайындалған видеосы негізінде жүзеге асады. Мұғалім тақырып бойынша презентация жасап, оны өз даусымен дыбыстап, ұзақтығы 5-15минут болатын видео жасайды. Видеоның тым ұзақ болмауы тиіс, себебі оқушылардың клиптік қабылдауына байланысты видео ұзақ болса, ақпаратқа деген қызығушылығы төмендеуі мүмкін. Видео дайындағанда дыбыстың сапасына мән беру керек. Видео жазуға арналған көптеген қосымшалар ішінде ең ыңғайлысы ретінде бұл зерттеуде iSpring Free Cam бағдарламасы қолданылды.

1 тоқсан бойы мұғалім тақырыптар бойынша видеоматериалдар дайындап, ютуб арнасына жүктеп, оқушыларға сілтемесін жіберіп отырды, себебі Microsoft Teams платформасына немесе WhatsApp желісіне жіберілген жағдайда видеоны жүктеу бойынша мәселе туындауы мүмкін.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Зерттеу барысында төңкерілген сыныпты ұйымдастыруда мұғалім тап болатын бірнеше қиындықтар анықталды. Оларды екіге бөлім қарастырсақ.

Әдістемелік қиындықтар. Flipped Classroom әдісін ұйымдастыру оның ішінде видеоны дыбыстау, оны өңдеу және арнайы платформаға жүктеу көп уақытты талап етеді. Ол мұғалімнің жүктемесін арттырады. Сонымен қатар, мұғалім оқу жоспарына өзгеріс енгізуі керек болады, теориялық бөлігін видеоға ауыстырып, ал практикалық бөлігін сынып жұмысына қалдырылатындай етіп бөлуі керек. Практикалық бөлімге уақыт көп арналатындықтан қажет болатын тапсырмалардың саны да артады.

Техникалық қиындықтар. Оқушыларды бақылауға арналған тесттер әзірлеу, үйдегі өзіндік жұмысты және сабақтағы ұжымдық жұмысты бағалау жүйесін құру, сапалы водкасттарды әзірлеу және оларды онлайн платформаларға жүктеу жолдарын, қажет болар жаңа құралдарды меңгеруі қажет болады.

Зерттеу нәтижесі

Бұл зерттеу әдісі оқушылардың үлгерімі жоғарылғанын көрсетті. 1-суреттен Pre-Vodcasting әдісі қолданылған сынып оқушыларының үлгерімі дәстүрлі оқу форматындағы оқушылардан жоғары екенін көреміз. Тоқсан қортындысы бойынша 1-сынып 78% оқу үлгерімі болса, төңкерілген сынып аясында оқыған 2-сынып 100% оқу үлгерімін көрсетті. [4]

Расчет оценки за четверть

100%		Сумма %	Оценка
% СОР (прира... к 50%)	% СОЧ (прира... к 50%)		
31.94%	22%	**54%**	**3**
38.89%	34%	**73%**	**4**
27.78%	28%	**56%**	**3**
30.56%	36%	**67%**	**4**
20.83%	0%	**21%**	**2**
34.72%	36%	**71%**	**4**
43.06%	28%	**71%**	**4**
38.89%	26%	**65%**	**4**
36.11%	30%	**66%**	**4**
47.22%	42%	**89%**	**5**
43.06%	36%	**79%**	**4**
41.67%	44%	**86%**	**5**

1-сынып

Расчет оценки за четверть

100%		Сумма %	Оценка
% СОР (прира... к 50%)	% СОЧ (прира... к 50%)		
31.25%	34%	**65%**	**4**
37.5%	38%	**76%**	**4**
31.25%	34%	**65%**	**4**
43.75%	42%	**86%**	**5**
33.33%	36%	**69%**	**4**
29.17%	42%	**71%**	**4**
47.92%	50%	**98%**	**5**
43.75%	42%	**86%**	**5**
45.83%	44%	**90%**	**5**
47.92%	48%	**96%**	**5**
45.83%	50%	**96%**	**5**
43.75%	48%	**92%**	**5**
47.92%	50%	**98%**	**5**
50%	50%	**100%**	**5**

2-сынып

1-сурет

Pre-Vodcasting әдісін қолдана отырып білім беру мұғалімнің АКТ сауаттылығын арттырады әрі шығармашылық дағдыларын дамытуына көмектеседі. Сонымен қатар оқу бағдарламасына сай дайын видеоматериалдар базасы жинақталып, келесі оқу жылында басқа сыныптарға қолдануға мүмкіндік береді. Түсірліген видео-материалдарды әріптестермен бөлісіп, төңкерілген сынып аясында білім беруге көптеген сыныптарды қатыстыруға мүмкіндік туады.

Қортынды

Pre-Vodcasting әдісін география пәнінде қолдану оқушылардың үлгерімін жақсарту үшін тиімді әдіс деп тұжырым шығаруға болады. Бейнематериалдар тақырыпты жақсы меңгеруге көмектеседі және оқушыларды өз бетімен оқуға дағдыландырады. Біздің зерттеу көрсеткендей төңкерілген сынып аясында оқыту практикалық бөлімге көп уақыт бөлуге мүмкіндік береді, себебі оқушылар өздеріне ыңғайлы уақытта мұғалімнің видеоларын қарап, ақпаратты меңгеріп, сабаққа дайын келеді , ол өз кезегінде оқушылардың сабақтағы белсенділігін арттыруға көмектесті.

Мұғалім курстық материалды желіде жүктеудің жолдары жайлы кейбір техникалық білімі болуы керек.

Әдетте оқу орны ортақ қолданатын онлайн платформа арқылы жүргізіледі, бірақ мұғалімдер оқу аясын кеңейту, қызықты ету мақсатында басқа да мультимедиялық құралдарды меңгеріп алғаны дұрыс. Сонымен қатар белсенді оқытуды және сыныптағы іс-әрекеттерге арналған практикалық оқу жаттығуларын жоспарлай және жүзеге асыра білуі керек.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Evaluation of the effectiveness of using flipped classroom in puncture skills teaching / Zhang, W., Jiang, M., Zhao, W., ...Li, Y., Liu, L. BMC Medical Education, 24(1), 176

2. Қазақстанның педагогикалық журналы “Мектеп”.30.05.2022ж. Сисенбаева Жаннат Келисовна, Жубанова Назгуль Жетписовна. Математика категориясы.

3. info@sportzania.ru. Метод перевернутого класса: основные положения и практика применения

4. https://sms.fmalm.nis.edu.kz/ Назарбаев Зияткерлік Мектебінің электронды журналы

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ӘОЖ 37.02

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖӘНЕ ЖАЗУ САУАТТЫЛЫҚТАРЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ

Кушмурзина Даметкен Хажмухановна
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті
аға оқытушы, педагогика ғылымдарының магистрі
Қостанай, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Бұл мақалада оқушының сауаттылығы оның сапалы білім алуының нәтижесі екендігі талданып, сауаттылықтың маңызы және сауатты оқу мен жазуға үйретудің әдіс-тәсілдері мен талаптары туралы баяндалады.

Түйін сөз: оқу және жазу, сауаттылық, дыбыс және әріп, дыбыстық талдау, сөз, диктант.

Мектептегі оқыту үрдісі *қарапайым оқу мен жазудан, яғни сауат ашудан* басталады.

Бастауыш сыныпта оқушының сауатты оқу және жазу қабілеттерін қалыптастырып, үйрету, сауатын ашу – мұғалімнің басты міндеті. Сауатты жазу дегеніміз әріптерді тастамай, шатастырмай жазу. Ол үшін оқушының оқылым әрекетінде алғашқы күннен бастап әріптемей, бірден буындап оқып кетуіне жағдай жасау қажет. Сөздерді дұрыс буынға бөлуге жаттықтыратын түрлі жаттығу жұмыстарын ұйымдастыру да мұғалімнің басты міндеттері болып табылады. Буынды дұрыс меңгерген оқушы сауатты оқиды әрі сауатты жазады.

Сауаттылық – бастапқы оқу және жазу қабілеттілігі.

Сауаттылықтың негізі бастауыш сыныптан басталады. Әліппе кезіңінде оқу мен жазу жұмыстары өзара бір-бірімен тығыз байланыста жүргізіледі. Жақсы оқи алатын бала таза да сауатты жаза біледі, ал жазуды жақсы меңгерген оқушы оқуды жеңіл меңгереді. Яғни, оқушылардың оқу және жазу сауаттылықтарының қалыптасуы бір-біріне тығыз байланысты. Бір сабақтың өзінде оқу қызметі мен жазу жұмысы бірін-бірі алмастырып және бірін меңгеруге екіншісінің көмегі тиіп отырады.

Жазу, таза жазу, дұрыс жазу, сауатты жазу – қай тілдің болмасын басты ұстанымы. Сауатты жазудың алғышарты бастауышта қаланады. Мектеп табалдырығын аттаған балаға бірінші сыныптан бастап дұрыс сөйлету үшін сөздердің дыбыстық жағы, дұрыс айтылуы қадағаланады. Күнделікті сабақта сөздерге дыбыстық талдау және жинақтау әдісін қолданып, әр сөздің қандай дыбыстардан тұратынына және ол сөзді жазуда қандай әріптер қолданылатынына оқушының назары аударылып, бекітіліп отыру қажет. Себебі, сауаттылыққа оқытудың, яғни оқу мен жазуға үйретудің негізі – дыбыстық сөйлеу. Бұл дегеніміз – сабақта сөздер мен буындарға дыбыстық талдау-жинақтау жасау, буындарды ондағы әріптерімен салыстыру, дыбыстық талдау және артикуляциясы, дикциямен жұмыс, логопедиялық жұмыс. Осы әдіс арқылы сөздің дыбыстық құрамы мен әріптік жүйесін меңгерту грамматика саласы бойынша орфографиялық норма болып табылады.

Оқушының орфографиялық нормаға сай дұрыс жазуы – бастауыш сынып мұғалімінің оқу және жазу сабақтарында жаңа ұғымды меңгертуде әдіс-тәсілдерді қолдану шеберлігінің көрсеткіші. Сондықтан мұғалім сабақта оқушының сол жаңа ұғымды тек

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

құрғақ жаттап алмай, оны практикада орынды қолдана білулерін бақылап, орын алған қателерді дер кезінде түзетіп отыруы қажет.

Дыбыстық талдау әдісін қолдану барысында оқушыларға сөздің дыбыстық құрамын түсінуге және сөздегі дыбыстардың ретін анықтауға көмектесу міндеті қойылады. Ендеше талдау-жинақтау әдісі дегеніміз – сөздің дыбысталуын меңгеру.

Талдау:

1. Сөйлеуден сөйлемді ажыратып алу.
2. Сөйлемді сөздерге бөлу, яғни сөйлемдегі сөздерді анықтау.
3. Сөйлемнен (немесе суреттен, жұмбақтан) талдау үшін сөзді ажыратып алу.
4. Сөзді буындарға бөлу, буын санын анықтау.
5. Буыннан (сөзден) жаңа дыбысты бөліп алу және оны меңгеру, ол дыбысқа сипаттама беру: дауысты және дауыссыз дыбыс екендігін.
6. Сөздің дыбыстық құрылымынан жаңа дыбыстың орнын анықтау.
7. Анықталған дыбысты әріппен белгілеу.

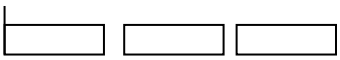
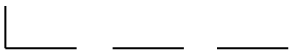
Жинақтау:

1. Кеспе әріптерден буын немесе сөз құрастыру.
2. Кеспе әріптерден немесе буындық кестелер бойынша буындарды оқу және түрлендіру.
3. Қосымша ескертпелерге сүйене отырып, кестеден, әліппеден сөздерді оқу.
4. Сөйлемдер мен мәтіндерді оқу.

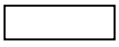
Бұл беріліп отырған жұмыстар оқушылардың материалдарды меңгеруіне немесе талдау-жинақтау әдісі барысында игерген білімдері мен дағдыларына байланысты өзгеруі мүмкін. Оны мұғалім жаңа дыбысты меңгерту барысында оқушылардың қабылдауларына қарай түрлендіріп отырады.

Оқушылардың талдау-жинақтау жұмыстары модельдерді (сызбаларды) қолданумен байланысты. Сызба-модельдер (дыбыстың, буынның, сөздің, сөйлемнің графикалық сызбалары) оқушылардың фонетикалық есту қабілеттерін дамытудың, айтылған сөзге буындық-дыбыстық талдау жүргізе білуге, тиімді оқу тәсілдерін меңгеруге маңызды жағдай болып табылады. Әліппеде, сол сияқты мұғалім келесі сызба-модельдерді ұсынады:

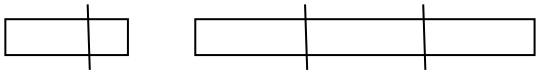
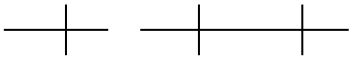
1. Сөйлем:

1) 2)

2. Сөз:

1) 2)

3. Буынға бөлінген сөз:

1) 2)

Бастауыш сыныпта бағдарламаға сәйкес жоғарыда көрсетілген білім-білік дағдылары қалыптасқан оқушылар сауатты жазуға дағдылану барысында графикалық түрде қарым-қатынас жасау мүмкіндігіне ие болады. Осы арқылы жазуын ғана емес, сөйлеуін және таным мүмкіндіктерін жетілдіре алады. Таза жазу дағдысының алғашқы бастамасы әріптің әрбір бөлігін дұрыс сызып көруі арқылы қалыптасады. Әдетте, мұғалім тарапынан оқушыға әдемі, сауатты жаздыру ғана емес, оқушының партада отыру ережесіне қатты көңіл бөледі. Оқушылар жазу ережесін сақтап отырғанда ғана дұрыс жазуға үйрене алады. Сондай-ақ бастауыш сынып оқушыларына жазуға төмендегі

талаптар қойылады және бұл талаптар бастауыш мектептің барлық сыныптарында жазу жұмысының барысында орындалып отыруға тиіс:

- Әріпті дұрыс жазу, дәптердің көлденең сызығынан ауытқымау;
- Әріптердің элементтерін жазғанда ұзынды-қысқалы қылмай, тегіс, бірдей жазу;
- Әріптердің бірін оңға, бірін солға қисайтпай, барлық әріпті бірдей, оңға қарай сәл көлбете жазу;
- әріптердің, сөздердің арасындағы қашықтықты бір қалыпты сақтап отыру, бірте-бірте жазу қарқынын тездете түсу.
- түрлі диктанттар жаздыру, әсіресе, сөздік диктантының маңызы зор.

Жазуға кірісерде алғашқы күннен бастап орындалуға тиісті гигиеналық талаптар:

а) дәптер партаның үстіне, баланың кеудесінің қақ ортасына тура келетіндей *болып,* сәл көлбетіле қойылады (оңға 65 º);

ә) бала басын оңға, не солға, иықтарын, кеудесін алға не артқа қисайтпай, аяқтарын қатар қойып, алдына түзу қарап отырады. Бұл олардың омыртқалары, көкірегі дұрыс жетілу үшін қажет;

б) балалар табандарын еденге еркін басып отырады. Тізені қатты бүкпей, бір аяқты екінші аяқтың үстіне қоймай, аяқтарын не алға, не артқа сілтемей отырған дұрыс;

в) партаға көкіректі тіремеу керек. Өйткені, бұл тынысты тарылтады. Жаңа өсп келе жатқан кеудені бұзады;

г) қаламды ұстағанда саусақ қаламұштан үш сантиметрдей жоғары тұрып, қаламның жоғарғы жақ ұшы оң иықтың тұсына дәл келгені жөн;

д) жазғанда баланың көзі мен дәптер аралығындағы 25-30 см қашықтық сақталуға тиіс.

Жазуға қойылатын талаптар:

* мұғалімнің айтуымен және мәтіннен сөздерді сөйлемдерді көшіріп жазу:
* сұрақтарға жазбаша жауап беру:
* диктант жазу:
* мазмұндама, шығарма жазу (II жартыжылдықта).

Оқушылардың жазбаша сауатын жетілдіретін жұмыстардың бірі – диктант. Жазба жұмыстарға, оның ішінде диктант жұмысына бірінші сыныптан бастап ерекше көңіл бөлген жөн. Диктанттың *буын, терме, сөздік, көру, қатеден сақтандыру* және *бақылау* сияқты түрлеріне оқушыларды бірінші сыныптан бастап үйрете беру керек.

Диктант – орфографиялық, пунктуациялық дағдыны тексеру құралы. Диктант түрлері мұғалімнің алдына қойған мақсатына орай таңдалып алынады. Оқушының сауатты жазу, шығармашыл ойлау, көркем жазу, өтілген ережені меңгеруі жазылған тапсырмадан көрініп тұрары анық. Бұл болашақта жекелеген оқушылармен жұмысты қалай жүргізу керек екенін анықтауға көмектеседі.

Сауатты жазу дағдыларын жетілдіру мақсатымен әр сабақта *сөздік диктант* жүргізіледі. Ол сөздердің дұрыс жазылуын меңгертіп қана қоймай, оқушының шығармашылығын, байланыстырып жазу қабілеттерін дамыту мақсатында осы сөздер бойынша мәтін құрастыруға тапсырма беруге болады немесе мәтіннен үзінді оқып беріп, ары қарай өздерің аяқтаңдар деген тапсырманы оқушылар қызығушылықпен орындайды.

Сөйтіп жоғарыда айтылғандарды қорыта келгенде, оқушыларды сауатты жазуға үйрету үшін ескерілетін жағдайларды топтап көрсететін болсақ, олар төмендегідей:

1. Мұғалім жазылатын сөздің немесе сөйлемнің мағынасын, мәнін оқушының түсінетіндігіне әбден көзі жеткеннен кейін барып жаздыруға тиіс (оқушы кейде мағынасына жете түсінбегендіктен қате жібереді).

2. Сөзді дұрыс айтуға, ұқыпты жазуға, жазғандарына ой жүгіртуге бағыт беріп, қатемен жұмыс ұйымдастырады.

3. Үнемі талдау жасау, түбірлес сөздер табу, сөйлем құрастыру, ұқсастығы мен айырмашылығын салыстыру – мұның барлығы оқушының ойлауын арттырып, материалды меңгеруге жағдай жасайды.

4. Дыбыстық талдау, сөз құрамына жаттығу, арнаулы орфографиялық жаттығулар (көшіру), (диктант) тіл дамыту жаттығуларымен (мазмұндама, шығарма) кезек жүргізіледі.

5. Сөздік жұмысы үздіксіз жүргізіліп отырылады. Әрбір оқушының жазудан әлсіз жақтары болады (кейбір сөздерден қате жіберу т.б.). Мұғалім ондай балалармен сөздік жұмысын жеке жүргізеді.[2, 31-32 б.]

Бұл жұмыстардың барлығы оқушының шығармашылығын арттырып, тіл байлықтарын кеңейте отырып, жазу-оқу сауаттылықтарын арттырады.

Сонымен, осындай жұмыстарды орындатудың нәтижесінде оқушы өзінің жіберген қатесін түсініп, келесіде одан қате жібермеуге дағдаланған болса, онда ол осы сөздерді оқу барысында да қате жібермейтін болады. Себебі, ол оның орфографиялық ережесін ғана меңгеріп қоймай, оның айтылуы, яғни орфоэпиялық ережесін де жадында сақтап алады.

Сол сияқты егер бала буындап қателессе, дереу түзетіп, оған қиын тиген сөздерге талдау жасап отырудың дұрыс оқуға дағдылану үшін пайдасы зор. Көбіне бастауыш сынып оқушыларының оқу сабақтарында жіберетін қателері төмендегідей болып келеді:

1. Әріп, буын немесе сөз қалдырып кетіп оқу;

2. Кейбір буындарды, сөздерді екі рет қайталап, ежелеп оқитындар;

3. Тілі келмегендіктен немесе әдеттеніп кеткендіктен бір әріпті екінші әріппен алмастырып (*оңда-оңға, күзет-күжет* т.с.с) оқиды.

Бұл жұмыстар оқушыларды дұрыс оқуға үйретіп қана қоймай, оқығанын түсініп, оны баяндап беруге дағдыландыруда маңызы зор.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Б.Масенова. Сауатты жазу, сөйлеу дағдысы, / Б.Масенова //Жайық ұстазы. 3 қазан. 2012жыл, № 21 (254) 6-бет

2. С.Шаншарова Сауатты жазуға төселдіру./ С.Шаншарова //Бастауыш мектеп. сәуір №4 2005 жыл 22-бет.

3. М.Синаева Білім берудегі диктанттардың маңызы./ М.Синаева //Бастауыш сынып, №4 , 2013 жыл, 11 – бет

4. Жұмабаева Ә.Е. Бастауыш мектептегі сауат ашу кезеңінде жүргізілетін тіл дамыту жұмыстарының әдістемесі. /Жұмабаева Ә.Е. - Алматы.- 1994.- 3-9 бет

5. Каримова С.Е., Калдаманова З.А., Алимбаева С.С. «1-3 сыныптарға дамыта оқу мен жазу эксперименті бойынша жүргізілетін әдебиеттік оқу мен қазақ тілі пәндеріне арналған» әдістемелік кешені. ISBN 978-601-303-444-7 Қостанай2015 ж.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ӘОЖ 372.851

ЦЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ ФИЗИКЕ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕР-ТЕХНОЛОГОВ ПИЩЕВОГО ПРОИЗВОДСТВА КАК ЗАДАЧА МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИКИ

Мусбеков О.У.
д. п. н., профессор Алматинского технологического университета
Алматы, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация. На основе анализа методической деятельности преподавателей физики высших технических учебных заведений (на примере обучения физике будущих инженер-технологов пищевого производства) – выпускников магистратуры педагогических университетов, квалификационной характеристики их и учебной программы дисциплины методики преподавания физики определено состояние уровня подготовленности их решению одной из задач методики преподавания физики – цели обучения физике. Выявлены типичные недостатки и предложены методические рекомендации по совершенствованию методической подготовки их по решения данного вида задач.

Ключевые слова: цель обучения физике, задачи обучения физике, инженер-технолог, пищевое производство, методика преподавания физики.

Одним из объектов профессиональной деятельности выпускников педагогических университетов «Магистр педагогических наук по специальности 6М011000- Физика» (значительная часть преподавателей физики технических вузов – выпускники по данной специальности) является высшие учебные заведения (например, высшие технические учебные заведения) [1]. Одной из задач выпускника магистратуры по данной специальности, объект ВУЗ решает типовую задачу профессиональной деятельности - ведение занятий в высших учебных заведениях и реализация методических знаний и прикладных умений в учебной ситуации.

Знание о целях и задачах методической деятельности является одним из специальных компетенции магистра педагогических наук по специальности 6М011000- Физика – будущего преподавателя физики втуза. Данная специальная компетенция формируется у магистров - будущих преподавателей физики втуза в результате изучения следующих дисциплин: педагогика, психология, методические основы физического образования средней школы, организация и содержание обучения физике в профильных классах, междисциплинарные связи физики, научно - исследовательская работа, научно - исследовательская практика, педагогическая практика в ВУЗе [1, с. 9-10].

Следовательно, будущий преподаватель физики вуза – выпускник магистр педагогических наук по специальности 6М011000- Физика, объект профессиональной деятельности которого вуз не знает и не понимает цели методической деятельности, так как в списке дисциплин отсутствуют соответствующие учебные предметы (например, методика преподавания физики в вузах или втузах, методика осуществления межпредметных связей физики с техническими или технологическими дисциплинами и т. д.).

Учебный предмет «Методические основы физического образования высшей школы» как профилирующая дисциплина специальности 6М011000- Физика более конкретно выражает квалификационной характеристики преподавателя физики вуза, т.е. знаний о целях методической деятельности его - выпускника магистратуры по специальности 6М011000-Физика. Отсутствие учебных пособий по дисциплине «Методические основы физического образования высшей школы» или методике преподавания физики в вузе (во втузе) заставляет нас искать другие источники, где отражены знания о целях и задачах методической деятельности преподавателя физики. Например, в статье [2] авторы предлагают выделять некоторые фундаментальные темы, которые не будут иметь продолжения в дисциплинах профессионального цикла, но являются необходимым элементом базового фундаментального образования будущих инженеров и должны рассматриваться в курсе физики в завершённом виде. Авторы выделяют также темы (основы механики, термодинамики и т.п.), объем изложения которых можно сократить, из-за их включения в курс теоретической механики или, например, в последующие специальные курсы термодинамики, гидравлики и т.д. Таким образом, в статьях о методике преподавания физики во втузах отражены зависимости целей и задач, а также содержания и методов обучения физике в вузах от специфики специальности студентов.

Поэтому применить термин не о методике преподавания физики в вузе или во втузе, а более конкретно употреблять словосочетания, например, в виде «методика преподавания физики будущим инженер-технологам пищевого производства», или «методы обучения физике будущих инженер-технологов пищевого производства» и т.д. Одним из таких терминов является словосочетание «Формирование обобщенных методов решения типовых профессиональных задач инженера-технолога при изучении курса физики в техническом вузе», которым сформулирована тема кандидатской диссертации Л.П. Скрипко [3] Следовательно, в литературе или интернет-источнике невозможно найти учебников и учебных пособий под названиями «методика преподавания физики в вузе» или «методы обучения физике в вузе» и т. д. Но в источниках часто встречаются статьи, диссертации или рефераты под названиями «О некоторых проблемах обучения физике в вузе», «Современные методы преподавания физики в техническом вузе», «Курс физики как методологическая и методическая основа системы обучения студентов дисциплинам технического цикла в вузе», или и т. д. Мы в данной работе рассмотрим цель обучения физике будущих инженер-технологов пищевого производства (ПП) как задача методики преподавания физики, т. е. объяснение преподавателем физики студентам названной специальности «зачем изучить им курса общей физики?». Из данного вопроса вытекают следующие вопросы: «зачем изучить им данного раздела курса общей физики?», «зачем изучить им из данного раздела курса общей физики данной главы?», «зачем изучить им из данной главы данной темы?» (Рисунок 1).

Зачем обучать общей физике студентов данной специальности? →зачем обучать их данному разделу курса общей физики? → зачем обучать их из данного раздела курса общей физики данной главе? → зачем обучать их из данной главы курса общей физики данной теме?

Рисунок 1. Схематический рисунок целей обучения физике.

Подготовка ответов на первый вопрос является задачей методической подготовкой преподавателя физики по проведению вводного или первого лекционного занятия. Подготовка ответов на второй вопрос повторяется семь раза, соответственно шести разделам курса общей физики: механика, молекулярная физика и термодинамика, электричество и магнетизм, оптика, атомная или квантовая физика, ядерная физика.

Цели и задачи обучения физике нами конкретизированы ниже относительно будущих инженер-технологов ПП:

- предвидеть течение процесса или явления, протекающие в пищевых продуктах с целью управления ими в ПП;

- предсказывать новые стороны, свойства, качества предметов, явлений, процессов в ПП на основе физических теорий и гипотез и находить перспективные направления, методы экспериментального выявления ранее неизвестных науке сторон явления;

- компактно описать, используя физическую теорию, имеющуюся информацию о явлении, процессе обработки пищевых продуктов и на этой основе вывести следствия и предпосылки.

Вышеперечисленные цели (задачи) обучения физике будущих инженер-технологов ПП конкретизированы на уровне цели обучения зачем обучать студентов специальности ПП данной теме курса общей физики? в таблице 1. В качестве примера выбрана тема «Явления переноса» раздела физики «Молекулярная физика», главы «Кинетическая теория газов». В таблице 1 отражены цели профессионально неориентированного обучения теме «Явления переноса. Сравнение целей двух видов обучения показывает, что профессионально неориентированные цели изучения темы курса общей физики не означает не учитывать специфику специальности. Принципы профессиональной направленности и реализации межпредметной связи физики как требования целям и задачам обучения физике требуют учитывать специфику специальности. Поэтому отсутствие в учебной программе и учебниках физики для втузов информации о физических свойствах ПП или механических технологиях обработки их учитывается преподавателем физики будущих инженер-технологов ПП в подготовке лекции, практических и лабораторных занятий, и осуществляется при проведении их. С другой стороны, критерием усвоения знаний по физике, как и другим учебным дисциплинам, изучаемые в профессиональных учебных заведениях является практическое применение в профессиональной деятельности.

Таблица 1

Профессионально неориентированные и ориентированные цели обучения теме курса общей физики «Явления переноса»

Профессионально неориентированные цели изучения темы курса общей физики «Явления переноса»	Профессионально ориентированные цели изучения темы курса общей физики «Явления переноса» для специалистов ПП
Предвидеть течение явления переносов, протекающие в газовой среде с целью управления ими	Предвидеть течение явления переносов, протекающие в пищевых продуктах с целью управления процессами обработки физическими методами.
Предсказывать явлений переноса в газе на основе кинетической теории газов и гипотез, и находить перспективные направления, методы экспериментального выяления ранее неизвестных в физике сторон явления	Предсказывать явлений переноса в ПП на основе кинетической теории газов и гипотез и находить перспективные направления, методы экспериментального выяления ранее неизвестных в физике сторон явления
Компактно описать, используя кинетическую теорию газа, имеющуюся информацию о явлении переноса, и на этой основе вывести следствия и предпосылки	Компактно описать, используя кинетическую теорию газа, имеющуюся информацию о явлении переноса, процессе обработки пищевых продуктов и на этой основе вывести следствия и предпосылки, используемые для обработки пищевых продуктов физическими методами

Например, изучение физических явлений по курсу общей физики осуществляется по следующему обобщенному плану [4, с. 37]: внешние признаки явлений (признаки, по которым обнаруживается явление); условия, при которых протекает (происходит) явление; сущность явления, механизм его протекания (объяснение явления на основе современных научных теорий); определение явления; связь данного явления с другими (или фактора, от которых зависит протекание явления); количественные характеристики явления (величины, характеризующие явление, связь между величинами, формулы, выражающие эту связь); использование явления на практике.

Последний пункт обобщенного плана (использование явления на практике) преподаватель физики будущих инженер-технологов ПП для явления переноса может заменить словосочетанием «использование явления переноса в пищевом производстве». Знания, усваиваемые в процессе обучения физике достигает наивысшего уровня, если студенты применяют знаний в незнакомых, нестандартных ситуациях для решения качественно новых задач, самостоятельные действуют по описанию, объяснению и преобразованию объектов изучения. Например, от студентов специальности ПП при изучении темы «Явления переноса» требуются применения знаний о данных явлениях в незнакомых, нестандартных ситуациях для решения качественно новых задач.

Применение знаний будущим инженером-технологом ПП по курсу общей физики в профессиональной деятельности является применением их в незнакомых, нестандартных ситуациях, в которых студент самостоятельно действует по описанию, объяснению и преобразованию объектов изучения – пищевых продуктов или их сырья. Таким образом цель обучения темы «Явления переноса» достигает наивысшего уровня, когда студенты ПП усваивают их до уровня применения в профессиональной деятельности [5].

Явления переноса характеризуются не только проявлением, признаками проявления, определением, применением на практике, но и физическими величинами, которыми численно характеризуются данные явления. По обобщенному плану изучения физических величин в курсе общей физики они могут изучаться двумя способам. В первом способе изучению физической величины не посвящается отдельная тема, она вводится в тему как количественная характеристика физических свойств объектов (предметов, полей или явлений). Тогда тема будет называться названием физических свойств этих объектов, а физическая величина рассматривается как количественная характеристика их. Во втором способе физическая величина в курсе общей физики изучается как отдельная тема. В третьем способе вводится она как коэффициент пропорциональности между другими физическими величинами, выражающий закон физики. Коэффициенты переноса (диффузия, внутреннее трение, теплопроводность), как физические величины вводятся третьим способом.

При этом цель обучения физической величине можно сформулировать в виде решения следующих задач: приобретение знаний о физических величинах, единицах и способах их измерения, формирование навыков исследовательской деятельности; развитие умения сравнивать, обобщать, выделять главное, развитие внимания, развитие системного мышления; воспитание самодисциплины, сотрудничества в группах, положительной мотивации к обучению, формирование коммуникативных способностей, культуры умственного труда. Перечисленные три группы целей обучения физическим величинам можно применить к обучению коэффициентам переноса будущих инженер-технологов ПП. Рекомендуем преподавателям физики данной специальности осуществлять данного применения.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Программа специальности. Образовательная программа специальности 6М011000- Физика Уровень Магистратура(Дата обращения: 207.09.2024)// https://www.kaznpu.kz/docs/ins_informatiki/obraz/6M011000_rus. pdf.

2. Лидер А.М., Склярова Е.А., Сёмкина Л.И. Вопросы методики преподавания курса физики в техническом университете// Фундаментальные исследования. – 2015. – № 2-4. – С. 787-790.

3. Скрипко Л.П. Формирование обобщенных методов решения типовых профессиональных задач инженера-технолога при изучении курса физики в техническом вузе: диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.02. - Астрахань, 2006. - 177 с.

4. Усова А.В. Обобщенный подход к изучению явлений и свойств вещества в процессе изучения предметов естественного цикла//Наука и школа, 2007, №3. -С. 37-39.

5. Беспалько В. П. Программированное обучение. Дидактические основы. -М.: «Высшая школа», 1970. - 300 с.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК 14.35.09

МЕТОДИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧЕНОГО-ФИЗИКА, АКАДЕМИКА Л.Д. ЛАНДАУ КАК МОДЕЛЬ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ ПРОФЕССОРА УНИВЕРСИТЕТА

Мусабеков Ондасын
АО «Алматинский технологический университет», профессор, д.п.н., профессор,
Алматы, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: По классификации преподавателей вузов (педагог, ученый, ученый-педагог) лауреата нобелевской премии, ученого-физика, академика Л.Д. Ландау, мы отнесли к группе ученого. Так как, в его преподавательской деятельности преобладает научная направленность. Об его педагогической (методической) работе свидетельствуют следующие термины: школа теоретической физики, теорминимум, ученики Ландау, научно-популярные книги Ландау, учебные книги Ландау по теоретической физике. В данной статье рассмотрим его методической деятельности, как модель методической работы профессора современного университета.

Ключевые слова: методическая деятельность, методическая работа, модель методической работы, книги Ландау, теорминимум.

В источнике [1] все преподаватели разделены на следующие группы: в 1-ую группу входят преподаватели, у которых преобладает педагогическая направленность (примерно 2/5 общего числа); во 2-ую – те, у которых преобладает исследовательская направленность (примерно 1/5); и в третью группу – преподаватели, у которых имеется как педагогическая, так и исследовательская направленность (2/5).

Академика Ландау мы отнесли к второй группе преподавателей физики вузов. Так как он нобелевскую премию по физике получил за оригинальные исследования в теории конденсированного состояния, в особенности жидкого гелия. Ландау занимался исследованиями в разных областях теоретической физики. Он использовал принципиально новый математический метод для объяснения сверхтекучести, определил затухание колебаний электронной плазмы и вместе с будущим Нобелевским лауреатом В. Л. Гинзбургом построил теорию сверхпроводимости.

Использование принципиально нового математического метода для объяснения сверхтекучести можно назвать педагогической (методической) деятельностью. Термин «объяснить» означает, что объясняющий отвечает на вопрос другого лица «почему». Это означает, что он другому лицу вскрывает сущность данного явления, вскрывает причину его вызывающего.

Известным психологом и педагогом Дж. Брунером раскрыта сущность понятия «объяснение», так: «...пять великих очеловечивающих сил суть: изготовление орудий, язык, общественная организация, решение проблемы продолжительного человеческого детства и, наконец, настойчивая потребность объяснять происходящее» [2, с. 387]. Все эти «человеческие силы» непосредственно определяют педагогическую систему и ее эффективность. Следовательно, использование Л.Д. Ландау принципиально нового математического метода для объяснения физического явления сверхтекучести является настойчивой потребностью, как одной из пяти великих очеловечивающих сил.

Научная деятельность Л.Д. Ландау по объяснению сверхтекучести является настойчивой потребностью его. Объяснить физического явления сверхтекучести другим ученым и своим ученикам в области теоретической физики является обязанностью преподавателя. Следовательно, научно-методическая деятельность (МД) Л.Д. Ландау берет свое начало из научной деятельности, которая требует отвечать на вопрос почему?

Педагогическая деятельность (ПД) Л.Д. Ландау связана с его преподавательской работой на кафедре теоретической физики Харьковского университета, завкафедрой экспериментальной физики, профессорской должностью кафедры физики низких температур МГУ и квантовой теории физического факультета МГУ, а также преподаванием общей и теоретической физики в Физтехе.

Преподавательская деятельность как часть педагогической деятельности преподавателя связана с чтением лекций, проведением лабораторно-практических занятий, руководством самостоятельной и научной работой будущих специалистов, то вторая часть ПД Л.Д. Ландау связана с его методической работой (МР) в вузах с пятью направлениями его МР (таблица 1):

- разработка минимальной программы теоретической физики, для поступающих в аспирантуру по специальности «теоретическая физика»;
- подготовка и издание книг по теоретической физике в десяти томах, для студентов специальности «физика» (после изучения курса общей физики), совместно с Е.М. Лифшиц; подготовка и издание книги по «Курс общей физики» (Механика и молекулярная физика), совместно с А. И. Ахиезер, Е. М. Лифшиц);
- подготовка и издание книг по «Физика для всех», совместно с А.И. Китайгородским для самого широкого круга читателей, где в доступной форме излагаются начала общего курса физики; подготовка и издание книги научно-популярной книги «Что такое теория относительности».

Из вышеназванных книг (учебников и учебных пособий) некоторые с дополнениями переизданы с участием самого Л.Д. Ландау или его учеников. Эти учебники, переведенные на многие языки, во всем мире заслуженно считаются классическими.

В таблице 1 отражены основные книги для будущих студентов, аспирантов и докторов наук, а также преподавателей физики классических университетов и втузов. Таким образом он решал методические задачи:

- зачем учить теоретической физике (ТФ) будущих специалистов ТФ или технической физики;
- чему учить их из общей или ТФ; как учить их.

Началом научной школы ТФ Ландау стал курс общей физики, который он начал читать своим студентам еще в Харькове 30-ые годы 20-го века. На его основе затем появился многотомный «Курс теоретической физики» Ландау-Лифшица, фактически ставший почвой, на которой выросла и продолжает воспроизводиться школа Ландау.

В работе [3, с. 10-11] рассмотрена система классификаций многообразия научных школ и выделены соответствующие типы их педагогических систем. Рекомендуем преподавателям физики вузов выполнять следующее методическое задание. Задание. На каком основании классификации научных школ, школа Ландау отнесена к пяти их типам, из всего восьми типов?

Инициатор создания и автор фундаментального классического курса теоретической физики (совместно с Е.М. Лифшицем), выдержавшего многократные издания и изданного на 20 языках мира Л.Д. Ландау показывает, что его данная научно-методическая работа является образцом (модели) научно-методической деятельности преподавателей физики не только вузов, где осуществляется подготовка будущих специалистов теоретической физики, но и физики других учебных.

Доказательством эффективности его методической работы является подготовленность физиков-теоретиков по данной методике, которые называются учениками школы Ландау. К таким ученикам его школы относятся следующие всемирно известные академики и профессора, физики-теоретики: Е. М. Лифшиц, А. А. Абрикосов, И. Я. Померанчук, И. М. Халатников, А. Ф. Андреев, А. И. Ахиезер, В. Б. Берестецкий, С. С. Герштейн, В. Н. Грибов, Б. Л. Иоффе, А. Б. Мигдал и др.

Таблица 1.

Учебные пособия, разработанные Л.Д. Ландау как показатели его МР профессора классического и технического университетов

Виды методической работы Л.Д. Ландау	Описание методических работ	Структура методических работ
Разработка учебной программы курса теоретической физики, для поступающих в аспирантуру по теоретической физике	Теоретический минимум состоит из 11 экзаменов по основным разделам математики и теоретической физики. Сдавать экзамены может любой желающий в произвольном порядке. входя учебную программу для студентов кафедры проблемы теоретической физики МФТИ.	Теоретический минимум включает в себя следующие экзамены: Математика-I, Механика, Теория поля Математика-II, Квантовая механика, Квантовая электр-одинамика, Статистическая физика-I, Механика сплошных сред, Электродина-мика сплошных сред, Статистическая физика-II и Физическая кинетика.
Разработка и предст-авление на утвержде-ние все требуемые виды учебно-методической литературы	Курс теоретической физики - цикл учебных пособий по теоретической физике. Авторами всех томов, кроме 4, 9, 10 являются Л. Д. Ландау и Е.М. Лифшиц. Кроме Л. Д. Ландау и Е. М. Лифшица, авторы отдельных томов В. Б. Берестецкий и Л.П. Питерский.	Курс состоит из 10-ти томов: механика, теория поля, квантовая механика (нерелятивистская теория), квантовая электродинамика), статистическая физика (Ч.1), гидродинамика, теория упругости, электродинамика сплошных сред, статистическая физика. (Ч.2), физическая кинетика. В томах, где имя Л. Д. Ландау нет, ему принадлежит большая доля излагаемых результатов и стиль изложения материала.
Разработка и издание учебного пособия «физика для всех»	Для изучения данного пособия знаний по физике не нужно. Достаточно знание по школьной алгебре. Книга окажется интересной и для тех, кто избрал физику своей специальностью.	Учебное пособие состоит из следующих частей: основные понятия, законы движения, движение с «неразумной точки зрения», законы сохранения, колебания, движение твердых тел, тяготение, давление, кирпичи мироздания, строение вещества, температура, состояние вещества, растворы, трение, звук, энергия вокруг нас.
Разработка и издание научно-популярной книги по физике	Научно-популярная книга академика Л.Д. Ландау и профессора Ю.Б. Румера - доступно и увлекательно рассказывает о «трудной» для понимания широкого круга читателей теории относительности.	Книга состоит из шести глав: относительность движения, к которой мы привыкли; пространство относительно; трагедия света; время оказывается относительным; часы и линейки капризничают; работа изменяет массу.

СПИСОК ИСПОЛЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1.Научно-исследовательская деятельность преподавателя высшей школы //https://moodle.kstu.ru/pluginfile.php/582831/mod_resource/content/1/%D0%9D%D0%98%D0%94%201.pdf (Дата обращения: 01.09.2024 г.)

2. Брунер Дж. Психология познания. М.: Прогресс, 1977. – С.

3. Грезнева О.Ю. Научные школы (педагогический аспект). – М., 2003. - 69 с.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

UDC 821.512.122:159.923

THE COLLECTIVE UNCONSCIOUS IN THE STORIES OF BAKHYTZHAN KANAPYANOV

Valiyeva Zemfira Rinatovna
Doctoral student, Dulaty university, master of pedagogical sciences
Taraz, Kazakhstan

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Abstract: In the given article the theme of the collective unconscious was observed. The archetypes as the units of the people`s collective unconscious were investigated. The aim of the article is to identify the basic archetypical images in the stories of Kazakhstan writer Bakhytzhan Kanapyanov. Actually, psychoanalytic and cognitive directions are the most modern nowadays in literature studies. They have not been investigated thoroughly yet. In Kazakhstani science they are modern and require further development. Archetypes are important items to study nowadays when all the world tries to bring up good young generation. Archetypes represent the ideals of the past. They contain and transfer morals of the golden age. The golden age is the past time when good traditions and moral values were invented and observed by all the people of that age. Therefore, archetypes are important tools to return to moral life and to raise good generation of the young, which is the topic of important discourse today in Kazakhstan. Moreover, during the last two decades such a genre as a short story has become a matter of a special interest to all the people of Kazakhstan. That is the reason why this genre was chosen for the experiment in the university. In the article the pedagogical experiment was described. It was carried out among the students who studied literature. They were students of the first and second years. They worked with the stories of Kazakhstan writer Kanapyanov to identify the archetypical images. In fact they found a lot of them. This gives us information about the reception of the text according to the age, the ability to classify the material according to the age group of the students. When students are young they mainly conceive the images which are like their family and friends. Elder students think more and their picture of the world represents wider range of notions about the world around us. The material collected for the experiment could be as well used to work out a course of lectures to study literature in terms of the collective unconscious of the author and the reader. It is applicable even in cinema and theatre studies as well as history studies. The archetypical images and symbols have been the part of the art through all the history of human beings.

Key words: archetype, story, image, psychoanalytic, literature.

Introduction.

The concept of the “archetype” was introduced into modern science by the founder of analytical psychology, C. G. Jung. Referring to the use of the term by Philo of Alexandria and Dionysius the Areopagite and some similar ideas in Plato and Augustine, Jung also pointed to the analogy of archetypes with Durkheim’s “collective ideas,” Kant’s “a priori ideas,” as well as the behaviorists’ “patterns of behavior.” Jung understood the archetype (definitions vary in different places in his books) as certain structural patterns. According to him they are structural prerequisites for images that exist in the sphere of the collective unconscious and also they are biologically inherited.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Jung borrowed the concept of the collective unconscious from the representatives of the French sociological school ("collective ideas" of Durkheim and Levy-Bruhl). "Collective" archetypes, according to Jung, were supposed to resist the individual "complexes" of S. Freud, repressed into the subconscious.

As the most important mythological archetypes or archetypal mythologems, Jung identified primarily the archetypes of "mother", "child", "shadow", "animus" ("anima"), "wise old man" ("wise old woman"). "Mother" expresses the eternal and immortal unconscious element. "Child" symbolizes the beginning of the awakening of individual consciousness from the element of the collective unconscious. There is also the connection with the original unconscious undifferentiation, as well as the "anticipation" of death and new birth. "Shadow" is the unconscious part of the personality, which remains behind the threshold of consciousness, which can also look like a demonic double. "Anima" for men and "animus" for women embody the unconscious beginning of the personality. This beginning is expressed in the image of the opposite sex. The "wise old man" ("old woman") is the highest spiritual synthesis harmonizes the conscious and unconscious spheres of the soul in old age [1.-4].

The aim of the article is to study and identify these archetypes in the stories of Kazakhstani writer Bakhytzhan Kanapyanov.

The methods of psychoanalytic and cognitive literary criticism have not been well developed in Kazakhstani science yet. Post-Freudian and cognitive approaches to the interpretation of the Kazakhstan story require further study and practical development. Now, there are only a few articles in which this methodological apparatus was used. For example, the article by Bolshakova. A.Yu. "ARCHETYPE – CONCEPT – CULTURE".

The Doctor of Philology Sciences A.Yu. Bolshakova considers the "problem of the archetype," which at the turn of the 20th–21st centuries in Russian scientific thought stood "beyond what is permitted." Currently, when works on general cultural, historical, political, economic, and philosophical archetypes have been published, it has become possible to focus on the structure, development model and components of the cultural (literary) archetype as the "prototype of the cultural unconscious." Due to the disagreements in the use of this term, the author defines it through the concept of "concept"[2.-40].

Bolshakova emphasizes the need to distinguish between "concept" and "notion" because "notion" belongs to the sphere of logic and philosophy, and "concept" is more common in the science of culture and it is not only thought, but also experienced by a man.

Bolshakova believes that any archetypal model, the source for diverse artistic implementations, gives rise to "constant derivatives." These are eternal images of culture, abstract concepts of religion, philosophy (Good and Evil), and archetypal figures of civilization (Mother, King, Victim). She identified two layers for understanding the internal form of the concept "archetype". The archetype has actual and passive layers. The actual layer of the archetype is everything that is most visible, tangible, and embodied. The passive layer is something elusive, hidden in the depths of centuries-old memory.

The American Journal «Literature and Medicine» examines contemporary scientific problems on this topic. They are still not thoroughly observed and need to be studied further in terms of human reception, reflection of world images, the psychological effect from reading and so on. Among the representatives of Kazakhstani literary criticism, L.V. Safronova is singled out. In addition to that, Nurbaeva A.M. works on those matters too. They have a famous common work "Problems of Cognitive Poetics."

There is a separate work by Safronova L.V. "Psychoanalysis in literature and literary criticism". This is a textbook, which examines the theoretical problem of the relationships and interdependence of the author and the hero in modern science in classical and post-Freudian psychoanalysis.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Based on the material of Russian and Kazakh postmodernist prose (the works by S. Dovlatov, V.Pelevin, S. Odegov, B. Akunin, L. Petrushevskaya, A.Kim, etc.), the nature of the correlation between the author and the hero is revealed. It is carried out by the use of psychoanalytic theories and practices, methods of communication between the author, the hero and the reader. This reflects the psychological author`s and reader`s problems, requests and expectations [3].

And this all could be added by investigation of the archetypes in the stories, the way students see them and mix them, their age picture of the world.

Materials and methods.

Carl Gustav Jung (1875-1961) is a Swiss psychologist, psychotherapist, philosopher, sociologist, and cultural scientist. The collective unconscious, which was discovered by Carl Gustav Jung, is a part of the psyche that, unlike the personal unconscious, does not owe its existence to personal experience. It is not an individual acquisition. The content of the collective unconscious is mainly composed of archetypes.

The concept of archetype indicates the existence of certain forms in the psyche. They are present always and everywhere. Archetypes are models of instinctive behavior [4.-88-99].

Archetypes are innate and universal, but they are a collective experience, albeit not fully conscious [5. - 320].

One famous archetype of Carl Gustav Jung is the archetype of mother. The mother archetype appears in different forms. The most important ones are mother, grandmother, stepmother, mother-in-law. Next comes any woman with whom the person is in some kind of relationship. She could be a nanny, a governess, a distant ancestor. Then there are women, whom we call mothers in the figurative sense of the word. Goddess belong to this category. For example, the Mother of God, the Virgin, and Sophia. Mythology gives many variations of the mother archetype: the mother who appears in the form of a girl in the myth of Demeter and Kore; or a mother who is also a lover, as in the myth of Cybele and Attis.

Other symbols of the mother are found in things that express the purpose of our passionate desire for salvation. This is paradise, the kingdom of God, heavenly Jerusalem. Things that make us feel pious or reverent. These things are the church, the university, the city, the country, the sky, the earth, the forests and seas (any waters), the underworld and the moon. All of them can be mother symbols. This archetype is associated with places and things that symbolize fertility and abundance. For example, a plowed field, a garden. It may be associated with a rock, a cave, a tree, a spring, or with a variety of vessels. For example, a baptismal font, bowl-shaped flowers like rose and lotus. The magic circle, or mandala, due to its protective function, can be a form of the mother archetype. Mother is also associated with hollow objects such as an oven, kitchen utensil, womb or anything of similar shape. This list is supplemented by many animals such as cows, hare, all useful animals.

All these symbols can have both a positive, favorable meaning and a negative, associated with evil. Evil symbols are the witch, the dragon (any animal or reptile such as a large fish or snake), the grave, the sarcophagus, deep waters, death, ghosts and brownies.

This archetype is associated with maternal care and compassion; magical power of a woman; wisdom and spiritual exaltation that transcends the limits of reason; any useful instinct or impulse; anything that is kind, caring, or supportive and promotes growth and fertility. The mother is a dominant figure where magical transformation and resurrection take place, as well as in the underworld with its inhabitants.

In a negative sense, the mother archetype can mean something secret, mysterious, dark: the abyss, the world of the dead, everything that absorbs, tempts and poisons, that is something that inspires horror and that is inevitable like fate. In India the “the loving and terrible mother” is the paradoxical Kali.

The next archetype is the trickster. He plays cruel jokes on people, so that later, in turn, he becomes a victim of those whom he has harmed. In picaresque stories, at carnivals and revels, in magical healing rituals, in the religious fears and delights of man, the ghost of the trickster appears in the mythologies of all times, sometimes in a form that leaves no doubt , and sometimes in a strangely altered disguise. It appears as a true reflection of an absolutely indifferentiated human consciousness, corresponding to a soul that has barely risen above the level of the animal.

The image of the buffoon in the form of the Trickster archetype manifests itself in goofy behavior, which in a relatively weakly expressed version finds expression in inappropriate jokes, uninhibited behavior, cynicism, violation of the rules of decency, ethics and morality. The need to "unload" the Trickster archetype in socially acceptable forms is reflected in folk customs and holidays in various cultures. For this purpose, carnivals, Nature festivals, Spring, Halloween are held.

The next archetype is the archetype of the spirit or some other works of Jung we know him as a sage. On the one hand, the old man represents knowledge, reflection, insight, wisdom, intelligence and intuition. On the other hand, he represents such moral qualities as good will and readiness to help which makes his “spiritual” character obvious.

In addition to intelligence, wisdom and insight, the old man is notable for his moral qualities. Moreover, he also checks moral qualities of others, and, depending on this, distributes gifts. The superiority and helping function, which is inherent in the figure of an old man, give birth to the temptation to connect him in some way with God. In some of its manifestations, this embodiment is good, in others, it is evil. Then it is again the cruel wizard, who from pure selfishness does evil for its own sake. The archetype of the Old Sage has a strong charismatic effect on other people.

The next archetype is baby. His characteristics are abandonment, insecurity, exposure to danger, etc. His birth is usually mysterious and miraculous. “Baby” means something developing in the direction of independence. He can do this only by separating himself from his beginnings. Therefore, abandonment is a necessary condition.

The "baby" is a symbol of integrity, embracing the deepest beginnings Nature. He represents the strongest and most inescapable desire inherent in every being - the desire for self-realization. The "baby" is everything abandoned and abandoned to the mercy of fate and at the same time divinely powerful; an unremarkable, dubious beginning and a triumphant end. The "eternal baby" in a person is an indescribable experience, a kind of incongruity, an internal obstacle and at the same time a divine prerogative; it is something weightless that determines the ultimate value or worthlessness of a person [6].

Anima archetype is considered as the presence of a feminine principle in the psyche of a man. It can affect the mood, lead to its decrease, sadness, sadness, etc. Anima manifests itself in feminine character traits characteristic of even the most for courageous men.

Animus archetype is opposite to anima. It means men`s qualities in women.

According to Jung, the anima and animus archetypes are psychological functions that behave like autonomous personalities because they are unconscious, undeveloped and not integrated. Jung describes a man who has been possessed by an anima as touchy, overly sensitive, irritable, vain, jealous, or as fickle, moody, uncontrollable, malicious, unfaithful.

The following archetype is persona. According to Arthur Schopenhauer, persona is how a person presents himself to himself and the world around him, but not who he really is. Persona as a mask is a collective phenomenon. It is identical for the people of the same profession and same social status.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

The term “collective” means here human behavior within the framework of a collective role. Persona is not a real individual self. It is a secondary reality. It has more borrowed from others than its own [7].

Different cultures set different social norms for a person, but over time they change and evolve, as the underlying archetypal model is subject to endless variations. Sometimes persona is meant to be a social archetype that includes the conventions required to participate in public life [8].

The archetype Shadow means all bad qualities in the personality. Jung defined the shadow as "what an individual does not want to be." This simple definition summarizes the multifaceted and repetitive relationship to the shadow as the negative side of personality, as unpleasant qualities that an individual tries to hide, as a primitive, valueless side of human nature.

“…the shadow often represents one`s dark side, those aspects of oneself that exist, but which one does not acknowledge or with which one does not identify”[9].

Shadows are“the animalistic and sinister aspects of all people”[10].

“The father represents the patriarchal qualities of the persona.
Some of these qualities may include protector, provider, and wisdom”[11].

“The self designates the whole range of psychic phenomena in people.
It expresses the unity of the personality as a whole”[12].

“The persona, anima and animus, the shadow, and the self are
four of the archetypes that fall under the separate systems of the personalty”[13].

“Jung`s concept of archetypes was influenced by the theories of Immanuel Kant, Plato, and
Arthur Schopenhauer”[14].

“The number of archetypes is limitless”[15].

“While the resulting images and forms are consciously recognized,
the underlying archetypes are unconscious and cannot be directly perceived”[16].

“The existence of archetypes can be inferred from various cultural phenomena,
such as stories, art, myths, religions, and dreams”[17].

“Archetypes are innate potentials that are expressed in human behaviour and experiences.
They are hidden forms that are activated when they enter consciousness and are shaped by
individual and cultural experiences”[18].

Jung believed that there are universal experiences that are inherent to the human experience,
such as belonging, love, death, and fear. These experiences, which he called “the collective
unconscious ,” are expressed in what we called “archetypes”[19].

So the experiment was carried out among the students of different ages. First they got texts about archetypes. Then they read stories of modern Kazakhstani writer Bakhytzhan Kanapyanov. The task was to identify the archetypical images in the stories from his famous book “Fireflies”.

Results and its discussion.

The results of the practical research are shown in Table 1.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Table 1 – the archetypical images in the stories of Bakhytzhan Kanapyanov.

archetype	Story "Apricot tree and poplar"	Story "Taugul"	Story "Lonely tree"	Story "Green nights"	Story "Raven"	Story "Announcer"	Story "Today in the world"	Story "Grief"
mother			horse		crow		Christa McAUliffe	
trickster	poplar				swan			
persona						announcer		
shadow							Pirates, hackers	
sage	Apricot tree		Old shepherd	author	author			author
child		Taugul			raven		child	
father		Taugul`s dad	dog				father	

Thus, we see the right answers in the table 1. In the story "Apricot tree and poplar" the sage is apricot tree. He said right words about the fact that his flowers appeared before leaves. People are always waiting for the spring to come. His blossom brought happiness to the eyes of the people. The poplar was trickster. He laughed at the apricot tree`s early blossom and threw down his leaves on the bridge.

The next story is "Taugul". In this story father is a guardian. He is the archetype father because he is a protector. The daughter Taugul is child. She learns to live. She loves nature, goes to school. In addition to that she is fond of sport. Fir trees surround her house and in the morning it smells dew and pine. Her school stands at the foot of the mountains. After school the girl Taugul rises to the mountains to skate.

The next story is "Lonely tree". In the work the horse is mother archetype because she cares for the shepherd. She carries him. The dog is father archetype because he waited for his boss to defend him further. The old shepherd is a sage. He is silent and thinks much. He is always pondering.

The following story is "Green nights". The author is the only character. He talks to the reader about "green nights" which mean the nights of youth and hope. Every nation has its young years. That does not depend on the nation. When man becomes elder, he understands the gist of those words. Young nights are green. These are the thoughts of the author who represents the archetype of a sage. He is wise and shares his life experience with us.

The story "Announcer" has the archetype persona. He is the announcer. He worked and acted according to his job. He worked on the radio, announced the news. The news was kind and hesitating, coming from different continents. The news was about his country`s labor success, about sport and culture. He talked about the weather, which people liked. Persona archetype tries to suit people. The announcer was going to retire and held his speech at the meeting. All the time he followed the rules and was right worker. In the story "Grief" the character is the author like in the story "Green nights". He gives good advices about the life. Wise man represents the archetype of a sage. According to his words, the grief comes suddenly; there is always dark side of life; except for the moment of happiness there is a long echo of grief. In the story "Raven", the author is a sage. He asks clever questions. He asks a raven why he lives three hundred years and wears only black clothes. He wonders if the life consists of only eerie flowers of the past. The raven is a child who is unprotected and values mother. Mother crow is the mother archetype. She takes care of her chicks. Her chicks are the best for her because they look like her.

The archetype trickster is a swan. The swan laughs at the crow mother because she cares for her chicks. The swan tells the crow that her chicks are dirty as if they were in the dash. The trickster usually laughs.

At last in the story "Today in the world" father is the archetype father. Father is a provider because he gives an apple to his child, puts him to bed, and turns off TV because the child forgot to do it. The pirates and hackers are shadow archetype. The pirates stole underwater atom boat. The hackers found a secret key to NATO database and tried to influence the rockets` flights. Bad people do such things. In contrast to them, Christa McAuliffe is the mother archetype because she returns to her followers to grow good in them [20].

The students of the first and second years found many archetypes right. The percentage is shown in Table2.

Table 2 – The right answers found by students in percentage.

Archetype	1st year students	2nd year students
Mother	100%	100%
Trickster	60%	90%
Persona	60%	90%
Shadow	80%	80%
Sage	90%	100%
Child	90%	70%
Father	100%	100%

So we see that the first year students found mother archetype all right as well as father archetype. So did the students of the second year. However, they all also found sage right. The first year found persona and trickster only by 60%. In contrast to that, the second year students found those images by 90%. As to shadow archetype, they all found it partly, only 80% of all the students were right. The archetypes sage and child were guessed right by 90% of the first year students. However, for the second year students it was completely easily to guess sage archetype. They all found it right. Only the child archetype was guessed worse among them. Only 70 % of all the students identified it right.

Therefore, we concluded that for the first year students it is easy to identify such archetypes as mother, father, child because they are always near them in family and life generally. It is more difficult for them to understand the image of shadow, and even the most difficult to understand and find trickster and persona. Maybe it is because persona is connected with work. Young people do not work.

As to the second year students, it is not difficult for them to see archetypical images mother, father, sage, trickster and persona. It is more difficult to discern shadow and child for them. Child archetype proved to be the most difficult in this group.

Conclusion.

Thus, we came to the conclusion that to learn archetypical images is important. Due to our results of the experiment we can classify literature according to the age reception of the reader. Now we know how to prepare material for reading. Archetypes are good examples how to behave and grow today`s population. The theoretical material used in the article could be used for lectures with the aim to understand literature and author`s ideas better. The archetypes described were worked out and collected by earlier scientists. Above we mentioned some of them. They are Bolshakova A. Yu., Jung C.G., Meletinskii, Bolashova E.S., Gribanov S.V., etc. Their works could be supplemented by our results and conclusions.

REFERENCES:

1 Meletinskij E.M. O literaturnyh arhetipah [About literary archetypes]. Rossijskij gosudarstvennyj gumanitarnyj universitet (CHtenie po istorii i teorii kul'tury). Vyp.4. Moskva.1994.136 p. [in Russian] ISBN 5-7281-0067-8

2 Bol'shakova A.YU. ARHETIP – KONCEPT – KUL'TURA [Archetype-concept-culture]. Voprosy filosofii. №7. Moskva.2010. P.47–57. [in Russian]

3 Safronova, L. V. Psihoanaliz v literature i literaturovedenii [Psychoanalysis in literature and literatute studies]. Ucheb.posobie.L.V Safronova.Almaty:Қазақ universiteti,2019. 220 p. [in Russian] ISBN 978-601-04-4307-5

4 Karl Gustav YUng. Arhetip i kollektivnoe bessoznatel'noe (Izbrannye sochineniya)[Archetype and collective unconscious (Selected works)].Moskva:Izdatel'stvo AST.T.9.2020.150p. [in Russian] ISBN 978-5-17-117179-7

5 Balashova E.S., Gribanov S.V., Mal'ceva S.M. Sovremennye aspekty teorii arhetipov K.-G.YUnga [Modern aspects of C.-G.Jung`s archetype theory].Azimuth of Scientific Research: Pedagogy and Psychology.T.8.№ 3(28).2019.P.320-322. [in Russian DOI: 10.26140/anip-2019-0803-0082

6 YUng K.G. Dusha i mif: shest' arhetipov[Soul and myth:six archetypes]. Per. s angl.Kiev: Gosudarstvennaya biblioteka Ukrainy dlya yunoshestva.1996.384p. [in Russian] ISBN 5-7707-8958-I

7 Korolenko C.P., Dmitrieva N.V. The Basic Archetypes in Classical Jungian and Contemporary Considerations. Med. psihol. Ross., 2018, vol. 10, no. 1, p. 3. doi: 10.24411/2219-8245-2018-11030 [in Russian, abstract in English].

8 Semuels E., SHorter B., Plot F. Slovar' analiticheskoj psihologii K.G. YUnga[Dictionary of C.G.Jung`s analytical psychology].3-e izd.Moskva:«Dobrosvet»:ID «Gorodec».2016.264p. [in Russian]

9 Fordham, Michael. Explorations Into the Self.(Library of Analytical Psychology). Karnac Books, 1985. [in English]

10 Schlinger, Henry D. Jr; Poling Alan .(2013). Introduction to Scientific Psychology. New York: Springer Science & Business Media.p.293. [in English] ISBN 978-1-4899-1895-6

11 Adeola, F.A .(2007).”Baba: Men and Fatherhood in South Africa.” GenderandBehavior. 5(1). [in English] Doi:10.4314/gab.v5i1.23383. ISBN 1596-9231

12 Mattoon, Mary Ann; Hinshaw, Robert.(2003). Cambridge 2001: Proceedings of the Fifteenth International Congress for Analytical Psuchology. Einsiedeln, Switzerland: Daimon.p.159. [in English] ISBN 3-85630-609-9

13 Pennington, Donald.(2018). Essential Personality. Routledge. [in English] ISBN 978-1-134-66598-3

14 Andrew Samuels, Jung and the Post – Jungians.(1986). Routledge. [in English] ISBN 0415059046

15 Jones, Raya A.; Gardner, Leslie.(2019). Narratives of individuation. Oxon: Routledge . [in English] ISBN 978-0-429-51470-8

16 Munro, Donald; Schumaker, John F.; Carr, Stuart C.(2014). Motivation and Culture. Oxon: Routledge.p.2027. [in English] ISBN 9780415915090

17 Stevens, Anthony.(2015). Living Archetypes: The selected works of Anthony Stevens. Oxon: Routledge.p.141. [in English] ISBN 978-1-317-59562-5

18 Stevens, Anthony in “The archetypes” (Chapter 3.) Ed. Papadoponlos, Renos. The Handbook of Jungian Psychology (2006). [in English]

19 Weiner, Michael O.; Gallo-Silver, Les Paul.(2018). The Complete Father. Essential Concepts and Archetypes. Jefferson, NC: McFarland.p.5.[in English] ISBN 978-1-4766-6830-7

20 Kanap`yanov B. Svetlyachki[Fireflies]. Povesti, rasskazy, pritchi. Astana:Audarma.2010.520p. [in Russian] ISBN 9965-18-297-3

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

КОМПОЗИТОРСКАЯ ШКОЛА КАЗАХСТАНА РУБЕЖА XX -XXI ВЕКА

Фрадкина Гелла Борисовна
искусствовед, композитор, преподаватель музыкального-теоретических дисциплин
«ГУ « Комплекс « Музыкальный колледж –музыкальная школа- интернат
для одаренных детей»»
Павлодар, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Рассматривается развитие композиторской школы Казахстана конца XX века. Сделан анализ процессов нового художественного языка в стратегии общенациональной культурной концепции развития музыкального искусства. Определены идеалы, взаимодействия традиции и инноваций, эстетических и нравственно- духовных ориентиров в становления образов, мотивов, развитии жанров и стилей с учетом ментальности и национальной идентичности казахской композиторской школы. Сами объекты и предметы исследования музыкального материала, искусствоведческой литературы, обусловлены, как философскими, искусствоведческими подходами. Использованы способы сравнительно-исторические, логико- хронологические, описательные методы, а так же методы сравнительно- сопоставительные связей художественных процессов и задач теории музыки, гармонии, оркестровки, инструментовки, в том числе и жанрово-стилистический анализ, в контексте современных поисков новых технологий композиторской техники и их применении.

Ключевые слова: национальная композиторская школа, опера, балет, традиции, инновации, авангард, казахская музыка

Проблемы инновации в музыкальном искусстве во многом зависят от исторического периода. Новое ощущение композитора, взгляд на современные процессы, вытекают из социально –бытового, онтологического, политического порядка поиска нового художественного выражения мышления. В границах развития казахской национальной композиторской школы второй половины XX века, происходят процессы, неведомые раннее: ориентация общества на новые аспекты знаний (в науке, технике), осмысление самой национальной традиции, как инновации. Спровоцировав тем самым резонанс в музыкальном мире[15:16-18]. Так, М.Г. Неклюдова в научном экскурсе «Традиции и новаторство в русском искусстве конца XIX - начала XX века»(1991г), раскрывает общие концепции мировоззрения всеобщего бытия, как мировое представление нового художественно- музыкального содержания, как создание некоего общего современного стиля, новые идеалы выраженные в осмыслении традиции и новации, через освящение не только эстетических проблем ,но нравственно –духовных, этнических[7:112].

Основная часть. В работах таких искусствоведов, С.А. Арутюнова, Ю.Д. Лурье, исследуются вопросы взаимовлияния народного, национального начала в контексте этнической культуры музыкального языка, формообразующего начала в культуры в целом «замешенных на традиции», что и образует инновацию как таковую[6:97].

Значительный вклад в составляющую научных исследований, во второй половине XX века и осознании нации, национальности, этногруппы, архитипа внесли исследования философов теоретиков, искусствоведов: Ж. Делеза, Ж. Бодьера, Нехвядович Л.И., Степанской Т.М, и других объяснивших терминологическим языком понятие « краевой среды в искусстве», « музыкальная репродукция», « репродукция в искусстве», тем самым сделав комплиментарность, проекцию на искусство в целом[5:436].

Проекция философского происхождения понятие постструктулизма, 70-х- 80-хгодов XX века, раскрыло новые течения в зарубежных и отечественных научных исследования И. Хасан, Б Гройс, композиторов Б.Барток, А.Виеру, Ю. Шибанова, разработало систему позволяющей отследить основные признаки постмодернизма, дать ему оценку и комментарии[8:57-124].

В 1990 годы, исследование художественных процессов в целом, отдается приоритет работам Г. Стернина, Н. Дмитриевой, Д. Лихачеву, М. Кагану и других, создавших новые эстетические категории в развитии закономерностей в искусстве в вопросах « художественного образа», « мотива творчества», « инновации», « национальной идентичности», « инновации»[4:345].Делая анализ формирования композиторской школы 1920-1980-х годов, музыковед Джамакова У., исследует изменения в феномен национальной идентификации, в свою очередь выделяет парадоксы исторического пути становления казахской музыки делая акценты на становление стилистических особенностей каждого индивидуально –творческого решения в области музыкального языка и мышления в целом на национально- ментальном уровне, так и в процессе интеграции в мировом культурном пространстве[3:11].

Как отмечает Харламова Т., в диссертации « Стилевые тенденции академической музыки постсоветского Казахстана (1991-начало 2000-х годов), отмечает особенности дихотомию освоения европейского академического и одновременно национально – традиционного начала в казахстанской композиторской школе в проявлении «национально - интернационального», объясняя как « свое и чужое», сопоставляя две тенденции как основополагающих с одной стороны ориентированного на европейскую академическую композиторскую школу, и с другой стороны школу национально – традиционных истоков, как поиска национальной идентичности, где « не национальное» уходит на второй план[2:64].

Во второй половине XX века, прослеживается интерес инструментальной музыке, отчего происходит дуальность в стилистических приоритетов, в этническом и фольклором (неофольклорном) начале[17:6-12]. Композиторы все чаще обращаются к истокам народного, народно-профессионального устного творчества и тем самым обогащают языковую палитру композиций европейским музыкальным языком, что создает новый стилистический язык, технику письма в « авангардом», передовом восприятии тематизма и трактовки произведений[1:148].Авангард (в французского avantgard- передний край, передовой отряд), определился, как явление в искусстве сложилось в начале XX века в художественной европейской среде. От фигуративностй[3:10], идей не чем не связанных с реальность, приобрело в последствии отличительные черты, самого понятия « авангард», т.е. подчеркнутый протест , бунтарство по отношении обществу с консервативным взглядам[20:14].

Как Серс Ф. в статье ,«Тоталитаризм и авангард, в преддверии запредельного(2004), отмечает, что « …. само рождение авангарда отмечено в правомерности эстетики, критериями оценки для которого являются категории прекрасного и возвышенного…», первично[20:14].

Сама суть авангардного искусства, его революция исследователем обосновывается в четырех позициях: «….абстракция между реальным фантастическим, поэзия против литературы, обращение внутрь против внешнего, метафизический театр(абстрагированность, обобщенность) в сопоставление психологизму в области сценографии…»[20:34].Так, первые годы абстрактное искусство «…..спровоцировало переворот в изобразительном искусстве, приведшей к абстрактному искусстве, не только в живописи, архитектуре, но и в искусстве в целом: музыке, театре, литературе…», так называемому синтезу искусств, как первоначальному стремлению авангарда, «… синтеза, пытающего объединить различными способами, средствами выражения в некое ограниченное целое..» [20:12].

Профессиональная композиторская школа, обогатила образный ряд, тематическими введениями из народной, фольклорной среды[18:328-359]. В произведениях широко используются мотивы степи, народных песен, раскрываются бытовые, раскрываются древние обрядовые формы, в таких авторов, как Ж. Тезекбаев, Б. Баяхунов, А. Раимкулов, Г. Жубановой, Е.Хусаинова и других[19:341]. Определенное влияние на композиторскую национальную школу оказали русские неофольклористы XX века, такие как: Тищенко. Б., Гаврилин В., Стравинский И., Щедрин Р., Денисов Э., Шибанов Ю и другие. Поиск нового авангардного языка, тематически –образных мотивов не обошло и сценическое искусство, в частности оперу[14:78-84].

Плеяда казахских композиторов в конце 1980-х годов раскрыла возможности национальной школы в поиске гармонии этнического и авангарда, традиции новаторства, авторского и народного. В сценических постановках «Виноградовой Т (1989г) балет « Кочевник», в операх- Рахмадиева Е. « Абылай хан» (1995) и « Алпамыс» (),Турсунбаева « Толе би»(1995), А. Жубанова «Абай»(1944), Брусиловского Е. « Ер Тарғын» (1936), « Айман Шолпан» (1938), Жубанова Г. « Курмангазы»(1987),Ботаева Д. «Домалак - Ене туралы аныз»(1999), тесно переплетаются эпические сказания, древние народные устои и исторические события государственных деятелей, укрепивших национальную идентичность казахского народа, продолжив героико –эпические, жанрово- бытовые, лирико -драматические традиции, подчеркнув тем самым яркую национальную самобытность[10:345].Чтобы усилить связь с национальными корнями, в произведениях композиторы вносят народный калорит по средствам обращения к жанрам устного-поэтического фольклора используя опыт жырау, акынов, импровизировать « терме», « жумбак арбасу», «жыр», « кара олен», « айтыс»,что наделает композиторское письмо особенными силистически не повторимыми, новаторскими интересными не только в отечестве, но и всему мировому музыкальному наследию[21:15].

В научной работе Недлина В., « Пути развития музыкальной культуры Каазахстна на рубеже XX-XXI столетий»(2017)делает анализ исторического периода в музыкальной культуре Казахстана, развитие и становление композиторской школы на новые критерии развития[11:119-147]. Определяет динамику изменений в музыкальном искусстве республики выделяя композиторов и музыковедов в периодизацию по группам. Так к первой группе ученый относит АрановскогоА., Задерацкого В., Янов-Яновской Н., пересматривают взгляд на процессы музыкальной культуры Казахстана, где « сглаживают», динамику давления европейской культуры, ее освоения и влияния на новый виток музыкального мировоззрения художников. Во вторую группу вошли музыковеды и композиторы, чье творчество на прямую раскрывало заимствование традиционного классического и устного народного творчества в эволюции стиля и жанра наблюдается 1920-1980-е годы XX века у Джумаковой У.,Кузембай С.,Омарова А.,Кондаурова Е., Котлова Г.,Кетегеновой Н.

Ко второй группе, музыковед отнесла работы композиторов, в чьем творческом искании заложен синтез нового искусства и национального традиционного начала «в жанровых сферах» оперы и балетов, особенно это выявлена в трудах Кожахметовой Г., Н. Кондаурова А., Омарова С. и другие [21:13]. В третью группе рассматриваются тенденции развития национальной культуры и ее роль в становлении и взаимодействии с другими сферами культуры в песенной и инструментальной традиции, в работах Елемановой С.,Мухамбетовой А., .Абдрахман Г.,Бегалиновой Г., Сабырова А. Раскрываются более глубокие исследовательские вопросы связанные с проблемами музыкального языка. Новую для музыкальной науки Казахстана область составили проблемы традиционного музыкального языка и мышления в социокультурном контексте (А. Мухамбетова, Г. Бегалинова, Г. Абдрахман, А. Сабырова)[12:65]. Проблемам трансформации песенных традиций и связанного с ними самодеятельного творчества композиторов-мелодистов XX века посвящены диссертационное исследование и статьи Г. Абдрахман. Новыми для казахстанской науки стали вопросы взаимодействия традиционной казахской музыки с другими культурами тюркских народов, рассматривают этномузыковеды (С. Елеманова, С. Утегалиева), в современном развитии музыкального языка и как личность влияет на современное искусство. Четвертая группа, искусствоведы рассматривают идеи независимости после 1991года, проводят анализ и исследование традиционной музыки в рамках национальных диаспор, культурных центров. Пятая группа, выделена Недленной В., как « Восток и Запад», «внутривосточный и внутревропейский синтез», частности взаимодействие Казахстана с другими мировыми культурами просматривается в работах казахстанских и зарубежных исследователей Жубанова А., Аравина П., Кузембай У.,Абдрахман Г., Елемановой С., Степанской Т., Личман Е., Фрадкиной Г., Жанайхан Е.,Попандополо М., Габдулина С., Раисов Е., и другие[17:14-19].

Выводы. В заключении можно сделать следующие выводы, а именно, во второй половине XX века, наблюдаются активные процессы развития профессиональной национальной композиторской школы; появления инноваций в развитии национальной композиторской школы рассмотрены были с позиции взаимосвязей музыкального языка и новых изменений в обществе с одной стороны и техногенность научного прогресса с другой; сами инновационные процессы в музыкальном искусстве, есть результат исследований, анализа, классификации, а так же разработок нового усовершенствованного музыкального языка отображающего слияния « Запада и Востока», классического и фольклорного, традиционного и у совершенствованного художественного решения; происходит трансформация понятий музыкального языка, синкретизм жанров искусства(театра, кино, живописи, поэзии и других видов) в слиянии с стилистическими музыкальными направлениями, идеями модернизма с учетом национальной идентичности; музыкальный язык, гармония, стили, жанровые особенности, взаимослияние песенно-народных форм и академических инструментальных, « внутри восточных и внутри европейских» наделяются новыми синтетическими формами; обогащается динамика композиторской техники как самодеятельных , так и профессиональных композиторов источниками тюркского и этномузыкального начала; плеяда национальных казахских композиторов и искусствоведов вносят значительный вклад в развитие современного музыкального искусства Казахстан.

Таким образом, главное для развития национальной композиторской школы, становиться принцип не только авторского самовыражения, и «инноваций ради инноваций» а желание донести национальное через прошлое, синтезируя его с настоящим, устремив взгляд в будущее.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Абакумова Е.В. Цвет как средство выражения в живописи и музыке // Вестник Адыгейского государственного университета. Сер. Филология и искусствоведение. 2015. Вып. 4 (168). С. 148-154.
2. Абдрахман Г. Современное самодеятельное песнетворчество в казахской музыкальной культуре. Алматы, 2002. – 176 с.
3. Аманов. Б., Мухамбетова А. Казахская традиционная музыка и XX век. Алматы,2005,134с
4. Аполлон. Изобразительное и декоративное искусство. Архитектура: словарь терминов. М.: Эллис Лак, 1997. 736 с.
5. Бандура А. Теория социального научения. М., 2008. – 532 с.
6. Баяхунов Б. В творческой мастерской // Композиторы Казахстана. Творческие А., 2010.-245с.
7. Габдулина К., Раисов Е. Социология: учебник. Алматы, 2008. – 204 с.
8. Григорьева Г. Музыкальные формы XX века. М., 2004. – 175 с.
9. Джумакова У . Творчество композиторов Казахстана 1920-1980-х годов. А.: 2012,-86с
10. Елеманова С. Проблемы музыкально-исторического изучения казахской культуры //искусствоведения. М., 2004. – 472 с.
11. История отечественной музыки второй половины XX века: учебное пособие / отв.Кадыржанов Р. Социальная стратификация современного казахстанского общества А., 2012г.- 221с
12. Кандинский В.В. О духовном в искусстве (живопись). Л., 1989. 68 с.
13. Кнабе Г. Жажда тождества. Культурно-антропологическая идентификация. Вчера.
14. Колин К. Духовная культура общества как стратегический фактор обеспечения 70 летию со дня рождения П. В. Аравина. Алматы, 2008. С. 78–84.
15. Малевич К.С. Бог не скинут. Искусство, церковь, фабрика. Витебск: УНОВИС, 1922. 40 с.
16. Маринетти. Футуризмъ / пер. М. Энгельгардта. СПб.: Прометей, 1914. 130 с.
17. Недлина В. Пути развития музыкальной культуры Казахстана на рубеже XX-XXI М., 2020г -30с.
18. Паисов Ю. Духовный концерт в современной музыке России // Традиционные жанры портреты. Алматы, 2012. Т. 1. С. 328–359.
19. Седельник В.Д. Дадаизм и дадаисты: монография. М.: ИМЛИ РАН, 2010. 329 с.
20. Серс Ф. Тоталитаризм и авангард. В преддверии запредельного / пер. с англ. С.Б.Дубинина. М.: Прогресс-Традиция, 2004. 336 с.
21. Харламова Т. Автореферат « Стилевые тенденции академической музыки постсоветского Казахстана (1991-начало 2000-х годов), М.: 2019 с.25

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

UDC 372.881.111.1

PROJECT METHOD AS A TOOL FOR DEVELOPING STUDENTS' INDEPENDENCE AND RESPONSIBILITY IN STUDYING ENGLISH

Lyabukhova Natalya Konstantinovna
Master's student at the Pedagogical Institute of Astana International University
Astana, Kazakhstan

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Abstract: This article defines the advantages and disadvantages of using the project method in English lessons as a tool for developing students' independence skills and forming their responsibility. The author of the article conducted a literature review, including an analysis of modern research and publications on the topics of using the project method in English lessons and developing students' self-study skills. As a result, the level of effectiveness of the method in question, its impact on the development of students' self-study skills and the introduction of the project method into the educational process were revealed. The analysis of the studied modern literature made it possible to determine the key advantages and disadvantages of the project method and to formulate possible promising directions for further research in the field of foreign language teaching methods. The content of this article, mainly its conclusions, is aimed at a deep understanding of the role of the project method in the educational process and its impact on the development of independence and responsibility among students in English lessons.

Key words: project method, independence, responsibility, learning English, self-study.

Improving the quality of modern education requires innovative solutions, as well as a new look at existing teaching methods with the disclosure of their new aspects to update their use in the educational sphere. The effectiveness of the project method in English lessons is confirmed by the experience of application, where with the help of this method the emphasis is placed on the development of practical skills and communicative competencies of students both in schools and in higher education institutions.

A competent specialist in all professional fields must be independent and responsible in performing a number of tasks for personal and career growth. Hence the demand for self-study of students in educational institutions, within the framework of which the development of the above-mentioned qualities takes place.

Thus, theoretically, the project method can essentially assume the active involvement of students in the learning process, which contributes to the development of their initiative, critical thinking and ability to self-study. It is well known that in the course of implementing educational projects, students become not just passive recipients of knowledge, but active participants in the educational process with meaningful assimilation of educational material.

So, the purpose of this study is a comprehensive analysis of the project method as a tool for developing students' independence and responsibility in learning English in the literature and publications of authors who have practically and theoretically studied related topics. And also, based on the analysis, it is planned to identify the advantages and disadvantages of the project method from the point of view of its focus on the development of students' self-study, which will lead to conclusions about its effectiveness from the point of view of the issue under consideration.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

A full definition of the term “project method” is given in the research work of Boriskova I.V., which reads as follows: “the project method is an interconnected sequential activity of students aimed at solving a specific problem, which is presented in a presentation form as the final product of joint efforts” [1, 51].

An equally significant definition is found in the work of the Kazakh researcher Turmagambetova S., where the author notes the following: “an established and structured set of students’ actions forms a project method, where through independent efforts they solve a problem and present their results” [2]. This definition is closer to the topic of the research in this article, since it notes the independent nature of students’ activities in the conditions of the method under consideration.

The connection between the project method and self-study skills, which in turn include the development of such characteristics as independence and responsibility in the personalities of students, was noted by foreign researcher Dewi M. R., whose research was also devoted to identifying the advantages and disadvantages of the project method in the educational system [3, 214]. The author suggests that students' thinking abilities are enriched by various topics of educational projects. Consequently, project participants have freedom in creativity and independence in choosing methods of searching and demonstrating the necessary information.

It is worth noting the advantages that, in the author's opinion, relate to the project method. For example, this is the motivational aspect, the development of cooperation skills, the creative and communicative aspect, the development of management skills, or in other words - the ability to take responsibility for one's own actions, as well as the relief of a strict atmosphere when performing educational activities or tasks [3, 221]. All of the listed advantages take place in the environment of the application of the project method in English lessons.

Having implemented her own project, which is described in a scientific article, the author Khokhlenkova L. A. , came to the following conclusion: “the quality of assimilation of foreign language material increases in the process of using the project method in lessons due to the enrichment of the associative base, cooperation, communicative focus and the manifestation of independence” [4].

Undoubtedly, the authors' experience confirms the influence of the project method on the development of personal skills and characteristics of the students' self-study process. In particular, the study of this author led to the conclusion about strengthening the necessary skills for independent work of students with high motivation.

Having provided an example of a project, the author Lutoshkina V. S. in her study asserts a direct connection between the project method and independent activities of students, noting the following: “The project method allows students to independently plan their actions when completing project assignments and to reveal their abilities in one area or another” [5, 259]. The author also mentions the positive influence of the method on the activities of teachers, namely, the possibility of deepening the material and creating interdisciplinary connections.

Shcherbakova I.A. drew attention to the need to use the project method in educational institutions specifically for modern career requirements. According to the author, updated teaching methods, namely the project method, should be aimed at developing the skills necessary for a modern specialist. In detail, a modern competent specialist must be proficient in a foreign language, which means paying special attention to English lessons, and apply abilities to responsible activities with the application of a sufficient amount of independent efforts [6].

The author Savitskaya O.V. shares her experience in research work and notes the following: "The qualities of a future competitive specialist are formed in the process of applying the project method" [7].

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

The work notes that when students work on a project, they independently find material and resources, learn to listen to the opinions of others and respect their right to vote, and also the responsibility for the work performed and the desire to achieve a positive result increases.

Ivanova E.G. also supports the opinion on the development of the considered qualities in the personality when using the project method, noting that students in the process of preparation for future professional activity in foreign language lessons with the help of the project method develop self-study skills in two directions. Firstly, the developed qualities of independence are useful in the scientific activities of students. Secondly, these qualities contribute to their successful professional activity in the future [8].

Thus, the influence of the project method on the personal development of students, namely the development of such characteristics as responsibility and independence, becomes obvious. These qualities are also necessary for specialists in the conditions of the modern labor market. The analysis of some research works, which is given above, indicates the correctness of the statements presented in this article.

Other important issues are the topics of projects in educational programs for students and how they affect responsibility. Researcher Kolk M. paid attention to this issue in her work, noting that the presence of real and current problems of the world in the topics of student projects cultivates in them a sense of involvement in the resolution of pressing problems [9]. This means that, by solving important problems for the world even at a theoretical level, students feel their responsibility and imagine themselves as part of the solution to this controversial process.

The project method also influences the development of such a quality as “creative independence”, which is defined as follows: “the ability to take a non-standard approach to solving a problem, to update the ways of solving a given problem and to create unusual techniques for modifying existing methods of solving standard problems” [10, 960].

Having conducted research, the authors of this definition came to an interesting conclusion, the content of which is based on the opinion about the dependence of creative potential on the motivation of students, which appears during the teacher’s use of the project method and the corresponding development of independence in choosing non-standard solutions [10, 964].

These findings are particularly significant because the foreign language teaching method discussed in this article is capable of creating an environment that develops both standard concepts such as critical thinking and motivation, and unusual aspects of teaching, such as creative independence and responsibility.

The author Mullagolova E.Sh. also wrote about the creative nature of self-education of students, in particular about the importance of the teacher's role in this type of work. The author uses such terms as "co-creation and cooperation" on the part of the teacher in the implementation of project activities by students, leading to a creative result [11, 47].

The stages and types of educational projects are well known, for example, the standard structure of project activities consists of three stages: preparatory, activity and presentation. The types may vary, depending on the number of participants, duration and nature of the projects. However, with each type of project and at any stage of its implementation, students develop independently in the conditions of self-study.

An important conclusion for the question of this article was made as a result of the study in the work of Kun S.S., where the following is stated: “Students bear separate responsibility for the content of the project, its forms of implementation and the final result, which were initially chosen and completed by them independently” [12]. That is, the project method creates a self-learning environment, where the corresponding qualities are cultivated in students and then assessed.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Foreign studies also focused on similar topics, in particular, Melo J.L. and Azevedo R.O.M. suggest that the personality of students is completely formed in the process of implementing educational projects that touch upon social, environmental and even technical problems of our time [13]. Consequently, these projects also have an educational aspect in the development of students, the nature of this aspect varies from one project topic to another, which indicates the importance of consistency in the educational system when using the project method in practice.

Modern skills developed in the process of project-based learning were highlighted in the work of the author Lungu L., among which are the following: "firstly, problem solving using critical thinking; secondly, collaborative abilities; thirdly, self-organized time management" [14, 47]. The author also noted the disadvantage of the project method with all the positive influence of this method on students and their personal characteristics. Namely, this is the difficulty in objectively assessing each group member due to the low possibility of learning about the level of involvement of an individual student in the general project activity [14, 51].

Undoubtedly, many teachers will agree with this clarification, because the process of assessing students' work is an important stage in teaching. And the subjectivity of this process can entail serious consequences in the actual development of each individual student.

However, teamwork does not only entail difficulties in assessment, but also has many positive aspects. For example, Aksela M. and Haatainen O. in their work noted the interdisciplinary nature of the project method, which leads students to develop analytical thinking and cooperation between members of a project group, where each of them learns to listen to others and work together [15, 11]. And this is a great advantage, because in the future, as already mentioned, in their professional activities they will need strong skills in working in a team, which is found in many types of work.

Some studies have found that teachers do not always like to use the project method in their professional activities, despite the success of this method in developing almost all important skills for students. Among the reasons are incomplete familiarization with the essence and details of the project method, questions about time frames, conservatism in the applied teaching methodology and lack of confidence in their own preparation [16].

It is well known that each teaching method has both positive and negative sides, and the presence of shortcomings is not a sign of unsuitability, but a subject for study and improvement of the issue. The project method has a large number of positive sides that outweigh its negative side.

In contrast to negative aspects such as poor teacher training, limited resources and the labor-intensive process of adapting educational programs, researchers point to such advantages as student-centeredness, active involvement, modernity, research-based nature and interdisciplinarity of the project method in the learning process in higher education institutions [17, 469].

The work of the Kazakh researcher Tulebayev Zh. A. is devoted to the disclosure of the project method in the environment of student independent work. According to the author, in the process of all three stages in the assimilation of educational material, the project method has a practical character, and this means that this method is effective in terms of its influence on the development of most of the skills and abilities of students in the assimilation of a foreign language [18].

Thus, the conducted literature review showed that a large number of research works in different countries are devoted to the issue of the project method in English lessons. It is interesting that each of the studied works mentions the influence of this method on the development of students' skills corresponding to the nature of self-study.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

After the analysis, it is possible to determine the main advantages of the project method, as well as some additions from the author of this article, including the following:

1) Independent nature of the implementation of educational projects by students. For example, individual distribution of their own time, planning of work and search for information needed for the project. Thus, this process takes place in the form of self-study of students, and accordingly, such characteristic in the personality as independence develops in students.

2) Responsibility of each individual member of the group implementing the project in the English language lesson. As is known, each member of the project group has their own roles (president, timekeeper, speaker, etc.), this feature of the project method imposes certain obligations on each student, which directly affects the development of their qualities and abilities related to personal responsibility.

3) Focus on practical acquisition of knowledge and application of educational material. This category of advantages includes the basic acquisition of language skills by students in English lessons, which is built by creating real situations within the project. Also, the presence of real world problems in the project scenario makes the process of acquiring educational material more significant from a practical point of view.

4) Motivation of students, which appears due to the use of various forms of pedagogical activity. The dynamic nature of the project implementation allows making this process rich through the possibility of introducing creative types of completing educational tasks. Non-standard in the educational process has always attracted students, and the possibility in the project method of students choosing the type of project presentation adds to this method appreciation from both students and teachers.

5) Active development of oral and written speech, which are included in the skills of communicative competence in English lessons. The variety of project topics teaches students to think critically and express their point of view in oral, written and creative forms in a foreign language, which undoubtedly improves their communication skills.

The five advantages listed above also have some disadvantages of the project method as a tool for developing students' independence and responsibility. These disadvantages are of a general nature, and a way out can be found by using time, experience, studying the problem and development. So, among the significant disadvantages of using the project method in the modern educational system, the following can be highlighted:

1) Students and teachers need to spend a lot of time and effort to implement some educational projects. This drawback most often stops participants in the educational process from using the project method in English lessons. For example, if the implementation of a project requires special knowledge in some technology, teachers and students will need additional time and effort to master these skills.

2) Difficulty in objectively assessing an individual student when completing a group project. Special criteria are created to assess projects, which take into account both the process and the result of students' project activities. Teachers, relying on the developed criteria, may not always objectively assess students for two reasons. Firstly, the project assessment criteria may be incorrectly drawn up. Secondly, it is not easy to remember exactly what percentage of the total work an individual student completed when observing the project.

3) High demands on students' preparation in some educational projects can cause stress in students. Incorrectly planned project activities of students can cause overload in students, which leads to such negative aspects as decreased academic performance and motivation of students. Also, extremely high demands on the implementation of the project can cause the same consequences. Therefore, it is very important to carefully structure the process of project activities and direct students to the right guidelines for mastering new educational material.

Thus, the conducted research in the form of a literature review led to the identification of the main advantages and disadvantages of the project method in terms of its impact on students and their development in independence and responsibility for their own actions. These positive and negative aspects of the method indicate the significant role of the project method as a tool for the formation of the qualities necessary for self-study in students.

The identified shortcomings only help researchers and teachers in updating the project method and provide a direction in which to develop the details of the method in question. For example, when drawing up an educational project and its criteria, a teacher should consider such factors as time and resources, workload, and think through a plan for monitoring students during the project. These factors were identified specifically from the list of shortcomings of the project method, and overcoming them can lead to the emergence of new advantages.

The study of this article revealed more advantages, among which communication skills, motivation and self-study skills make the project method in demand in the modern world, where certain qualities and abilities are expected from specialists. These characteristics of a modern professional can be formed and developed in the process of applying the project method in English lessons, if it is applied correctly.

The conclusions of this article may be useful for further research in the field of foreign language teaching methods and in developing relevant educational projects. In conclusion, it is important to add that competent application of the project method, taking into account all its features, can contribute to the successful acquisition of English by students and develop their independence and responsibility, which is important both in professional activities and in everyday life and communication with people.

BIBLIOGRAPHY:

1. Boriskova I.V. The project method as a means of developing and implementing pedagogical innovations / I.V. Boriskova // International Journal of Experimental Education. - 2012. - No. 4-2. - P. 51-53. - URL: https://expeducation.ru/ru/article/view?id=3958 (accessed: 27.08.2024).

2. Turmagambetova S. Using the project method in teaching English. - 2021. - URL: https://uchitelskaya.kz/vse-rubriki/shkola-xxi-veka/modernizacziya-obrazovaniya/ispolzovanie-metoda-proektov-pri-obuchenii-anglijskomu-yazyiku (accessed: 27.07.2024).

3. Dewi, M. R. Strengths and Weaknesses of Project-based Learning for Strengthening the Profile of Pancasila Students in the Independent Curriculum // Journal of Curriculum Innovation. 2022. T. 19, no. 2. pp. 213-226.

4. Khokhlenkova L. A. Advantages of the project method in teaching a foreign language to future specialists in tourism areas at service universities // ANI: pedagogy and psychology. 2016. No. 2 (15). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/preimuschestva-metoda-proektov-v-obuchenii-inostrannomu-yazyku-buduschih-spetsialistov-turisticheskih-napravleniy-v-vuzah-servisa (accessed: 27.08.2024).

5. Lutoshkina, V. S. Features of the implementation of the project method in English lessons / V. S. Lutoshkina. - Text: direct // Young scientist. - 2021. - No. 44 (386). - P. 257-260. — URL: https://moluch.ru/archive/386/85044/ (date of access: 27.08.2024).

6. Shcherbakova I. A. Project method in teaching English: the relationship between study and practice // KPZh. 2011. No. 5-6. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/metod-proektov-pri-obuchenii-angliyskomu-yazyku-vzaimosvyaz-ucheby-i-praktiki (accessed: 27.07.2024).

7. Savitskaya O.V. Using the project method as a means of developing students' professional competencies in the academic discipline "Foreign Language for Business Communication" // Mastery online [Electronic resource]. - 2021. - 1 (26). - URL: http://ripo.unibel.by/index.php?id=5020 (accessed: 29.08.2024).

8. Ivanova E.G. Effective practice of applying the project method in teaching a professionally oriented foreign language in a non-linguistic university // Psychology and pedagogy: methods and problems of practical application. 2015. No. 45.

9. Kolk Melinda. Assessing Student Project Work // htpp://creativeeducator.tech4learning.com/v07/articles/ p.3.

10. Kudryashova, A. V. The project method as a means of developing creative independence of students of technical universities in teaching a foreign language / A. V. Kudryashova, T. N. Gorbatova, S. V. Rybushkina. - Text: direct // Young scientist. - 2015. - No. 8 (88). - P. 959-964. - URL: https://moluch.ru/archive/88/17610/ (accessed: 29.08.2024).

11. Mullagolova, E. Sh. Using the project method in English lessons in a modern school / E. Sh. Mullagolova. - Text: direct // Young scientist. - 2023. - No. 38 (485). - P. 46-48. — URL: https://moluch.ru/archive/485/106128/ (accessed: 29.08.2024).

12. Kun S.S. The project method in teaching English as a means of developing independence of 5th grade students. — 2023. — URL: https://infolesson.kz/metod-proektov-v-obuchenii-anglijskomu-yazyku-kak-sredstvo-razvitiya-samostoyatelnosti-obuchayushihsya-5-klassa-6686604.html (accessed: 31.08.2024).

13. Melo, J.L., Azevedo, R.O.M. Formação humana integral de alunos da EPTNM: proposta de ensino pela ABP: Produto educacional (Mestrado Profissional em Educação Profissional e Tecnológica) – Instituto Federal de Educação, Ciência e Tecnologia do Amazonas, Campus Manaus Centro. Manaus, 2022.

14. Lungu, Iuliana. Project-based Learning as an Efficient Way of Studying English for Specific Purposes // Logos Universality Mentality Education Novelty: Philosophy & Humanistic Sciences. 2022. No. 10. pp. 45-52. DOI: 10.18662/lumenphs/10.1/63. URL: https://www.researchgate.net/publication/363155709_Project-based_Learning_as_an_Efficient_Way_of_Studying_English_for_Specific_Purposes (accessed: 31.08.2024).

15. Aksela, M., Haatainen, O. Project-based Learning (PBL) in Practise: Active Teachers' Views of Its' Advantages and Challenges // Integrated Education for the Real World: 5th International STEM in Education Conference Post-Conference Proceedings. 2019. pp. 9–16.

16. Mihic, Matej, Završki, I. Professors' and Students' Perception of the Advantages and Disadvantages of Project Based Learning // International Journal of Engineering Education. 2017. No. 33(6).

17. Sadji Evenddy, Sutrisno, Gailea, Nurhaeda, Syafrizal, Syafrizal. Exploring the Benefits and Challenges of Project-Based Learning in Higher Education // PPSDP International Journal of Education. 2023. No. 2. pp. 458-469. DOI: 10.59175/pijed.v2i2.148. URL: https://www.researchgate.net/publication/376198430_Exploring_the_Benefits_and_Challenges_of_Project-Based_Learning_in_Higher_Education (accessed: 31.08.2024).

18. Zh. A. Tulebayev Project work as way of organizing students` independent work in English lessons at medical universities // KazNMU Bulletin. 2014. №1. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/project-work-as-way-of-organizing-students-independent-work-in-english-lessons-at-medical-universities (accessed: 31.08.2024).

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК 57:633.2.03

ЖАЙЫЛЫМДЫҚ АЛҚАПТАРДЫҢ ӨНІМДІЛІК ДИНАМИКАСЫН ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕМЕСІ

Хайрушева Салтанат Мэлскызы
М.Өтемісұлы атындағы Батыс Қазақстан университеті, жаратылыстану факультеті,
Ғылыми жетекші: б.ғ.к., аға оқытушы Қайсағалиева Гүлжахан Смайылқызы
Орал, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Қазіргі таңда отандық өнімдерге нарықта сұраныстың жоғары болуы және мемлекеттен жасалынып отырған жеңілдіктер өңірімізде қожалықтың көбеюіне септігін тигізді. Осы жайымдылық қожалықтар саны күннен күнге көбейіп, қарқынды даму үстінде. Бүгінгі таңда мал шаруашылығы жем-шөп қорына сонымен қатар жайылымдық жерлер тапшы. Жылдар бойы табиғи жайылымды жүйесіз пайдалану оның ескіріп, тозуына әкеп соқтырады және топырақтың құнарлылығын төмендетеді. Топырақтың құнарлығының жойылуы жайылымдық азықтың сапасы төмендейді және өсімдік жамылғысының азаюына септігін тигізеді. Бұл жер өте құнды мал өрісі болғандықтан жайылымның өнімділігін, флораны қалыпқа келтіру өте маңызды. Бұл мақалада қазіргі кездегі аудандардағы жайылым өнімділігін, топырақ құнарлығын зерттеу, өнімділік динамикасын анықтайтын әдістеме қарастырылады. Әдістері және формалары сияқты мәліметтер көрсетілген. Жайылымдық алқаптардың өнімділік динамикасың методологиясы зерттелген және оларды практикалық іс-әрекетте қолдануды қамтамасыз етеді.

Кілт сөздер: жайылым, өнімділік динамикасы, флора, әдіс, топырақ құнарлығы.

Жайылымдық алқаптардың өнімділік динамикасы - бұл белгілі бір уақыт аралығында жайылымдағы өсімдіктердің өсуі мен құнарлылығының өзгеруін сипаттайды. Бұл көрсеткішті өсімдік биомассасының мөлшерімен немесе жайылымда өсірілген өніммен өлшеуге болады және ауа-райы, тыңайтқыш деңгейі және жануарлардың жайылымдық қысым деңгейі сияқты әртүрлі факторлардың әсері болуы мүмкін. Жайылымдық алқаптардың өнімділік динамикасын бағалау жайылымдық ресурстарды тиімді басқару және оларды пайдалануды арттыру үшін өте маңызды болып табылады [1, 2].

Жайылымдық алқаптардың өнімділікті жоғары көрсетуі агрономдар үшін де, мал өсірушілер үшін де маңызды көрсеткіш болып табылады. Бұл жайылымдардың жем-шөп сапасы мен тағамдық құндылығына, сондай-ақ мал шаруашылығында жайылымдық жерлерді пайдалану тиімділігіне әсер етеді. Жайылымдық жерлер-мал жайылатын ауылшаруашылық жерлерінің ерекше санаты [3, 4]. Жайылымдық жерлердің өнімділігі олардың құнарлылығымен, өсімдік жамылғысының құрамының деңгейімен анықталады. Жайылымдық жерлерді тиімді пайдалану үшін олардың мониторингін жүргізу және олардың өнімділік динамикасын зерттеу қазіргі таңда жоғары сұранысқа ие.

Жайылым өнімділігінің динамикасын зерттеу әдістемесі жайылым өнімділігінің өзгеруіне жүйелі талдау жүргізу үшін және осы процеске әсер ететін негізгі факторларды анықтау үшін қажет болып табылады [5].

Жайылымдық алқаптардың өнімділік динамикасын зерттеу әдістемесі жайылымдардың жай-күйін кешенді түрде талдауға, жайылымдық ресурстарды барынша өнімділікке және орнықты пайдалануға қол жеткізу үшін оларды басқарудың оңтайлы стратегияларын әзірлеуге мүмкіндік беретін болып табылыды.

Жайылымдық жерлердің өнімділік динамикасын зерттеу үшін арнайы зерттеу әдістемелерін ұсынамыз:

Ең бірінші кезекте жайылымдық жерлердің ауданын анықтау қажет. Ол үшін қазіргі таңдағы заманауи әдісті қолдансақ болады, яғни аумақты дронмен немесе спутниктік суреттермен түсіру жүргізіледі. Жайылымдық алқаптардың ауданы жануарлардың жайылымға пайдалануына арналған жер учаскесін өлшеу жолымен айқындалады. Әдетте бұл аймақ гектармен немесе акрмен өлшенеді. Жайылымдық алқаптың ауданын дәл өлшеу үшін арнайы геодезиялық құралдарды немесе географиялық ақпараттық жүйелерді пайдалануға болады. Жайылымдық жердің ауданын дәл өлшеу үшін тахеометрлер және GPS қабылдағыштары сияқты арнайы геодезиялық құрылғылар жиі қолданылады. Аэрофототүсірілім, спутниктік навигация және географиялық ақпараттық жүйелер де қолданылуы мүмкін. Бұл әдістер дәл зерттеу аймағын өлшеуге және жоғары дәлдікпен жер картасын жасауға мүмкіндік береді. Фитоценоздың зертелу нақты ауданы анықталып, бақылау аудандары орналастырылады. Бақылау жүргізілетін ауданның пішіні шаршы немесе дөңгелек болады. Зерттеу ауданын өлшеу үшін 20 м ұзындықта өлшегіш шпагат қолданылады, оларды жіңішке тақтайшаға орап аламыз. Сол аймаққа шпагатты тартып орналастырамыз, үстінен жол салынады. Нәтижесінде шаршы аймақ пайда болады. Аймақтың ортасынан және шеткі бөлімдердегі бұрыштарынан 2х2 м аймақ белгіленетін болады [6-8].

Екінші кезең өсімдік жамылғысының құрамын анықтау. Флористикалық және ботаникалық талдаудың көмегімен жайылымдық жерлердегі өсімдік жамылғысының түрлік әртүрлілігі мен тығыздығы анықталатын болады. Өсімдік жамылғысының құрамы ботаникалық әдістер мен құралдардың көмегімен зерттелетін болады. Өсімдік жамылғысының құрамын зерттеу үшін флористикалық экспедициялар, жердегі өсімдіктерді түгендеу, ботаникалық бақтар мен гербарийлердегі үлгілерді зерттеу, спутниктік суреттерді пайдалана отырып, өсімдіктер туралы деректерді жинау және талдау және т. б. сияқты әдістер жүргізіледі. Өсімдік жамылғысының құрамын анықтау үшін өсімдіктердің морфологиялық және анатомиялық сипаттамаларын зерттеу, өсімдіктердің түрлері мен тұқымдасын анықтау және жіктеу, экожүйелердегі өсімдіктердің таралуы мен өзара әрекеттесуін түсіну үшін экологиялық және географиялық зерттеулер жүргізу сияқты әдістер жүргізіледі. Сондай-ақ, өсімдік жамылғысының құрамын зерттеу үшін молекулалық-генетикалық әдістерді, өсімдіктердің химиялық құрамын талдауды, климаттық факторлар мен адам қызметінің өсімдік жамылғысының құрамы мен әртүрлілігіне әсерін зерттеуді қолдануға болады.

Друде шкаласын қолдану зерттеу аймағында орналасқан фитоценоздың түрлерін көптігін анықтау үшін ең тиімді әдіс болып табылады. Белгілі бір өсімдіктердің жамылғысының дәрежесіне қарай жіктеу әдісі. Ол үшін өсімдік жамылғысының жеті санаты қолданылады: 1- өсімдіктердің болмауы, 2 - өте аз жабын (5% - дан аз), 3-аз жабын (5-25%), 4-орташа жабын (25-50%), 5-маңызды жабын (50-75%), 6-жоғары жабын (75-95%), 7 - толық қамтылған (95% - дан астам) [9].

Друде шкаласын қолдану әдістемесі келесі кезеңдерді қамтиды:

Зерттелетін аумақта өсімдік жамылғысын өлшеу үшін учаскелер саны кездейсоқ таңдалады.

Әр учаскеде Друда шкаласы көмегімен өсімдік жамылғысын бағалау жүргізіледі.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Барлық өлшеулер жүргізілгеннен кейін әр санаттағы өсімдік жамылғысының мәндері қосылады.

Фитоценоз түрлерінің санын есептеу үшін зерттелетін аумақтағы өсімдіктердің әртүрлі түрлерінің жамылғысының қатынасын ескеретін формула қолданылады.

Друде шкаласын қолдану биологиялық және экологиялық зерттеулер үшін маңызды және биоәртүрлілікті сақтау мен қалпына келтірудің шараларын қабылдауға мүмкіндік беріп, зерттелетін аймақтағы өсімдік түрлерінің әртүрлілігін тез және дәл бағалау үшін ең тиімді әдіс болып табылады.

Фитоценоз өнімділігін анықтау үшін бастапқы өсімдік өнімдерінен жиынтық жасап, сол арқылы биомассаның жиынтық санын анықтауға болады. 1 м² ағаш рамканы 20х20 см тең бөлікке бөліп шөп өсімдіктердің нақты саны мен биомассасы анықталады. Ол үшін ANP (жер үсті өнімдері) және BNP (жер асты өнімдері) анықтау үшін өсімдік іріктемелерін алу қажет. 1971 жылы А. А. Титлянова ұсынған әдіс тірі қорлардың динамикасын зерттеуге негізделген және өсімдіктердің өлі жер үсті және жер асты мүшелерін маусым бойы және шамаларды есептеу баланстық теңдеулер бойынша өнімдер зерттеледі [10]. Зерттеу аймағында ANP және BNP бағалау үшін кем дегенде екі-үш жыл ішінде үш-бес рет сынама алынып отырған. Таңдалған алаңда кездейсоқ әдіспен 10 ауданнан (0,25 м²) жасыл фитомасса жинақтап аламыз. Содан кейін арнайы сынаманың көмегімен немесе топырақ кесінділерінің қабырғаларынан 1 дм^3 мөлшеріндегі 8-10 монолит 40 см тереңдікке дейін таңдалады (кейде құрғақ далада 20 см-ге дейін). Бір іріктеу монолиттерінің қосындысы - 20 данадан 40 данаға дейін алынады. Келесі кезең тамыр массасын топырақтан жуып алып, бұл массаны тірі және өлі жер асты мүшелері деп бөліп аламыз. Маусым ішінде монолиттер саны іріктеу жиілігіне байланысты 60 тан 200 ге дейін жетеді. Егер салыстыру үшін бірнеше нұсқалар алынса (әр түрлі дала бірлестіктері, әр түрлі жайылым жүктемесі), содан кейін топырақтан алынуы керек монолиттер саны 250-ге жетеді 400 данаға жетеді. Барлық монолиттердің ішінен тамырларды топырақтан жуу керек, содан кейін алынған массаны өсімдіктердің белгілі бір түрлеріне тән үлкен тамырлар, орташа тамырлар және ұсақ тамырлар деп сұрыптау қажет. Ірі және ұсақ фракцияларда тірі жерасты мүшелер саны мен өлі тамыр қалдықтары анықталатын болады. Монолиттерді іріктеу, оларды жуу, тірі тамырлар мен өлі тамыр қалдықтарының массаларын ажырату, мамыр-қазан айларында бұл зерттеу аймағындағы ауыр үздіксіз әдістемелік қиын, жалықтыратын жұмыс болып табылады. Алынған нәтижелер бойынша шөп массасы кептіріледі,өлшенеді және әрбір топтың массасын, жер үсті және жер асты биомассасының арақатынасы анықталынады. Белгілі бір ауданда шөп жамылғысының массасы анықталынады. Өсімдік қауымдастығына жоғарыдағы зерттеулерді жүргізген соң, нәтижелерге сәйкес өсімдік жамылғысына түрлік құрамына толықтай сипаттама және атау беріледі.

Үшінші зерттеу кезеңі топырақтың құнарлылығын бағалау. Топырақтың химиялық құрамын талдау, топырақ құнарлылығын бағалау әртүрлі әдістер мен құралдар арқылы жүзеге асырылады. Топырақ құнарлылығын бағалаудың негізгі әдісі топыраққа физика-химиялық талдау жүргізу.

Биологиялық әдістер. Бұл микроорганизмдерді, топырақтың фаунасы мен флорасын, сондай-ақ олардың белсенділігін зерттеуді қамтиды, өйткені олар топырақ құнарлылығының маңызды көрсеткіштері болып табылады.

Топырақтың физикалық қасиеттерін бағалау. Топырақтың ылғалдылығын, құрылымын, тығыздығын және су өткізгіштігін зерттеуді қамтиды.

Индикаторлық өсімдіктерді пайдалану. Өсімдіктердің кейбір түрлері топырақ құнарлылығының көрсеткіші бола алады, сондықтан оларды құнарлылық деңгейін бағалау үшін пайдалануға болады.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Топырақтың химиялық құрамын талдау және оның құнарлылықты анықтау келесі әдістер арқылы жүзеге асырылады:

Топырақ сынамаларын алу: алдымен талданатын барлық аймақтардан бірнеше топырақ сынамаларын алу керек. Үлгілер өкілді болуы керек және нақты нәтижелер алу үшін әртүрлі жерлерден жиналуы керек.

Үлгілерді дайындау: біркелкі материал алу үшін топырақ үлгілері ұсақталып, електен өткізіледі.

Көрсеткіштерді өлшеу: арнайы жабдықтар мен реактивтердің көмегімен топырақтағы азот, фосфор, калий, кальций, магний және басқалары сияқты әртүрлі элементтердің мөлшері өлшенеді.

Көміртек айналымы - бұл өнімділік үдерістерін және деструктивті органикалық қосылыстардың қайта синтезделу процестерінің көрсеткіші болып табылады. Сонымен қатар өсімдік органикалық заттарының пайда болуына әкелетін процестердің жиынтығы. Деструктивті процестерге өсімдіктердің өлу процестері, мортмассаның түзілуі және олардың қарапайым минералдарға дейін ыдырауын айтамыз.

Зерттеудің бірінші әдіснамалық принципі болып, өнімнің деструктивті процестерінің жиынтығы туралы толық жүйені құру .

Өнімділікті анықтауға жүйенің таза бастапқы өнімі ретінде фотосинтез және тыныс алу процестері нәтижесі алынады: NPP = Ph — Resp, мұндағы NPP таза бастапқы өнім болып табылады, PH — фотосинтездің қарқындылығы, Resp-тыныс алу қарқындылығы [10].

Екінші әдіснамалық принцип талдау және дәл айтылған айналымдарды сандық сипаттамаларда қолдану. Мұндай сипаттамалар төртке бөлеміз,екеуі негізгі және екеуі туынды болып табылады [10].

1. Заттың Q қоры (фитомасса, мортмасса, зоомасса, гумус және т. б.) аудан бірлігіне шаққандағы масса бірлігімен өлшенеді.

2. I процестің қарқындылығы (фотосинтез, тыныс алу, өндіріс, гумустың минералдануы және т. б.) уақыт бірлігі үшін аудан бірлігіне шаққандағы масса бірлігімен өлшенеді.

3. Процестің нақты жылдамдығы f = I / Q қаншалықты жылдам жұмыс істейтінін көрсетеді (фотосинтез, тыныс алу) немесе айналады (минералдану, гумификация) 1 г зат; өлшенеді бірлік, кері уақыт-жыл-1.

4. Заттың айналу уақыты τ = Q / I көміртегі айналымының қанша уақытқа созылатынын көрсетеді (немесе азот, фосфор және т. б.) бөлінген компонентте (фитомасса, мортмасса, гумус және т. б.); уақыт бірлігімен өлшенеді.

Үшінші әдіснамалық принцип - цикл режимін орнату. Режим стационарлық, мерзімді және өтпелі болуы мүмкін. Ол сипатталады NPP және Resp теңдігі немесе теңсіздігі, сондай-ақ Iin және Iout (IIN-заттың кірісі экожүйеге, Iout-одан шығу). Қарқындылықтың блоктардағы заттардың ағындары мен қорлары тұрақтылығымен сипатталады жүзеге асырылатын стационарлық режим кезінде тек жабық жасанды экожүйелерде, NPP = Resp кез келген уақыт үшін қолданылады. Көпжылдық бөлімде Q және I шамалары тұрақты болып қалады және NPP = Resp және Iin = iout теңдіктері орындалады. Осы теңдіктердің арқасында мерзімді режим көбінесе стационарлық режим ретінде қарастырылады [10].

Топырақтың құнарлылығын бағалау: талдау нәтижелері топырақтың құнарлылық деңгейін және оның тыңайтқышқа деген қажеттілігін анықтау үшін қолданылады. Алынған мәліметтер негізінде белгілі бір минералды және органикалық тыңайтқыштарды енгізу бойынша ұсыныстар жасалады.

Нәтижелерді түсіндіру: топырақтың химиялық құрамына талдау жүргізіп, оның анықтағаннан кейін оның сапасы мен құнарлылығын жақсарту үшін нақты шаралар қажет деген қорытынды жасалады. Топырақты дәл және дұрыс талдау табысты ауылшаруашылық өндірісінде маңызды рөл атқарады. Сондықтан оны үнемі жүргізіп, уақыт өте келе топырақтың құрамы мен тыңайтқышының өзгеруін қадағалап отыру ұсынылады. Дайындалған өнімнің тығыздығын зерттеу. Өнімнің сынамаларын жинау және салмақтық бақылау көмегімен жайылымдарда дайындалған азықтың жалпы саны айқындалады.

Нәтижелер және талқылау:

Жүргізілген зерттеулер жайылымдық жерлердің өнімділігі топырақтың құнарлылығы, өсімдік жамылғысының құрамы және жиналған өнімділік деңгейі сияқты көптеген факторларға байланысты екенін көрсетті. Алынған мәліметтер негізінде жайылымдық жерлердің өнімділігін жақсарту бойынша ұсыныстар әзірленді.

Жайылымдық жерлердің өнімділік динамикасын зерттеу жердің осы түрін тиімді пайдаланудың маңызды қадамы болып табылады. Әзірленген зерттеу әдістемесі жайылымдық жерлердің өнімділігіне мониторинг жүргізуге және бағалауға және оларды оңтайландыру жөнінде шаралар қабылдауға мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Ortiqova L.S., Mamatkulova S., Abrorova K. Improving the productivity of desert and adir pastures // Экономика и социум. - 2022. - Т. 1-1. - № 92. - С. 145-150.
2. Holtkamp R., Kardol P., Van der Wal A., Dekker S.C., Van der Putten W.H., De Ruiter P.C. Soil food web structure during ecosystem development after land abandonment // Applied Soil Ecology. - 2008. - Vol. 39. - P. 23-34.
3. Аралбаев М.К., Кудабасва Г. М. Основная характеристика флоры степей и пустынь Казахстана // Вестник КазГУ, серия биологическая. - 1998. - Т.3.
4. Allen V. G., Batello C., Berretta E. J., Hodgson J., Kothmann M., Li X., McIvor J., Milne J., Morris C., Peeters A., Sanderson M. An international terminology for grazing lands and grazing animals // Grass and Forage Science. - 2011. - Vol. 66, № 1. - P. 2-28.
5. Akhylbekova B., Serekpayev N., Nogayev A., Zhumabek B. Pasture productivity depending on the method of pasture use in the steppe zone of Northern Kazakhstan // OnLine Journal of Biological Sciences. - 2022. - Vol. 22, №4. - P. 476-483.
6. Есполов Т., Алимаев И., Калдыбаев С. Современное состояние пастбищ Казахстана и концепция их рационального использования // Исследования, результаты. - 2020. - №03 (087). - С. 5-11.
7. Behrendt K. Pasture productivity and persistence: optimal strategies for different livestock production systems // In J. M. Scott (Ed.), Cicerone Farms: Under the Microscope, Proceedings of 2005 Symposium. - P. 48-51.
8. Казанцева Т.И. Динамика и продуктивность растительных сообществ сомона Булган // Аридные экосистемы. - 2004. - Т. 10. - № 24-25. - С. 135-148.
9. Беляева Н.В., Григорьева О.И., Гуталь М.М. Обилие и константность как показатели участия вида в сложении растительной ассоциации / Актуальные проблемы лесного комплекса. - 2009. - № 22. - С. 68-75.
10. Титлянова А.А., Базилевич Н.И., Шмакова Е.И., Снытко В.А., Дубынина С.С., Магомедова Л.Н., Нефедьева Л.Г., Семенюк Н. В., Тишков А.А., Ти Тран, Хакимзянова Ф.И., Шатохина Н.Г., Кыргыс Ч.О., Самбуу А.Д. Биологическая продуктивность травяных экосистем. Географические закономерности и экологические особенности / Новосибирск: ИПА СО РАН. - 2018. - 110 с.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК 796.01

ЗАНЯТИЯ ЦИКЛИЧЕСКИМИ ВИДАМИ СПОРТА В ПЕРИОД ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Кузьменко Дмитрий Юрьевич
СКУ им.М.Козыбаева, старший преподаватель,
Шитов Александр Сергеевич
СКУ им.М.Козыбаева, старший преподаватель,
Кудыкенов Айдарбек Кайсаевич
СКУ им.М.Козыбаева, преподаватель,
Петропавловк, Казакстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: в данной статье отражены проблемные вопросы занятия циклическими видами спорта в период дистанционного обучения студентов вуза. Описываются особенности организации спортивной деятельности в период дистанционного обучения, способы мотивации студентов к регулярным занятиям физической культурой, а также основы физиологических процессов при занятиях физическими упражнениями в домашних условиях. Указаны некоторые проблемы физической подготовки, возникающие при организации образовательной деятельности в данном формате.

Ключевые слова: спорт, дистанционное обучение, физическая культура, бег, плавание, лыжный спорт, физическая культура, упражнения.

В современных условиях функционирования образования интенсивная учебная деятельность в период дистанционного обучения требует все больше времени на ее выполнение, поэтому учащиеся большую часть времени уделяют изучению различных видов программного материала (основная литература, дополнительная литература, документы, компьютеры и т.д.) и все меньше времени тратят на физические упражнения, посещения спортивных секции и занятию ЗОЖ. В результате нарушается зрение, возрастает психологическое напряжение, снижается физическая активность, возникают патологические изменения в органах и тканях, например, атрофия мышц, дисфункция системы кровообращения и другие заболевания.

Устранить эти изменения в организме студента можно с помощью практических занятий физической культурой. Однако трех часов в неделю только университетских занятий по физической культуре недостаточно, студентам необходимо заниматься самостоятельно. Периодические занятия спортом (бег, лыжи, плавание), в частности, просты, доступны, требуют минимального инвентаря и оборудования и дают значительный оздоровительный эффект.

Общее воздействие бега на организм связано с изменением функционального состояния центральной нервной системы, компенсацией дефицита энергозатрат, функциональными изменениями в сердечно-сосудистой системе и снижением заболеваемости.

Бег (в оптимальных количествах) в сочетании с водными процедурами (душ, прием ванны) - лучшее средство борьбы с неврастенией и бессонницей, вызванными объемом поступающей информации.

В результате он снимает нервное напряжение, улучшает сон и самочувствие, повышает работоспособность. Особенно эффективен в этом отношении вечерний бег, который снимает накопившиеся за день негативные эмоции. В результате более полного отдыха центральной нервной системы повышается как физическая, так и умственная работоспособность и творческие способности.

Беговые упражнения оказывают значительное положительное влияние на сердечно-сосудистую систему и иммунитет. Важные изменения происходят в биохимическом составе крови, что влияет на восприимчивость к онкологическим заболеваниям. Это значит, что чем раньше вы начнете тренироваться, тем выше будет ваша сопротивляемость раку.

Особая польза беговых тренировок заключается в том, что они повышают функциональные возможности сердечно-сосудистой системы и аэробные возможности организма. Повышение функциональных возможностей проявляется, во-первых, в улучшении сократительной и «насосной» функции сердца, а во-вторых, в увеличении физической работоспособности. Под влиянием тренировок снижается вязкость крови, облегчается работа сердца, снижается риск тромбоза и инфаркта. Под влиянием бега наблюдается нормализация липидного обмена, снижается содержание холестерина в крови [1, с. 41-54].

Благодаря активизации жирового обмена бег эффективно нормализует массу тела. У людей, которые регулярно занимаются бегом без ограничения рациона, вес близок к идеальному, а содержание жира в 1,5 раза ниже, чем у не занимающихся бегом. Положительный эффект нормализации веса обусловлен энергозатратами во время тренировок.

Основное оздоровительное воздействие бег оказывает на сердечно-сосудистую и дыхательную системы, но помимо этого следует отметить положительное влияние на углеводный обмен, работу печени и желудочно-кишечного тракта, а также костную систему.

Глубокое дыхание во время бега массирует печень с помощью диафрагмы, улучшает отток желчи и работу желчных протоков, нормализует их тонус. В результате вибрации внутренних органов во время бега улучшается работа кишечника и его изгоняющая функция. Периодические физические - циклические упражнения (бег, езда на велосипеде, плавание) усиливают лимфоток к суставному хрящу и межпозвоночным дискам, повышают эластичность связок и являются лучшей профилактикой артрита и радикулита. Положительное влияние бега на функцию суставов возможно только при использовании соответствующей (не превышающей возможности орагнизма) нагрузки и постепенном ее увеличении в течение всего занятия [2, p. 84-85].

Ходьба на лыжах распространена в северных регионах с подходящими климатическими условиями и по оздоровительному эффекту не уступает бегу. Техника передвижения на лыжах сложнее и сопряжена с определенными трудностями для неподготовленного новичка. При ходьбе на лыжах требуются дополнительные энергозатраты, так как помимо мышц голеней и бедер задействованы мышцы верхних конечностей и плечевого пояса, а также мышцы спины и живота. В этом отношении лыжники обладают лучшей аэробной способностью и выносливостью, чем бегуны.

Вовлечение в работу практически всех основных групп мышц способствует гармоничному развитию элементов опорно-двигательного аппарата. Специфика двигательного навыка ходьбы на лыжах улучшает равновесие в результате тренировки опорно-двигательного аппарата и вестибулярных органов. Также наблюдается явное закаливающее воздействие на организм, что повышает иммунитет к простудным заболеваниям.

Плавание также задействует все группы мышц, но поскольку тело находится в горизонтальном положении, а водная среда специфична, нагрузка на кровеносную систему при плавании меньше, чем при беге или ходьбе на лыжах. Для достижения необходимого оздоровительного эффекта от плавания пловцу нужно развить достаточно высокую скорость, чтобы ЧСС достигла зоны тренировочного режима (не менее 130 уд/мин). Этого довольно сложно добиться, не владея правильной техникой плавания.

Особые условия для плавания (высокая влажность, микроклимат бассейна) особенно благоприятны для бронхиальных астматиков. Плавание обычно не вызывает приступов астмы, в то время как бег чаще всего провоцирует их. Этот вид мышечных упражнений полезен при заболеваниях позвоночника (например, деформациях, радикулитах), поскольку не нагружает суставы и позвоночник [3, с. 52].

Из-за высокого сопротивления воды при плавании на проплывание расстояния в 1 м тратится в четыре раза больше энергии, чем при ходьбе с той же скоростью. В связи с этим плавание является прекрасным средством нормализации массы тела при условии регулярных нагрузок (не менее трех раз в неделю по 30 минут). Освоив технику плавания, можно эффективно использовать плавание с достаточной интенсивностью и длительной нагрузкой для улучшения функционального состояния системы кровообращения и снижения факторов риска ишемической болезни сердца.

Для более разностороннего воздействия на организм в процессе многолетней тренировки желательно временно переходить от одного вида периодических упражнений к другому или использовать их в сочетании. Например, любителям лыжного спорта зимой следует полностью переключиться на этот вид спорта, а летом обязательно проводить регулярные беговые тренировки. Только периодические занятия спортом в течение всего года эффективны для профилактики различных заболеваний.

Таким образом, возможно сформулировать выводы, что регулярные занятия циклическими видами порта положительно влияют на здоровье. Данные опроса студентов показывают, что они не уделяют должного внимания физическим упражнениям, в том числе и циклическим. Причины этого различны: 22 % студентов не могут заставить себя заниматься спортом. Большинство респондентов жалуются на нехватку времени (45 %), 25 % - на то, что слишком заняты учебой, 4 % - на то, что их не привлекают занятия спортом, 2 % респондентов отмечают недостаток питания и 2 % - усталость.

Циклические виды спорта, по мнению респондентов, отличаются большой продолжительностью и монотонностью, поэтому студенты не хотят ими заниматься. Еще одна причина - незнание молодых людей о том, как можно улучшить свое здоровье с помощью этих занятий. Об этом свидетельствуют результаты опроса, которые показывают, что школьники плохо осведомлены о беге, лыжах и плавании.

Почти круглый год только 10 % респондентов занимаются физической культурой во внеурочное время. Треть респондентов занимаются циклическими видами - с августа по май и более трети - с мая по сентябрь. Желание улучшить свое физическое состояние и форму является основной мотивацией для занятий спортом во время летних каникул; 18 % студентов вообще не уделяют внимание ЗОЖ и физической культуре. Таким образом, следует сказать, что студенты неизбежно должны заниматься физической культурой, несмотря на все условности (нехватка времени, лень, усталость и т.д.). Это недопустимо, поэтому им необходимо с юных лет приобщаться к активному образу жизни и поддерживать его на протяжении многих лет.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Верхошанский Ю.В. Горизонты научной теории и методологии спортивной тренировки //Теория и практика физической культуры. - 2008. - № 7. - С. 41-54.

2. Коновалов В. Изучение адаптационных реакций организма спортсменов, специализирующихся в легкоатлетических видах на выносливость // Человек в мире спорта: Новые идеи, технологии, перспективы: Тез. докл. Междунар. конгр. - М., 1998. - Т. 1. - С. 84-85.

3. Павлов С.Е., Кузнецова Т.Н. Методика применения физиотерапевтических средств (низкоэнергетических ИК-лазеров) в тренировочном процессе пловцов. - М.: РГАФК, 2007. - 52 с.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК 373.1

ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧИТЕЛЯ С УЧЕНИКОМ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Сарыбекова Карлыгаш Нургалиевна
кандидат педагогических наук, доцент,
НАО Таразский университет им.М. Х. Дулати,
Тараз, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация. В данной статье рассмотрены способы правильной организации взаимоотношений учителя и ученика в обновленной системе образования. Обосновав теоретическую и воспитательную основу взаимоотношений учителя и учащихся в системе обновленного образования, авторы остановились на процессе формирования отношений учителя начальных классов и учащихся.

Выявлены особенности правильной организации общения учителя начальных классов и ученика, показаны результаты проведенного эксперимента по определению путей формирования культуры общения в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: обновленная программа, современные подходы, статус педагога, взаимоотношения, коммуникабельные стили общения.

С 2016-2017 учебного года учащиеся всех школ страны обучаются по обновленной образовательной программе. К 2020 году все классы поэтапно перешли на обновленную образовательную программу. Данная программа предусматривает работу учащихся начальных классов на основе проблемы формирования и привития таких качеств, как добродетель, нравственность и честность, интеллигентность через общение. Одной из основных задач образования в Республике Казахстан является дальнейшее развитие, совершенствование расширенного образования и воспитания молодежи на основе национальных ценностей.

Анализ направлений формирования правильной, эффективной организации взаимоотношений учителя и ребенка в системе образования показал, что:

1. В эффективном, рациональном формировании отношений, выявлены противоречия между влиянием на формирование специальных личностей младших школьников, как отсутствие учета значимости и ее влияния на учебный процесс;

2. Игнорирование способностей личности ребенка в общении со стороны учителя в школах. Отсутствие соответствующих теоретических и методических рекомендаций для реализации этого процесса на воспитательной основе выявило наличие больших проблем.

"Обучение-это очень ценный фактор в формировании отношений учителя начальных классов и ученика. Общение должно рассматриваться как непрерывный спутник истории человечества и их повседневной потребности» [1. с. 248].

"Требования современной обновленной образовательной программы - это то, что рост ребенка будет развиваться благодаря его отношениям с учителем и родителями. Одним из таких этапов является правильное формирование среды общения учителя начальных классов с действиями ребенка в процессе обучения. Это достигается за счет того, что учащийся начальной школы быстрее адаптируется к новой среде, контактирует с людьми разного возраста.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Ученик зависит не только от своих чувств, но и от взрослых с вовлечением в различные дела. В настоящее время общение является основной задачей педагогического образования. Также считается заменой этой психологии и педагогики взаимного осознания и опыта действий " [2.с. 40].

Как придумать точный способ общения с учеником, как эффективно организовать целенаправленное педагогическое воздействие на общение?

- Узнай, что разговор с учениками был незаслуженным, застывшим в действии;

-Учитывайте состояние его личности, состояние общего настроения и, наконец, свою личную педагогическую специфику.

"Общение педагога является ключевым моментом в его творчестве - это самореализуемый процесс творчества учителя: умение овладевать своим психологическим состоянием, преодолевать различные психологические барьеры, вдохновлять свое творческое чутье и каждый раз быть веселым и оптимистичным» [3. с.19.].

Из всех разнообразных функций общения можно выделить задачи на передачу информации, умение распознавать личность другого человека в общении и взаимопонимании.

Обучение общению осуществляется по реализации учебной функции. А именно:

- Постоянная психолого-педагогическая связь педагога с учениками;
- Превращение процесса обучения педагога с детьми в учебную деятельность;
- Формирование благоприятных условий обучения;
- Возникновение психолого-педагогического состояния коллективного познавательного поиска и совместной деятельности;
- В процессе обучения должна определяться самостоятельная реализация личности и ее творческая игра.

Правильно организованное общение может обеспечить воспитательную функцию обучения. А именно:,

- установление в учебном процессе системы воспитательного общения на основе психологического контакта педагога и детей;
- правильное формирование системы взаимных педагогических отношений, обеспечивающих успешный учебный процесс;
- привитие познавательной направленности каждого отдельного учащегося в целом;
- устранение различных психологических барьеров при учебной деятельности (познавательной, возрастной и самостоятельной, эмоциональной, дидактической и др.) ;
- возможность создания целостного воспитательного воздействия на детей;
- системное формирование духовного общения в детском коллективе.

"Есть две личности, которые всегда оперативно осуществляют учебно-воспитательную работу через общение. Это: учитель и ученик. В процессе общения и учитель, и ученик могут ощущать социальные, психологические факторы, препятствующие развитию личности» [4, с. 240].

Только в то время, когда отношения между этими двумя сторонами налажены оптимально, поставленные задачи по воспитательной работе на основе обновленной программы будут максимально реализованы.

Отношения между педагогом и учеником зависят от правильной реализации педагогического мастерства, при обучении и воспитании, перед учениками классов, с изящной направленностью самого учителя к своему телосложению, различным двигательным движениям. Педагог, постоянно поддерживающий физическую форму, уверен в своем деле, умеет четко, обстоятельно высказывать свое мнение, передавать содержание, не теряя при этом слов. Выражает уверенность в своем деле, своих силах, своих знаниях.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

"Взаимодействие учащегося формируется во взаимовыгодных делах, активная деятельность учащегося развивается через общение с другими людьми. Отношения ученика со взрослыми начинаются уже в первые дни его жизни. Особенно способствует развитию мышления и интеллекта ребенка. Взаимоотношения ребенка со старшими людьми наблюдаются в сочетании с такими действиями, как обращение к ним за помощью, консультирование по выполняемой работе, просьба к уму, оценка выполняемой работы и т.д. Он также взаимодействует со своими друзьями» [4.с. 87.].

Особое значение в воспитании школьника приобретает деятельность, которую они осуществляют совместно. Так, в построении отношений со своими сверстниками они видят, как взаимно регулируются простые отношения между взрослыми, понимают, что такое мораль и свои права в таких отношениях. А они общаются со своими друзьями и строят отношения в своих взаимных действиях.

Главный признак педагогического мастерства учителя - многогранность речи, культура речи. Слово педагога быстро увлекает детей ясностью, разумом, сообразительностью, аргументированностью. Речь учителя занимает большое место в тонусе голоса, манере речи, чтобы дать детям плавность и хорошее впечатление.

Поэтому, когда учитель готовится к повседневному учебному процессу, в разном общении с учащимися, он должен ответственно относиться к своим словам, к своим действиям. Отсюда и поговорка «Говори голосом учителя». Педагог должен правильно реализовать педагогическую речевую тактику перед учеником. Что ж, это осуществляется:

а) установление взаимосвязи между учителем и учеником;

б) влиять на сознание, мотивацию, отношение учащегося и формировать его;

б) большое влияние учебного материала на правильное восприятие и укрепление в сознании ребенка;

в) правильно совмещать образовательную и воспитательную работу учащихся в дневнике жизни.

"Добиться успеха в отношениях можно с помощью следующих методов:

-непосредственный переход от начального организационного этапа в классе к непосредственному взаимодействию с каждым учеником конкретным делом;

- оптимальное ведение единства с учеником в классе, запрещение негативной деятельности некоторых учащихся, внедрение их совместной деятельности, установление внутриклассных отношений в целом;

- постановка различных вопросов, способствующих взаимной мобилизации ученического коллектива и укрепление педагогических требований, отражающих конкретные направления;

- обеспечение внешних коммунактивных мер, таких как внимательность, собранность, активность, всегда яркая индивидуальность;

- включение в общение слова, письменной формы слова, мимики, которые помогают обеспечить взаимодействие.

При овладении общением педагог должен осуществлять различные коммуникативные задачи. Иногда ребенок, который нервничает, сосредотачивается на себе. Учительница стучала по доске, обращала ребенка к себе с ориентацией глаз. Второй момент овладения общением - умение заинтересовать ребенка материалом, вызвать совместную работу по взаимному поиску в классе, наблюдать за впечатлением отдельного ученика. В процессе общения особое место отводится детализации разнообразной учебно-воспитательной информации, ее адаптации к изменяющимся условиям педагогического процесса и учету индивидуальных возможностей детей.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Руководствуясь общей целью исследования, со студентами во время педагогической практики проводилась экспериментальная работа. Исследование проводилось в два этапа: с обсуждением, беседой для определения уровня взаимоотношений младших школьников с учителем и с учениками по их волеизъявлению.

Для решения проблемы путем исследования был использован следующий метод. Мы выделили положительные и отрицательные стороны учителя с целью выяснить, как измеряются педагогические действия через мысли учащихся. Из этих особенностей была убежденность в том, что личностные качества учителя и требования, присущие квалификации профессии, становятся более выраженными. В результате учащиеся рассмотрели требования и пожелания к учителю, разделились на четыре группы, из которых были сделаны соответствующие выводы.

"К первой группе относятся моральные качества в отношениях между учителем и учеником. Это: добрые пожелания, максимально внимательная помощь ученикам, понимание их внутреннего мира. Ученики постоянно хотят видеть в своих учителях свои качества. А многие учителя думают, что пренебрежительное, апатичное отношение к ученикам-это уродливые, грубые качества учителя " [5. с. 111].

"Требования ко второй группе относительно педагогического мастерства учителя. Глубокое знание учителем своего предмета позволяет учащимся в совершенстве интерпретировать учебные материалы, применять различные приемы и делать ежедневные занятия интересными» [5. с. 111..

"К третьей группе относятся взаимоотношения учителя и учащихся, ситуации в их жизни, успехи и неудачи, участие в работе в различных общественных кругах, уделение им внимания, деятельность учителя в классно-руководящей работе.

В четвертой группе учащиеся демонстрируют индивидуальные особенности поведения, характерные для личности учителя "[5. с. 112].

Выделим взгляды и взаимопонимание ученика о поведении и особенностях учителя на четыре группы::

1. нравственные качества и собственные качества учителя, отношение к ученикам;
2. совершенство, глубокое овладение учителем своим предметом и педагогическое мастерство;
3. способность учителя полностью руководить своим классным коллективом и руководить им на своем уровне;
4. свойства индивидуальности в деятельности учителя, особенности нравственных качеств.

Данные требования учащихся к учителям должны постоянно учитываться учителями.

Отношения между учителем и учениками рассматривались из реальных фактов повседневного воспитания, сравнивались и группировались между собой. Такие положительные и отрицательные качества и особенности отражены в их мнениях со стороны учащихся. Тем не менее, все эти качества часто встречаются в учебно-воспитательной деятельности. Каждый учитель, воспитатель должен мыслить, рассуждать и взвешивать, что все такие вещи-это трепетные мысли учащихся, высказанные с их душераздирающим мнением и желанием сопереживать.

"Культура общения каждого человека напрямую связана с его личностными качествами. Поэтому углубленное изучение культуры общения учителя и учащихся должно выявлять индивидуальные особенности каждого ребенка в сочетании с применением подавляющего большинства давно зарекомендовавших себя в социальной психологии методов и приемов.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

При применении методик к изучению детей школьного возраста существует множество рациональных мест проведения исследования классным коллективом. Дети взаимодействуют друг с другом в процессе обучения, во время проведения внеклассной работы, в ходе решения многих учебно-воспитательных задач. Большую роль в этом общении играют такие качества, как проявление индивидуальной позиции каждого ребенка. Многие виды методов изучения особенностей общения разработаны таким образом, чтобы было удобно изучать молодых людей. Этот возрастной период занимает особое место в жизни человека " [5.с. 97].

Неправильно сложившиеся отношения между учителями и учениками серьезно подрывают плодотворное ведение воспитательной работы. Такие случаи были выявлены с помощью специально разыскиваемых экспериментов.

- Во-первых, отношение учащихся одного класса к отдельным учителям-предметникам;
- во-вторых, особенности учителей-предметников, проводивших занятия;
- в-третьих, желание учащихся к отдельным предметам;
-в-четвертых, характер взаимоотношений учителей с классным коллективом.

Что касается того, каковы основные причины анализа урока и проявления странных характеров учащихся, то, во-первых, учитель не смог показать роль руководства классом. Это свидетельствует о существенных методологических недостатках в его подготовке. Во-вторых, показывает, что учитель безразличен к своей деятельности. В-третьих, нежелание учащихся искать эффективные способы основательного усвоения программных материалов. В-четвертых, требования поощрения и обвинения, связанные с поведением учащихся, также не выполняются. Затем возникает много споров между учителем и учениками. Ведь основной причиной стала низкая образовательная степень учителя на уроке и неумение удовлетворять потребности и желания учащихся. Если бы поведение учителя соответствовало требованиям его профессии, такой неблагоприятной ситуации не было бы. Самое главное, чтобы каждый учитель не забывал, что он тоже был учеником.

Вечное богатство, которое мы оставляем потомкам, - это образование и воспитание. А та же ценность в учительской горсти.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Берикханова А.Е. Педагогикалық мамандыққа кіріспе. Оқу құралы. –Алматы, 2009. -240 б.
2. Каджаспиров Г.М, Каджаспиров А.Ю. Словарь по педагогике. –М.: ИКЦ, «МарТ», 2015. -448 с.
3.Калюжный А.А. Психология формировани имиджа учителя. Учебное пособие для студентое вузов. -Алматы: Научно-издательский центр, «Ғылым», 2004. -122 с.
4. Лапина О.А. Введение в педагогическую специальность. Учебное пособие для студентое вузов.-М.: Академия, 2008. -321 с.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК 37.016

ЭФФЕКТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ ФОРМИРОВАНИЯ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ЧЕСТНОСТИ ЧЕРЕЗ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

Тлеулов Ербол Эрнстович
Учитель-эксперт NIS физической культуры,
магистр педагогики
Ермекбаева Акмарал Тулендиевна
Учитель-эксперт NIS русского языка и литературы,
магистр филологии
Назарбаев Интеллектуальные школы
Шымкент, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: В статье рассматриваются стратегии формирования академической честности. Приведены примеры успешных кейсов, где интеграция новых образовательных технологий и методов обучения помогла улучшить соблюдение академических стандартов.

Ключевые слова: академическая честность, принципы, добросовестность, осуществление охраны прав автора и его правопреемников, открытость, уважение прав и свобод учащихся, равенство, плагиат, ценности, честность, доверие, ответственность, уважение, справедливость.

В современном образовательном пространстве, где новые технологии стремительно развиваются и внедряются, вопросы академической честности становятся особенно актуальными. Интеграция новых технологий в образовательный процесс требует от учащихся и учителей повышенного внимания к принципам академической честности и соблюдению стандартов этики.

Академическая честность представляет собой совокупность принципов поведения учащихся в образовательном процессе, развивающих их личную честность и ответственность за обучение, основу этичного принятия решений и поведения при создании достоверных и честных работ. Академическая честность является важным аспектом образования и науки. Она включает в себя принципы и стандарты, направленные на обеспечение честности и справедливости в академической среде. Значимость академической честности можно рассмотреть через несколько ключевых аспектов: *Добросовестность* – честное, порядочное выполнение учащимися оцениваемых и неоцениваемых работ; *Осуществление охраны прав автора и его правопреемников* – признание авторства и охрана интеллектуальной собственности; *Открытость* – прозрачность, взаимное доверие, открытый обмен информацией и идеями между учащимися, педагогами и приравненными к ним лицами; *Уважение прав и свобод учащихся* – право свободного выражения мнений и идей учащимися; *Равенство* – обязанность каждого учащегося по соблюдению правил академической честности и равная ответственность за их нарушение

Академическая честность важна по нескольким причинам: Академическая честность создает атмосферу доверия между учащимися, преподавателями и образовательными учреждениями. Когда все придерживаются одинаковых стандартов, это укрепляет уважение к учебному процессу.

Честное выполнение заданий и экзаменов позволяет точно оценить уровень знаний и навыков учащихся. Это помогает выявить реальные сильные и слабые стороны учащегося. Академическая честность способствует развитию у учащихся критического мышления, самостоятельности и ответственности за свою учебу. Они учатся анализировать информацию и делать собственные выводы, что важно, как в учебе, так и в жизни. Честность и этичное поведение, приобретенные в учебе, переносятся в профессиональную жизнь. Работодатели ценят сотрудников, которые придерживаются высоких стандартов этики и ответственности. Образовательные учреждения, поддерживающие высокие стандарты академической честности, сохраняют свою репутацию, что повышает ценность их дипломов и степени.

Нарушения академической честности проявляются в различных формах, таких как, *плагиат* (присвоение материалов из других источников без указания авторства или источника), *сговор* (поддержка нарушения правил другими учащимися через предоставление возможности скопировать или распространить экзаменационные материалы и ответы; сокрытие известного факта нарушения другими правил академической честности), *обман* (списывание, повторная сдача уже оцененной работы, предоставление ложных сведений, помощь в списывании, представление чужих работ как своих), фальсификация (предоставление ложной информации, подделка оценок, данных или представление работы, выполненной другим человеком, как своей собственной работы), *нечестное приобретение ответов* (передача ответов, получение материалов оценивания обманным путем, покупка и продажа оценочных работ), *неправомерное использование информации или устройств* (использование запрещенной информации или устройств во время выполнения оцениваемых работ, а также вынос, копирование и кража материалов педагогов), *академически неподобающее поведение* (включение неподобающего материала в любую из оцениваемых работ либо нарушение правил этических норм при проведении исследования)

Одной из ключевых проблем в сфере академической честности является плагиат, который проявляется в присвоение чужих идей, текстов, изображений или других произведений без указания авторства, представление их как собственные работы. Плагиат считается нарушением авторских прав и может привести к юридическим последствиям, особенно в академической, творческой и профессиональной сферах. Это также считается неэтичным поступком, который подрывает доверие к автору и его работе.

Впервые в контексте литературы термин был использован где-то около 80 г. н. э. римским поэтом Марциалом. В то время от поэтов ожидалось, что они смогут декламировать ключевые произведения других авторов. Однако, когда Марциал узнал, что другой поэт, Фидентин, декламирует его произведения и присваивает себе их, Марциал решил отреагировать. В одном из этих стихов Марциал назвал Фидентинуса «плагиатором», по сути назвав его похитителем. Интересно, что Марциал не был обеспокоен использованием его работы без указания авторства. Вместо этого он был больше обеспокоен отсутствием оплаты, по сути говоря в одном стихе: «Если ты хочешь, чтобы их называли моими, я пришлю тебе стихи бесплатно. Если ты хочешь, чтобы их называли твоими, купи, чтобы они не были моими». Среди причин, приводящих к нарушению академической честности, можно выделить чрезмерное количество заданий или сложность материала, сравнение себя с другими учащимися и желание достичь успеха любой ценой**,** страх получить низкую оценку или негативные комментарии, ожидания родителей высоких результатов. Серьезные последствия нарушений академической честности могут затронуть как ученика (понижением уровня знаний, потеря репутации, развитием негативных привычек, дисциплинарные взыскания), учебное заведение (потеря престижа, снижение качества образования), так и общества (подрыв доверия к образовательной системе, подготовка неквалифицированных специалистов, снижение морально-нравственных устоев). К плагиату не относятся практики, направленные на подражательство, пародии, цитирование, при условии соблюдения установленных правил цитирования, заимствование идей, стиля.

Важными аспектами академической честности являются ценности, такие как *честность, доверие, ответственность, уважение, справедливость.* Целью образовательного процесса, способствующей честности, являются цели обучения. Для поддержания академической честности важно, чтобы цели обучения включали анализ нравственных ценностей через объективность, уважение правил, этических принципов, ответственность за выводы, стремление к улучшению практик и прозрачность в процессе анализа. Одной из ключевых целей обучения, направленных на укрепление академической честности, является оценка в объективности, точности, ответственности за выводы, признании собственных ограничений и этическом подходе к использованию информации. Эффективные цели обучения, поддерживающие академическую честность, включают распределения ответственности в совместной работе проявляются через справедливость, признание вклада каждого члена команды, принятие ответственности за коллективные результаты, этичное поведение и предоставление честной обратной связи. Для поддержания высокой академической честности учащимся стоит изучить учебную программу и цели обучения (знать ожидаемые результаты своего обучения), не оставлять на последний момент выполнение учебных заданий, делать все задания вовремя, в указанный срок, не бояться попросить продлить время для выполнения задания, фиксировать используемые источники и учиться правильному цитированию, прикрывать свои ответы на экзамене. Один из ключевых аспектов обеспечения академической честности заключается в том, чтобы педагоги обучали учащихся принципам академической честности. Ознакомили их с правилами академической честности. Включали темы академической честности в учебные планы и проводили разъяснительную работу по этой теме. Применяли современные инструменты для обнаружения плагиата. Поддерживали открытый диалог с учащимися о важности честности и последствиях ее нарушения. Сами станьте образцом соблюдения академической честности.

Академическая честность - это фундаментальный принцип, который поддерживает качество образования и формирует этические нормы в обществе. В эпоху новых технологий важно адаптировать методы поддержания академической честности, используя современные инструменты и подходы, чтобы обеспечить честное и справедливое обучение.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Правила академической честности для учащихся филиалов АОО "Назарбаев Интеллектуальных школ" разработаны в соответствии со Стратегией развития автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы» до 2035 года, утвержденной решением Высшего Попечительского Совета автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы» от 30 марта 2024 года №15.
2. Тесты на академическую честность – АОО «Назарбаев Университет» [Электронный ресурс] https://erasmusplus.kg/wp-content/uploads/2020/09/Test-on-academic-integrity.pdf
3. 8 самых распространенных видов плагиата, от которого следует держаться подальше https://www.enago.com/academy/ru/8-most-common-types-of-plagiarism-to-stay-away-from/
4. Плакат «Академическая честность» - УО Алматы Менеджмент Университет [Электронный ресурс] https://almau.edu.kz/wp-content/uploads/2023/12/Pravila_akademicheskoj_chestnosti_2022_2.pdf
5. Презентация «Академическая честность и добропорядочность» - Восточно- Казахстанский технический университет им. Д. Серикбаева [Электронный ресурс]
6.Определения понятий Плагиат, Саботаж, Мошенничество, Фальсификация, Справедливость, Честность, Доверие из электронной энциклопедии «Википедия»
7. Оруэлл Джордж, 1984 - My Book – Электронный библиотека [Электронный ресурс] https://www.litres.ru/book/dzhordzh-oruell/1984-129098/chitat-onlayn/
8. Лебедев Виталий «Презентация «Академическая честность»», ДЮО «Остров сокровищ» https://www.youtube.com/watch?v=HTial6_WvHA
9. Лига академической честности РК https://adaldyq.kz/

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УРОК МАТЕМАТИКИ НА ТЕМУ «КОМБИНАЦИЯ МНОГОГРАННИКОВ И ТЕЛ ВРАЩЕНИЯ» ДЛЯ 11 КЛАССА С САМОАНАЛИЗОМ

Устинова Наталья Владимировна
Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического направления
Учитель математики, магистр педагогических наук
Петропавловск, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Эффективный педагог умеет не только планировать свои уроки, но и тщательно отслеживает полученные в ходе них результаты. Умение объективно проанализировать продукт своего труда, оценить и сравнить его с поставленной целью – отличительная черта высокопрофессионального учителя. Педагог, обладающий навыками рефлексии и осознающий её необходимость, готов к изменениям и самосовершенствованию, мобилен и творчески подходит к своей работе.

Ключевые слова: самоанализ урока, способности учащихся, модель обучения, дифференциация, оценивание учебных достижений.

Рефлексия – важная часть профессиональной деятельности педагога. Каким бы ни был проведённый урок, учитель всегда может сделать следующий урок лучше, если будет уделять достаточное время и внимание анализу как самых удачных его этапов, эффективных приёмов и методик, так и наиболее слабых сторон своего урока. Кроме того, стоит помнить, что выбор приёмов и технологий обучения всегда очень специфичен, поэтому одни и те же этапы урока могут прекрасно пройти в одном классе и оказать провальными в другом. Для совершенствования навыков рефлексии педагогу в первую очередь стоит ознакомиться с её этапами и известными стратегиями. Применяя готовый план работы и выбрав наиболее эффективную для себя тактику, учитель постепенно наработает рефлексивные навыки, но самое главное – уделять анализу урока время. Рабочий день учителя достаточно насыщен и загружен: необходимо разработать уроки, продумать формативное оценивание, проверить тетради, за этими рабочими моментами порой не находится время на анализ уже проведённого урока. Выделить на это время в ежедневной педагогической рутине – первый и самый важный шаг, с которого начинается путь успешного педагога. В статье предлагается подробно разработанный урок по математике на тему «Комбинация многогранников и тел вращения» для одиннадцатого класса, который включает задания, методические указания к каждому этапу урока, описание используемых приёмов дифференциации и формативного оценивания. После конспекта приведён самоанализ этого урока учителем, проводившим его. Для самоанализа учитель использовал пять опорных вопросов, отвечая на которые, смог дать глубокую оценку используемым приёмам и сделать выводы для совершенствования своей педагогической практики.

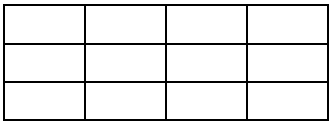
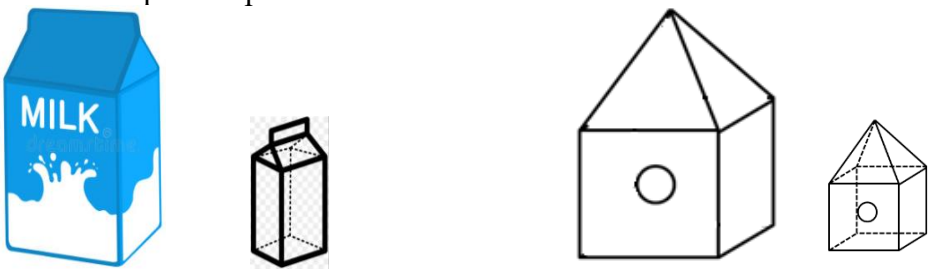
Статья будет полезна для студентов ВУЗов педагогических специальностей и молодых учителей. Знакомство с готовым примером самоанализ урока даст им ориентир на то, какой может быть педагогическая рефлексия. Возможно, и опытного педагога она заставит задуматься и по-новому взглянуть на ежедневную практику по анализу своих уроков.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

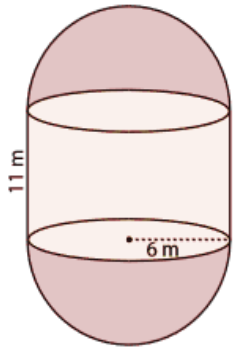
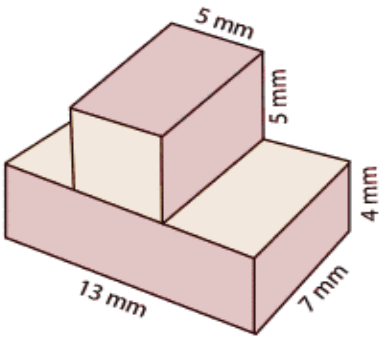
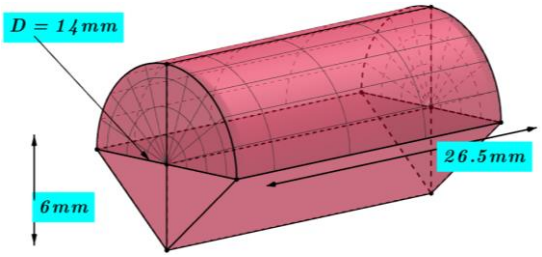
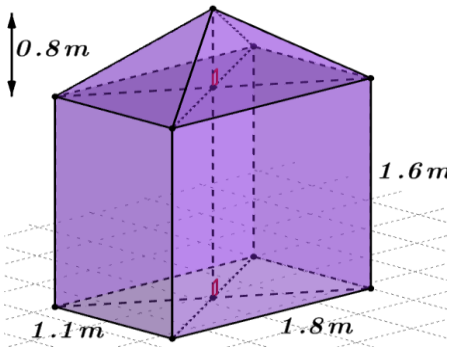
Опорный конспект урока

Раздел долгосрочного плана	Объемы геометрических тел
Тема урока	**Комбинация многогранников и тел вращения.**
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке	1) вычислять боковую и полную поверхность тел в задачах на комбинацию многогранников и тел вращения; 2) вычислять объемы тел в задачах на комбинацию многогранников и тел вращения.
Цели урока	Вычисляет объёмы и площади поверхностей комбинаций многогранников и тел вращения.
Критерии оценивания	Ученик достиг цели, если: – знает формулы площадей поверхностей многогранников и тел вращения, – знает формулы объёмов многогранников и тел вращения, – определяет, из комбинации каких многогранников и тел вращения состоит тело, и понимает из каких элементов состоит искомая площадь поверхности и объём, – вычисляет площади поверхностей многогранников, тел вращения и их комбинаций, – вычисляет объёмы многогранников, тел вращения и их комбинаций.
Языковые цели	Учащиеся будут: - обосновывать выбор формул при решении задач на вычисление площадей поверхностей, объемов многогранников и тел вращения. Лексика и терминология, специфичная для предмета: - площадь основания; - площадь боковой поверхности; - площадь полной поверхности; - объем многогранника. Полезные выражения для диалогов и письма: - площадь полной поверхности ... равна ... - чтобы найти объем ..., надо ...
Предварительные знания	Знание определения многогранников, тел вращения и их элементов, разверток многогранников и тел вращения. Умение находить элементы, площадь полной и боковой поверхности многогранников, тел вращения и площади плоских фигур. Навыки построения чертежей многогранников, тел вращения.
Ход урока	
Запланированные этапы урока	**Запланированная деятельность на уроке**

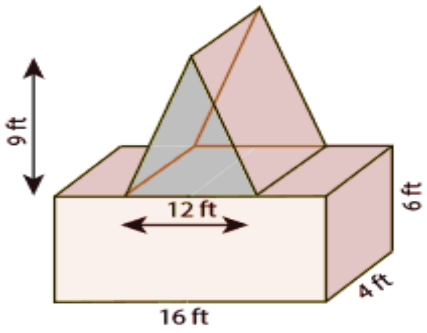
NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Начало урока 1-3 мин	**Определение целей и темы урока** Учитель просит учеников на протяжении урока заполнять посадочную матрицу. Каждая ячейка матрицы соответствует месту определенного ученика в классе за партой: В матрицу попадают баллы за: 1. ФО на знание формул / из 20, 2. количество успешно решенных задач ДЗ / из 4. Заполнение матрицы продолжается до конца урока. На основе заполнения посадочной матрицы ученики совместно с учителем формулируют тему урока и цели обучения. Учитель определяет ключевые моменты урока, на которые ученикам необходимо обратить особое внимание.
Середина урока 4-76 мин	**Изучение нового материала** Учитель и ученики в течение урока используют 1) готовые чертежи и изображения тел, 2) готовые развёртки тел, 3) готовые объёмные тела, 4) построенные одноклассниками развёртки.
4-6 мин	**Блок 1. Фронтальная работа**, в форме беседы учителя со всеми учениками класса. Акцент на комбинации тел, построении тел и формулах объёма и площади поверхности. Учитель: - Из каких геометрических тел состоит тело? - Сколько граней? Какой формы? - Как найти объём и площадь поверхности? Формулы. - Верно ли построен чертёж тела? Истинность выполнения задания устанавливается в ходе беседы учителя и учеников.
7-21 мин	**Блок 2. Парная работа**, в пары объединяются ученики с одинаковыми способностями: - более слабые ученики работают с первым телом, т.к. не надо будет строить развертку, и поверхность тела состоит из меньшего количества элементов, - сильные ученики работают со вторым телом, его поверхность состоит из большого количества плоских прямоугольников.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

	Акцент на развёртках тел и формулах объёма и площади поверхности. Учитель: - Верно ли построено тело? - Из каких геометрических тел состоит тело? - Как найти объём и площадь поверхности? Формулы. Вычислить. - Можно ли изобразить развёртки тел? [4] Во время работы групп учитель передвигается по классу и оказывает поддержку преимущественно слабым ученикам, задавая наводящие вопросы, но не давая готовых ответов. Обсуждение критериев оценивания не проводится, ученики получают от учителя готовое решение и проверяют себя по нему. По окончании проверки все ученики получают задание на построение развёртки второго тела (они должны не изобразить, а обязательно вырезать её из бумаги и склеить, эти действия будут невозможны, если развертка изображена неверно), которую они демонстрируют одноклассникам.
22-41 мин	**Блок 3. Индивидуальная работа**, в ходе которой ученики могут самостоятельно выбрать одно из заданий. Перед началом работы учитель предлагает обсудить критерии оценивания, записывая предложенные учениками критерии на доске. При дальнейшей работе ученики опираются на совместно разработанные критерии, максимальное количество баллов определяется по ним же. Акцент на развёртках тел и формулах объёма и площади поверхности. Учитель: - Построить развёртку. - Как найти объём и площадь поверхности? Формулы. Вычислить. После выполнения задания проводится взаимопроверка, ученики, выполнявшие одно и то же задание, обмениваются работами, они могут беседовать, задавать друг другу вопросы.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

42-74 мин	**Блок 4.** На данном этапе работа ведётся в **малых группах по 3 человека**, учитель заранее разбивает учеников на группы: **1.** те, у кого остались вопросы по ДЗ, выполняют задание С (учитель предоставляет им в помощь готовые геометрические тела и заранее подготовленный алгоритм действий), **2.** сильные ученики – задание А (этим ученикам учитель не оказывает помощи), **3.** «середнички» – задание В (этим ученикам учитель задаёт уточняющие вопросы, например: «Нужно ли считать в общую площадь поверхности основание теплицы?»). Акцент на чертежах тела, развёртках тел, формулах объёма и площади поверхности. Учитель: - Построить **1.** геометрическое тело, **2.** его развёртку. - Вычислить **3.** его объём, **4.** площадь его поверхности. **A.** [8] **B.** Сергей решил построить на даче теплицу длиной 4м. Для этого он сделал прямоугольный фундамент. Для каркаса теплицы Сергей заказал металлические дуги в форме полуокружностей длиной 5м каждая и покрытие для обтяжки. [8]

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

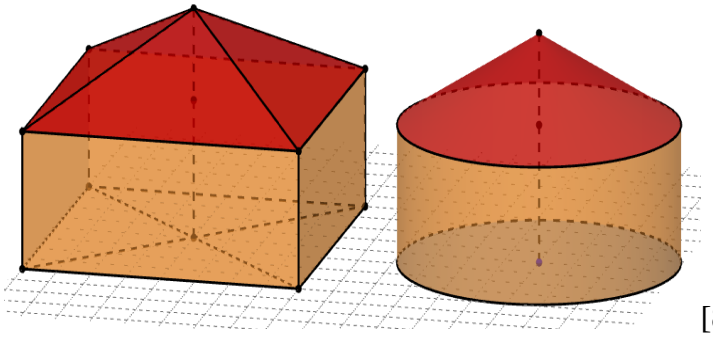
C. Кайсар сделал почтовый ящик, его передняя и задняя грани представляют квадрат, объединённый с полукругом, как показано на рисунке ниже. Радиус этого полукруга 20 см, а длина ящика 80 см (от передней до задней грани).

[8]

Во время работы учеников учитель передвигается по классу и оказывает поддержку преимущественно слабым ученикам, задавая наводящие и уточняющие вопросы, но не давая готовых ответов. Затем проводит индивидуальную проверку каждой группы, обращая внимание учеников на недочёты и ошибки. Если на проверку не остаётся времени, то выполненные задания ученики сдают учителю, результаты проверки и обратную связь учитель предоставляет на следующем уроке.

Для сильных учеников предусмотрено дополнительное задание практического содержания. Они получат его, если справятся со всеми обязательными задания раньше остальных учеников.
Дополнительное задание: Заказчик планирует построить павильон для торговли цветами по одному из представленных вариантов. В основании традиционной модели - квадрат со сторонами 8 м, высота всего здания 5 м, высота стен 3 м. Для привлечения покупателей, заказчик заинтересовался моделью такой же высоты, где в основании цилиндр. Какой должен быть радиус основания для такого павильона, чтобы объем зданий был одинаковым?

[8]

Проверку они тоже проводят самостоятельно по готовому решению учителя. Если на уроке остаётся время, то сильные ученики демонстрируют классу своё проверенное решение и разъясняют ход этого решения.

В течение всего урока ученики не записывают свои баллы в посадочную матрицу.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Конец урока 75-79 мин	**Рефлексия** Учитель просит учеников проанализировать свою готовность к СОру по баллам посадочной матрицы, если бы СОр писали на следующем уроке. Каждый ученик сообщает учителю и классу о своих выводах, отвечая на следующие вопросы: - Я готов к СОру на **…**%. - Больше всего у меня возникло трудностей с **….** - Для лучшей подготовки мне необходимо сделать следующее: **….**
80 мин	**Домашнее задание** Необходимо выполнить не менее 4 заданий, надо выбрать те задачи, в которых условие касается объёмных тел, работа с которыми во время урока вызвала наибольшие затруднения. Ответы записаны для возможности самопроверки при выполнении. **1.** В шар вписан равносторонний конус. Найдите отношение объема шара к объему конуса. Ответ: 32/9. **2.** Определите объем усеченного конуса, описанного около шара, если его образующая равна 13, а радиус шара 6. Ответ: 532π. **3.** Про прямые круговые цилиндры C_1 и C_2 известно, что у C_1 радиус основания в четыре раза больше чем у C_2, но у C_2 высота в пять раз больше, чем у C_1. Найдите отношение объема цилиндра C_2 к объему C_1. Ответ: 16/5. **4.** Образующая конуса равна $6\sqrt{3}$ см и наклонена к плоскости основания конуса под углом 60^0. Найдите объём шара, вписанного в конус. Ответ: 36π. **5.** Диагональное сечение правильной четырёхугольной пирамиды – равносторонний треугольник. Около пирамиды описан шар радиуса $2\sqrt{3}$ см. Найдите объём пирамиды. Ответ: $18\sqrt{3}$. **6.** Объем правильной четырехугольной пирамиды равен 500 $см^3$. Определите высоту пирамиды, если площадь вписанной в основание окружности равна 25π $см^2$. Ответ: 15. **7.** Около цилиндра с высотой 6 см описан шар. Отрезок, соединяющий центр этого шара с точкой окружности основания цилиндра, образует с осью цилиндра угол 60^0. Найдите площадь поверхности шара. Ответ: 144π. **8.** Основание прямой призмы – прямоугольный треугольник с гипотенузой 10 см и острым углом 30^0. Диагональ боковой грани, содержащей катет, противолежащий данному углу, равная 13 см. Найдите объём призмы. Ответ: $150\sqrt{3}$. **9.** В куб с полной поверхностью 384 $см^2$ вписан шар. Найдите объем шара. Ответ: 256π/3. **10.** Диагональ осевого сечения цилиндра равна 13 см, а площадь сечения – 60 $см^2$. Найдите полную поверхность и объём цилиндра, если его радиус больше высоты. Ответ: 408π и 720π.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Дополнительная информация	
Дифференциация - как вы планируете оказывать больше поддержки? Как вы планируете давать задания более способным учащимся?	**Междисциплинарные связи** **Безопасность жизнедеятельности** **ИКТ связи** **Связи с ценностями**
1. Дифференциация учебного материала (**a.** уровневая дифференциация заданий с использованием подхода «усложнение», в ходе которой учитель опирается на разные индивидуальные способности учеников, **b.** дифференциация в зависимости от индивидуальных особенностей учеников, некоторым ученикам предоставляется готовое тело, некоторые ученики строят его и его развёртку). **2.** Дифференциация работы по характеру помощи учащимся (с дозированной помощью слабым учащимся в виде поддержки учителя или более сильных участников класса). **3.** Дифференциация работы учащихся по степени самостоятельности (**a.** некоторые ученики выполняют задания под руководством учителя, а другие самостоятельно, обращаясь к учителю только для проверки, **b.** учитель задаёт вспомогательные и уточняющие вопросы тем ученикам, ответы которых неверны или неполны). **4.** Добровольная дифференциация (желающие ученики могут решать задачи на опережение, обращаясь к учителю для проверки, либо решать дополнительную задачу).	**1.** соблюдение правил безопасности; **2.** чередование форм и видов деятельности. **Оценивание - как вы планируете проверить знания учащихся?** **1.** Обратная связь от учителя по теоретическому ФО, выполненному на прошлом уроке. **2.** Постепенное заполнение посадочной матрицы по изучаемому материалу. **3.** Рефлексия в конце урока по заполненной посадочной матрице о готовности к СОру. **4.** Систематическая устная обратная связь от учителя на протяжении всего урока. **5.** Письменное ФО: решение задач блока 4, результаты которого будут получены на следующем уроке.

Лист самоанализа

№	Вопросы	Ответы
1	Каковы ожидаемые результаты урока?	- Закрепление формул площади поверхности и объёма тел всеми учениками в ходе решения практических заданий, - устранение пробелов в понимании, из каких плоских фигур состоит площадь поверхности, и из каких объёмных частей состоит тело, которое является комбинацией нескольких многогранников и тел вращения.
2	Как были учтены потребности / способности учащихся при выборе формы работы, ресурсов?	- Потребности учащихся учитываются при 1) самостоятельном выборе задания в блоке 3, 2) назначении задания в блоке 4, 3) самостоятельном выборе задач в домашней работе. Всегда этот выбор направлен на решение задач, которые пока вызывают затруднение. - Способности были учтены при построении развёртки в блоке 4: часть учеников получает геометрическое тело (имея его, легче определить из каких частей оно состоит и построить развёртку), часть учеников использует только плоское изображение тела.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

3	Какой подход дифференциации или модель обучения планируется на уроке? Почему?	Используется подход «усложнение», так как цепочка решаемых в ходе урока задач выстроена так, что их решение требует привлечения всё больших ресурсов и наблюдается всё большее усложнение материала на каждом следующем шаге. Такой подход выбран, потому что тема достаточно сложная, особенно для тех учеников, у которых не развито пространственное мышление и воображение, поэтому для полноценного усвоения материала следует добавлять всё новые усложняющие элементы, но в то же время оказывать необходимую поддержку слабым ученикам, чтобы они, находясь в зоне свое ближайшего развития, продвигались вперёд в достижении поставленных на уроке целей.
4	Как планируется провести оценивание учебных достижений учащихся? Почему таким образом?	1) Систематическая устная обратная связь от учителя на протяжении всего урока, так как ученикам важно своевременное формативное оценивание учителя для исправления ошибок и постоянная поддержка слабых учеников для выстраивания траектории их работы и устранения непонимания учебного материала. 2) Самопроверка по готовым решениям, взаимопроверка по критериям оценивания, самостоятельно сформулированным учениками, поможет сделать оценивание более осознанным, ученики почувствуют личную ответственность за результаты своего интеллектуального труда. 3) Заполнение посадочной матрицы в течение всего урока и рефлексия в конце урока по заполненной посадочной матрице о готовности к СОру поможет ученикам выявить их «слабые места» и определить, что конкретно надо доработать к следующему уроку. 4) Решение задач блока 4, которое учитель будет проверять самостоятельно поможет ему выяснить пробелы учеников и устранить их за оставшееся время изучения данного раздела.
5	Как запланированная деятельность на уроке будет способствовать достижению всеми учащимися цели обучения?	- Учебные цели будут достигнуты всеми учащимися в большей степени, т.к. весь урок построен на дифференциации, в основе которой лежит учёт индивидуальных особенностей и индивидуальных способностей учеников. - В зависимости от чего были использованы различные форму работы: индивидуальная, парная, работа в малых группах. - Учениками предоставлялась своевременная обратная связь и необходимая поддержка. - Проводились разные виды проверки и оценивания, которые помогли ученикам и учителю своевременно выявить пробелы, устранение которых проводилось на данном уроке и будет продолжаться на следующем уроке, план которого будет написан, с учётом результатов, полученных в ходе формативного оценивания на этом уроке.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Образовательная программа АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» – NIS-Programme. Учебный план по предмету «Математика», 11 класс (по 7 часовой программе). Для реализации учебного процесса с 2021-2022 учебного года / АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Нур-Султан, 2021. – 395 с.

2. Спецификация суммативного оценивания за четверть по предмету «Математика», 11 класс (7 часов) / АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Нур-Султан, 2022. – 33 с.

3. Тестовая спецификация внешнего суммативного оценивания по предмету «Математика», 12 класс / АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Центр педагогических измерений, Нур-Султан, 2021. – 16 с.

4. Образцы экзаменационных заданий внешнего суммативного оценивания, 12 класс / АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Центр педагогических измерений, Астана, 2023. – 102 с.

5. Об особенностях организации учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2019-2020 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Нур-Султан: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2019. – 457 с.

6. Крутецкий В.А. Психология математических способностей школьников. – М.: Институт Практической Психологии, 1998. – 416 с.

7. Гаджимурадов М.А., Гаджиева З.Д. Особенности математического мышления и его развитие при обучении геометрии // Мир науки, культуры и образования. – 2018. – № 2(69). – С. 189 – 191.

8. Каплунович И.Я. Учет индивидуальных особенностей мышления при обучении учащихся решению математических задач // Психологическая наука и образование. – 2003. – № 4. – С. 17 – 25.

9. Гусев В.А. Психолого-педагогические основы обучения математике. – М.: Вербум-М, Академия, 2003. – 432 с.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ДЗЮДО КҮРЕСІНІҢ ДАМУ ТАРИХЫ

Джекенов Пахыт Сулейманович
Шерхан Муртаза атындағы Халықаралық Тараз инновациялық институты
доцент, Қазақстан Республикасының құрметті спорт қайраткері
Сулейманов Олжас Пахытұлы
М.Х. Дулати атындағы ТарӨУ,
«Дене тәрбиесі» кафедрасының оқутышысы, педагогика және психология магистрі
Тараз, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Бұл мақалада Қазақстандағы даму тарихы зерттелген. Біздің елімізде дзюдо қай жылыдамуын бастаған,қай жылы Қазақстан дзюдо федерациясы құрылғаны көрсетілген. Автормен 1963 бастап 2024 жылғы Олимпиада ойындар бойынша Қазақстанның дзюдо күресінің жетістіктері зерттелген.Қазақстанның мақтаныш дзюдошылардың өмірбаяны көрсетілген

Кілт сөздері: дзюдо күресі, Қазақстан дзюдо федерациясы, жеңімпаздары мен жүлдегерлері, құрлықтық біріншіліктер, әлем чемпионаттары, Олимпиада ойындар, Азия ойындары, Отандық дзюдо тарихы

Қазақстанда дзюдо күресі 1963 жылдан бастауын алады. Қазақстан дзюдо федерациясы 1973 жылы құрылды. Күш спорты, жекпе-жекте бір адам екіншісіне қарсы тұрғанда, Қазақстанда әрқашан танымал болды және біздің еліміздегі жекпе-жектің бұл әдемі және адал түрі өз жанкүйерлерін тез тапты. Қазақстанның түрлі қалаларында дзюдо күресінің негізін қалаушылар-жаттықтырушылар Анатолий Малкин, В.Пак, Б. Сейсенбаев, Т. Хамзиев, Т. Әміржанов, М. Нұртазин, А. Атаев, Р. Базоркин, Ж. Саламатов, Анатолий Сун, Абылхайыр Байбусинов, Батырбек Сейсенбаев және басқалар болды. Олар осы ерекше күрестің одан әрі дамуына ықпал етті. Қазақстандық дзюдо шежіресіне Бүкілодақтық және халықаралық жарыстарда Республикамыздың атынан лайықты өнер көрсеткен спортшылардың есімдері жазылған – М. Әзімбаев, В. Ярославцев, А. Хамхоев, К. Мысықбаев, С. Аширов, Б. Жанбырбаев, И.Вешагуров, ағайынды Джабраил және Ибраил Кожоев және тағы басқалар. Қазақстандық дзюдошылардың түрлі Бүкілодақтық жарыстарға қатысуының алғашқы тәжірибесі оларға табыс әкелді. Біздің балуандарымыздың халықаралық турнирлерге алғашқы қатысуы сәтті өтті: Марат Әзімбаев Еуропа чемпионы атанды.70-ші жылдардың аяғы мен 80-ші жылдардың басында отандық дзюдо дамуының жаңа кезеңі КСРО жазғы спартакиадаларының, Одақ пен Еуропа біріншіліктерінің жеңімпаздары мен жүлдегерлерінің есімдерімен байланысты - Әли Хамхоев, Қайрат Мысықбаев, Сергей Аширов, Ахат Аширов, Серік Шәкімов, Асланбек Омаров, Ирина Семенюк және басқа да отандық дзюдошылармен. 1991 жылы Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін біздің еліміз өзінің жеке құрамаларын халықаралық жарыстарда: құрлықтық біріншіліктерде, әлем чемпионаттарында, Олимпиада және Азия ойындарында көрсету құқығына ие болды. Отандық татами шеберлерінің дебюті ресми старттарда өте керемет шықты. 1993 жылы Макаодағы Азия чемпионатында Қазақстан ұлттық құрамасы жалпы командалық есепте дзюдо - жапондықтардың ата-бабаларынан кейін екінші орын алды.

1994 жылы Хиросимада (Жапония) өткен біздің командаға дебюттік Азия ойындарында Қазақстан командасы 5 медаль жеңіп алды, оның ішінде 2 күміс (Иван Карезелиди және Серік Әлімжанов) және 3 қола (Серік Шәкімов, Серік Адыгенов, Ибрагим Вешогуров). 1998 жылы Бангкокта (Таиланд) өткен келесі Азия ойындарында отандық дзюдошылар 6 медаль жеңіп алды: Иван Бағлаев пен Варвара Масягина – күміс, Нұрбол Сүлейменов, Вячеслав Бердута, Руслан Сейілханов және Серік Шәкімов қола жүлдеге ие болды. 1998 жылы Мәскеуде өткен дүниежүзілік жасөспірімдер ойындарында Еран Слямбаев ел үшін жоғары наградаға ие болды. Айта кетейік, әр жылдары Қазақстанның жастар біріншілігінде Марат Мықтыбеков, Әсет Түсіпов, Қоныспай Шпанов, Максим Раков, Ілияс Ізмағилов, Наурызбек Майлашев, Виктор Демьяненко, Серіктай Закетаев, Әзиз Қалқаманұлы, Хаванбай Ховдал және Елдос Сметов жүлдегер атанды. 2002 жылы Бусанда (Оңтүстік Корея) өткен Азия ойындарында қазақстандық татами шеберлерінің активінде 4 марапат – Базарбек Донбай куміс медль жеңіп алды, ал Асхат Жіткеев, Вячеслав Бердута және Шолпан Қалиева қола медальдарға ие болды. 2004 жылы Алматы алғаш рет Азия біріншілігін қабылдайды, ал біздің балуандарымыз туған қабырғаларында 3 алтын медаль жеңіп алды (Асхат Жіткеев, Мұратбек Қыпшақбаев, Базарбек Донбай). Айта кету керек, қазақстандық дзюдошылар (ересектер, жастар және ұлдар) дәстүрлі түрде Азия чемпионаттарында сәтті өнер көрсетуде. Тәуелсіздік алғаннан бері қазақстандықтар құрлық біріншіліктерінде үнемі марапаттарға ие болды, оның ішінде алтын медальдар да бар... Дзюдодан Қазақстан құрамасы үшін медальмен жемісті 2006 жылы Дохада (Катар) өткен Азия ойындары болды, онда біздің спортшылар 6 медаль жеңіп алды: 2 күміс (Максим Раков, Алмаз Атаев) және 4 қола жүлде (Асхат Жіткеев 100 кг-нан астам салмақ дәрежесінде екі медаль жеңіп алды және абсолюттік самақ дәрежесінде Елдос Ихсангалиев пен Саламат Утарбаев қола медальдарға марапат болды). Олимпиадалардағы алғашқы үлкен жетістік қазақстандықтарға 2008 жылы келді - Асхат Жіткеев Бейжіңдегі Олимпиада ойындарында елге дзюдодағы төртжылдықтың басты старттарында алғашқы марапатты жеңіп алды. Финалда Моңғолиядан келген қарсыласынан жеңіліп, Жіткеев Олимпиаданың күміс жүлдегері атанды. Алайда, осы күміс медалі, үш дүркін Азия чемпионы және планета біріншілігінің қола жүлдегері ретіндегі мансабының лайықты аяқталуы болды.

Отандық дзюдо тарихында ерекше болған 2009 жыл маңызды жыл болды. Осы жылы Қазақстан дзюдо федерациясының президенті қызметіне әлемдегі ең беделді және құрметті ұлттық спорт федерацияларының басшыларының бірі Бекет Махмұтов келді. Бұған дейін ұзақ уақыт бойы Махмудов мырза біздің еліміздің бокс федерациясын басқарды, Халықаралық әуесқой бокс қауымдастығының бірінші вице-президенті болды. Бекет Махмұтовтың тұсында Қазақстан төрт олимпиадалық алтын медаль мен екі Вэла Баркер кубогын жеңіп алып, өзін бокс державасы ретінде көрсетті. Махмұтовқа дейін Қазақстанның дзюдо федерациясын әр жылдары Санжар Жандосов, Юрий Кислицын, Дүйсенбай Дүйсенов, Асанәлі Әшімов, Мәжит Есенбаев, Темірхан Досмұхамбетов басқарды, олар Қазақстанның дзюдосының қалыптасуы мен дамуына баға жетпес үлес қосты. Қазіргі уақытта Қазақстанның дзюдо федерациясын Кеңес Рақышев басқарады, ол ФДРК кезектен тыс конференциясында (2012 жылғы 13 қараша) бірауыздан басқарушы лауазымға сайланды, ал Бекет Махмұтов ұлттық дзюдо федерациясының құрметті президенті болды. Кеңес Рақышевтің әкімшілік жұмыс тәжірибесі мол: 2009-2012 жылдары-Қазақстан бокс федерациясының вице-президенті, 2009-2011 жылдары Алматы қалалық бокс федерациясын басқарды, 2011-2012 жылдары Азия бокс конфедерациясының вице-президенті болды.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

2010 жылы Гуанчжоуда (Қытай) өткен Азия ойындарында Қазақстанның дзюдошылары 4 медаль жеңіп алды: Ислам Бозбаевтың есебінде күміс, Максим Раков, Гүлжан Исанова және Ғалия Ульментаеваның активінде қола жүлделер. 2001 жылы біздің татами шеберлері қазақстандық дзюдо тарихында алғаш рет жаңа биікке көтерілді. Ересектер арасындағы әлем чемпионатында бірден екі қазақстандық спортшы - Асхат Шахаров пен Асхат Жіткеев қола жүлдегер атанды.

2004 жылы Афиныда (Греция) өткен Олимпиада ойындарында 13-29 тамыз аралығында дзюдодан ҚР құрама командасы келесі құрамда өнер көрсетті: Базарбек Орынбайұлы Донбай; 60 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада ширек финалға өтпей өнер көрсетті. Мұратбек Қыпшақбаев 66 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде жартылай финалда өтпей Олимпиадада өнер көрсетті. Сағдат Садықов 73 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада ширек финалға өтпей өнер көрсетті. Асхат Расулович Жіткеев 100 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада ширек финалға өтпей өнер көрсетті. Елдос Ихсанғалиев 100 келіден жоғары салмақ дәрежесінде Олимпиадада ширек финалға өтпей өнер көрсетті.

2008 жылы Бейжің қаласында (Қытай) өткен Олимпиада ойындарында дзюдодан ҚР құрама командасы келесі құрамда өнер көрсетті: Келбет Нұрғазина (Қарағанды облысы) 48 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде жартылай финалға өтпей Олимпиадада өнер көрсетті. Шолпан Қалиева (Алматы) 52 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде жартылай финалға өтпей Олимпиадада өнер көрсетті. Гүлзат Оралбаева (Астана) 57 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде 1/8 финалдан өтпей Олимпиадада өнер көрсетті. Саламат Утарбаев (Ақтөбе облысы) 60 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада 1/8-финалдан өтпей өнер көрсетті. Жанар Жанзунова (Қызылорда облысы) 70 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде 1/8 финалдан өтпей Олимпиадада өнер көрсетуді аяқтады. Ринат Ибрагимов (Атырау облысы) 73 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде 1/8 финалдан өтпей Олимпиадада өнер көрсетуді аяқтады. Гүлжан Иссанова (ШҚО) 78 келіден жоғары салмақ дәрежесінде Олимпиадада ширек финалға өтпей өнер көрсетті. Сағат Әбікеева (Қарағанды облысы) 78 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде 1/8 финалдан өтпей Олимпиадада өнер көрсетуді аяқтады. Асхат Жіткеев (Астана) 100 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде олимпиадада екінші орын алып, **күміс жүлдегер атанды**. Елдос Исханғалиев (Алматы) 100 келіден жоғары салмақ дәрежесінде Олимпиадада үшінші орын үшін матчтардан өтпей өнер көрсетті. Қазақстан құрамасы бір күміс медаль жеңіп алып, ***жалпы командалық есепте 16-орынға ие болды.***

2012 жылы Лондонда (Англия) өткен Олимпиада ойындарына әр түрлі континенттердегі 135 елдің дзюдошылары қатысты. Дзюдода төртжылдықтың негізгі бастауларына арналған ең қатаң іріктеу жүйелерінің бірі болып табылады. Осыған қарамастан, Лондон-2012 іріктеу кезеңінде қазақстандық ерлер командасы жеті лицензияның ішінен жеті лицензия алып, жүз пайыз нәтиже көрсетті, әйелдер құрамасы екі лицензияны жеңіп алды. 2012 жылғы Олимпиада ойындарында дзюдодан ҚР құрама командасы келесі құрамда өнер көрсетті: Қосаев Еркебұлан Мұратбекұлы 60 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада өнер көрсетуді 9 орынмен аяқтады. Сергей Георгиевич Лим 66 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде олимпиадаға қатысып, 9 орын алды. Ринат Хисаевич Ибрагимов 73 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде олимпиадада 17-ші орынды иеленді. Ислам Мейрамбекұлы Бозбаев 81 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде олимпиадада 9-шы орынды иеленді. Тимур Болат 90 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде олимпиадада 9-шы орынды иеленді. Максим Сергеевич Раков 100 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиададағы өнерін 17-ші орынмен аяқтады. Ержан Теміркұлұлы Шынкеев 100 келіден аса салмақ дәрежесінде Олимпиадада өнер көрсетуді 17-ші орынмен аяқтады.

Мердігер Александра Викторовна 48 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде олимпиадаға қатысып, 9 орын алды. Гүлжан Әбділдабекқызы Исанова 78 келіден жоғары салмақ дәрежесінде Олимпиадада 7 орын алып, өз өнерін аяқтады.

2016 жылы Рио-де-Жанейрода өткен Олимпиада ойындарында дзюдодан ҚР құрама командасы келесі құрамда өнер көрсетті: Елдос Бақтыбайұлы Сметов 60 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада өнер көрсетуді екінші құрметті орынмен аяқтап, ***Олимпиаданың күміс жүлдегері атанды***. Жансай Жанатұлы Смағұлов 66 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиада ойындарын 17 орынмен аяқтады. Дидар Маратұлы Хамза 73 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиададағы өнерін 17 орынмен аяқтады. Максим Сергеевич Раков 100 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиада ойындарын 17 орынмен аяқтады. Галбадрахын Отгонцэцэг 48 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада үшінші құрметті орын алып, ***Олимпиаданың қола жүлдегері атанды***. Мариана Давлетовна Урдабаева 63 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиада ойындарын 17 орынмен аяқтады.

2020 жылы Токиода өткен Олимпиада ойындарында дзюдодан ҚР құрама командасы келесі құрамда өнер көрсетті: Елдос Бақтыбайұлы Сметов 60 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде ***Олимпиадада үшінші құрметті орын алып***, Олимпиаданың қола жүлдегері атанды. Кайан Қайрат Ақанұлы Серікжанов 66 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада ширек финалға өтпей өнер көрсетті. Жансай Жанатұлы Смағұлов 73 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада ширек финалға өтпей өнер көрсетті. Дидар Маратұлы Хамза 81 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде 1/8 финалдан өтпей Олимпиадада өнер көрсетуді аяқтады. Ислам Мейрамбекұлы Бозбаев 90 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде 1/8 финалдан өтпей Олимпиадада өнер көрсетуді аяқтады. Галбадрахын Отгонцэцэг 48 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде 1/8 финалдан өтпей Олимпиадада өнер көрсетуді аяқтады.

2024 жылғы Парижде өткен Олимпиада ойындарында дзюдодан ҚР құрама командасы Парижде барлығы сегіз қазақстандық дзюдошы өнер көрсетті. Олардың жетеуі жеке жарыстарға қатысады, ал бір спортшы аралас командалық жарыстарға квота алды.

- Елдос Бақтыбайұлы Сметов 60 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада өнер көрсетіп, бірінші құрметті орынға ие болып, ***Олимпиада чемпионы атанды***;
- Гусман Қырғызбаев 66 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада өнер көрсетіп, үшінші құрметті орынға ие болып, ***Олимпиаданың қола жүлдегері атанды***;
- Данияр Шамшаев 73 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада 1/8 финалдан өтпей өнер көрсетуді аяқтады;
- Абылайхан Жұбаназар 81 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадаға қатысуын 1/8 финалдан өтпей аяқтады;
- Нұрлыхан Шархан 100 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде Олимпиадада ширек финалға өтпей өнер көрсетті;
- Әбиба Әбужақынова 48 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде, олимпиада үшін орын үшін матчтардан өтпей өнер көрсеті;
- Камила Берликаш 78 келіден жоғары салмақ дәрежесінде Олимпиадада 1/8 финалдан өтпей өнер көрсетті;
- Эсмигуль Куюлова аралас жарыстарда Олимпиададағы өнерін 1/8 финалдан өтпей аяқтады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. П. Матущак «Борцы - герои Олимпийских игр» - Алматы «Білім»,2001
2.Қазақ балуандары: Тарихи – деректі басылым. – Алматы: Ер – Даулет.1996
3.Таникеев М.Т. От байги до олимпиады. Алма-Ата, 1983.
4. Таникеев М.Т. История физической культуры в Казахской ССР. Алма-Ата, 1973
5.М.Таникеев, А.Асарбаев. Қазақстандағы дене шынықтыру мен спорт тарихы. Оқу құралы. Алматы. 2002.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ МЕТАТАНЫМДЫҚ БІЛІМІН ДАМЫТУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СТРАТЕГИЯЛАРЫ

Матниязова Улбосын Хожаниязовна
Магистрант
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
7М013 - Пәндік мамандандырылмаған педагогтерді даярлау
Ғылыми жетекшісі - Туралбаева Алмаш Турганбаевна

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Білім алу білімнің қажеттілігін түсіне отырып, реттілікпен, яғни дисциплинамен жүретін, теория практикамен жалғасып көрініс табатын күрделі процес. Білім алу кезінде метатанымдық қабілеттің болуы аса маңызды, себебі метатаным – жоғарғы түйсікті, жоғарғы деңгейлі қалыптасқан тұлғаның белгісін айқындайтын саналылықтың көрінісі болып табылады.

Кілт сөздер: таным, метатаным, тұлғалық қалыптасу, құзіреттілік, жоғарғы түйсік, ойлау процесі, түсінік.

Кейбір мәліметтерге сәйкес, мәселелерді шешуде 40%-ға дейінгі шешімді метатанымдық дағдылармен анықталады. Олар интеллект деңгейіне, әлеуметтік-экономикалық жағдайға және мотивацияға қарағанда маңызды.

Білім алушы өзінің ойлауын, түйсігін және әрекетін жақсы түсініп, оны қалыптастыру үшін не істеу керек? Ежелгі философтар адамдардың уақыт өткен сайын өз танымдары мен қоршаған ортаға деген таным, ізденістерінің өсу деңгейінің қарқынды болғанын көрсете кеткен. Қазіргі зерттеулер бойынша өзіндік таным мен метатанымдық әрекет тығыз байланысты болып келеді делінген.

Метатаным – бұл адамның өзінің ойлауын ойлап, білімін біліп, өзінің танымдылығын қалыптастыра алу қабілеті. Бұл жоғарғы деңгейлі, тұлғалық қалыптасқан қабілеттің бірі болып табылады.

Метатаным деп адамның өзінің ойлау процестерін және есте сақтау және психикалық әрекеттердің ерекшеліктерін жүзеге асыратын бақылауы түсініледі.

Нақтырақ айтқанда, егер адамның метатанымдық құзіреттілік деңгейі орташа деңгейде болса, өз қателігін біліп, мойындай алады және оны дұрыстай алады. Демек, өз әрекетін реттілікте бақылап, қорытындысын жасай алатын болса кез келген танымдық әрекеті дұрыс бағытта өрби алады. Метатанымдық дағдылар шамамен 8 жаста дами бастайды және өмір бойы дамиды. Бірақ кейбіреулерінде олар өздігінен белсендірек дамиды, ал басқаларында олар жоқ. Метатанымдық дағдыларды дамытудың негізі белсенділікті реттеу функциялары болып табылады (атап айтқанда, импульсивті реакцияларды бақылау және тапсырманы кішірек қадамдарға бөлу мүмкіндігі). Метатанымдық дағдыларды меңгеру қосымша күш-жігерді қажет етеді және бұл әрекет үшін мотивация анық болуы керек: «Бүгін мен қосымша күш саламын, өйткені бұл мен үшін маңызды ...» Ересектерді оқытуға келетін болсақ, оларда белгілі бір метатанымдық дағдылар мен стратегиялар бар және біз оларда бар нәрсені талдаудан және оны қалай қолдануға болатынын талқылаудан (өзіндік тиімділік тәжірибесі негізінде) бастауымыз керек. Ересек оқушыларды материал бойынша сұрақтар қоюға және тәжірибе журналын жүргізуге ынталандыру керек. Балалар мен жасөспірімдерді оқытуға келгенде, метатанымдық дағдыларды арнайы дамыту маңызды.

Мұғалім жасай алады:
– сабақтың басында, ортасында және соңында метатанымдық процестерге уақыт бөлу;
– оқушылар үшін метатанымдық процестеріңізді оларды анық ету арқылы модельдеу;
– жетекші сұрақтарды ұсыну;
– рефлексиялық күнделікке жазбалар жүргізуді ұсыну;
– топтық талқылаулар ұйымдастыру;

Білім алушылардың метатанымдық дағдылары неғұрлым дамыған сайын мұғалім нұсқаушы рөлінен фасилитатор рөліне көшеді, ал мұғаліммен өткізілетін сабақтар білім алушының өз бетімен жұмыс істеу тәжірибесін талдауға және оңтайландыруға бағытталады.

Метатанымдық құзіреттілікті қалай қолданысқа енгізуге болады?

Білім алушылар метатанымдық құзіреттіліктерін мына стратегиялар арқылы қалыптастыра алады:

- Белгілі бір тапсырма үшін есте сақтау қабілетінің шектерін білу және сонымен бірге сыртқы қолдау механизмдерін жасау (ескертулер, еске салғыштар);
- Оқу стратегияңызды қадағалау, содан кейін ол тиімді болмаса, оны өзгерту.
- Оқығаныңызды түсінетін-түсінбегеніңізді білу. Ал, егер алдыңғысы сәтсіз болса, тәсілді өзгерту.
- Ақпараттың негізгі бөлігін оқымау, алдымен тақырыпшалар мен түйінді сөздерді талдау.
- Өзіңіз игеріп жатқан дағдыны жүйелі түрде орындау.
- Өзіңізді сынақтармен мезгіл-мезгіл тексеріп отыру.

Педагогикадағы метатаным стратегиялары:

Әрбір мұғалім метатанымға ие болып қана қоймай, оны шәкірттеріне үйретуі керек. Бұл оларға үлкен жетістікке жетуге көмектеседі.

- Оқушыларға күнделік жүргізуге үйретіңіз

Оқушылардың өз ойларын бақылауға және түсінуге көмектесудің бір жолы - жеке күнделіктер пайдалану. Бастау үшін, оларды сабақ кезінде тікелей басқаруға рұқсат етіңіз. Олар білгендерін қалай үйренгендері туралы ойланулары керек. Сұрақтардың мысалдары:

– Осы аптада мен үшін ең оңай нәрсе не болды? Неліктен?
– Осы аптадағы оқу процесінің ең қиын бөлігі қандай болды? Неліктен?
– Қандай оқыту стратегиялары жақсы нәтиже берді?
– Қандай стратегиялар жұмыс істемеді? Келесі жолы нені таңдаймын?
– Қандай оқу әдеттері жақсы жұмыс істейді?
– Келесі аптада мен қандай әдетті дамытамын?

- Метатанымға бағытталған сұрақтар қойыңыз:

Метатанымға келгенде сұрақ қоюдан тиімдірек жол табу қиын. Бұл білім алушыларға өздерінің ойлау процесі туралы ойлануға мүмкіндік береді.
Сонымен қатар, білім алушылар өздеріне сұрақтар қоюы керек, сіз оларды жай ғана бағыттау керек боласыз.

– Мен бұл тақырып туралы не білемін?
– Келесі жолы қалай жақсырақ дайындалуға болады?
– Мұғалімнің ақпаратын жақсырақ қабылдау үшін қайда отыруым керек?
– Мен көбірек білгім келетін тақырыпқа қатысты қандай сұрақтарым бар?
– Бүгінгі сабақта менде қандай түсініктер болды? Шатастыруға не себеп болды? Неліктен?
– Сабақ барысында менде қандай сұрақтар бар? Мен оларды жазып жатырмын ба?

– Маған бұл тақырып қызық па? Неліктен иә? Неге жоқ? Мен оны өзім үшін қызықтырақ ете аламын ба?

– Маңызды ақпаратты маңызды емес ақпараттан ажырата аламын ба? Мен мұны қалай істеймін?

– Бүгін бұрынғы түсінігіме қайшы келетін не естідім?

Метатанымды негізгі үш деңгейге бөліп қарастырсақ болады:

- **Таным:** бұл адамдардың өзі туралы не білуі мен ойлауы;
- **Реттілік:** бұл адамдардың өзінің білім алу барысын реттей алуы;
- **Тәжірибе:** бұл адамдардың кез келген жағдайда білім ала алу тәжірибесі;

Таным деңгейі:

– Мен не білемін?
– Мен әлі нені білмеймін?
– Қандай көрнекі құралдар маған мұны шарлауға көмектеседі?
– Осы кезеңде нені үйренуім керек?
– Нені анықтау керек?
– Неліктен бұл мен үшін маңызды?
– Бұл менің тәжірибеме қалай қатысы бар?
– Қандай білім мен дағдылар менің білім беру мәселемді шешуге көмектеседі?
– Мен мұны не үшін оқып жатырмын, мен мұнда не іздеп жүрмін?
– Мен қай бағытқа барғым келеді?
– Бұған қанша уақытым бар?
– Мендегі жағдайлар оқуға жарамды ма?
– Оларды қалай жақсартуға болады? Мазасыздықты қалай жоюға болады?

Реттілік деңгейі:

– Мен қазір қайдамын, жаңа нәрселерді меңгеру жолының қай кезеңіндемін?
– Мен дұрыс бағытта қозғалып жатырмын ба?
– Бұл бұрыннан бар суретке қалай сәйкес келеді?
– Нені есте сақтау маңызды?
– Осы уақытқа дейін не жетіспеді?
– Қарқынды өзгерту керек пе?
– Менің ең үлкен сынақым қандай?
– Егер мен бітелуге тап болсам, не істеуім керек?
– Кімнен көмек сұрау керек және қандай көмек керек?
– Ары қарай не?

Нәтижелерді бағалау деңгейі:

– Мен не алдым?
– Нәтиже менің үміттеріме сәйкес келе ме?
– Қандай белгілер арқылы білім беру мақсатыма жеттім немесе жетпегенімді түсінемін?
– Не түсініксіз қалды?
– Қандай жаңа сұрақтар туындады?
– Мұны қалай және қайда қолдануға болады?

Қорыта айтқанда, метатанымдық дағдылар – ойлау, зейінге назар аудару, есте сақтау туралы ойлау болып табылады.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТ:

Сергей Михайлович Халин «Познание и метапознание: проблема типологического единства, монография»: Издательство Тюменского гос. университета, 2018 - Всего страниц: 351

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ

Раченко Ольга Ивановна
КГУ «Школа-центр дополнительного образования №19» отдела образования по Усть-Каменогорску управления образования ВКО, учитель начальных классов
Усть-Каменогорск, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: В работе рассматриваются вопросы формирования навыков исследовательской деятельности у младших школьников через личностно-ориентированное обучение. Определены этапы исследования, классификация исследований, особенности формирования исследовательской деятельности у младших школьников.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, младший школьник, исследовательские умения.

Главной отличительной чертой современного мира являются высокие темпы обновления научных знаний, технологий и технических систем, применяемых не только на производстве, но и в быту, сфере досуга человека. Поэтому впервые в истории образования необходимо учить личность начиная со ступени начального общего образования, постоянно обновлять те знания и навыки, которые обеспечивают её успешную учебную и внеучебную деятельность.

В исследованиях многих педагогов и психологов подчёркивается, что оригинальность мышления, творчество школьников наиболее полно проявляются и успешно развиваются в разнообразной учебной деятельности, имеющей исследовательскую направленность. Это особенно актуально для учащихся начальной школы, поскольку именно в это время учебная деятельность становится ведущей и определяет развитие основных познавательных особенностей ребенка [1].

Исследовательский интерес - качество личности, свойственное ребенку в особенно сильной степени. И учителю необходимо не погасить этот интерес, а поддержать и развить его. Под исследовательской деятельностью понимается деятельность младших школьников, связанная с решением учащимися творческой, исследовательской задачи с заранее неизвестным решением и предполагающее наличие основных этапов, характерных для исследования в научной сфере: постановку проблемы; изучение теории, связанной с выбранной темой; подбор методик исследования и практическое овладение ими; сбор собственного материала; анализ и обобщение материала: собственные выводы [13, 24].

Идея использования исследования как метода обучения известна со времён Сократа (беседа-исследование), организация целенаправленного обучения, при котором ученик ставился в положение первого исследователя определённой проблемы и должен самостоятельно найти решение и сделать выводы появились в педагогике в конце 19 века (А.Я. Герд, Р.Э. Армстронг, Т. Гексли), впоследствии широко использовался в отечественной практике (Б.В. Всесвятский, И.П. Плотников, В.Я. Стоюнин, И.И. Срезневский и др.) [18].

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Термин «исследовательский метод» был предложен Б.Е. Райковым в 1924 году, под которым он понимал "… метод умозаключения от конкретных фактов, самостоятельно наблюдаемых учащимися или воспроизводимых ими на опыте". В педагогической литературе также используются другие названия этого метода - эвристический, лабораторно-эвристический, опытно-испытательный, метод лабораторных уроков, естественнонаучный, исследовательский принцип (подход), метод эвристического исследования, метод проектов [31].

По определению И.А. Зимней и Е.А. Шашенковой, исследовательская деятельность - это «специфическая человеческая деятельность, которая регулируется сознанием и активностью личности, направлена на удовлетворение познавательных, интеллектуальных потребностей, продуктом которой является новое знание, полученное в соответствии с поставленной целью и в соответствии с объективными законами и наличными обстоятельствами, определяющими реальность и достижимость цели» [9, 13].

А.И. Савенков, подчеркивая, что в фундаменте исследовательского поведения лежит психическая потребность в поисковой активности в условиях неопределенной ситуации, дает другое определение: «Исследовательскую деятельность следует рассматривать как особый вид интеллектуально-творческой деятельности, порождаемый в результате функционирования механизмов поисковой активности и строящийся на базе исследовательского поведения. Она логически включает в себя мотивирующие факторы (поисковую активность) исследовательского поведения и механизмы его осуществления» [28].

Целью исследовательской деятельности всегда является получение нового знания о нашем мире - в этом ее принципиальное отличие от деятельности учебной, просветительско-познавательной: исследование всегда предполагает обнаружение некой проблемы, некоего противоречия, белого пятна, которые нуждаются в изучении и объяснении, поэтому она начинается с познавательной потребности, мотивации поиска.

В общем плане исследовательская деятельность рассматривается как деятельность, результатом которой является создание новых материальных и духовных ценностей. Взгляд на эту проблему с точки зрения возрастной психологии и педагогики обнаруживает необходимость уточнения такого толкования. Прежде всего, это касается результативности как главной характеристики исследовательской деятельности. С этой точки зрения детская игра, к примеру, не создает ценностей в общеупотребительном смысле слова. И все же говорится о творческой игре, о способности детей уникальным образом смотреть на окружающий мир, преобразовывать его в своих фантазиях [10, 13].

Но вместе с тем исследовательское обучение должно максимально напоминать научный поиск, а, следовательно, отвечать, как минимум трем условиям:
- стремиться определять и выражать качество неизвестного при помощи известного;
- непременно измерять все, что может быть измерено, по возможности показывать численное отношение изучаемого к известному;
- всегда определять место изучаемого в системе известного.

Исследование предполагает наличие основных этапов:
- постановка проблемы;
- изучение теории, посвящённой данной проблематике;
- подбор методик исследования;
- сбор материала, его анализ и обобщение;
- научный комментарий;
- собственные выводы.

Этапы проектирования:
- постановка проблемы;

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

- выработка концепции (гипотезы);
- определение целей и задач проекта, доступных и оптимальных ресурсов деятельности;
- создание плана;
- организация деятельности по реализации проекта.

В работе с детьми, полезны и проектные методы, и методы исследовательского обучения, а, следовательно, нужно выполнять и проекты, и исследовательские работы. На практике чаще всего они соединяются в проектно-исследовательскую деятельность. Проектно-исследовательская деятельность - деятельность по проектированию собственного исследования, предполагающая выделение целей и задач, выделение принципов отбора методик, планирование хода исследования, определение ожидаемых результатов [32].

Основным отличием учебной проектно-исследовательской деятельности от научной является то, что в результате её учащиеся не производят новые знания, а приобретают навыки исследования как универсального способа освоения действительности.

Исследования можно классифицировать по-разному:
- по количеству участников (коллективные, групповые, индивидуальные);
- по месту проведения (урочные и внеурочные);
- по времени (кратковременные и долговременные);
- по теме (предметные или свободные),
- по проблеме (освоение программного материала; более глубокое освоение материала, изученного на уроке; вопросы, не входящие в учебную программу) [3].

Данные исследований (Л.П. Виноградова, А.В. Леонтович, А.И. Савенков) говорят о возможности успешного обучения элементам учебного исследования уже на начальном этапе школьного образования.

Занятия школьников исследовательской деятельностью являются приоритетом начального школьного возраста.

Младший школьный возраст - один из важнейших этапов в жизни ребенка, который во многом определяет его дальнейшее развитие.

Исследовательская деятельность в младшем школьном возрасте находится на этапе становления, что обуславливает ее специфические особенности:
- включение младшего школьника в исследовательскую деятельность основывается на познавательном интересе, наиболее присущем данному возрасту;
- учитывая небогатый собственный опыт младшего школьника в исследовательской деятельности, значительную роль в организации исследовательской деятельности играют не только детские исследования, но и специальные занятия по формированию соответствующих умений;
- формирующиеся в процессе исследовательской деятельности исследовательские умения являются составной частью общеучебных умений, необходимых учащимся для успешной учебной деятельности.

В процессе включения младших школьников в учебно-исследовательскую деятельность перед учителем встает проблема организации решения единых учебно-исследовательских задач при различном уровне развития исследовательского опыта учащихся. В решении этой проблемы следует исходить из того, что необходимо подбирать такие приемы и формы работы, в которых ученики смогли бы проявить и обогатить свой индивидуальный исследовательский опыт. Удобнее всего организовывать исследовательскую деятельность на уроках окружающего мира, поскольку этому способствует сам изучаемый материал. [28, 15].

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Исследовательская деятельность младших школьников может быть очень разнообразной. Часто при её проведении используются информационно-коммуникационные технологии. Это и поиск информации в Интернете, и оформление результатов работы в виде мультимедийной презентации. Несомненно, овладение учащимися ИКТ соответствует современным задачам обучения. Но следует отметить ещё один момент: для организации исследовательской деятельности учащихся учитель сам должен быть исследователем. Только творец может воспитать творца.

В организации исследовательского обучения можно выделить три уровня:

- первый: педагог сам ставит проблему и намечает пути решения, само же решение предстоит найти ученику;
- второй: педагог ставит проблему, но пути и методы ее решения, а также само решение ученику предстоит найти самостоятельно;
- третий (высший): ученики сами ставят проблему, ищут пути ее решения и находят само решение.

Уровень, форму, время исследования учитель определяет в зависимости от возраста учащихся и конкретных педагогических задач [18, 16].

Формирование исследовательской деятельности, как правило, проходит в несколько этапов.

Первый этап соответствует первому классу начальной школы. Задачи обогащения исследовательского опыта первоклассников включают в себя:

- поддержание исследовательской активности школьников на основе имеющихся представлений;
- развитие умений ставить вопросы, высказывать предположения, наблюдать, составлять предметные модели;
- формирование первоначальных представлений о деятельности исследователя.

Второй этап - второй класс начальной школы - ориентирован:

- на приобретение новых представлений об особенностях деятельности исследователя;
- на развитие умений определять тему исследования, анализировать, сравнивать, формулировать выводы, оформлять результаты исследования;
- на поддержание инициативы, активности и самостоятельности школьников.

Включение младших школьников в учебно-исследовательскую деятельность осуществляется через создание исследовательской ситуации посредством учебно-исследовательских задач и заданий и признание ценности совместного опыта. На данном этапе используются следующие методы и способы деятельности: в урочной деятельности - учебная дискуссия, наблюдения по плану, рассказы детей и учителя, мини-исследования; во внеурочной деятельности - экскурсии, индивидуальное составление моделей и схем, мини-доклады, ролевые игры, эксперименты.

Включение школьников в учебно-исследовательскую деятельность должно быть гибким, дифференцированным, основанным на особенностях проявления индивидуального исследовательского опыта детей.

Третий этап соответствует третьему и четвёртому классам начальной школы. На данном этапе обучения в центре внимания должно стать обогащение исследовательского опыта школьников через дальнейшее накопление представлений об исследовательской деятельности, ее средствах и способах, осознание логики исследования и развитие исследовательских умений.

Специфика исследовательской деятельности младших школьников заключается также в ее многосубъектности. Кроме учащегося и его научного руководителя субъектом деятельности выступают родители, без поддержки и помощи которых занятия младших школьников исследовательской деятельностью значительно затрудняются [14].

Педагогические условия формирования исследовательских умений младших школьников:

1. Учет возрастных и индивидуальных особенностей детей: использование адекватных методов обучения; адаптация понятий, связанных с исследовательской деятельностью, к возрасту учеников; доступность форм и методов проводимых исследований, соответствие тематики исследования возрастным особенностям и личностным интересам младших школьников.
2. Мотивированность исследовательской деятельности учащихся реализуется за счет создания ситуаций практического и интеллектуального затруднения в урочной и во внеурочной деятельности, актуализации потребности в новых знаниях, в расширении круга интересов учащихся, сообщении им знаний об исследовательской деятельности и ее значении для человека.
3. Деятельность педагога, реализующего позицию организатора учебно-исследовательской деятельности. Педагог должен владеть знаниями об исследовательской деятельности, включаться в сотрудничество и сотворчество, обладать творческим потенциалом для организации процесса учебного исследования, соответствующего возрасту и интересам детей, создавать творческую образовательную среду путем организации поиска, поощрения творческих начинаний и действий детей, использования творческих исследовательских заданий, продуктивных методов обучения, создания возможностей для самореализации учащихся, для проявления их самостоятельности и инициативности [31, 19].

Младшие школьники используют самую широкую типологию вопросов. Вопросы таких типов: что это такое?, кто такой?, зачем?, почему?, за что?, из чего?, есть ли?, бывает ли?, у кого?, как?, кого?, что?, что буде?, если?, где?, сколько? Как правило, при формулировке вопроса дети младшего школьного возраста представляют себе реальную ситуацию и как бы действуют в этой ситуации. Такое мышление, в котором решение задачи происходит в результате внутренних действий с образами восприятия или представления, называется наглядно-образным. Наглядно-образное - основной вид мышления в младшем школьном возрасте. Словесно выраженную мысль, не имеющую опоры в наглядных представлениях, этим детям понять бывает трудно. Конечно, младший школьник может мыслить и логически, но следует помнить, что этот возраст более чувствителен к обучению, опирающемуся на наглядность [17, 14].

Организации исследовательской деятельности с учетом возрастных особенностей детей, а также определение исследовательской деятельности младших школьников, позволяет выделить пять групп исследовательских умений младших школьников:

1. Умения организовать свою работу (организационные);
2. Умения и знания, связанные с осуществлением исследования (поисковые);
3. Умения работать с информацией, текстом (информационные);
4. Умения оформить и представить результат своей работы.
5. Умения, связанные с анализом своей деятельности и с оценочной деятельностью (оценочные).

Таким образом, исследовательские умения детей младшего школьного возраста определяют как интеллектуальные и практические умения, связанные с самостоятельным выбором и применением приемов и методов исследования на доступном детям материале и соответствующие этапам учебного исследования [3].

Условия эффективности исследовательской деятельности:

1. Ученик должен хотеть проводить исследование. Этого должен хотеть и учитель (провести именно это исследование). Если направление, тема не будут интересны хотя бы одной из двух взаимодействующих сторон, исследования не получиться.

2. Ученик должен суметь это сделать. Но, прежде всего это должен уметь сделать учитель. Как вы сможете руководить исследовательской деятельностью, если не представляете себе всю структуру работы, не знаете методики, не можете определить направления детальности? Для выполнения работы у ученика уже должны быть сформированы определённые компетентности.
3. Ученик должен получить удовлетворение от своей работы. (И учитель тоже - от своей деятельности и от работы ученика) [18].

Таким образом, исследовательская деятельность - организованная, познавательная творческая деятельность учащихся, по своей структуре соответствующая научной деятельности, характеризующаяся целенаправленностью, активностью, предметностью, мотивированностью и сознательностью.

В младшем школьном возрасте исследовательская деятельность представляет собой специфическую учебную деятельность, предполагающую наличие основных этапов, характерных для научного исследования и ориентированную на открытие лично значимых для учащегося знаний, формирование исследовательских умений.

Педагогическими условиями организации исследовательской деятельности младших школьников являются: ознакомление младших школьников с содержанием и техникой выполнения исследований, формирование у учащихся умений самостоятельной работы, формирование умений самоконтроля и развитие творческих способностей и инициативы учащихся [14].

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Белых, С, Л. Мотивация исследовательской деятельности учащихся / С.Л. Белых / Исследовательская работа школьников. - 2006. - № 18. - с.68-74.
2. Буряк, В.К. Самостоятельная работа учащихся / В.К. Буряк. - М.: Аспект пресс, 2005. - 272 с.
3. Васильева, Р.А., Суворова Г.Ф. Самостоятельная работа учащихся на уроке / Р.А.Васильева, Г.Ф. Суворова. - М.: Педагогика, 2000. - 346 с.
4. Выготский, Л.С. Психология / Л.С. Выготский. - М.: ЭКСМО - Пресс, 2000. - 108 с.
5. Гамезо, М.В., Герасимова, В.С., Машурцева, Д.А. Общая психология: Учебно - методическое пособие / М.В. Гамезо, В.С. Герасимова, Д.А. Машурцева. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2007. - 352 с.
6. Есипов, Б.П. Проблема улучшения самостоятельной работы учащихся на уроке / Б.П.Есипов. - М.: Педагогика, 2001. - 415 с.
7. Есипов, Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроке / Б.П. Есипов. - М.: Просвещение, 2000. - 186 с.
8. Жарова, А.В. Управление самостоятельной деятельностью учащихся / А.В. Жарова. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. - 246 с.
9. Зимняя, И.А. Основы педагогической психологии / И.А. Зимняя. - М.: Просвещение, 2003. - 264 с.
10. Зотов, Ю.Б. Организация современного урока / Ю.Б. Зотов. - М.: Педагогика, 2006. - 248 с.
11. Истомина, Н.Б. Активизация учащихся на уроках математики в начальных классах / Н.Б. Истомина. - М.: Наука, 2002. - 244 с.
12. Ительсон Л.Б. Лекции по общей психологии / Л.Б. Ительсон. - Спб.: Питер, 2004. - 320 с.
13. Калинина, Н.В. Учебная деятельность младшего школьника: диагностика и развитие: практич. пос. / Н.В. Калинина, С.Ю. Прохорова. - М.: АРКТИ, 2008. - 80 с.

14. Карпов, Е. м. Учебно - исследовательская деятельность в школе / Е. м. Карпов / Лучшие страницы педагогической прессы. - 2001. - № 6. - С.54-63.
15. Ковальская, М.К. Организация самостоятельной работы учащихся в процессе обучения / М.К. Ковальская. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2007. - 156
16. Кочаровская, З.Д., Омарокова М.И. Формирование у учащихся умений самостоятельно работать с текстом и контролировать себя / З.Д. Кочаровская, М.И. Омарокова // Начальная школа. - 2001. - №5. - с.34-38.
17. Курнещова, Л.Е. Методичесие рекомендации по организации проектной и исследовательской деятельности обучающихся в образовательных учреждениях г. Москвы / Л.Е. Курнешова/ Учитель года Москвы. - Письмо. - 2004. № 2. - С.13-14.
18. Лебедева, С.А., Тарасов, С.В. Организация исследовательской деятельности / С.А.Лебедева, С.В. Тарасов // Практика административной работы в школе. - 2003. - № 7. - С.41-44.
19. Маклаков, А.Г. Общая психология: Учебник для пед. вузов / А.Г. Маклаков. - СПб.: Питер, 2008. - 583 с.
20. Муртазин, Г.М. Самостоятельная учебная работа учащихся / Г.М. Муртазин. - М.: Аспект пресс, 2004. - 318 с.
21. Огородников, И.Т. Дидактические основы повышения самостоятельности и активности учащихся / И.Т. Огородников. - М.: Издательский центр "Академия", 2004. - 286 с.
22. Педагогический энциклопедический словарь / под ред. Б.М. Бим - Бад. - М.: Большая Российская энциклопедия, / 2002. - 698 с.
23. Пидкасистый, П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении / П.И. Пидкасистый. - М.: Педагогика, 2000. - 386 с.
24. Попова А.И., Литвинская И.Г. Развитие самодеятельности младших школьников в условиях коллективных занятий / Начальная школа, № 7, 2001., - С.90.
25. Полат Е.С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. Пособие для студентов высш. Учеб заведений / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина. - М.: Издательский центр "Академия", 2007. - 368 с.
26. Рубинштейн, С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. - СПб.: Питер, 2006. - 713 с.
27. Сластёнин, В.А. Педагогика: Учеб. пособие / В.А. Сластёнин, И.Ф. Исаев, Е.Н.Шиянов. - М.: Издательский центр "Академия", 2002. - 576 с.
28. Савенков, А.И. Исследовательская практика: организация и методика / А.И. Савенков / Одарённый ребёнок. - 2005. - 215 с.
29. Стрезикозин, В.П. Организация процесса обучения в школе / В. п. Стрезиконин. - М.: Издательский центр "Академия", 2004. - 248 с.
30. Тлиф, В.А. Виды исследований школьников. В.А. Тлиф / Одарённый ребёнок. - 2005. - № 2. - С.84-106.
31. Хакунова, Ф.П. Особенности организации самостоятельной работы обуаемых / Ф.П.Хакунова // Начальная школа. - 2003. - №1 - с.70-73.
32. Шамова, Т.И. Формирование самостоятельной деятельности школьников / Т.И.Шамова. - М.: Издательский центр "Академия", 2005. - 314 с.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

4 К МОДЕЛІ НЕГІЗІНДЕ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУ

Зайырбек Бақытқүл Жарқынбекқызы
Магистрант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
7М013 - Пәндік мамандандырылмаған педагогтерді даярлау
Ғылыми жетекшісі - PhD, қауымд.проф. м.а. Туралбаева Алмаш Турганбаевна

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аңдатпа: Бұл мақала шығармашылық, коммуникация, сыни ойлау және ынтымақтастықты қамтитын 4К моделі негізінде бастауыш сынып оқушыларында шығармашылық ойлауды дамыту мәселесіне арналған. Мақалада шығармашылықты ынталандыру үшін ойын жағдайларын ұйымдастыру, қарым-қатынас дағдыларын дамыту үшін топтық тапсырмаларды орындау, сыни ойлауды қалыптастыру үшін талдау және бағалау тапсырмаларын ұсыну және ынтымақтастық дағдыларын дамыту үшін топтық жобаларды ұйымдастыру сияқты осы аспектілердің әрқайсысының дамуына ықпал ететін әдістер қарастырылады. Авторлар бұл дағдылардың табысты оқу үшін ғана емес, балалардың болашақ өмірі үшін де маңыздылығын атап көрсетеді.

Түйін сөздер: даму, шығармашылық ойлау, бастауыш мектеп оқушылары, 4К моделі, шығармашылық.

Қазіргі ақпараттық заманда, әлем жаңа технологиялармен, сын-қатерлермен және мүмкіндіктермен қаныққан кезде, бастауыш сынып оқушылары арасында шығармашылық ойлауды дамыту олардың оқуда да, жалпы өмірде де болашақ жетістіктерін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Шығармашылық ойлау интеллектуалды дағдыларды дамытып қана қоймайды, сонымен қатар балаларды өзгерістермен күресуге, стандартты емес шешімдерді табуға және қоғамға үлес қосуға үйретеді.

Сондықтан жас кезінен бастап шығармашылық ойлаудың дамуына түрткі болатын тиімді әдістерді әзірлеу және енгізу маңызды. Осындай әдістердің бірі-төрт негізгі қағидатқа негізделген 4К моделі: шығармашылық, коммуникация, сыни ойлау және ынтымақтастық.

Шығармашылық - бұл қораптан тыс ойлау, жаңа идеялар мен шешімдер ойлап табу қабілеті. Бастауыш сынып оқушыларында шығармашылықты ынталандыру балаларға тәжірибе жасауға, өз ойлары мен қиялдарын білдіруге мүмкіндік беретін шығармашылық тапсырмаларды, ойындар мен жобаларды қамтуы мүмкін [1].

Төменде шығармашылық ойлаудың өзіндік ерекшеліктерін схема түрінде ұсындық.

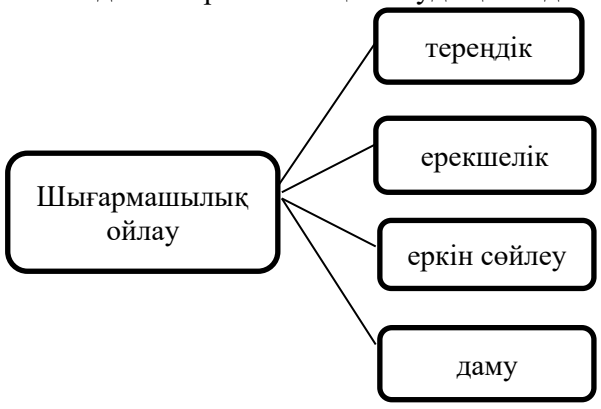

Схема 1 – шығармашылық ойлаудың өзіндік ерекшеліктері

Қарым-қатынас - бұл басқалармен сәтті қарым-қатынас жасау үшін қажет негізгі дағды. Қарым-қатынас дағдыларын дамыту топтық пікірталастарға, ойындарға және рөлдік ойындарға қатысуды қамтиды, онда балалар өз ойларын білдіре алады, басқаларды тыңдай алады және ортақ тіл таба алады.

Сыни тұрғыдан ойлау - ақпаратты талдау, оның дұрыстығын бағалау және негізделген шешімдер қабылдау қабілеті. Бастауыш сынып оқушыларында сыни ойлауды дамытуға бағытталған әдістемелер логикалық ойлауға, этикалық дилеммаларды талқылауға және проблемалық жағдайларды талдауға арналған міндеттерді қамтуы мүмкін.

Ынтымақтастық - бұл командада тиімді жұмыс істеу, идеялармен бөлісу және ортақ мақсаттарға жету мүмкіндігі. Балалардағы ынтымақтастық дағдыларын дамыту топтық жобалар, ойындар мен тапсырмалар арқылы жүзеге асырылуы мүмкін, онда табысқа жету үшін басқа оқушылармен ынтымақтастық қажет.

4K моделі бастауыш сынып оқушыларында шығармашылық ойлауды дамытуға кешенді тәсіл болып табылады, ол оларға табысты оқуға көмектесіп қана қоймай, тез өзгеретін әлемде болашақ өмірге дайындайды. Бұл тәсіл балалардың зияткерлік тәжірибесін байытып қана қоймайды, сонымен қатар оларға өзін-өзі жүзеге асыруға және әлемге елеулі үлес қосуға қабілетті қазіргі қоғамның белсенді қатысушылары болуға көмектеседі [2].

Шығармашылық [3] - бұл балаларға проблемаларды шешуге ғана емес, әлемді жаңа қырынан көруге, ерекше шешімдер табуға және олардың интеллектуалды әлеуетін дамытуға көмектесетін маңызды қабілет. Бастауыш сынып оқушыларында шығармашылықты дамыту үшін білім беру процесіне енгізуге болатын көптеген әдістер мен тәсілдер бар.

Шығармашылық ойлау жайлы көптеген отандық ғалымдар өз пікірлерін айтып өткен:

Кесте 1.

Ғалымдар	Шығармашылық ойлау жайлы пікірлері
М.Түйебаев	Ойлау ішіндегі ойлау
М.Абдиева	Сөйлеу және қиялдың қызметі
К.Нағымжанова	Жаңа өнім немесе креативтіліктің қорытындысы
Г.Бижанова	Қиялдың бір бөлігі
Г.Дауленова	Негізгі тәжірибе мен терең ойлаудың көпірі

Кесте 1. Шығармашылық ойлау жайлы пікірлер

Балалар проблемаларды шешудің стандартты емес тәсілдерін ойлап табуға мәжбүр болатын ойын жағдайларын ұйымдастыру шығармашылық ойлауды ынталандырудың тиімді әдісі болып табылады. Мысалы, математика сабағының бөлігі ретінде балаларға ойын текшелерін немесе магниттік сандарды пайдаланып сандарды қосудың әртүрлі тәсілдерін табуы керек ойын ұсынуға болады. Бұл балаларға математикалық есептерді ерекше бұрыштардан қарауға және шығармашылық ойлауын дамытуға мүмкіндік береді.

Шығармашылықты дамытуда өз идеялары мен пікірлерін білдіруді ынталандыру да маңызды рөл атқарады. Мұғалімдер мен ата-аналар балалар өз ойларын білдіруге сенімді болатын атмосфераны құра алады. Мысалы, сыныпта " мектебімізді қалай жақсартуға болады?"мұнда әр оқушының өз идеялары мен ұсыныстарымен бөлісуге мүмкіндігі бар.

Бұл балаларға өз пікірлерінің маңызды екенін түсінуге мүмкіндік береді және олардың шығармашылығының дамуына ықпал етеді.

Тәуелсіз шығармашылық сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларында шығармашылықты дамытудың тиімді әдісі болып табылады. Балаларға жобаларды немесе тапсырмаларды орындауды ұсынуға болады, онда олар тақырыпты және оны жүзеге асыру әдісін өздері таңдайды. Мысалы, оқушы өзінің жеке әңгімесін немесе сызбасын жасай алады қиял және шығармашылық қабілеттер. Бұл балаларға ойлаудағы тәуелсіздікті игеруге және шығармашылығын дамытуға көмектеседі.

Бастауыш сынып оқушыларында шығармашылықты дамыту балалар тәжірибе жасай алатын, өз ойлары мен идеяларын жеткізе алатын, ойындар, пікірталастар және өз бетінше шығармашылық арқылы шығармашылық ойлауын дамыта алатын қолайлы жағдайлар жасауды талап етеді. Бұл балаларға оқу міндеттерін сәтті орындап қана қоймай, инновациялар мен шығармашылық жетістіктерге қабілетті қазіргі қоғамның белсенді қатысушылары болуға көмектеседі.

Қарым-қатынас [4] тек шығармашылық ойлауды дамытуда ғана емес, сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруда да шешуші рөл атқарады. Бұл дағды балаларға өз ойларын тиімді жеткізуге, басқаларды тыңдауға және ортақ шешімдерді табуға көмектеседі. Қарым-қатынасты ынталандыру балаларға қарым-қатынас пен ынтымақтастық дағдыларын үйренуге көмектесетін әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қамтиды.

Қарым-қатынасты дамытудың бір жолы-топтық тапсырмаларды орындау, онда балалар бірлесіп жұмыс істеуге және мәселелерді шешудің әртүрлі нұсқаларын талқылауға мәжбүр. Мысалы, әдебиет сабағында балаларға мәтіндерді олардың мағынасы мен интерпретациясын талқылай отырып, топтарда талдауды ұсынуға болады. Бұл балаларға өз ойларын айтуға, топтың басқа мүшелерімен қарым-қатынас жасауды үйренуге мүмкіндік береді.

Қарым-қатынасты дамытудың тағы бір тиімді әдісі-балаларды белсенді тыңдау және басқа адамдардың көзқарастарын құрметтеу дағдыларына үйрету. Талқылау сабақтарында немесе топтық жобалар аясында оқушыларға өз ойлары мен идеяларын айтуға, жолдастарының көзқарастарын тыңдауға мүмкіндік берілуі мүмкін. Мысалы, мұғалім " бұл шешімге қандай дәлелдер әкелді деп ойлайсыз?"бұл балаларға ақпаратты талдауға және өз дәлелдерін құруға мүмкіндік береді.

Балалар өз ойлары мен сезімдерін білдіруге ыңғайлы орта құру маңызды. Бұған рөлдік ойындар немесе театр қойылымдары сияқты қарым-қатынас дағдыларын дамытуға бағытталған ойындар мен жаттығулар өткізу арқылы қол жеткізуге болады [5]. Мысалы, балаларға рөлдік ойын ұсынылуы мүмкін, онда олар өздерін әртүрлі кейіпкерлер ретінде көрсетіп, олардың арасында диалог жүргізуі керек.

Бастауыш сынып оқушыларында қарым-қатынасты дамыту балалар қарым-қатынас пен ынтымақтастық дағдыларын қолдана алатын әртүрлі жағдайларды құруды талап етеді. Бұл оларға оқу ортасында сәтті қарым-қатынас жасап қана қоймай, жалпы өмірде пайдалы болатын дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Бастауыш сынып оқушыларында сыни ойлауды дамыту олардың аналитикалық дағдыларын және негізделген шешім қабылдау қабілетін қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Ол үшін балаларға талдау, бағалау және сыни ойлау дағдыларын игеруге көмектесетін әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолдануға болады.

Сыни ойлауды дамытудың бір жолы [6] - балаларға әртүрлі іс-қимыл нұсқаларын талдауды және бағалауды қажет ететін тапсырмаларды ұсыну. Мысалы, әлеуметтік зерттеулер сабағында мұғалім балаларға мәселенің әртүрлі аспектілерін қарастыруды және дәлелді тұжырымдар жасауды ұсынуы мүмкін.

Балалардан оңтайлы шешім табуды талап ететін ойындар мен тапсырмаларды қолдануға болады, мысалы, логикалық ойлау немесе тарихи оқиғаларды салыстыру.

Сыни ойлауды дамытудың маңызды аспектісі-балаларға сұрақтар қоюға және өз бетінше жауап іздеуге үйрету. Мұғалімдер балаларды тақырыптарды өз бетінше зерттеуге, сұрақтар қоюға және шағын зерттеулер жүргізуге шақыра алады. Мысалы, оқушыны туған қаласының тарихын зерттеуге шақыруға болады, содан кейін өз нәтижелерін сыныптастарының сұрақтарына жауап беру арқылы сынып ұсынуға болады [7].

Балаларда аналитикалық ойлауды белсенді түрде ынталандыратын сабақтар өткізу маңызды. Бұл жаңалықтарды талқылауды, мәтіндерді немесе суреттерді талдауды, логикалық қателерді анықтауды және т.б. қамтуы мүмкін, мысалы, әдебиет сабағында балаларға мәтіндерді талдауды және негізгі тақырыптар мен идеяларды бөліп көрсетуді, содан кейін оларды топта талқылауды ұсынуға болады.

Бастауыш сынып оқушыларында сыни ойлауды дамыту балалар талдау, бағалау және негізделген шешімдер қабылдау дағдыларын қолдана алатын әртүрлі жағдайларды құруды талап етеді. Бұл оларға тек оқу ортасында ғана емес, күнделікті өмірде де сыни ойлауды дамытуға көмектеседі, бұл оларды бейімделгіш және тәуелсіз тұлға етеді.

Ынтымақтастық [8] бастауыш сынып оқушыларының ынтымақтастық, топтық жұмыс және басқалардың көзқарастарын құрметтеу дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл процесс балаларға ортақ мақсатқа жету үшін бірлесіп жұмыс істеудің маңыздылығын үйретеді және олардың басқалармен тиімді қарым-қатынас жасау қабілетін дамытады.

Топтық жобаларды ұйымдастыру бастауыш сынып оқушылары арасында ынтымақтастықты ынталандырудың тиімді әдісі болып табылады. Мысалы, мұғалім сыныпқа мектеп ауласында экология тақырыбында зерттеу жүргізуді ұсынуы мүмкін. Балалар топтарға бөлінуі мүмкін, олардың әрқайсысы өсімдік жамылғысы, қоқыс немесе жәндіктердің болуы сияқты белгілі бір аспектіні зерттейді. Содан кейін топтар өз нәтижелерін талқылап, қоршаған ортаны жақсарту бойынша жалпы нұсқаулар ұсына алады.

Тағы бір мысал театр қойылымын өткізу болуы мүмкін. Балалар топтарға бөлінуі мүмкін, олардың әрқайсысы сценарий жазуға, костюмдер дайындауға, жиынтықтар жасауға және актерлік өнерге жауап береді. Мұндай жоба ынтымақтастық дағдыларын дамытып қана қоймай, балаларға өздерінің шығармашылық қабілеттерін көрсетуге және ортақ іске үлес қосуға мүмкіндік береді.

Балаларды бір-бірін тыңдауға, сенуге және бірлескен жұмыс шеңберінде міндеттерді бөлуге үйрету маңызды. Сабақтарда осы дағдыларды дамытуға ықпал ететін ойындар мен жаттығуларды қолдануға болады. Мысалы, оқушыларға әр қатысушы өз пікірін білдіруі керек ойын ұсынылуы мүмкін, содан кейін топпен бірге барлық көзқарастар негізінде шешім қабылдауы керек.

Бастауыш сынып оқушыларында ынтымақтастықты дамыту балалар ынтымақтастық, топтық жұмыс және басқалардың пікірін құрметтеу дағдыларын қолдана алатын орта құруды талап етеді [9]. Бұл оларға оқу ортасында сәтті өзара әрекеттесуге ғана емес, сонымен бірге болашақ өмірде бейімделуге және табысты болуға көмектеседі, мұнда ынтымақтастық табысқа жетуде шешуші рөл атқарады.

4K моделі [10] - бұл жай ғана принциптер жиынтығы емес, бастауыш сынып оқушыларын жан-жақты дамытуға бағытталған білім берудің іргелі тәсілі. Оның мақсаты-балаларды оқуға дайындау ғана емес, сонымен қатар ақпараттық технологиялар мен тұлғааралық қарым-қатынас барған сайын маңызды рөл атқаратын болашақ өмірде қажет болатын дағдылар мен қасиеттерді қалыптастыру.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылығын дамыту оларға әлемді жаңа перспективадан көруге, стандартты емес шешімдер табуға және өмірдің әртүрлі салаларында өзін көрсетуге мүмкіндік береді. Шығармашылық тапсырмалар мен ойындар арқылы балалар өз ойларын білдіруге, қиялдарын дамытуға және мәселелерді тиімді шешуге үйренеді.

Қарым-қатынас қазіргі әлемде шешуші рөл атқарады, мұнда айналадағы адамдармен сәтті қарым-қатынас маңызды бола бастайды. Басқаларды тыңдау, өз ойларын айту және серіктестермен ортақ тіл табу қабілеті балаларға оқу ортасында және болашақ кәсіби қызметте сәтті қарым-қатынас жасауға көмектеседі.

Сыни тұрғыдан ойлау қазіргі әлемде ақпараттар мен ақпараттардың үлкен көлемімен бетпе-бет келетін негізделген шешімдер қабылдауға және ақпаратты талдауға негіз болып табылады. Бұл дағдыларды дамыту бастауыш сынып оқушыларына ақпаратты бағалауға, дәлелдерді талдауға және негізделген қорытындыларды қабылдауға көмектеседі.

Ынтымақтастық немесе ынтымақтастық балаларды топта тиімді қарым-қатынас жасауға, міндеттерді бөлуге және ортақ мақсаттарға жетуге үйретеді. Бұл дағды қазіргі қоғамда қажет болып қана қоймай, көшбасшылық қасиеттердің дамуына және командада жұмыс істеу қабілетіне ықпал етеді.

Осылайша, 4К моделі кіші жастағы оқушыларға қазіргі әлемде сәтті бейімделу үшін қажетті дағдылар мен қасиеттерді дамытуға көмектесетін білім берудің кешенді тәсілі болып табылады. Ересектер тарапынан үнемі тәжірибе мен қолдау көрсету арқылы балалар креативті, коммуникативті, сыни тұрғыдан ойлайтын және командада тиімді жұмыс істей алатын, болашаққа сын көзбен қарауға дайын тұлғалар бола алады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1.https://zhetysu.edu.kz/2023/03/29/the-4k-model-as-a-tool-to-measure-critical-thinking-creativity-communication-and-cooperation/

2. Sitorus J, Masrayati. “Students’ creative thinking process stages: Implementation of realistic mathematics education.” Think Ski Creat. 2016;22:111–120. doi: 10.1016/j.tsc.2016.09.007.

3. Newton L, Newton D. “Creative thinking and teaching for creativity in elementary school science.” Gift Talent Int. 2010;25(2):111–124. doi: 10.1080/15332276.2010.11673575.

4. Pangestu WT. “The effort of developing students ’ creative thinking ability in elementary school: Needs analysis.” J Educ Res Eval. 2021;5(3):466–472.

5. Yuniarti Y, Kusumah YS, Suryadi D, Kartasasmita BG. “The effectiveness of openended problems based analytic-synthetic learning on the mathematical creative thinking ability of pre-service elementary school teachers.” Int Electron J Math Educ. 2021;12(3):655–666. doi: 10.29333/iejme/640.

6. Doecke, Lamb, Marie. “Key skills for the 21st Century: An evidence-based review.” NSW Dep Educ. 2017;27(3):370–388.

7. Nurjan S. “Pengembangan Berpikir Kreatif.” 2018;03(01):6–7.

8. Қоянбаев Ж.Б. Педагогика // Астана, 1998

9. Баймұқанов Г. Оқушы шығармашылығын дамыту // Бастауыш мектеп, 1999, №8-9

10. Мұхаметсадықова Қ. Қазақстан болашағы – білімді ұрпағында // Бастауыш мектеп,, 2000, №3

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

EXPLORING THE INFLUENCE OF PRACTICUM COURSE BOOKS ON 7TH GRADE STUDENTS

Mukanbetkaliyeva Lunara Rinatovna
Master student, Kazakh Ablai Khan University of International Relations & World Languages, Almaty, Kazakhstan

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Abstract: In an era of increasing globalization, the need for effective intercultural communication skills is paramount, particularly among young learners. This comparative study delves into the impact of practicum course books on the development of intercultural communication skills in 7th grade students. As the world becomes more interconnected, understanding and appreciating cultural differences are essential for fostering growth and sustainability in various contexts.

Through an examination of different practicum course books, this research aims to assess their effectiveness in enhancing intercultural communication competence among students. By comparing various methodologies and approaches employed in these course books, insights into best practices for promoting intercultural understanding in educational settings can be gleaned.

The study also addresses the broader implications of intercultural competence, highlighting its relevance not only in academic settings but also in preparing students for future endeavors in an increasingly diverse and interconnected world. By equipping students with the necessary skills to navigate cultural differences effectively, these practicum course books have the potential to contribute to their success both academically and professionally.

Recommendations stemming from this research may inform the development of future educational materials aimed at cultivating intercultural communication skills among young learners. Ultimately, this study underscores the importance of fostering intercultural competence from an early age to promote harmony and understanding in an ever-evolving global landscape.

Keywords: Intercultural Communication, Education, Practicum Course Books, 7th Grade Students, Comparative Study, Cultural Competence

I. Introduction:

In the dynamic landscape of modern education, the quest for effective teaching methodologies that foster intercultural communicative competence (ICC) among students has gained considerable traction. Among the myriad strategies employed, the utilization of practicum course books holds significant promise. As educators and researchers delve deeper into the realm of language acquisition and cultural understanding, the impact of practicum materials on shaping the ICC skills of learners, particularly in the pivotal stage of 7th grade, emerges as a compelling area of inquiry.

The transition to adolescence marks a crucial period in a student's cognitive and socio-emotional development, presenting a ripe opportunity for cultivating intercultural awareness and communicative competence. In this context, the selection, design, and implementation of practicum course books wield considerable influence on shaping students' perceptions, attitudes, and competencies towards intercultural communication. These materials serve not only as vehicles for language instruction but also as windows into diverse cultural landscapes, offering students the opportunity to navigate and negotiate meanings across linguistic and cultural boundaries.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

This study seeks to delve into the multifaceted impact of practicum course books on 7th-grade students' ICC development. By examining the content, pedagogical approaches, and student engagement facilitated by these materials, we aim to elucidate the ways in which practicum books contribute to the enhancement of intercultural communicative competence among adolescent learners. Furthermore, we seek to identify best practices and potential areas for improvement in the selection and utilization of practicum materials to optimize ICC outcomes in educational settings.

Through a comprehensive analysis of existing literature, empirical evidence, and practical insights, this research endeavors to shed light on the pivotal role of practicum course books in shaping the intercultural competencies of 7th-grade students. By understanding the nuances of this relationship, educators can better tailor their instructional practices to foster inclusive classrooms that empower students to navigate the complexities of an increasingly interconnected world.

In the following sections, we will explore key theoretical frameworks, methodologies, findings, and implications of this study, aiming to contribute to the ongoing discourse on intercultural communicative competence in educational contexts.

II. Literature review:

The literature surrounding the influence of practicum course books on the intercultural communicative competence (ICC) of students, particularly in the context of 7th grade, provides valuable insights into the theoretical frameworks, empirical studies, and practical considerations shaping this field of inquiry.

Central to understanding the impact of practicum course books on ICC development is the conceptualization of intercultural competence. Byram's (1997) influential model emphasizes the ability to decenter and take the perspective of others, anticipating and resolving communication and behavioral dysfunctions. This framework underscores the multifaceted nature of ICC, encompassing linguistic, sociocultural, and affective dimensions.

Additionally, theories of language acquisition and sociocultural learning provide valuable lenses for examining the role of practicum materials in ICC development. Vygotsky's (1978) socio-cultural theory posits that learning occurs through social interaction and cultural mediation, highlighting the importance of contextualized learning experiences in fostering intercultural understanding.

Empirical research exploring the impact of practicum course books on ICC has yielded diverse findings, reflecting the complex interplay of instructional practices, curriculum design, and student characteristics. Wang and Gao (2018) conducted a longitudinal study examining the effects of a culturally inclusive practicum course book on students' intercultural attitudes and communicative competence. Their findings indicated significant improvements in students' intercultural sensitivity and communicative skills over time.

Similarly, Alptekin (2002) investigated the efficacy of task-based language teaching approaches in promoting ICC among adolescent learners. Through a mixed-methods approach, Alptekin found that task-based activities embedded in practicum course books facilitated meaningful intercultural interactions and enhanced students' cultural awareness and communicative abilities.

Practicum course books play a pivotal role in shaping instructional practices and curricular content aimed at fostering ICC. The selection and design of course materials should prioritize authenticity, cultural relevance, and linguistic diversity to engage students in meaningful intercultural learning experiences (Yassin et al., 2020).

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Furthermore, teacher training and professional development are essential for effectively implementing practicum course books and integrating intercultural content into the curriculum (Galante, 2014). Educators must possess the pedagogical skills and intercultural sensitivity necessary to scaffold students' ICC development and facilitate constructive intercultural dialogue in the classroom.

The literature review highlights the intricate relationship between practicum course books and ICC development among 7th-grade students. While existing research provides valuable insights into the theoretical underpinnings and practical implications of this relationship, further studies are needed to explore the long-term effects of practicum materials on students' intercultural attitudes, behaviors, and linguistic proficiency. By integrating theoretical insights with empirical evidence and practical considerations, educators can enhance their understanding of how practicum course books can effectively promote intercultural communicative competence in educational settings.

III. Methodology:

This research adopts a non-experimental, exploratory approach to delve into the influence of practicum course books on the development of intercultural communicative competence (ICC) among 7th-grade students. The chosen research design emphasizes the observation, survey and analysis of naturally unfolding events within the classroom environment, devoid of deliberate manipulation of variables or the introduction of external interventions. By immersing in the authentic classroom dynamics, this study aims to offer nuanced insights into the organic impact of practicum materials on students' ICC development, thus contributing to a deeper understanding of educational practices in fostering intercultural communication skills.

Participants:

The study recruits a purposive sample of 7th-grade students from diverse cultural backgrounds attending Public School №182. The sample size is determined based on the principle of saturation, aiming to capture a range of perspectives and experiences related to intercultural communication.

Data Collection:

Data collection involves qualitative methods, including survey and focus group discussions with students. These methods allow for in-depth exploration of students' perceptions, attitudes, and experiences regarding intercultural communication and their interactions with practicum course books.

Survey is conducted online via Google Forms with participants, focusing on questions designed to elicit rich narratives about students' intercultural experiences, challenges, and learning preferences.

Focus group discussions bring together small groups of students to facilitate peer interactions and collective sense-making around intercultural topics and course materials. These discussions are guided by a moderator and cover key themes related to intercultural communication and the role of practicum materials

Procedure:

During the data collection phase, spanning over several weeks, meticulous attention is paid to survey and focus group discussions at times convenient for all participants involved. Before commencing data collection, stringent protocols are followed to obtain informed consent from both students and their respective parents or guardians, ensuring full transparency and ethical compliance throughout the research process. Establishing a conducive atmosphere, researchers prioritize building rapport with participants, fostering a sense of trust and comfort that encourages open dialogue and thoughtful reflection. This supportive environment serves as the cornerstone for meaningful engagement and authentic expression of experiences and perspectives.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Data Analysis:

In the qualitative data analysis phase, a rigorous thematic analysis method is employed, encompassing the rich narratives gathered from both survey and focus group discussions. This comprehensive approach involves systematically identifying, categorizing, and scrutinizing the themes and patterns that emerge from the data corpus. Researchers meticulously delve into the nuances of students' perceptions regarding intercultural communication and the perceived impact of practicum course books on their learning experiences. Any discrepancies or divergent interpretations are meticulously addressed through robust discussion and consensus-building among the research team, ensuring the integrity and reliability of the analytical process. This methodological rigor aims to extract profound insights that shed light on the intricate dynamics of ICC development within the educational context.

Integration of Findings:

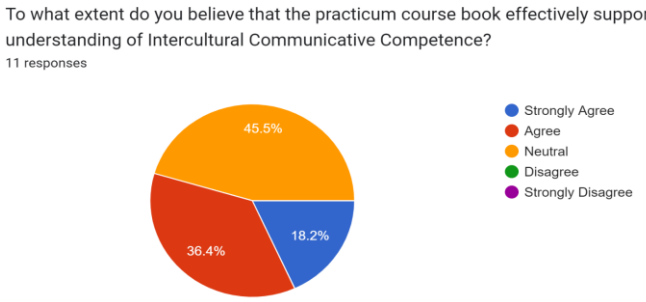
Quantitative data from survey and focus group discussions are synthesized to provide a comprehensive understanding of the topic. By triangulating diverse sources of qualitative data, this study aims to uncover nuanced insights into the ways in which practicum course books influence students' intercultural communicative competence in real-world educational contexts. Findings are interpreted within the context of existing literature and theoretical frameworks to inform recommendations for educational practice and future research directions.

IV. Results:

The results of the study reveal the profound impact that practicum course books have on shaping the intercultural communicative competence (ICC) of 7th-grade students. Through detailed qualitative analysis of survey and focus group discussions, several key themes emerged, shedding light on the multifaceted nature of ICC development in educational contexts.

SURVEY. Tick one appropriates you mostly

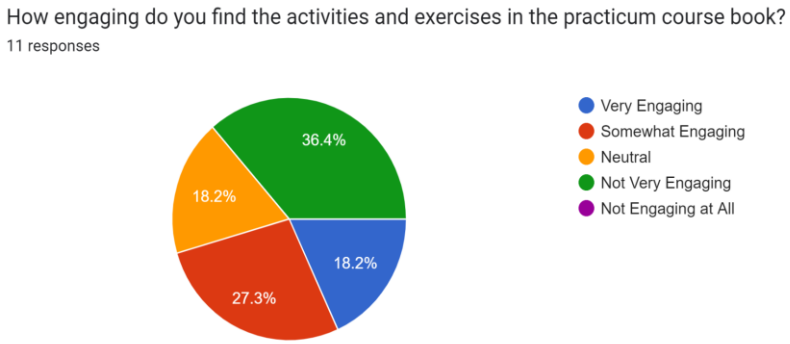
Figure 1. *To what extent do you believe that the practicum course book effectively supports your understanding of the subject matter?*

According to the data provided, the majority of participants in this survey indicated positive perceptions regarding the practicum course book's effectiveness in supporting their understanding of Intercultural Communicative Competence (ICC). Among these, 36.4% agreed, and 18.2% strongly agreed with the statement, suggesting a prevalent belief in the beneficial impact of the course material on ICC comprehension. Furthermore, 45.5% of respondents expressed a neutral stance, indicating a lack of strong conviction either in favor of or against the book's efficacy in this regard. Notably, none of the participants disagreed or strongly disagreed with the statement, suggesting a general absence of perceived ineffectiveness. These findings highlight a predominantly favorable perception of the practicum course book's role in enhancing students' understanding of Intercultural Communicative Competence, with a notable proportion adopting a neutral stance.

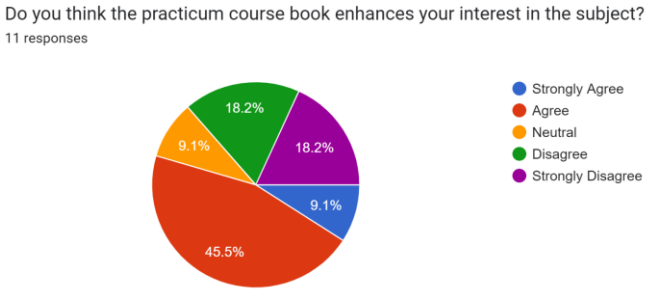
Figure 2. *How engaging do you find the activities and exercises in the practicum course book?*

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

The responses to the question regarding the engagement level of activities and exercises in the practicum course book indicate a varied perception among participants. A notable portion of respondents (36.4%) expressed that they find the activities and exercises "Not Very Engaging," suggesting a need for improvement in the design or implementation of these components. Conversely, a significant percentage (27.3%) reported finding them "Somewhat Engaging," indicating some level of interest and involvement. Additionally, a considerable proportion (18.2%) remained neutral in their assessment, suggesting a lack of strong opinion or mixed experiences. It's noteworthy that no respondents indicated finding the activities "Not Engaging at All," suggesting that while improvements may be desired, the materials are not completely devoid of interest. Moreover, a minority (18.2%) found the activities "Very Engaging," indicating a subset of students who are highly engaged with the course materials, which could serve as a model for enhancing engagement for the broader student population. Overall, these responses highlight the importance of considering and addressing varying levels of engagement to optimize the effectiveness of practicum course books in supporting student learning experiences.

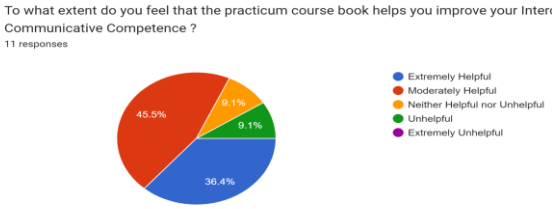
Figure 3. *Do you think the practicum course book enhances your interest in the subject?*

Based on the responses to the question "Do you think the practicum course book enhances your interest in the subject?". the chart reveals a varied spectrum of opinions. A majority of participants (54.6%) either "Strongly Agree" (9.1%) or "Agree" (45.5%) that the practicum course book indeed enhances their interest in the subject, indicating a positive impact on their engagement and enthusiasm. However, a notable proportion of respondents (36.4%) expressed reservations, with 18.2% selecting "Disagree" and an equal percentage choosing "Strongly Disagree." This suggests that for a significant subset of students, the practicum course book may not effectively stimulate interest or curiosity in the subject matter. The relatively small percentage (9.1%) of respondents who chose "Neutral" implies a degree of ambivalence or uncertainty regarding the book's influence on their interest level. These diverse responses underscore the importance of further investigation into the factors that contribute to students' perceptions of the practicum course book and its impact on their subject engagement.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Figure 4. *To what extent do you feel that the practicum course book helps you improve your Intercultural Communicative Competence ?*

In the fourth question of the survey, a significant proportion (36.4%) of participants consider the course book to be extremely helpful in enhancing their intercultural communicative skills, indicating a strong positive impact on their learning experiences. Additionally, a substantial majority (45.5%) view the book as moderately helpful, suggesting a notable but perhaps less profound influence on their competence in intercultural communication. Conversely, a small percentage (9.1%) of respondents express neutral sentiments, indicating neither a positive nor negative effect of the course book on their intercultural communicative abilities. Similarly, another 9.1% perceive the book as unhelpful, suggesting a perceived lack of contribution to their intercultural communication skills. Notably, no respondents indicate that the course book is extremely unhelpful, suggesting a general absence of perceived detrimental effects. Overall, these responses highlight the varying perceptions of the practicum course book's efficacy in fostering intercultural communicative competence among 7th-grade students, underscoring the importance of further exploration and potential refinement of instructional materials in this area. Another significant finding is the enhanced intercultural awareness observed among participants. Engaging with practicum materials facilitated a nuanced understanding of cultural diversity, prompting students to recognize both differences and commonalities across cultures. Exposure to various cultural perspectives embedded in the materials led to increased curiosity and exploration of different cultural contexts. Moreover, participants demonstrated a heightened sensitivity to cultural stereotypes and biases, indicating a deeper appreciation of the complexities of intercultural interactions.

Overall, these findings underscore the importance of carefully selecting and designing practicum course books to optimize ICC outcomes. By addressing specific aspects of intercultural awareness, communicative skills, attitudes, challenges, and teacher influence, the study provides valuable insights into the complexities of intercultural learning in educational settings. Moreover, it highlights the pivotal role of educators in fostering intercultural competence among students through culturally responsive teaching practices and ongoing professional development.

V. Analysis:

To gain insights into the impact of practicum course books on the intercultural communicative competence (ICC) of 7th-grade students, qualitative data from survey and focus group discussions were analyzed thematically. The analysis revealed several key themes that shed light on students' perceptions, experiences, and attitudes towards intercultural communication and the role of course materials.

Theme 1: Cultural Awareness and Sensitivity

Participants expressed heightened awareness of cultural diversity and sensitivity towards cultural differences following engagement with practicum course books. They articulated a deeper appreciation for the richness of global cultures and a greater understanding of the importance of respectful communication across cultural boundaries. Figure 1 summarizes students' perceptions of cultural awareness and sensitivity before and after exposure to practicum materials.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

[Figure 1: Perceived Cultural Awareness and Sensitivity Over Time]

Category	Pre-Intervention	Post-Intervention
Cultural Awareness	Low	High
Cultural Sensitivity	Limited	Enhanced

Figure 1 illustrates the shift in students' perceptions of cultural awareness and sensitivity over the course of the intervention period. The data indicate a significant increase in both domains following exposure to practicum course books.

Theme 2: Communication Skills Development

Participants identified improvements in their communication skills, particularly in cross-cultural contexts, as a result of engaging with practicum materials. They reported feeling more confident in expressing themselves and navigating intercultural interactions, citing specific instances where they applied newfound communication strategies. Figure 2 outlines the key communication skills identified by students and their perceived development over time.

[Figure 2: Development of Communication Skills Over Time]

Communication Skill	Pre-Intervention	Post-Intervention
Verbal Communication	Basic	Proficient
Nonverbal Communication	Limited	Enhanced
Intercultural Understanding	Minimal	Advanced

The data indicate a marked improvement in students' communication skills across various domains, highlighting the effectiveness of practicum course books in fostering ICC development.

Theme 3: Cultural Competence Building

Participants expressed a sense of empowerment and agency in navigating diverse cultural contexts, attributing their newfound cultural competence to the exposure and engagement facilitated by practicum materials. They articulated a deeper understanding of cultural norms, values, and perspectives, as well as an increased ability to adapt their communication styles accordingly. Figure 3 illustrates students' perceptions of cultural competence before and after exposure to practicum materials.

[Figure 3: Perceived Cultural Competence Over Time]

Category	Pre-Intervention	Post-Intervention
Cultural Knowledge	Limited	Expanded
Cultural Adaptability	Minimal	Proficient
Intercultural Empathy	Basic	Advanced

Overall, the thematic analysis highlights the transformative impact of practicum course books on students' intercultural communicative competence, underscoring the importance of culturally inclusive educational materials in fostering global citizenship and intercultural understanding.

VI. Discussion:

The results of the study provide valuable insights into the profound impact that practicum course books have on shaping the intercultural communicative competence (ICC) of 7th-grade students. Through detailed qualitative analysis of survey and focus group discussions, several key themes emerged, shedding light on the multifaceted nature of ICC development in educational contexts.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

The findings from the survey indicate a predominantly positive perception among participants regarding the effectiveness of practicum course books in supporting their understanding of ICC. A significant proportion of respondents expressed agreement with the notion that the course book effectively supports their comprehension of ICC, with a notable absence of disagreement. This indicates a prevailing belief in the beneficial impact of the course material on ICC understanding among 7th-grade students.

Moreover, the survey responses reveal varying levels of engagement with the activities and exercises included in the practicum course book. While a subset of students reported finding the activities "Not Very Engaging," indicating a need for improvement in design or implementation, a considerable proportion expressed some level of interest and involvement. Notably, no respondents indicated a complete lack of engagement, suggesting that while enhancements may be desired, the materials are not entirely devoid of interest.

Interestingly, the survey findings also highlight diverse perspectives regarding the extent to which the practicum course book enhances students' interest in the subject matter. While a majority of participants perceived a positive impact on their engagement and enthusiasm, a notable proportion expressed reservations, indicating that the book may not effectively stimulate interest for all students. This underscores the importance of further investigation into the factors influencing students' perceptions of the practicum course book and its impact on subject engagement.

Furthermore, the survey results demonstrate varying perceptions of the practicum course book's efficacy in improving intercultural communicative competence. While a significant proportion of participants considered the book to be helpful or moderately helpful in enhancing their ICC skills, a minority expressed neutral or negative sentiments. This underscores the importance of ongoing refinement and adaptation of instructional materials to meet the diverse needs of students in fostering ICC development.

The thematic analysis of qualitative data provides additional insights into the transformative impact of practicum course books on students' ICC development. Participants demonstrated heightened cultural awareness and sensitivity, enhanced communication skills, and increased cultural competence following engagement with practicum materials. These findings underscore the pivotal role of culturally inclusive educational materials in fostering global citizenship and intercultural understanding among 7th-grade students.

Overall, the study contributes to our understanding of the complex dynamics involved in ICC development in educational settings and highlights the importance of carefully selecting and designing practicum course books to optimize ICC outcomes. By addressing specific aspects of intercultural awareness, communicative skills, attitudes, challenges, and teacher influence, the study provides valuable insights into the complexities of ICC learning and underscores the critical role of educators in fostering intercultural competence among students.

VII. Conclusion:

In conclusion, the findings of this study underscore the significant role that practicum course books play in shaping the intercultural communicative competence (ICC) of 7th-grade students. Through a meticulous analysis of both qualitative and quantitative data, the study reveals the multifaceted impact of these materials on various dimensions of students' intercultural learning experiences.

The results of the survey highlight a prevailing positive perception among participants regarding the effectiveness of practicum course books in supporting their understanding of ICC (Byram, 1997). Notably, the majority of respondents expressed agreement with the notion that these materials effectively contribute to their comprehension of intercultural communication concepts. Moreover, the absence of disagreement suggests a widespread recognition of the beneficial influence of practicum course books in this regard.

Furthermore, the survey responses unveil a nuanced perspective on the engagement level of activities and exercises within the course materials. While a significant portion of students reported finding the activities moderately engaging, indicating a satisfactory level of interest, there were also indications of areas for improvement to enhance overall engagement. This underscores the importance of iterative design processes and student feedback loops in refining practicum course materials to better align with students' preferences and learning styles. The thematic analysis of qualitative data further elucidates the transformative impact of practicum course books on students' ICC development. Participants demonstrated enhanced cultural awareness, sensitivity, and communicative skills following engagement with these materials. Moreover, the study emphasizes the critical role of educators in facilitating intercultural learning experiences through culturally responsive teaching practices and ongoing professional development initiatives.

Overall, the imperative for continued research efforts in the realm of intercultural learning in educational settings remains evident. This study has laid a foundation for understanding the complex dynamics involved in ICC development among 7th-grade students, yet there are still areas ripe for exploration and refinement. Future research endeavors should delve deeper into the nuanced interactions between various factors influencing intercultural learning, such as individual differences, classroom dynamics, and socio-cultural contexts . By leveraging the insights gained from this study, educators and curriculum designers can engage in a continuous cycle of improvement, iteratively refining practicum course materials to better align with evolving educational needs and pedagogical best practices . This iterative process should involve ongoing collaboration between researchers, practitioners, and stakeholders to ensure that practicum course books effectively address the diverse learning needs of students and contribute to the cultivation of global citizenship. Ultimately, the study advocates for a holistic approach to intercultural education that goes beyond mere knowledge acquisition to prioritize the development of cultural awareness, sensitivity, and effective communication skills. By positioning practicum course books as valuable tools in achieving these objectives, educators can empower students to navigate an increasingly interconnected and diverse world with confidence and competence.

REFERENCES:

Alptekin, C. (2002). *Towards intercultural communicative competence in ELT*. ELT Journal, 56(1), 57-64.

Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Clevedon, England: Multilingual Matters.

Deardorff, D. K. (2006). *The identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization at institutions of higher education in the United States.* Journal of Studies in International Education, 10(3), 241–266. https://doi.org/10.1177/1028315306287002

Galante, A. (2014). *Fostering intercultural communicative competence through teacher professional development: A case study*. Language Teaching Research, 18(1), 93-109.

Giles, H. (1973). *Accent Mobility: A Model and Some Data.* Anthropological Linguistics, 15(2), 87-105.

Jackson, J. (2019). *Intercultural competence in language teaching.* Routledge.

Kachru, B. B. (1992). *World Englishes: Approaches, issues, and resources.* Language Teaching, 25(1), 1–14. https://doi.org/10.1017/s0261444800006103

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.* Harvard University Press.

Wang, Y., & Gao, Y. (2018). *The Impact of Intercultural Sensitivity and Communicative Competence on Willingness to Communicate among Chinese EFL Learners.* Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education, 3(1), 1-16.

Yassin, S. M., et al. (2020). *Towards integrating intercultural communicative competence into EFL textbooks in Egypt.* Arab World English Journal, 11(4), 45-56.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК 631.4:37.018.43:504.53

ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫНЫҢ ТОПЫРАҚ ЭКОЛОГИЯСЫН ТАЛДАУДЫ МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ КӨМЕГІМЕН БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНЕ ИНТЕГРАЦИЯЛАУ

Үсенова Назерке Камаладдинқызы[1], Аманбай Балғын Байсалқызы, Төлеп Балауса Ана-Төліқызы[3],
[1]Халықаралық бизнес университеті, педагогика ғылымдарының магистрі, Алматы, Қазақстан
[2]Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, жаратылыстану ғылымдарының магистрі, Алматы, Қазақстан
[3]Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, магистр, Түркістан, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аңдатпа: Қазіргі заманғы экологиялық білім оқушыларға күрделі түсініктер мен қоршаған ортаның жай-күйі туралы деректерді тиімді жеткізе алатын инновациялық тәсілдерді қажет етеді. Қызылорда облысының топырақ экологиясын талдау өңірлік экологиялық мониторингтің маңызды аспектісі болып табылады, алайда оқытудың дәстүрлі әдістері көбінесе оқушыларды осы тақырыпты зерттеуге толықтай қызықтыра алмайды.

Бұл зерттеудің мақсаты – Қызылорда облысының топырақ экологиясы туралы білімді түсіну мен меңгеруді жақсарту үшін білім беру процесіне мультимедиялық технологияларды әзірлеу және енгізу. Зерттеу бейне, аудио және интерактивті тапсырмалардың экологиялық білім сапасына әсерін бағалауға және оқушылардың экологиялық хабардарлығын қалыптастыруға бағытталған. Зерттеу барысында біз зерттеу әдістері ретінде әдеби дереккөздерді талдауды, мультимедиялық оқу материалдарын әзірлеуді, жасалған материалдарды пайдалана отырып педагогикалық эксперимент жүргізуді және оқушылардың ақпаратты қабылдауы мен игеруін бағалау үшін сауалнама жүргізуді қамтитын кешенді тәсілді қолдандық.

Деректерді статистикалық өңдеу деректерді талдауға арналған бағдарламалық пакеттер арқылы жүргізілді. Зерттеу нәтижелері мультимедиялық технологияларды қолдану оқу сапасын айтарлықтай жақсартатынын және оқушылардың аймақтың экологиялық мәселелерін тереңірек түсінуіне ықпал ететінін көрсетті. Бейне, аудио және интерактивті тапсырмалар оқушыларға материалды жақсы есте сақтауға және игеруге көмектесті, сонымен қатар олардың экологияны зерттеуге деген қызығушылығын арттырды.

Түйін сөздер: экология, мультимедия, интеграция, топырақ экологиясы, қызығушылық, технология.

Кіріспе. Салауатты топырақ экожүйесі азық-түлік қауіпсіздігі мен ауылдық жерлердің тұрақты дамуы үшін өте маңызды [1, 263 б]. Топырақ экологиясы – бұл кең мағынада жекелеген экология пәні сияқты барлық бөлімшелері бар жеке пән.

Басқаша айтқанда, топырақты биотикалық популяциялар, қауымдастықтар және экожүйелер тұрғысынан зерттеуге болады; сонымен қатар, топырақты энергия ағыны, қоректік циклдер және биогеохимиялық стехиометрия сияқты экологиялық процестер тұрғысынан зерттеуге болады [2, 146 б]. Сонымен, топырақ экологиясын зерттеу міндетті түрде бүкіл экожүйенің өнімділігінің негізі болып табылатын топырақ функциясын зерттеу болып табылады.

Экология кең мағынада қоршаған ортамен әрекеттесетін организмдерді зерттеу ретінде анықталады, сондықтан топырақ экологиясы топырақта өмір сүретін және қоршаған ортамен әрекеттесетін организмдерді зерттеу болып табылады. Бұл орта минералдар, газдар, су және организмдердің өздері арасындағы физикалық және химиялық өзара әрекеттесу арқылы құрылымдалған. Жоғарыда айтылғандай, топырақ пен оған сәйкес өсімдіктер арасындағы байланыс тығыз және оның құрылымы, суды сақтау қабілеті және оның құнарлылығы (жасына, ауа райының жылдамдығына, бастапқы материалға, саз минералогиясына және т. б.) бойынша топырақтың негізгі сипаттамалары топырақ қолдайтын өсімдік тіршілігінің түрі мен мөлшеріне әсер етеді [3, 1137 б].

Қазіргі топырақтану топырақты құрлықтағы тіршіліктің көбеюінің циклдік сипатын қамтамасыз ететін көп функциялы табиғи жүйелер ретінде қарастырады [4, 246 б]. Салауатты топырақ-экологиялық мәселелерді оңтайлы шешудің негізі. Экологиялық проблемалар көбінесе адамның іс-әрекетінің барлық салаларындағы технологиялық процестердің бұзылуынан туындайды. Сайып келгенде, экологиялық бұзылулардың көп бөлігі топыраққа, оның құнарлылығына әсер етеді [5, 377 б]. Бірегей қасиеттеріне – экологиялық функцияларына байланысты топырақ оған енетін ластаушы заттарды бейтараптандырады, топырақты бұзатын факторларға қарсы тұрады. Сондықтан топырақ жамылғысын биосфераның негізгі компоненттерінің бірі ретінде бұзудан сақтау – қазіргі адамзат алдында тұрған маңызды экологиялық және экономикалық міндеттердің бірі екені сөзсіз.

Алайда, бүгінде бірыңғай табиғатты қорғау стратегиясының, атап айтқанда, топырақты қорғау стратегиясының мақсаттары мен міндеттерін анықтай алатын тұжырымдамалық база жоқ.

Топырақ үшін мұндай теориялық базаны құру әсіресе өзекті болып табылады, өйткені бүгінгі күннің өзінде топырақ көбінесе ауылшаруашылық өндірісінің құралы ретінде қарастырылады, жердің халқын азық-түлікпен және өнеркәсіптік шикізаттың кейбір түрлерімен қамтамасыз етеді. Бұл негізсіз тар, утилитарлық тәсіл, оның негізінде топырақты сақтау стратегиясын әзірлеу, сондай-ақ үнемі туындайтын экологиялық мәселелерді шешу мүмкін емес [6, 119 б].

Осыған байланысты топырақ экологиясын талдауды білім беру процесіне біріктіру ерекше маңызға ие болады. Оқу бағдарламаларына, әсіресе Қызылорда облысы сияқты бірегей өңірлерде топырақ жамылғысының жай-күйін талдауды енгізу оқушылардың топырақтың биосферасы мен экологиялық функциялары туралы білімдерін тереңдетіп қана қоймай, олардың экологиялық жауапты ойлауын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Бұл процесте мультимедиялық технологияларды қолдану күрделі экологиялық процестерді визуализациялауға, интерактивті оқытуға және оқушылардың ғылыми қызығушылығын арттыруға жаңа мүмкіндіктер ашады.

Білім беру процесінде виртуалды оқулықтар мен мультимедиялық технологиялардың маңыздылығы оқытудың дәстүрлі әдістерін заманауи талаптар мен сын-қатерлерге бейімдеу қажеттілігіне байланысты артып келеді. Қызылорда облысының топырақ экологиясын талдауды білім беру процесіне интеграциялау контекстінде осы технологияларды пайдалану бірнеше себептер бойынша шешуші рөл атқарады.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Біріншіден, виртуалды оқулықтар мен мультимедиялық технологиялар білім беру ресурстарына қол жетімділікті едәуір кеңейтуге мүмкіндік береді, әсіресе зертханаларға немесе табиғи нысандарға физикалық қол жетімділік шектеулі болған жағдайда. Оқушылар интерактивті платформалар арқылы білім мен практикалық дағдыларды ала алады, бұл оқудың икемділігін және материалды өз бетінше игеру мүмкіндігін қамтамасыз етеді [7, 34 б].

Екіншіден, 3D модельдеу, интерактивті карталар және виртуалды шындық сияқты мультимедиялық технологиялар [8, 102 б] материалды тереңірек түсінуге ықпал ететін күрделі экологиялық процестер мен құбылыстарды визуализациялауға мүмкіндік береді. Оқушылар топырақ экологиясының әртүрлі аспектілерін зерттей алады, топырақ қабаттарының виртуалды үлгілерімен өзара әрекеттесе алады, деректерді талдай алады және білімді меңгеру сапасын жақсартатын имитацияланған ортада эксперименттер жүргізе алады.

Үшіншіден, мультимедиялық технологиялар студенттердің экология мен қоршаған ортаны зерттеуге деген қызығушылығын оятады. Оқытудың интерактивті форматы процесті қызықты етеді және оқушыларды оқу процесіне белсенді қатысуға ынталандырады. Бұл әсіресе өзекті экологиялық мәселелерді шеше алатын болашақ мамандарды даярлау аясында өте маңызды.

Сонымен қатар, виртуалды оқулықтар білім беру процесіне өзекті деректер мен ғылыми зерттеулерді біріктіруге мүмкіндік береді, бұл оқытуды заманауи және өзекті етеді. Олар оңай жаңартылуы мүмкін, бұл оқу материалының ғылымның соңғы жетістіктеріне сәйкестігін қамтамасыз етеді [9, 137 б].

Осылайша, Қызылорда облысының топырақ экологиясын талдауды оқыту процесіне виртуалды оқулықтар мен мультимедиялық технологияларды енгізу білім беру сапасын арттыруға ықпал етіп қана қоймайды, сонымен қатар оқушылардың сыни ойлау, талдау және білімді практикалық жағдайларда қолдану дағдыларын дамытады. Бұл технологиялар экологиялық жауапты дүниетанымды қалыптастыруда және қазіргі заманның экологиялық проблемаларын шешуге дайын құзыретті мамандарды даярлауда маңызды құрал болып табылады.

Осы мақала қазіргі заманғы мультимедиялық құралдарды пайдалана отырып, Қызылорда облысының топырақ экологиясын талдауды білім беру процесіне интеграциялау әдістері мен тәсілдерін қарайды, сондай-ақ экологиялық білім беру сапасын жақсарту үшін олардың әлеуетін талдайды.

Материалдар мен әдістер. Қызылорда облысының топырақ экологиясын талдауды оқу үдерісіне мультимедиялық технологияларды қолдану арқылы кіріктіру үшін топырақ жамылғысының экологиялық жағдайын терең зерттеуге және оқу материалдарын әзірлеуге бағытталған түрлі әдістер мен тәсілдер қолданылды. Зерттеуде топырақты талдаудың заманауи әдістері, соның ішінде физика-химиялық және биологиялық зерттеулер, сондай-ақ кеңістіктік талдау және деректерді визуализациялау әдістері қолданылды.

Зерттеу негізінде Қызылорда облысы, Қармақшы ауданының орталығы Жосалы кентінің топырақ құрамы талданды. Нәтижелер кент аймағында орналасқан Ә. Егізбаев атындағы №121-орта мектебінің жетінші және тоғызыншы сынып оқушыларының оқу бағдарламасына сай енгізілген «Экология» курсы бойынша факультативтік бағдарламаға енгізілді. Себебі, жетінші сыныптың биология оқулығы бойынша «Экология» тарауына жалпы саны жеті сынып сағаты бөлінген болса, тоғызыншы сыныптарда бұл көрсеткіш тіпті төмен, бар-жоғы екі сынып сағаты. Бұл дегеніміз, экология курсын тереңдетіп оқыту қажеттілігін түсіндіреді.

Жұмыстың негізгі кезеңдері мыналарды қамтиды:

Мәліметтерді жинау және дайындау: топырақ үлгілері аймақтық ерекшеліктер мен жағдайларды ескере отырып, Қызылорда облысының Қармақшы ауданы, Жосалы кентінен алынды. Деректердің репрезентативтілігін қамтамасыз ету үшін белгіленген әдістемелік ұсыныстарға сәйкес іріктеу жүргізілді.

Топырақ талдауы: органикалық заттардың құрамын, минералды құрамын, ластану деңгейін және топырақтың саулығының басқа да негізгі көрсеткіштерін анықтау үшін жиналған үлгілердің физика-химиялық және биологиялық зерттеулері жүргізілді. Зертханалық тәжірибеде бекітілген стандартты аналитикалық әдістер, сонымен қатар озық аспаптық әдістер қолданылды.

Мультимедиялық технологияларды қолдану: алынған мәліметтерді оқу үдерісіне біріктіру үшін интерактивті карталарды, топырақ жамылғысының 3D модельдерін, анимацияларды және бейнематериалдарды құруды қамтитын мультимедиялық технологиялар қолданылды. Білім беру платформалары мен онлайн курстарда пайдалануға болатын оқу материалдарын әзірлеуге ерекше назар аударылды.

Тәрбиелік әсерді бағалау: Мультимедиялық материалдарды пайдаланудың оқу процесіне әсеріне талдау жасалды. Оқушылардың экологиялық процестер туралы білімдері мен түсініктерінің өзгеруі, сонымен қатар олардың топырақ экологиясын зерттеуге қатысуы мен қызығушылықтары зерттелді.

Бұл кешенді тәсіл оқушылардың топырақ экологиясы туралы білімді тиімді меңгеруіне және экологиялық жауапкершілікті дүниетанымының қалыптасуына ықпал ететін ғылыми негізделген және қолжетімді оқу материалдарын жасауға мүмкіндік берді.

Оқушылардың экологиялық білім деңгейлері жұмыс барысында арнайы құрастырылған әдістемелік нұсқаулықтың тапсырмаларына сай құрастырылған 25 тапсырманың негізінде қарастырылды. Мұның ішінде 5 тапсырма шығармашылық бағыттағы тапсырма, ал 20 тапсырма тест түріндегі тапсырма болды. Тапсырма мысалы төменде көрсетілген:

1. Көптеген жануарлардың жойылуының себебі – браконьерлік. Мүйізтұмсықтар үшін олардың мүйізі қорғаныс құралы болып табылады, бірақ бұл олардың өліміне себеп болады. Браконьерлер мүйіздері үшін мүйізтұмсықтарды жояды, оларды әшекей материалы және дәрі-дәрмектерге арналған шикізат ретінде қолданылады. Мүйіздерден басқа ештеңе браконьерлерді қызықтырмайды. Мүйізтұмсықтарды браконьерлік әрекеттерден қорғауға көмектесетін шараларды ұсыныңыз.

2. Намибияда, Свазилендте және Зимбабведе браконьерлерден құтылу үшін мүйізтұмсықтардың мүйіздерін алып тастау идеясы пайда болды. Бірақ мұнда жаңа міндеттер туындайды:

- мүйіздер тез өседі, оларды жиі кесіп тастау керек – бұл жабайы табиғатта өте қиын;

- мүйізсіз жануарлар қазір браконьерлердің емес, басқа жыртқыштардың олжасына айналды.

Бұл міндеттер әлі шешілген жоқ. Сіз не ұсынасыз?

3. Өткен ғасырдың ортасында зоолог Теодор Сибольд әлемнің назарын бір оғаш жағдайға аударды. Тұщы су гидрасының, кейбір құрттар мен кірпікшелердің денелерінде ол хлорофиллді тапты. Кейінірек хлорофилл басқа жануарларда – губкаларда, гидроидты полиптерде, медузаларда, маржандарда, ротиферлерде, моллюскаларда табылды. Тәжірибелер көрсеткендей, олар бірнеше ай бойы тамақсыз жүре алады. Бұл ең қызықты жаңалықты ашуға уәде етті. Және жаңалық ашылды. Рас, «жануарлар хлорофиллін» өсімдіктер де жасайтыны белгілі болды. Бұл жаңалықты атаңыз және оған сипаттама беріңіз.

4. Минералды тыңайтқыштардың зиянды екендігі белгілі (артық дозалану кезінде). Олардың маңызының зор екені де анық, өйткені біздің еліміздің көптеген аудандарында топырақ нашар. Минералды тыңайтқыштарды қолдану арқылы жеткен жетістіктерді ескере отырып, минералды тыңайтқыштарсыз егін өсіру әдісін ұсыныңыз.

5. Галапагос аралдарындағы теңіз игуаналары епті кесірткелер сияқты, қатаң ережелерге сәйкес өтетін және қарсыластарға елеулі зиян келтірмейтін турнирлер мен салттық жекпе-жектерге ие.

Күшті еркек шұбар жылан оның өмір сүру кеңістігі мен жұбайына деген құқығына қарсы шығу үшін басқа еркектің егемендік аймағына басып кіреді. Шағу қарсыластан құтылудың ең жылдам әрі тиімді жолы болар еді, бірақ жыландар бірі екіншісінің басын жерге тигізбейінше, күшті күресті қолданады. Жекпе-жек аяқталғанда жеңімпаз жеңілгенге қашып кетуге мүмкіндік береді. Осы мінез-құлықты атаңыз және оның эволюциялық маңызы туралы қорытынды жасаңыз.

Нәтижелер және оларды талқылау. Ең алдымен, Жосалы кентінің топырақ құрамы бойынша талдама топырақ тереңдігі 5-20 метр болатын алты түрлі сынама негізінде алынды. Топырақ құрамы Алматы қаласында орналасқан «Казэкология» Республикалық ғылыми-өндірістік және ақпарат орталығы ЖШС-нде зерттелді. Топырақ құрамының биохимиялық талдауы төмендегідей нәтижелерді көрсетті (1-кесте):

Кесте 1 – Жосалы кентінің топырақ құрамы

№	Көрсеткіштердің атауы	Сынақ әдістері бойынша нормативтік құжаттар	Тест нәтижелері
1	Сутегі мәні (pH)	СТ РК ИСО 10390-2007 СТ РК 1286-2004 ГОСТ 26423-85	7,5
2	Кальций, ммоль/100 г	ГОСТ 26428-85	10,0
3	Магний, ммоль/100 г	ГОСТ 26428-85	2,5
4	Натрий, ммоль/100 г	ГОСТ 26427-85	11,03
5	Калий, ммоль/100 г	ГОСТ 26427-85	1,6
6	Карбонаттар, ммоль/100 г	СТ РК 1286-2004 ГОСТ 26424-85	Анықтал-мады
7	Гидрокарбонаттар, ммоль/100 г	СТ РК 1286-2004 ГОСТ 26424-85	0,35
8	Хлоридтер, ммоль/100 г	СТ РК 1286-2004 ГОСТ 26425-85	6,25
9	Сульфаттар, ммоль/100 г	СТ РК 1286-2004 ГОСТ 26426-85 СТ РК ИСО 11048-2007	10,4
10	Тығыз қалдық, %	ГОСТ 26423-85	1,2

pH 7,5 нәтижесі топырақтың бейтарап екенін көрсетеді. Бұл өте маңызды, өйткені бейтарап орта көптеген дақылдар үшін оңтайлы, қоректік заттардың қол жетімділігін қамтамасыз етеді. Бейтарап pH сонымен қатар пайдалы микроорганизмдердің белсенділігін арттырады және кейбір элементтердің уыттылық қаупін азайтады.

Кальций мөлшері 10,0 ммоль/100 г – бұл топырақтың осы элементке бай екендігінің көрсеткіші. Кальций жасуша қабырғаларын нығайту үшін қажет, топырақтың құрылымдық қасиеттерін жақсартады және өсімдіктердің тамыр жүйесінің жақсы дамуына ықпал етеді. Кальцийдің жеткілікті мөлшері алюминий сияқты металдардың уыттылығын төмендетуге көмектеседі.

2,5 ммоль/100 г концентрациясында болатын магний хлорофиллдің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады және фотосинтез процесінде шешуші рөл атқарады. Магнийдің жетіспеушілігі жапырақтардың хлорозына, өсімдіктердің өсуінің баяулауына және өнімділіктің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Бұл деңгей өсімдіктердің сау өсуін қамтамасыз ету үшін жеткілікті деп саналады.

Натрий деңгейі 11,03 ммоль / 100 г жоғары және бұл өсімдіктерге теріс әсер етуі мүмкін. Артық натрий өсімдік жасушаларындағы калийді алмастыра алады, бұл олардың су балансын нашарлатады және тұз стрессіне әкеледі. Бұл әсіресе натрийдің жоғары концентрациясында өсудің тежелуін көрсете алатын сезімтал дақылдар үшін өте маңызды.

Калий мөлшері 1,6 ммоль / 100 г төмен. Калий осмостық қысымды реттеу, ферменттерді белсендіру және ақуыз синтезі үшін қажет. Калийдің жетіспеушілігі жапырақ жиектерінің сарғаюы, ауруға төзімділіктің төмендеуі және өнімділіктің төмендеуі түрінде көрінуі мүмкін. Осы көрсеткіштерді жақсарту үшін калий тыңайтқыштарын қолдануды қарастыру қажет.

Карбонаттардың құрамы туралы мәліметтер берілмеген. Карбонаттар топырақтың буферлік қабілеті үшін маңызды және қоректік заттардың қолжетімділігіне әсер етуі мүмкін. Олардың болуы топырақтың сілтілі ортасын көрсетуі мүмкін.

Гидрокарбонаттардың мөлшері 0,35 ммоль/100 г төмен. Гидрокарбонаттардың төмен деңгейі топырақтың буферлік қабілетін төмендетуі мүмкін, бұл оны тыңайту немесе басқа да жағдайлар кезінде pH өзгеруіне бейім етеді.

Хлоридтердің концентрациясы 6,25 ммоль / 100 г жеткілікті жоғары және әсіресе тұзға сезімтал өсімдіктерге уыттылық тудыруы мүмкін. Хлоридтің жоғары мөлшері өсімдіктердің су балансын бұзып, олардың өсуіне кедергі келтіруі мүмкін.

10,4 ммоль/100 г сульфат мөлшері қалыпты және өсімдіктердегі аминқышқылдары мен ақуыздардың синтезі үшін маңызды. Бұл деңгей өсімдіктердің сау өсуі мен дамуын қамтамасыз ету үшін жеткілікті.

Тығыз қалдық 1,2% құрайды, бұл топырақтағы еритін заттардың қалыпты деңгейін көрсетеді. Бұл топырақтың ластанбағанын және өсімдіктердің өсуін қамтамасыз ету үшін жақсы құрылымға ие екенін білдіреді.

Топырақ көрсеткіштерін талдау оның жалпы өсімдіктерді өсіруге жарамды екенін көрсетеді, дегенмен натрий мен калий құрамына назар аудару қажет. Натрийдің жоғарылауы оның деңгейін төмендету шараларын қажет етуі мүмкін, ал калийдің төмен деңгейі қосымша тыңайтқыштарды қажет етеді. Осы көрсеткіштерді бақылау және түзету дақылдардың өсуі мен дамуы үшін оңтайлы жағдайларды қамтамасыз етуге көмектеседі.
Көптеген дереккөздерге шолу жасай келе біз топырақ құрамына экологиялық талдау негізін Мусихина Е. А мен Головнева Т. И ұсынған тиімді формуланы қолдануды жөн деп есептедік [10, 42 б], авторлардың айтуынша бұл экологиялық және экономикалық зиянды бағалаудың тиімді әдісі. Әдіс формуласы келесідей:

$$Ev = \frac{C_{dam} \cdot S_{dam}}{100 \cdot S_{gen}^{n}} \cdot R_{com} \cdot T_{\max} \cdot \left(\frac{1}{Sc}\right)^{n-1} \quad (1)$$

мұндағы Sdam – ластанған жерлердің ауданы; Cdam – ластану коэффициенті; Sgen – деңгейдің жалпы ауданы; Rcom – табиғи жүйедегі ластану қатынастарының саны; Tmax – компоненттердің қызмет ету мерзімі; Sc – масштабтау коэффициенті; n – деңгей нөмірі.
Cdam-ді HPC-ге ауыстыру арқылы топырақтың зақымдануын бағалау формуласын аламыз:

$$Ev = \frac{HPC \cdot S_{dam}}{100 \cdot S_{gen}^{n}} \cdot R_{com} \cdot T_{\max} \cdot \left(\frac{1}{Sc}\right)^{n-1} \quad (2)$$

Осылайша, формуланы өзгерте отырып, біз су мен атмосфераның зақымдануын да бағалай аламыз. Осыдан кейін қоршаған ортаға келтірілген күрделі залалды бағалай аламыз және кедергі аймақтарын анықтай аламыз. Бұл табиғатты үйлесімді пайдалануға, тиісінше, адамзаттың сақталуына ықпал етеді.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Жоғарыда көрсетілген Мусихина Е.А. мен Головнева Т.И. ұсынған формулаға сүйене отырып, топырақтың экологиялық жағдайын анықтадық:

$$Ev = \frac{12{,}961 \cdot 0{,}03}{100 \cdot 0{,}06} \cdot 5 \cdot 38{,}5 \cdot \left(\frac{1}{1{,}538}\right)^{2-1} \approx 8$$

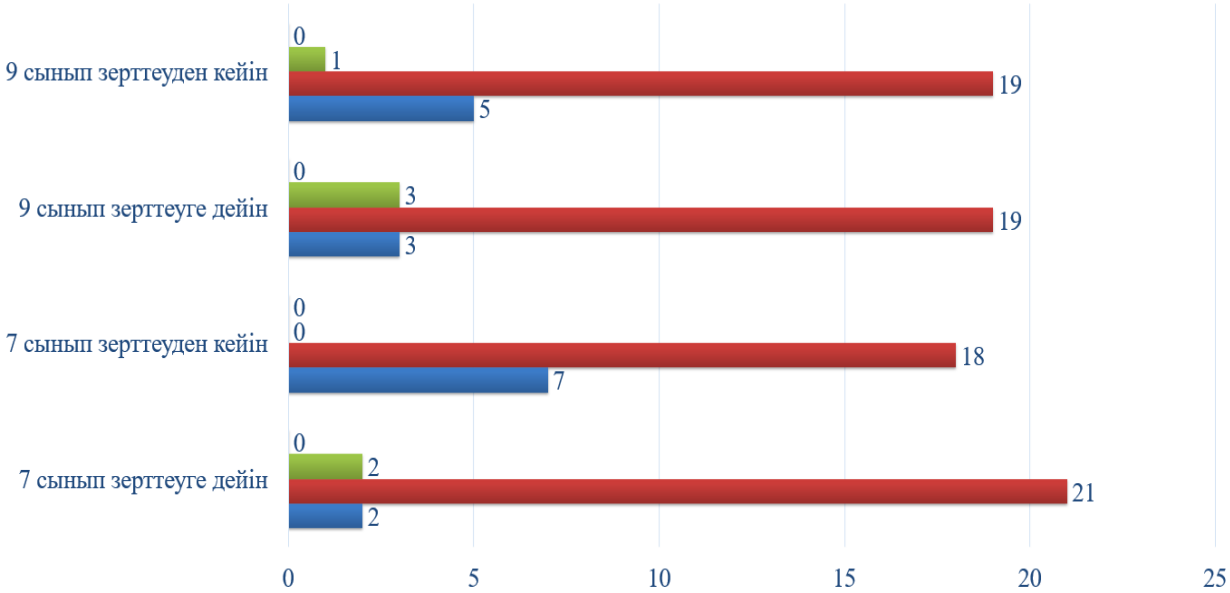
Талдау нәтижесі топырақ құрамының орта ластану деңгейінде екенін көрсетті. Бұл деректерді оқу бағдарламасына кіріктіргеннен кейінгі оқушылардың білім көрсеткіштері зерттелді. Қызылорда облысының топырақ экологиясын талдауды білім беру процесіне интеграциялау кезінде келесі мультимедиялық технологияларды қолдандық:

Интерактивті карталар: ластаушы заттардың таралуы, топырақ түрлері және олардың құнарлылығы сияқты топырақ жағдайы туралы деректерді көрсететін ГАЖ технологияларын пайдалана отырып карталар жасалды [11].

Анимациялар мен бейнематериалдар: эрозия, ластану, органикалық заттардың ыдырауы және топырақта болатын басқа динамикалық процестерді көрсететін анимациялар арқылы түсіндірме жұмыстары жүргізілді.

Интерактивті презентациялар және инфографика: зерттеудің негізгі деректері мен нәтижелерін визуализациялайтын презентациялар мен инфографика жасалды. Мұндай материалдарды дәрістерде немесе өз бетінше зерттеу үшін пайдалануға болады [12, 116 б.]. Бұл технологиялар оқушыларға күрделі экологиялық процестерді жақсы түсінуге және топырақ экологиясына қатысты білімді игеруге көмектесу арқылы оқу процесін қызықты әрі тиімді етуге мүмкіндік береді [13, 1311 б.].

1-суретке сәйкес білім нәтижелері төмендегідей нәтижелерге ие болды.

	7 сынып зерттеуге дейін	7 сынып зерттеуден кейін	9 сынып зерттеуге дейін	9 сынып зерттеуден кейін
"2"	0	0	0	0
"3"	2	0	3	1
"4"	21	18	19	19
"5"	2	7	3	5

Сурет 1 - Білімгерлердің экологиялық білім көрсеткіштері

Зерттеу нәтижелері 7-сынып оқушылары арасында білім беру іс-шараларын өткізгеннен кейін оң өзгерістер байқалатынын көрсетеді. 21-25 балл жинаған оқушылар саны 2-ден 7-ге дейін өсті, бұл олардың табиғатқа қатысты хабардарлығы мен белсенділігінің айтарлықтай жақсарғанын көрсетеді. 16-20 балл жинаған оқушылар саны 21-ден 18-ге дейін төмендеді, бұл онша маңызды болмаса да, оң өзгеріс. 10-15 баллдық оқушылар саны нөлге дейін төмендеді, бұл жалпы білім мен зейіннің жақсарғанын көрсетеді. 4-9 ұпай санаты әлі де жоқ, бұл оң нәтиже.

9-сынып оқушылары арасында білім беру іс-шаралары өткізілгеннен кейін де оң өзгерістер байқалады. 21-25 балл жинаған оқушылар саны 3-тен 5-ке дейін өсті, бұл олардың табиғатқа қатысты хабардарлығы мен белсенділігінің артқанын көрсетеді. 16-20 балл жинаған оқушылардың саны өзгеріссіз қалды, бұл осы санаттағы тұрақты, бірақ жеткіліксіз прогресті көрсетуі мүмкін. 10-15 балл жинаған оқушылар саны 3-тен 1-ге дейін төмендеді, бұл да оң нәтиже болып табылады, бұл білім деңгейі мен зейіні төмен оқушылар санының төмендегенін көрсетеді. 4-9 ұпай санаты әлі де жоқ, бұл оң белгі.

Зерттеу көрсеткендей, білім беру іс-шаралары оқушылардың табиғатқа деген көзқарасына оң әсер етеді, әсіресе 7-сыныпта. 7-сыныпта зейіннің жоғары деңгейіне жеткен оқушылар санының айтарлықтай өсуі байқалады (21-25 балл) және деңгейі төмен оқушылардың толық болмауы (10-15 және 4-9 балл). 9-сыныпта жоғары балл жинаған оқушылар санының артуы және төмен балл жинаған оқушылар санының төмендеуі байқалады, дегенмен 16-20 балл санатындағы прогресс тұрақты болып қалады [14, 87 б.]

Экологиялық сананы арттыруға бағытталған білім беру іс-шаралары 7 және 9 сынып оқушыларына оң әсер етеді. Жоғары балл жинаған оқушылар санының артуы және төмен балл жинаған оқушылар санының төмендеуі олардың табиғатқа деген көзқарасының оң өзгерістерін көрсетеді. Бұл нәтижелер болашақта одан да жоғары нәтижелерге қол жеткізу үшін осындай бағдарламаларды жалғастырудың және қосымша әдістерді енгізудің маңыздылығын көрсетеді [15, 256 б.].

Қорытынды. Мультимедиялық технологияларды пайдалана отырып, Қызылорда облысының топырақ экологиясын талдауды білім беру процесіне интеграциялау экологиялық білім беруді дамытудағы маңызды қадам болып табылады. Заманауи мультимедиялық құралдар оқытуды интерактивті және қолжетімді етуге мүмкіндік береді, студенттердің күрделі экологиялық процестер туралы білімдерін тереңдетуге ықпал етеді және тұрақты экологиялық ойлауды қалыптастырады.

Зерттеу нәтижелері виртуалды оқулықтарды, 3D модельдеуді, интерактивті карталарды және басқа мультимедиялық технологияларды пайдалану оқушылардың қатысу деңгейін және оқу материалын меңгеру сапасын айтарлықтай арттыратынын көрсетті. Мұндай тәсілдер деректерді визуализациялау мен модельдеуді ғана емес, сонымен қатар болашақ экология және қоршаған ортаны қорғау мамандарын даярлауда маңызды болып табылатын талдау және сыни ойлау дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Бұл технологияларды оқу процесіне енгізу ғылыми зерттеулер жүргізу және оларды білім беру практикасына біріктіру үшін жаңа мүмкіндіктер ашады. Бұл қоғамның өзекті қажеттіліктері мен ғылыми жетістіктеріне сәйкес келетін оқу бағдарламаларын құруға, сондай-ақ оқушылардың нақты экологиялық міндеттерді шешуге дайындығын дамытуға мүмкіндік береді.

Осылайша, мультимедиялық технологиялар оқытушылардың әдістемелік арсеналын кеңейтіп қана қоймай, оқушылардың экологиялық проблемалар мен оларды шешу жолдары туралы жан-жақты түсінігін қалыптастыруға жағдай жасайды. Экологиялық білім берудің өсіп келе жатқан маңыздылығы жағдайында мұндай инновациялар тұрақты даму мен қоршаған ортаны қорғауға елеулі үлес қоса алатын мамандарды даярлаудың ажырамас бөлігіне айналады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1 Crist E., Mora C., Engelman R. The interaction of human population, food production, and biodiversity protection [Science], 2017 – pp. 260-264.

2 Ramírez P.B., Fuentes-Alburquenque S., Díez B., Vargas I., Bonilla C.A. Soil microbial community responses to labile organic carbon fractions in relation to soil type and land use along a climate gradient [Soil Biol. Biochem], 2020 – pp. 107-692.

3 Munda S., Khanam R., Nayak A.K., Guru P.K., Mohapatra S.D. Conservation agriculture for enhancing crop productivity, energy use efficiency, carbon stock, soil health and reducing GHG emissions [Commun. Soil Sci. Plant Anal.], 2023 – pp. 1134-1150.

4 Åhlberg M., Kaasinen A., Kaivola T., Houtsonen L. Collaborative knowledge building to promote in-service teacher training in environmental education. [Journal of Information Technology for Teacher Education], 2021 – pp. 227–240.

5 Navarro E., Baun A., Behra R., Hartmann N.B., Filser J. Environmental behavior and ecotoxicity of engineered nanoparticles to algae, plants, and fungi [Ecotoxicology], 2019 – pp. 372-386.

6 Andersson K.O., Orgill S. E. Soil extension needs to be a continuum of learning; soil workshop reflections 10 years on [Soil Use and Management], 2019 – pp. 117-122.

7 Новиков, С. П. Применение новых информационных технологий в образовательном процессе / С. П. Новиков // Педагогика. – 2003. – № 9. - С. 32 - 38.

8 Rezaei, A.R., Chen, T. & Adams, S.T. Review of Four Introductory Textbooks on Educational Technology [AACE Review], 2004 – pp. 100 – 110.

9 Duygu E., Haseski S., Uluuysal H.I. The Use of Mobile Technologies in Multimedia-Supported Learning Environments [Turkish Online Journal of Distance Education], 2011 – pp. 130 – 141.

10 Мусихина Е.А. Исследование влияния фактора времени на оценку состояния окружающей среды в условиях работы горнодобывающих предприятий. – Иркутск: Изд-во ИрГТУ, 2007. – 90 с.

11 Почвы равнинной территории Казахстана. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: https://www.kaznu.kz/content/files/pages/folder7387/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B2%20%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%81%D1%82%D0%B0%D0 %BD%D0%B0.pdf (дата обращения: 14.03.24)

12 Рахимзянов И.И. Загрязнение и засорение водных ресурсов. // Вестник магистратуры. – 2021. – № 5-2 (116). – 112-115 с.

13 R.P. Schwarzenbach, P.M. Gschwend, D.M. Imboden Environmental Organic Chemistry [New York: Wiley], 2023. – 1311 pp.

14 Q. Meng, M. Qiu. Building up the concept of green development by infiltrating ecological ethics into ideological education for university students [Ecological Economy], 2019. – № 15. – P. 75-80.

15 M. Åhlberg, A. Kaasinen, T. Kaivola, L. Houtsonen Collaborative knowledge building to promote in-service teacher training in environmental education. [Journal of Information Technology for Teacher Education], 2021. – №10 (3). – P. 227–240.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА ДАМЫТАТЫН НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕР

Гасанов Н.А.[1] Рыштай Қ.Қ[2]
Шымкент қаласы физика математика бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі.
Шымкент, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Бұл мақалада оқушылардың болашақ өмірі мен мансабына дайындаудағы негізгі құзыреттердің маңыздылығын қарастырыңыз және дене шынықтыру пәні мұғалімінің кәсіби құзіреттілігін арттыру – үздіксіз өзін-өзі дамытуды, жаттықтыруды және білім мен дағдыны іс жүзінде қолдануды талап ететін үздіксіз процесс. Дене шынықтыру және спорт саласындағы қазіргі тенденциялар мен технологиялардан қалыс қалмау, сондай-ақ шәкірттеріңізді тиімді және жан-жақты дамыту үшін шеберлікті арттыру үшін әртүрлі әдістер мен ресурстарды пайдалану маңызды.

Кілтті сөздер : құзыреттіліктер, дағдылар, құндылықтар, сауаттылық түрлері, гигена, білім, физиалогия, сыни ойлау тб.

Негізгі құзыреттер білім беруде маңызды рөл атқарады, өйткені олар оқушыларды заманауи әлемдегі табысты өмірге және мансапқа дайындауға көмектеседі.

Дене шынықтыру сабақтарындағы шығармашылық, оқушылардың қызығушылығы мен ынтасын айтарлықтай арттырып, олардың физикалық, әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Шығармашылықты дене шынықтыру сабақтарына қосудың кейбір жолдары: Мұғалімдер дәстүрлі жаттығулардың орнына йога, би, акробатика, ашық ауадағы ойындар және командалық спорт сияқты әр түрлі дене жаттығуларын пайдалана алады. Бұл оқушыларды қызықтыруға және әртүрлі бұлшықет топтарын дамытуға көмектеседі. Мұғалімдер оқушыларды өз ойындары мен ережелерін жасауға ынталандыра алады. Бұл олардың шығармашылық қабілетін дамытып қана қоймай, көшбасшылық пен топтық дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Сонымен қатар дене шынықтыру сабақтарына театр, музыка және би элементтерін енгізу оларды қызықты және әртүрлі етеді. Мысалы, акробатика элементтері бар би шайқастарын немесе театрландырылған қойылымдарды ұйымдастыруға болады. Оқушылардың фитнес бағдарламасын жасау, спорттық іс-шараны өткізу немесе салауатты өмір салтын құру жоспарын жасау сияқты физикалық белсенділікке қатысты жобалармен жұмыс істей алады. Бұл ұйымдастырушылық дағдыларды және топта жұмыс істеу қабілетін дамытуға көмектеседі.

Дене шынықтыру сабақтарында шығармашылықты дамытудың тамаша құралы бола алады. Мысалы, жаттығу техникасын талдау үшін фитнес қолданбаларын, виртуалды жаттығуларды немесе бейнелерді пайдалану. Шығармашылықты дене шынықтыру сабағына кіріктіру оқушылардың физикалық дағдыларын дамытуға көмектесіп қана қоймай, олардың эмоционалдық және әлеуметтік жағдайын жақсартады, іс-әрекетті қызықты және мазмұнды етеді.

Дене шынықтыру сабағында сыни тұрғыдан ойлау оқушыларға ақпаратты талдауға және бағалауға, негізделген шешім қабылдауға, дене белсенділігі мен денсаулыққа байланысты мәселелерді шешуге көмектеседі. Дене шынықтыру сабағына сыни тұрғыдан ойлауды енгізу оқушылардың күнделікті өмірде көмектесетін дағдыларын дамытуға көмектеседі. Оқушыларды әртүрлі жаттығуларды орындау кезінде олардың техникасын талдауға және бағалауға ынталандыруға болады. Бұл оларға қандай аймақтарды жақсарту керектігін және бұл олардың физикалық дамуы мен қауіпсіздігіне қалай әсер ететінін түсінуге көмектеседі.

Дене шынықтыру сабақтарындағы пәнаралық байланыстардың маңызы зор, өйткені олар әртүрлі салалардағы білімдерді біріктіруге және тереңірек түсінуді дамытуға көмектеседі. Пәнаралық байланыстарды қалай пайдалануға болатынының кейбір мысалдар келтірейік: Физика: Жаттығу техникасы мен спорттық қозғалыстарды түсіндіру үшін қозғалыс және күш заңдары сияқты физика принциптерін қолданыңыз. Биология: Дене белсенділігі кезінде бұлшықеттердің, тыныс алу және жүрек-тамыр жүйелерінің қалай жұмыс істейтінін түсіну үшін адам анатомиясы мен физиологиясын зерттейді. Математика: Атлетикалық көрсеткіштер статистикасын талдау, уақыт пен қашықтықты есептеу және жаттығу жоспарларын жасау үшін математиканы пайдаланыңыз. Медицина: Спорттық жарақаттардың алдын алу және емдеу, сонымен қатар тамақтану және қалпына келтіру туралы білімдерін қолдану. Тарих және мәдениет: Әртүрлі спорт түрлерінің тарихын және олардың мәдени маңызын, сондай-ақ спорттың қоғамға әсерін зерттеу. Әлеуметтану: Топтық жұмыс, көшбасшылық және спорттың тұлға мен әлеуметтік бірегейлікті қалыптастыруға әсері сияқты спорттың әлеуметтік аспектілерін талдау. Психология: Мотивацияны арттыру, стрессті басқару және жаттығуларға оң көзқарасты дамыту стратегияларын әзірлеу. Бұл пәндерді біріктіру жан-жақты білім беру ортасын құруға көмектеседі және студенттердің дене шынықтыру мен спортқа кеңірек көзқарасын дамытуға көмектеседі.

Сабақта мұғалімдер оқушыларға әртүрлі физика мен математикалық есептерді қолдана алады. Мысалы, белгілі бір маршрутты кедергілермен қалай аяқтау керек немесе спорттық шараны қалай ұйымдастыру керек. Бұл олардың стратегиялық жоспарлау және ойлау қабілетін дамытады.

Рефлексия: жаттығуларды орындағаннан немесе спорттық ойындарға қатысқаннан кейін пікірталас пен рефлексия жүргізу маңызды. Оқушылар не жақсы болғанын және нені жақсартуға болатынын талқылай алады, өз әрекеттерін және достарының әрекеттерін талдай алады. Мұғалімдер оқушыларға физикалық белсенділік пен денсаулыққа байланысты нақты немесе имитацияланған жағдайларды ұсына алады және олардан шешімдерді ұсынуды сұрай алады. Мысалы, белгілі бір адамдар тобына арналған оқу бағдарламасын қалай жасау керек немесе спорттық іс-шараларда жарақаттануды қалай болдырмау керек.

Талдау: оқушыларға жаттығулардың немесе жаттығулардың әртүрлі түрлерін салыстыруды және олардың артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалауды сұрауға болады. Бұл объективті бағалау және оңтайлы шешімдерді таңдау қабілетін дамытады.
Зерттеу: Мұғалімдер оқушыларды дене шынықтыру мен денсаулыққа байланысты қысқаша зерттеулер жүргізуге ынталандыра алады. Мысалы, белгілі бір жаттығулардың ағзаға әсерін зерттеу немесе спортшылардың тамақтануын талдау. Бұл ақпаратты сыни талдау дағдыларын және ғылыми деректермен жұмыс істеу қабілетін дамытуға көмектеседі. Мұғалімдер дене белсенділігі, денсаулық және фитнеске қатысты тақырыптар бойынша пікірталас ұйымдастыра алады. Бұл фитнес мифтерін талқылауды, танымал диеталарды талдауды және трендтік жаттығулар бағдарламаларын қамтуы мүмкін. Оқушылар өз ойларын тиянақты, сыни тұрғыдан жеткізуге үйренеді.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Дене шынықтыру сабағында оқытудың белсенді әдістері оқушылардың сабаққа тиімділігін арттыруға, дене дайындығын жақсартуға және әртүрлі дағдыларды дамытуға ықпал етеді. Бұл әдістер сабақтарды қызықты және серпінді етеді, дене белсенділігі мен салауатты өмір салтына оң көзқарасты қалыптастыруға ықпал етеді. Дене шынықтыру сабақтарында қолдануға болатын белсенді әдістер: Ойын әдістері: Футбол, баскетбол, волейбол, басқа да командалық ойындарды қолдану командалық жұмыс дағдыларын дамытуға, координацияны жақсартуға және жаттығулар мен тапсырмаларды орындауға ынтасын арттыруға көмектеседі.

Түрлі сайыстар мен челлендждерді ұйымдастыру оқушыларды жаңа нәтижелерге жетуге ынталандырады. Бұл жеке және командалық жарыстар болуы мүмкін, мысалы, эстафеталар, турнирлер, квесттер және марафондар. Негізгі физикалық қасиеттерді (күш, төзімділік, икемділік, координация) дамытуға бағытталған функционалдық дайындық, әртүрлі жабдықтар мен құралдарды (гантельдер, серпімді жолақтар, доптар) қолдану арқылы әртүрлі жаттығуларды қамтуы мүмкін. , т.б.).

Жаяу серуендеу, кросс, спорттық ойындар және ашық ауада жаттығулар жасау оқушыларға олардың денсаулығын жақсартуға, табиғаттан ләззат алуға және навигация және өмір сүру дағдыларын дамытуға көмектеседі, спортшылар, жаттықтырушылар немесе дене шынықтыру және спорт саласындағы сарапшылар шеберлік сабақтары мен лекциялар өткізу оқушыларды шабыттандырып, оларға жаңа білім мен мотивация бере алады, дене шынықтыру сабақтарында белсенді оқыту әдістерін қолдану сабақтарды серпінді және тиімді етуге көмектеседі, және сонымен қатар оқушылардың жан-жақты дамуына ықпал етеді.

Қорыта келе дене шынықтыру сабағында өзін-өзі дамыту оқушыларға олардың дене дайындығын жақсартуға ғана емес, сонымен қатар өмірдің әртүрлі салаларында пайдалы болатын негізгі жеке қасиеттерді дамытуға көмектеседі және көшбасшылық нәтижелі және ынталандырушы оқу ортасын құруда маңызды рөл атқарады. Ол әртүрлі аспектілерде көрінеді және оны мұғалімдер де, оқушылар да дамыта алады.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Образовательная программа АОО «Назарбаев Зияткерлік мектебі» – «Дене шынықтыру» NIS Programme бағдарламалары . Негізгі мектеп (6-10 сынып).2023ж.
2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. – М.,1991,- 336 с.
3. Уанбаев Е.К. Дене тәрбиесінің негіздері. – Алматы: Санат, 2000.
4. 2024-2025 Оқу жылына арналған әдістемелік нұсқау хат

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

РАЗВИТИЕ НАВЫКА АНАЛИЗА И СИНТЕЗА С ПОМОЩЬЮ ПРОБЛЕМНОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Уакбаева Сания Манатовна,
Мустафин Тимур Таукенович,
Кошанов Рахман Махкамович,
учителя математики
Назарбаев Интеллектуальная школа г.Павлодар

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

При сдаче внешнего экзамена в 10 классе по второму компоненту качество знаний составило 45%. Такой результат связан с недостаточным уровнем развития навыков анализа и синтеза. В 11 классе результаты СОР, СОЧ, ФО и мониторингов подтвердили мои предположения. По советам коллег наиболее подходящей для развития навыков анализа и синтеза будет технология проблемного обучения (ПО) в этом классе. Поэтому мой ЦПР «Развитие навыков анализа и синтеза с помощью проблемного обучения» нашел свое отражение в вопросе исследования: «Как развивать навыки анализа и синтеза с помощью проблемного обучения в 12 классе?». Это поможет мне и моим коллегам улучшить свою педагогическую деятельность в развитии навыков анализа и синтеза у учащихся на уроках математики.

Психологическая карта класса, составленная по тестам Torrance Test of Creative, показала 70% «холериков», «сангвиников», 60% «аудиалов» и «кинестетиков», для которых групповая работа наиболее подходит. Мы с критический другом (КД), проанализировав информацию, определили групповую форму работы, как основную для продвижения к цели обучения (ЦО) и развитие навыков анализа и синтеза с помощью ПО.

Это третий урок «Action research» и является обобщающим и систематизирующим в разделе «Решение прикладных задач с помощью интегрирования и дифференцирования», который логически продолжает раздел «Интегральное исчисление» из 11 класса. Учитывая ЦО «12.5.3.3 составлять и решать дифференциальные уравнения», планирую, что учащиеся смогут решать задачи через дифференциальные уравнения (ДУ) и анализировать, синтезировать, оценивать и прогнозировать процессы. Тема урока: Экспоненциальный рост и распад. Межпредметная связь представлена применением физики (закон охлаждения Ньютона), биологии (закон изменения популяции). Учителя данных предметов указали нюансы межпредметных связей и помогли в терминологии, что помогло в подборе и составлении задач. Межпредметные связи «оживляют» тему, объясняют практический смысл ДУ и развивают анализ и оценивание [1, ст.15].

На начальном этапе для фокусирования внимания и выхода на тему урока будет предложена задача, имеющая скрытое противоречие. Поиск решения позволит создать рабочую атмосферу и через выдвижение гипотез, в дискуссии развивать навыки анализа.

Особенностью этого класса является высокий уровень сотрудничества. Поэтому мы планируем провести этап актуализации с помощью программы Socrative, позволяющей ученикам наблюдать и оценивать решения друг друга, а мне она позволит оценить скорость выполнения заданий и уровень индивидуальной поддержки. Методы «заполни пропуски», «найди ошибку» потребуют тщательного анализа и сопоставления данных для поиска ошибок и оценки пропущенной информации и таким образом будут развивать навыки анализа, оценивания[2, ст.23]..

Анализируя ресурсы мы остановились на экзаменационных задачах прошлых лет и сайтах с задачами формата A level, которые направлены на развитие анализа и синтеза через межпредметную связь, нахождение закономерности, анализа, обработки большой информации, отсеивание маловажных и нахождение ключевых данных.

Стратегия оценивания «critical comrade» направлена на развитие навыков анализа через развитие взаимооценивания. Эта стратегия показала свою эффективность на прошлых уроках, понятна и удобна для учеников и помогает одним ученикам в роли проверяющего систематизировать и повторять материал, другому в роли проверяемого восполнять пробелы и определять направления для собственного развития. Поэтому стратегия оценивания «critical comrade» при групповой работе эффективна в достижении ЦО и через развитие взаимооценивания будет способствовать развитию анализа и оценивания. Поэтому мы с КД запланировали провести этап закрепления в групповой форме с использованием метода «автобусная остановка» и применить стратегию оценивания «critical comrade». Решили объединить учеников в группы, исходя из выбранных ими предметов для экзамена. Задания разделены на множество подзадач, которые взаимосвязаны и результаты решения одних используются и проверяются в других подзадачах. Все подзадачи имеют разный уровень сложности отраженный в различной цветовой гаме, что позволит распределить их между всеми членами группы с учетом уровня развития исследовательских навыков. Взаимозависимость подзадач позволит ученикам применять стратегию оценивания «critical comrade» для взаимооценивания и взаимоконтроля. В итоге образовались две гетерогенные группы по 7 человек[3, ст.10]..

В заключительном этапе запланирована проверочная работа с открытой дифференциацией по уровню сложности. Проверочная работа направлена на развитие навыков высокого уровня через характер и содержание заданий. В задачах уровня В необходимы навыки анализа для составления ДУ в задании уровня С нужны навыки синтеза для перехода от частного свойства к общему выводу.

При работе в группах мы увидели, как межпредметные связи помогают в достижении ЦО ученикам. При решении задачи на рост популяции, ученики проанализировали, как новые факторы усложняют ДУ и осознали необходимость улучшения своих навыков в решении ДУ. Сделали вывод, что на реальные процессы влияет множество факторов, которые усложняют ДУ, поэтому нужно использовать все методы, которые изучали. Задачи, разделенные на подзадачи, позволили ученикам с разным уровнем развития быть успешными. Ученик А справился с составлением ДУ и выявил общие принципы построения ДУ, на основе которых ученик В составил уравнения для более сложных процессов и решил их, применяя интегрирования по частям. Ученик С на основе решений ученика В обобщил данный метод и помог ученикам А и В осознать «косой метод» интегрирования. Результатом развития навыков анализа и синтеза работы в группах явилось открытие двух способов прогнозирования процессов. Первый способ через пределы и второй через оценку промежуточных значений. Наблюдения показали, что ученики могут анализировать информацию, строить математические модели, решать ДУ, находить частные случаи и прогнозировать результаты процессов. Мы увидели затруднения при наличии в задачах лишней информации, но ученикам удалось применить навыки анализа и решить эту проблему. Доказательством эффективности применяемых методов обучения и стратегий оценивания в достижении ЦО и развитии навыков анализа и синтеза стали результаты ПР с открытой формой дифференциации по сложности. 13 учеников из 14 достигли ЦО. Количество решеных задач с высоким уровнем анализа увеличилось на 12, задачи с высокими навыками синтеза и оценки увеличились на 5 по сравнению с предыдущим уроком.

Рост развития навыков анализа синтеза дает основание на применение задач уровня B level для дальнейшего развития. Назначил ученику консультации. Необходимо улучшить оформление решений и округлением ответов в группе.

Наблюдения показали, что группы по 7 учеников слишком большие, это позволило некоторым ученикам занять рефлексирущую позицию. С другой стороны, большой интерес был проявлен к задачам с высокими уровнем анализа которые решили быстрее чем я ожидал. Это отразилось на увеличении количества решенных задач этого вида в ПР. Поэтому при планировании надо учитывать размер рабочих групп и изменяющийся уровень развития навыков высокого уровня. Планирую на следущем уроке провести групповую форму в мини группах, сформированных с учетом развития навыков анализа и стиля обучения с задачами, содержащими межпредметные связи. Исходя из повышения уровня развития навыков анализа и оценивания можно включить задачи уровня «B level» и задачи исследовательского характера. В ПР применить скрытую дифференциацию по сложности.

Электронный РЛО имеет преимущества перед бумажным. Позволяет учителю быстрее обрабатывать информацию и на ее основании предоставлять оперативную обратную связь ученикам в течении всего урока. Является эффективным средством для отслеживания процесса развития каждого ученика в течение всего учебного года. Удобен для учеников, поскольку имеет современный, знакомый и дружественный интерфейс. Развивает навыки анализа и оценивания через возможность предоставлять ученикам полную, детальную информацию по оцениванию результатов деятельности для самостоятельного определения уровня достижения ЦО. Электронный РЛО можно эффективно улучшать с учетом, обстоятельств, возникающих на уроке. Например, на предыдущем уроке ребята затруднялись в прогнозировании процесса, поэтому были добавлены дескрипторы, уточняющие этот критерий. Механического отражения в РЛО критериев оценки и дескрипторов недостаточно. Удалось объединить их в эффективную, логически связанную, взаимодополняющую систему, направленную на достижение ЦО и развитие анализа и синтеза через применение принципа Выготского «двигаться из актуальной зоны развития к ближайшую». В оценочный лист для создания подмостков были включены вопросы-помощники, советы, а дескрипторы имели электронные ссылки, по которым можно увидеть примеры их использования. РЛО способствовал достижению ЦО, развитию навыков анализа и оценивания. Ученик А: «Мне удалось быстрее решать примеры, где был не уверен, помогали примеры и советы из РЛО» Ученик В: «Можно вовремя обнаружить ошибку и быстрее решить задание». Ученик С отметил избыточную информативность.

Проверочная работа показала наличие ошибок, связанных с оформлением. Анализируя эту ситуацию с коллегами, присутвующими на уроке мы пришли к выводу, что просто демонстрировать примеры оформления решения недостаточно. Поэтому в РЛО надо добавить не только дополнительные дескрипторы для критерия по оформлению, но и марк схему решения заданий. Данные изменения улучшат решение структурированных заданий и будут направлены на развитие анализа и синтеза. Работа с электронным РЛО удобна, но требует хороших знаний в программировании. Ноутбуки занимают часть рабочего места.

Стратегия «Critical comrade» направлена на развитие навыков анализа и оценки, позволяя ученику быть в роли проверяющего, оценивая работу другого. Наблюдая за взаимодействием учеников я увидел эффективность стратегии «Critical comrade» в достижении ЦО и развитии навыков анализа. Ученик С, имея опыт в проектной деятельности, проявил себя лидером группы и распределил работу в зависимости от возможностей.

Ученик А, умеющий хорошо работать с текстом, составлял ДУ и решал с однократным применением правила интегрирования по частям (ИПЧ), ученик В, обладающий решал ДУ с использованием правила ИПЧ несколько раз. При проводили взаимооценивание по стратегии «Critical comrade», поочередно становясь проверяющими, ученики нашли закономерности в своих решениях, захотели обобщить их. В ходе дискуссии вышли на элементы «косого метода» являющего обобщением правила ИПЧ. Ученик С в роли проверяющего помог им обобщить информацию и осознать данный метод. Обратная связь подтвердила Эффективность стратегии «Critical comrade» Ученик А: «Когда проверяю чужое решение, я вижу слабые и сильные стороны своего и лучше понимаю ...». Ученик С: «Когда я объясняю свое решение и сравниваю его с другим, могу предложить альтернативное решение ..». Это улучшило результаты проверочной работы по сравнению с предыдущей на 14%. Лучшую динамику показал ученик А (18%). Слабая сторона не всегда удается выдержать временные требования.

Разработанные стратегии и инструменты оценивания способствовали достижению ЦО и вопросов исследования. Позволяют оценить прогресс каждого ученика, корректировать траекторию развития и направлены на развите анализа,синтеза и оценки. Доказательством является анализ результатов РЛО и проверочной работы.

Техника «заполни пропуски», «найди ошибку» была эффективна на этапе актуализации. Наблюдение решений и ответов через программу socrative внесло дух сотрудничества, что отразилось на интенсивности решений. На 15% быстрее, чем предыдущем уроке. Использование задач с межпредметными связями позволило достичь учебных целей не только по математике, но и по физике,биологии, что подтвердили соотвествующие предметники. Задачи такого вида помогли обобщить и систематизировать знания по различным предметам и способствовали устойчивому интересу и вовлеченности учеников достижение ЦО в течение всего урока и развитию навыков анализа и синтеза. Результаты ПО показали улучшение качества до 93%.

Анализируя динамику развития навыков анализа и синтеза заметил, что лучшие результаты показывают ученики занимающиеся проектно-исследовательской деятельностью. В практике с моими 8 классами применю мини-исследовательские задачи. На основе накопленных задач составлю сборник. Сборник будет полезен коллегам для создания проблемной ситуации, выхода на тему урока и организации исследовательской деятельности на уроке. Исследование продолжу с включением вопросов развития навыков оценивания и прогнозирования в рамках межпредметной связи. Трансляцию опыта планирую провести на семинарах в школе. Затем вместе с коллегами, проводящими аналогичные исследования, обобщим опыт и выпустит статью в сетевом или республиканском журнале. Продолжу развитие электронного РЛО в сотрудничестве с учителями информатики и после апробации буду рекомендовать коллегам, как полезный инструмент оценивания адаптированый для разных предметов. С преподавателями университета выпустить методическое пособие по межпредметным связям на уроках математики 2023 году.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Якиманская И.С. (2000) Технология личностно-ориентированного образования. М.:Сентябрь.-176 с
2. Рубинштейн С.Л (1958) О мышлении и путях его исследования.-М.:147 с.
3. Лиханова Н.Н. (2010) «Технология дифференцированного обучения как фактор преемственности» // Вестник педагогических инноваций №3 (23)
4. Г.К. Апеева, Т.У. Аубакиров, Г.Б. Кожахметова, С.А. Конакпаева, Р.С. Хасенова Математика 9 сынып, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2020.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК: 372.853

ФИЗИКА САБАҚТАРЫНДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

Саранжипова Алтынгуль Каиржановна, Жабагина Раушан Магжановна, Миникеева Салтанат Ермековна
химия-биологиялық бағыттағы Назарбаев Зияткерлік мектебі, физика мұғалімдері, Павлодар, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Мақалада оқушыларды оқытуда құзыреттілік тәсілді енгізу бойынша ұсыныстар қарастырылады және физика сабақтарында ойын технологияларын сабақтың жаңа тақырыбына шығу және оқушыларды оқу процесіне тарту элементі ретінде шақыру кезеңінде қолдану мысалы келтірілген.

Түйінді сөздер: физика, оқу процесі, ойын технологиясы.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытуға көп көңіл бөлінеді және 2022 жылдан бастап жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (бұдан әрі-МЖМБС) Білім Министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығымен күшіне енді, онда білім алушылардың мазмұнына, оқу жүктемесінің ең жоғары көлеміне, даярлық деңгейіне және оқу мерзіміне қойылатын талаптар айқындалды [1].

МЖМБС-ға қойылатын талаптардың негізінде әр пән бойынша және жыл сайын педагогтар үшін үлгілік оқу бағдарламалары әзірленді.

Жаратылыстану саласындағы мета-пәндік және пәндік құзыреттілік-бұл бақылаулар мен эксперименттерге негізделген тұжырымдар жасау үшін ғылыми әдістер арқылы зерттеуге және шешуге болатын нақты жағдайларда мәселелерді шешу үшін жаратылыстану білімін пайдалану мүмкіндігі. Бұл тұжырымдар қоршаған әлемді және оған адамның іс-әрекеті енгізетін өзгерістерді түсіну және тиісті шешімдер қабылдау үшін қажет [2].

Оқу процесін ұйымдастыру жөніндегі ұсынымдарда әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолдану арқылы жаратылыстану-ғылыми пәндер бойынша пәндік құзыреттіліктерді дамыту маңызды элемент болып табылады:

1. Мәтінмен жұмыс;
2. Топтарда жұмыс істеу;
3. Білімді практикаға енгізу;
4. Заманауи технологияларды қолдану;
5. Өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын дамыту [2].

А. Н. Дахиннің диссертациясында ол "құзыреттіліктер жеке қасиеттермен (жұмыс қабілеттілігі, еңбекқорлық, ынта-жігер, төзімділік, қиындықтарды жеңу, ұстамдылық, оптимизм, көңілсіздік кезіндегі төзімділік және т.б.), сонымен қатар оқу процесінде қалыптасқан жеке қасиеттерді сақтау қабілеттерінің үлкен жиынтығымен қамтамасыз етілуі керек" деп санайды [3].

Е. С. Сергеевтің түсінуіндегі құзыреттіліктің маңызды ерекшелігі-әрдайым "дайын" түрде сақталатын білімдерден, дағдылардан айырмашылығы, құзыреттілік оны жүзеге асыру кезінде ғана "жиналады", яғни жағдайға жауап ретінде [4].

О.И. Мезенцованың "Заманауи педагогикалық технологиялар" оқу құралында ол оларды 2 үлкен түрге жіктейді: тұлғаға бағытталған оқыту технологиялары және белсенді типтегі технологиялар [5]. Ол белсенді типтегі технологияларға мыналарды жатқызады:

- оқу жетістіктерін бағалау технологиясы;
- проблемалық оқыту технологиясы;
- жобалық оқыту технологиясы;
- сыни ойлауды дамыту технологиясы.

Дидактикалық ойын технологиясы ежелгі дәуірден бастап білімді аға буыннан кіші ұрпаққа беру әдісі ретінде қолданылған. Ойын - бұл таңғажайып процесс, сонымен бірге оқуды ұйымдастыру үшін жеткілікті қиын. Ойын, шын мәнінде, ойын-сауық және демалыс бола отырып, оқуға, шығармашылыққа, терапияға, адами қарым-қатынас моделіне және еңбекке айнала алады. Ойын әрекеті жаңа ұғымдарды, тақырыпты және тіпті оқу пәнінің бөлімін зерттеу үшін тәуелсіз технология ретінде қолданылады. Неғұрлым жалпы технологияның элементі ретінде пайдалануға болады, сабақ немесе оның бөліктері ойын түрінде, сондай-ақ сыныптан тыс іс-шаралар түрінде өткізілуі мүмкін. Педагогикалық ойындар әдеттегі ойындардан ерекшеленеді, өйткені олар нақты оқу мақсатына ие және оқу-танымдық нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған. Көбінесе ойын оқу іс-әрекетіне қызығушылықты ынталандыру құралы болып табылады.

Педагогикадағы ойын әлеуметтік-мәдени, ұлтаралық қарым-қатынас, өзін-өзі жүзеге асыру, қарым-қатынас сияқты көптеген түрлі функцияларды

Тақырыбы:"Толық ішкі рефлексия"

Пән: Физика

Сынып: 8

Оқытудың мақсаты: - экспериментке сүйене отырып, толық ішкі рефлексия құбылысын түсіндіру;

Саралау принципі: асқыну

Түйінді сөздер: мираж, иллюзия, голограмма, калейдоскоп

Оқушылар бір уақытта кіріспе алады. Олар бір уақытта сабақ тақырыбына шығатын сұрақтарға жауап беруі керек. Осылайша, оқушылар білім алуға қызығушылық танытады және болашақта оларды практикалық тапсырмаларды орындау кезінде қолдана алады.

Кіріспе: Джованни-әйгілі ұры. Бірақ оның негізгі кәсібі де бар. Джованни ұрланған затты жасырып, тағы бір тапсырманы орындады.

1) Джованни мамандығы бойынша кім?
- ұшқыш
- аквалангшы
- астроном
- зергер

2) Джованни не ұрлады?
- гауһар сақина
- ақша
- смартфон
- телескоп
- ноутбук

3) ұрланған затты қайда жасырды?
- суда
- сейфте
- ауруханада
- мектепте

-зергерлік салонда

Ойынның әрбір қатысушысына 1-кестеде берілген мәлімдемелер беріледі. Бұл ойын 15-ке арналған

1) Джованни кішкентай денелермен жұмыс істемейді.
2) Джованни түнде ұйықтамайды
3) Джованни биіктіктен қорқады
4) Джованнидің досы Гарри Питтбул бар
5) Гарри Питбулл көру қабілетін түзету үшін 100-ден астам операция жасады.
6) Джованни Гарри Питтбулдан кеңес алды.
7) Джованни бала кезінен жүзуді ұнатады.
8) Роза апай Джованниге арналған "сүңгуір сүңгуір" курстарына ақы төледі.
9) Т Розаның арқасында Джованни кәсіби қызметін бастады.
10) Джованни оптикалық құрылғыларға қызығушылық танытпайды
11) Лиза Лонгбайн-Джованнидің әпкесі
12) Джованнидің әпкесі оған смартфон мен ноутбук сыйлады.
13) Джованни сейфті ақшамен толтырды
14) Лиза мектепте жұмыс істейді
15) Джованни ұрланған заттарды достары мен туыстарының қасында жасырмайды.

Ойынды қиындату үшін ойынға қатысушыларға жауап беру опцияларын бермеуге болады. Тәжірибе көрсеткендей, балалар 6-8 минут ішінде, ал 2-3 минут ішінде дұрыс жауаптарды өздері табады.

Талаптарға, сондай-ақ дұрыс құрылған логикалық тізбекке сүйене отырып, студенттер джованнидің мамандығы бойынша деген қорытындыға келуі керек аквалангшы, Гауһар сақинаны ұрлап, оны су астына жасырды. Осы ақпаратты салыстыра отырып, олар жаңа материалды қызығушылықпен зерттейтін ортаның оптикалық тығыздығы, сынудың әртүрлі көрсеткіштері туралы білімге сүйене отырып, сабақтың жаңа тақырыбын қорытындылайды. Осындай ойын техникасының көмегімен "Оптика" бөлімінің күрделі тақырыптарының бірін студенттер өте оңай үйренеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. ҚР жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты, ҚР Білім Министрінің 3.08.2022 ж. №348 мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы бұйрығына 4 - қосымша - "Әділет" ЖЗШ (zan.kz)

2. "2023-2024 оқу жылындағы Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы" нұсқаулық-әдістемелік хат, 48-бет

3. Дахин, А. Н. Ашық жалпы білім беруге қатысушылардың құзыреттілігін модельдеу: дис. дәрігерлер.пед. ғылымдар / А.Н. Дахин. - Новосибирск, 2012.-435 Б.

4. Сергеев, И.С., Блинов, В. И. Сабақта және сабақтан тыс жұмыстарда құзыреттілік тәсілді қалай жүзеге асыруға болады: практикалық нұсқаулық / И. С. Сергеев, В. И. Блинов. – М.: АРКТИ, 2007. – 132с.

5. Мезенцева, О. И. Заманауи педагогикалық технологиялар: бакалавриат студенттеріне арналған оқу құралы / құрастырушы-автор: О. И. Мезенцева; астында. Кузнецова; Куйб. фил. Новосиб. мемлекеттік пед. ун-та. – Новосибирск: "Немо Пресс" ЖШС, 2018. – 140 б.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИКИ АТОМНОГО ЯДРА В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Саматқызы Назым,
Атырауский университет имени Х.Досмухамедова, магистрант 2 курса,
Атырау, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: В данной статье рассматриваются современные проблемы преподавания физики атомного ядра в общеобразовательных школах: недостаточность выделяемых на этот раздел учебных часов, недостаточная методическая поддержка учителей, отсутствие необходимой материально-технической базы для наглядной демонстрации ядерно-физических явлений и процессов. А также в статье предлагаются комплекс необходимых мер для преодоления выявленных проблем, которые направленны на совершенствование учебного процесса в общеобразовательных школах.

Ключевые слова: физика атомного ядра, проблемы преподавания физики атомного ядра, совершенствование преподавания физики атомного ядра, обучение физике в школе, трудности усвоения учащимися ядерной физики.

Главной причиной возникновения проблем с преподаванием физики атомного ядра в школах является явная недостаточность выделяемых на эту тему учебных часов.

В большинстве случаев в программах по физике для средней школы на весь обширный и весьма содержательный раздел ядерной физики отводится лишь 5-7 уроков. При этом материал охватывает такие фундаментальные вопросы как строение атомного ядра, виды фундаментальных взаимодействий, методы наблюдения и регистрации элементарных частиц, виды радиоактивного распада, закон радиоактивного распада, связь между массой и энергией, дефект массы и энергия связи ядра, деление тяжёлых ядер, цепная ядерная реакция, термоядерная реакция и многое другое [1].

Очевидно, что столь сжатые сроки совершенно недостаточны для того, чтобы школьники смогли разобраться в данных вопросах в необходимой мере, осмыслить базовые понятия ядерной физики, усвоить основные законы и закономерности протекания ядерных процессов.

В итоге, тема остается для многих лишь поверхностно и фрагментарно усвоенной, а полученные знания часто носят отрывочный и бессистемный характер. Это, в свою очередь, не позволяет сформировать целостное научное мировоззрение и использовать знания по ядерной физике для решения прикладных задач.

Таким образом, расширение количества учебных часов на тему физики атомного ядра представляется одним из важнейших условий преодоления выявленных пробелов в преподавании данной области физической науки в современной школе.

Помимо ограниченного количества учебного времени, серьезной проблемой, затрудняющей преподавание физики атомного ядра в современной школе, является явно недостаточная методическая поддержка учителей.

Дело в том, что ядерная физика включает в себя ряд весьма абстрактных, сложных для понимания концепций и теоретических моделей. Для их разъяснения и визуализации требуется применение специальных педагогических приемов и наглядных средств, позволяющих сформировать правильные представления у учащихся [2].

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Однако в большинстве школ учителя вынуждены полагаться лишь на собственный опыт и интуицию. Им не хватает качественных учебно-методических разработок по данной теме - пособий, рекомендаций, планов уроков с использованием современных технологий.

В результате, не имея возможности в должной мере адаптировать сложный материал курса ядерной физики для его эффективного усвоения школьниками, учителя вынуждены ограничиваться лишь его поверхностным освещением, упрощением ряда фундаментальных аспектов.

К тому же, в обычных школах практически отсутствует необходимая материально-техническая база для наглядной демонстрации ядерно-физических явлений и процессов с использованием хотя бы их компьютерного моделирования или видеоматериалов.

Для преодоления выявленных проблем в преподавании физики атомного ядра в общеобразовательных школах необходим комплекс мер, направленных на совершенствование учебного процесса.

В первую очередь, требуется внесение существенных изменений в действующие программы и школьные учебники по данной дисциплине.

В частности, необходимо расширить содержание темы, включив дополнительные сведения об истории открытий в области физики атомного ядра, биографиях выдающихся ученых, стоявших у истоков ядерной науки, а также о современных направлениях исследований и перспективах практического использования ядерной энергии [3].

Это будет способствовать повышению интереса школьников к изучению темы и формированию более полных представлений о ее фундаментальном значении для развития науки и технологий.

Кроме того, необходима адаптация изложения учебного материала с учетом возрастных особенностей и базовой подготовки учащихся. Следует максимально конкретизировать рассмотрение абстрактных теоретических положений, шире использовать понятные аналогии, доступные для восприятия модели и наглядные примеры.

Реализация указанных мер потребует привлечения опытных педагогов-предметников, методистов и специалистов в области ядерной физики. Однако потенциальный положительный эффект для повышения качества школьного образования в данной сфере вполне оправдывает необходимые усилия.

Еще одним важным направлением совершенствования преподавания физики атомного ядра в школах должна стать разработка специальных методических рекомендаций для учителей.

Дело в том, что обучение столь сложному, фундаментальному и вместе с тем абстрактному разделу физики, каким является ядерная физика, требует от педагогов высокого профессионального мастерства, глубоких специальных знаний и развитых педагогических компетенций [4].

Однако далеко не все школьные учителя физики обладают достаточной компетентностью в рассматриваемой предметной области. Кроме того, у многих из них недостаточно опыта в части эффективного преподнесения столь сложного материала учащимся различного уровня подготовки.

В связи с этим представляется целесообразным на государственном или региональном уровне организовать разработку специализированных методических изданий, пособий и рекомендаций по преподаванию темы ядерной физики в школах.

Данные материалы должны охватывать методику структурирования и отбора содержания учебного материала, приёмы объяснения наиболее сложных разделов темы, варианты наглядной интерпретации абстрактных теоретических положений, а также практические советы по организации занятий и контролю знаний учащихся.

Реализация подобного рода методических разработок в практике работы учителей позволит значительно облегчить им процесс преподавания ядерной физики и сделать его более эффективным для усвоения материала учениками. В конечном итоге это будет способствовать устранению целого ряда проблем, характерных для изучения данной темы в современной школе.

Еще одним перспективным направлением совершенствования преподавания физики атомного ядра в современных условиях является более активное внедрение в учебный процесс разнообразных технических средств обучения и цифровых образовательных ресурсов.

Проведенный анализ ситуации с преподаванием физики атомного ядра в средних общеобразовательных школах позволяет сделать следующие ключевые выводы.

Во-первых, существует целый комплекс серьезных проблем методического характера, затрудняющих эффективное обучение данной важной и интересной темы. К их числу относятся: явная недостаточность учебных часов в рамках действующих программ; высокая степень сложности и абстрактности материала для восприятия школьниками; низкий уровень базовой подготовки учащихся по физике для начала изучения ядерной физики; дефицит учебно-методических материалов и пособий, облегчающих преподавание темы; недостаток технических и программных средств визуализации процессов микромира.

Во-вторых, существующие проблемы приводят к тому, что значительная часть выпускников школ не получает системных представлений о фундаментальных законах природы, лежащих в основе устройства микромира и ядерных процессов. Это не позволяет сформировать у них целостную естественнонаучную картину мира и затрудняет дальнейшее освоение смежных дисциплин.

В-третьих, устранение выявленных проблем посредством реализации предложенных мер (корректировка программ и учебников, создание методических рекомендаций для учителей, расширение использования технических средств обучения) может качественно изменить ситуацию с преподаванием темы ядерной физики в лучшую сторону. Это имеет стратегическое значение для повышения уровня естественнонаучной грамотности молодёжи и развития интеллектуального потенциала нации [5].

Таким образом, рассмотренная проблематика представляется весьма важной и актуальной. Её конструктивное решение должно стать предметом первоочередного внимания со стороны органов управления образованием и педагогического сообщества.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Физика: Учебник для 9 класса общеобразовательной школы / Н.А. Закирова, Р.Р. Аширов, -А.; 2019, С. 217-239.
2. Логинова Г.П. Трудности усвоения основ ядерной физики учащимися средней школы. Физическое образование в вузах. Т. 25, №2. 2019. С. 118-126.
3. Г.Я. Мякишев, Б.Б. Буховцев, Учебник по физике для учащихся 11 классов общеобразовательных учреждений. - 3-е изд.- М.: Просвещение, 1997. 247 с.
4. А.В. Пеннер, Проблема модельности и наглядности в преподавании атомной физики. // Физика в школе. -1970. -№ 2.
5. И.И. Иванов, Преподавание физики в средней школе. М.: Московский Государственный Университет. 2019. 210 с.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК: 374.32

СОЦИАЛЬНАЯ СУЩНОСТЬ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ

Кекилбаева Жазира Ембергеновна
Алматинский технологический университет, сеньор лектор, магистр педагогических наук
Кульбекова Куляш Анаркуловна
Казахский национальный исследовательский технический университет
имени К. И. Сатпаева,
сеньор лектор
Алматы, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: В статье рассматривается важность формирования патриотических качеств у молодежи для будущего развития страны. Рассматриваются основные идеи и ценности, на которых основывается патриотическое воспитание, такие как гуманизм, аксиологический подход и единство человеческого рода. Особое внимание уделено значению казахстанского патриотизма в условиях современного общества. Исследование также охватывает вопросы многоязычия и его влияния на формирование патриотических убеждений у студентов.

Автор обсуждает методы и подходы к воспитанию патриотизма на занятиях казахского, русского и иностранного языков, а также выделяет ряд современных исследований и публикаций, посвященных этой проблематике.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, гуманизм, полилингвальное образование, коммуникативные компетенции, трехъязычие, полиязичие

Проблема патриотического воспитания и становление личности, как гражданина, способного героически защищать свою родину, как высоконравственного человека ставится на первое место.

Современный Казахстан и его будущее нуждаются в гражданах-патриотах, в специально подготовленных людях-профессионалах, целенаправленно осуществляющих формирование патриотических качеств личности. Из этих верных определений вытекает мысль о необходимости формировать у студентов такие направления патриотического воспитания, как любовь к Родине, к «малой» Родине, интереса к истории, родному слову, языку, литературе и культуре.

Внутренний мир молодых людей психологически необычайно сложен и в такой же мере подвижен, изменчив. Поэтому воспитательная работа со студенческой молодежью-процесс особенный. Здесь требуется активная помощь со стороны опытных наставников.

Имеющиеся исследования по данной проблеме показывают, что современному информационному обществу свойственны новые воспитательные парадигмы, одной из которых является патриотическое воспитание, выступающее как процесс, базирующийся на такой ценности как патриотизм.

По мнению А.Х.Казетовой: «В настоящее время чувство патриотизма является крайне востребованным в Казахстане, так как оно выполняет интегративную функцию, т.е. функций консолидации, сплочения всех граждан многонациональной страны Казахстанцы - это общность граждан разных национальностей, а не новая этническая общность. На сегодняшний день в условиях суверенитета республики особую ценность приобретает понятие «казахстанский патриотизм» [1].

В нашей республике в условиях равенства в социальном и политическом отношении сейчас формируется органическое трехъязычие: во всех сферах наряду с родным языком - казахским, который является государственным, функционирует и русский язык как средство межнационального общения, и сейчас в эпоху глобализации активно изучаются иностранные языки, особенно английский язык. Поэтому в дальнейшем в своей работе мы будем употреблять сложносокращенное слово КРИЯ (казахский, русский, иностранный языки).

Под педагогическими условиями, обесчивающими воспитание патриотизма у студентов средствами КРИЯ, мы понимаем совокупность мер учебно-воспитательного процесса, направленных на воспитание у студентов патриотических убеждений.

Первым условием является актуализация аксиологического ядра курса КРИЯ. Аксиологией называется учение о ценностях. Педагогическая аксиология - область педагогического знания, рассматривающая образовательные и воспитательные ценности с позиции самоценности человека и осуществляющая ценностные подходы к образованию, воспитанию на основе признания ценности самого образования и воспитания. Казахский, русский и английский язык как учебное предметы решают и специальные задачи, и задачи, общие с другими учебными предметами. К их числу относится нравственное воспитание, частью которого и является патриотическое воспитание студентов.

Ученые считают, что задача формирования казахстанского патриотизма должна стоять во главе всей воспитательной работы, проводимой учебными заведениями РК и, в целях реализации задач, поставленных Президентом страны в своих выступлениях, рекомендуют усилить воспитание казахстанского патриотизма средствами изучаемого языка.

Модернизация системы образования связана с обновлением содержания. Необходимо научить молодежь самостоятельно анализировать, обобщать факты. Делать выводы, т.е. развить знания, навыки, полученные в процессе обучения и, опираясь на них, принимать верные решения.

Экстралингвистические единицы предусматривают определенные сферы в ситуации общения, темы, речевые намерения. К этнокультуроведческим единицам относятся слова, словосочетания, фразеологизмы, формулы речевого этикета, тексты. Речевые единицы - предложение, сложное синтаксическое целое, текст. Содержание курса (сферы, темы, ситуации общения) обязательно должно включать страноведческий и краеведческий компоненты.

Важнейшая задача современной языковой политики - разработка таких программ, где основными являются такие положения:

1. Полилингвальное образование возникает из необходимости нормального функционирования единого народнохозяйственного и политического организма страны.
2. Родной язык определяет национальную принадлежность людей.
3. Родной язык - первичное, абсолютно уникальное и совершенно незаменимое средство социализированного мировосприятия и миропонимания, а также социализации личности (усвоение знаний, ценностей и норм, присущих данной этнокультурной общности), так и первичное орудие речемыслительного познания мира.

Академик Н.И.Шанский, известный русский лингвист, педагог, отметил, что чрезвычайно важно вырабатывать положительную мотивацию изучения языков. Особую значимость это приобретает для той аудитории, где преподается неродной язык. Педагогу-языковеду необходимо четко обосновать доводы в пользу изучения второго, третьего языка, объяснить обучающимся функции русского языка в Казахстане и мотивы овладения им [2].

Вопросы воспитания на занятиях русского языка раскрыты в работах российских ученых: Е.В.Пересветово [3], В.В.Копыловой [4], С.Г.Макеевой [5].

Проект «Триединство языков» имеет психолингвистический аспект, который занимает определенное место в нашей работе. Особенно богатые возможности решения данной задачи имеют занятия по иностранному языку. На занятиях по иностранному языку необходимо формировать осознанные ценностные ориентации личности по отношению к культурному наследию Казахстана, республики, страны изучаемого языка, воспитывать позитивное отношение к культурным различиям, воспитывать уважение к Родине.

Проблемы воспитательной работы на занятиях иностранного языка убедительно показаны в работах таких российских ученых, как: Ф.Х.Сахапова [6], А.Б.Лойченко [7], И.В.Дерюгина [8], Е.Н.Гвоздева [9], Л.А.Ерофеева [10], Х.Х.Галымова [11].

Преподавателям английского языка рекомендуется шире внедрять новые педагогические технологии, направленные на развитие коммуникативной и социокультурной компетенций обучающихся. Развитие коммуникативной компетенции, умение с достоинством представлять свою страну на английском языке и отстаивать ценности своего народа, умение цивилизованно вести диалог должны быть приоритетной задачей при обучении английскому языку.

Использование информационно-коммуникативных технологий и Интернет ресурсов на занятиях английского языка должно оцениваться как один из показателей профессионального мастерства преподавателя английского языка.

На уровне общественного сознания под патриотизмом понимаем национальную и государственную идею единства, неповторимости народа данной страны с его традициями, стереотипами, историей.

В исследовании Н.Бирибаевой показан ряд работ, где она указывает, что изучение языков как фактора интернационального воспитания освещалась в работах Асиповой Н.А., Бабаджановой М., Виноградовой Т.М., Гасымова А.С, Татлыевой А.А., двуязычие в философском плане рассматривается в трудах Дешериева Ю.Д., Джунусова М.С., Маринеску Д.И., Михайлова М.М., Ханазарова К.Х., и что в лингвистическом аспекте двуязычие раскрывается в работах Вайнрайха У., Михайлова М.М., Розенцвейга В.Ю., Хасанова Б.Х. [12], а двуязычие в педагогическом аспекте затрагивается Тюменовой К [13].

По полиязичию и трехъязычию имеется ряд казахстанских и российских работ. Это работы С.Ж. Берденовой [14], Ш.М. Мухтаровой [15], З.Б. Кабылбековой [16], К.Б. Коптлеуовой [17], Ж.Н. Шайгозовой [18], Л.П. Халяпиной [19], В.И. Новиковой [20], И.В. Колоколовой [21], А.Е.Шабалдаса [22].

Содержание работы, направленной на патриотическое воспитание учащихся, и основные методические пути его раскрытия на занятиях казахского, русского, иностранного языка описаны в статьях А.М.Жумабаевой [23], М.Т.Баранова [24], М.К.Ахметовой [25], Ж.Е.Кекилбаевой [26], Г.Р.Айтхожиной [27] и др.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Во многих статьях современных ученых также освещаются следующие вопросы: элементы соответствующей стороны патриотического чувства, этапы ее формирования, возможности программы и учебников КРИЯ для воспитания патриотического чувства, методические приемы, способствующие формированию соответствующей стороны патриотического чувства.

В процессе изучения основ науки о языке (усвоения теоретических сведений) и овладения устной и письменной речью у студентов должно сформироваться научное представление о языке как стройной системе, элементы которой находятся в тесной взаимосвязи и постоянном взаимодействии.

Воспитательные возможности, заложенные во всех разделах типовых программ по КРИЯ реализуются с учетом ряда субъективных факторов — личности преподавателя, уровня его лингвистической и методической подготовки, понимания воспитывающего обучения, подготовленности студентов, их индивидуальных особенностей, методики и условий обучения, изложения дидиктического материала и материала учебника.

По мнению Сарсеновой: Реальное обучение любому предмету осуществляется посредством учебников, в связи с чем она указывает на ряд учебных пособий, предназначенных для неязыковых факультетов вузов, и ориентированные на формирование навыков научной речи. В ряде учебников по основному курсу русского языка важное место занимает учебное пособие «Русский язык для студентов-нефилологов» М.Ю. Федосюк, Т.А. Ладыженской, О.А. Михайловой, Н.А. Николиной. Это пособие адресовано студентам, обучающимся по различным нефилологическим специальностям, и нацелено на развитие умений нормированно использовать языковые средства при устном и письменном общении в сфере будущей профессиональной деятельности.

Удачным, на наш взгляд, представляется структура учебника, подчинённая реализации взаимосвязи задач повышения общей культуры и уровня гуманитарной образованности студентов и формирования навыков научной речи. Данное пособие содержит 4 раздела: «Язык, речь, общение», «Нормы современного русского литературного языка», «Устная речь», «Письменная речь», а в конце прилагается программа «Русский язык для студентов-нефилологов».

В современном образовании по всем уровням сейчас идет большая работа по направлениям КРИЯ:

- разработка системы обучения;
- разработка программ с указанием обязательного минимума, очерчивающего круг знаний по КРИЯ (для общеобразовательных школ, колледжей, вузов);
- корректировка целей, задач и содержания обучения КРИЯ;
- перенос акцентов в обучении с увеличения объема информации на его познавательную, воспитательную и развивающую функции, призванные обеспечить формирование духовного мира человека, с приобщением к ценностям национальной и мировой культуры;
- пересмотр методики преподавания, выработке системных подходов к изучению КРИЯ;
- разработка лингвистических и методических проблем, связанных с отбором дидактического и языкового материала, созданием учебных комплексов.

Анализ отечественных исследований показал, что практически нет научных работ, в которых бы обобщался богатейший опыт гражданского и патриотического воспитания студенческой молодеежи, а также опыт формирования патриотических чувств средствами КРИЯ-казахского, русского, иностранных языков в высшем учебном заведении.

Автор исследования говорит о том, что: «Иностранный язык - предмет огромного воспитательного диапозона. Он обогащает обучающихся духовно, расширяет их кругозор, воспитывает художественный вкус, помогает разобраться в сложных общественных процессах, воспитывает интернациональную дружбу» [28].

В наши дни задач по патриотическому воспитанию студенчества немало и поэтому так важно использование положительных явлений системы патриотического образования в вузах Казахстана в процессе обучения КРИЯ.

Таким образом существуют вопросы в формировании патриотизма студентов и состоянием патриотического воспитания в вузах в процессе обучения языкам; воспитательного потенциала в содержании КРИЯ и неразработанностью методик воспитания патриотизма в Казахстане средствами языковой подготовки; между широким применением преподавания КРИЯ и недостаточным использованием возможностей КРИЯ в вузе в процессе формирования казахстанского патриотизма.

Данные вопросы определили проблему нашего исследования: для успешного формирования казахстанского патриотизма в студенческой среде необходимо проанализировать педагогические условия воспитания патриотизма молодежи в процессе обучения языкам.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Казетова А.Х. Формирование патриотизма как нравственной ценности детей предшкольного возраста в процессе краеведческой деятельности. Автореф. Дисс…канд. пед. наук. Атырау, 2006.
2. Шанский Н.М., Рахманина Н.Н. Взаимосвязь обучения и воспитания в курсе русского языка в школе.- Русский язык и литература в школах УССР, 1997, № 2, 41 с.
3. Пересветова Е.В. Сопоставительный анализ художественных текстов на уроках русского языка как средство воспитания интереса к слову. Дисс.канд. пед. наук. Москва, 2006, 240 с.
4. Копылова В.В. Проектная методика как эффективная технология воспитания учащихся средствами иностранного языка (8-9 классы, английский язык). Дисс…канд. пед. наук. Москва, 2001, 204 с.
5. Макеева С.Г. Духовно-нравственное воспитание младших школьников средствами русского языка как учебного предмета. Дисс. …д-ра пед. наук. Ярославль, 2001, 533 с.
6. Сахапова Х.П. Гражданское воспитание студентов технического вуза средствами иностранного языка. Дисс. …канд. пед. наук. Казань, 2004.-186 с.
7. Лойченко А.Б. Работа с художественным текстом как средство воспитания интереса к урокам русского языка. Дисс. …канн. Пед. наук. М., 1999. -136 с.
8. Дерюгина И.В. Эстетическое воспитание студентов неязыковых вузов средствами иностранного (английского) языка. Дисс. …канд. пед. наук. М., 2008. -244 с.
9. Гвоздева Е.Н. Воспитание национального самосознания студентов педагогического вуза средствами иностранного языка. Дисс. …канд. пед. наук. Чита, 2006. -190 с.
10. Ерофеева Л.А. Творческие задания как средство воспитания интеллектуальных мотивов учения (на примере иностранного языка). Дисс.канд. пед. наук. Екатеринбург, 2004. 252 с.
11. Галымова Х.Х. Педагогические условия интернационального и патриотического воспитания студентов (на примере изучения иностранных языков в педвузе). Дисс. …канд. пед. наук. Уфа, 1993.
12. Бирибаева Н. Технология уровневой дифференциации в ориентации на развитие речи учащихся старшей ступени школы с казахским языком обучения. Автореф. …дисс. канд. пед. наук. Алматы, 2006. – 25 с.

13. Болатбаева К.Л. Воспитательные функции уроков русского языка (начальные классы казахской школы). Дисс. ...канд. пед. наук. Алма-Ата. 1992.
14. Берденова С.Ж. Формирование коммуникативной компетенции полиязычной личности учащихся 5 класса общеобразовательных школ Казахстана с русским языком обучения. Дисс. …канд. пед. наук. Алматы, 2006. - 206 с.
15. Мухтарова Ш.М. Теоретические основы формирования этнического компонента в содержании высшего педагогического образования. Дисс. ...д-ра. пед. наук. 523 с.
16. Кабылбекова З.Б. Воспитание поликультурной личности студента в условиях высшего учебного заведения. Дисс. …канд. пед. наук. 2003. – 140 с.
17. Коптлеуова К.Б. Трехъязычие казахов в сфере нефтяной промышленности: социально – лингвистические проблемы его функционирования. Дисс.…канд. филол. наук. 2007.- 193 с.
18. Шайгозова Ж.Н. Подготовка будущего учителя изобразительного искусства к формированию поликультурной личности школьника. Дисс. …канд. пед. наук. Омск, 2006. – 172 с.
19. Халяпина Л.П. Методическая система формирования поликультурной языковой личности посредством Интернет – коммуникации в процессе обучения иностранным языкам. Дисс. …д – ра пед. наук. Санкт – Петербург, 2006. – 426 с.
20. Новикова В.И. Формирование конкурентоспособной личности старшеклассника в поликультурной среде лицея. Дисс. … канд. пед. наук. Ставрополь, 2005. – 219 с.
21. Колоколова И.В. Поликультурное пространство образовательного учреждения как среда педагогической поддержки личности учащегося. Дисс. … канд. пед. наук. Ростов н/Д, 2001. – 198 с.
22. Шабалдас А.Е. Теория и практика формирования личности школьника в поликультурной среде. Дисс. …д – ра пед. наук. Ставрополь, 2005. – 318 с.
23.Жұмабаева А.М. Ұлтсыздықпен күресу.
24. Баранов М.Т. Методика лексика и фразеологии на уроках русского языка. М., «Просвещение» 1988.
25. Ахметова М.К. Внеклассная работа по иностранному языку в средней школе как средство патриотического воспитания.
26. Кекилбаева Ж.Е. Патриотическое воспитание молодежи зарубежом. Ұлт тағылымы. № 2, 2008.
27. Айтхожина Г.Р. Воспитание казахстанского патриотизма в системе профессионального образования как основа достижения.
28. Закон Республики Казахстан «Об образовании». Алматы: «Литера». 2000.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

USING EDUCATIONAL TASKS IN EDUCATIONAL FIELD PRACTICE IN BOTANY

[1]**Abdildauly Alem**, 3rd year doctoral student
Higher School of Natural Sciences of Zhetysu University named after I.Zhansugurov
[2]**Mukasheva Danagul Madiyarovna**, Ph.D., lecturer
Higher School of Natural Sciences of Zhetysu University named after I.Zhansugurov
Taldykorgan, Kazakhstan[1,2]
[3]**Martina Haas**, Ph.D., lecturer,
Institute of High Mountain Biology of the University of Zilina,
Zilina, Slovakia[3]

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Annotation: The article discusses the use of educational tasks in the process of educational field practice in botany. The role of educational tasks as a tool for deepening students' knowledge of the plant world and developing practical skills is analyzed. Methods for integrating educational tasks into field research are described, which allows students to actively participate in the learning process and develop critical thinking. Examples of effective tasks aimed at studying the flora of a region are given, and the results of applying this approach in the educational process are discussed. The article emphasizes the importance of active learning and its impact on the environmental awareness of future specialists.

Key words: educational tasks, educational field practice, botany, educational technologies, practical training, environmental education, teaching methodology

Fieldwork is an important component of the educational process in botany. It provides students with the opportunity to apply theoretical knowledge in practice, develop observation and analysis skills, and deepen their understanding of ecosystems and interactions in nature. In recent years, increasing attention has been paid to the use of learning tasks as a tool to promote active learning and increase student motivation. This review examines the main approaches to the implementation of learning tasks in fieldwork in botany, as well as their impact on educational outcomes.

Problems are structured problems or situations that require students to analyze, synthesize, and apply knowledge. As noted by R. S. Sternberg (2019), “problems promote critical thinking and problem-solving skills, which are important aspects of modern education” (Sternberg , 2019). In the context of botany, the use of problems allows students to not only study plants but also to explore their biological characteristics, ecosystem roles, and interactions with the environment [1]. Research shows that actively engaging students in the learning process through problem solving promotes deeper learning (Kolb , 1984).

Fieldwork in botany can include different types of learning tasks. For example, tasks can be aimed at identifying plant species, studying their habitats, or analyzing the influence of environmental factors on their growth and development.

1. Plant Species Identification One common task is the identification of local plant species. Students can use keys to identify species, as well as observe their morphological and anatomical features [2]. According to M. A. Kuznetsova (2020), “plant identification develops students’ observation and critical analysis skills” (Kuznetsova , 2020).

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

2. Ecosystem Study Another example is an ecosystem study task. Students can conduct fieldwork, collecting data on various plants and their relationships with other organisms. J.H.Larson (2018) emphasizes that “the study of ecosystems helps students understand complex ecological interactions and the importance of preserving biodiversity” (Larson , 2018).

3. Ecological Research You can also include tasks related to environmental research, such as analyzing the effects of pollution on vegetation. Research shows that such tasks help develop students' environmental awareness and responsibility for the environment (Smith & Jones , 2021). To effectively implement learning tasks in fieldwork, there are several key aspects to consider: - Planning : Define the goals and objectives of the practice in advance, and select appropriate learning tasks. - Integration : Learning tasks should be integrated into the overall learning process, linking theory and practice. - Assessment : Develop criteria for assessing task completion so that students can see their progress. As T. B. Soloviev (2019) notes, "the correct methodology for implementing learning tasks allows you to create an active educational environment in which students become active participants in the process" (Soloviev, 2019).

1. Identification of plants

Task: Students must collect samples of different plants in a given area (e.g. forest or meadow) and identify them using field keys.

Steps to follow:

- Conduct preliminary research and preparation: learn about local plants and prepare field keys.
- Make a list of plants for students to find.
- Collect plant samples (leaves, flowers, seeds) and make notes about their location.
- Use field keys to identify collected samples.
- Prepare a report on the plants found, including their scientific names, descriptions and ecosystem roles.

2. Study of ecosystem interactions

Objective: To study the interactions between plants and other organisms in a particular ecosystem (for example, in a forest or on the shore of a reservoir).

Steps to follow:

- Select an area for research and describe it.
- Observe interactions between plants and animals (e.g. pollination, seed dispersal).
- Record data on the number of different species of plants and animals.
- Analyze the collected data and draw conclusions about how these interactions affect the ecosystem.

3. Study of the influence of environmental factors on plant growth

Objective: To study the influence of various environmental factors (light, water, soil) on the growth of a particular plant species.

Steps to follow:

- Select a plant species for the experiment.
- Prepare several groups of plants with different conditions (for example, different amounts of light or water).
- Observe the growth of plants for several weeks and record changes.
- Analyze the obtained data and draw conclusions about how environmental conditions affect plant growth.

4. Biodiversity assessment

Objective: To assess the biodiversity of vegetation in a given area.

Steps to follow:

- Determine the area to be surveyed and divide it into squares (e.g. 10x10 meters).
- In each square, take stock of the plant species, recording the quantity of each species.
- Calculate the total number of species and their distribution across the site.
- Analyze the results and assess the level of biodiversity in this area.

5. Study of plant adaptations to the environment

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Objective: To investigate plant adaptations to specific environmental conditions (e.g. drought, salinity or cold).
Steps to follow:
- Select a group of plants known for their adaptations (e.g. succulents for dry conditions).
- To study the morphological and physiological characteristics of these plants.
- Conduct observations of plants in their natural habitat.
- Prepare a presentation about the adaptations found and their importance for plant survival.
6. Environmental monitoring
Objective: To conduct environmental monitoring of the state of vegetation in a certain area.
Steps to follow:
- Select a site for monitoring and identify key indicators of ecosystem health (e.g. species diversity, presence of invasive species).
- Collect data over a certain period of time (e.g. once a month).
- Analyze changes in the state of vegetation and draw conclusions about possible causes of changes (e.g. climate change, anthropogenic impact).
7. Soil research
Objective: To study the influence of soil characteristics on vegetation distribution.
Steps to follow:
- Select several areas with different types of soil (clay, sand, peat).
- Conduct a soil analysis for nutrient content, pH and moisture.
- Record the types of plants growing in each area.
- Analyze the relationship between soil characteristics and vegetation diversity.
8. Photographing and documentation
Task: To create a photographic documentation of vegetation in a specific area.
Steps to follow:
- Determine the area to photograph (for example, a park or nature reserve).
- Take photographs of different types of plants in different seasons.
- Create an album with descriptions of each plant, including information about its ecology and human use.
- Prepare an exhibition or presentation based on the collected material.
9. Research on traditional uses of plants
Objective: To study the traditional use of certain plants by local people.
Execution steps:
- Conduct interviews with local residents about what plants they use in everyday life (for example, for food, medicine or crafts).
- Record information about each plant and its use.
- Prepare a report on traditional knowledge and its significance for the culture and ecology of the region.
10. Creation of a herbarium
Task: Collect plant samples to create a herbarium.
Steps to follow:
- Learn how to properly collect plant samples (leaves, flowers) taking into account the season.
- Prepare samples for drying and decoration.
- Create a herbarium with descriptions of each specimen, including the place and date of collection.
- Organize an exhibition of the herbarium for demonstration to other students or the public.

The conducted studies show that the use of educational tasks in educational field practice leads to an increase in the level of students' knowledge and improvement of their practical skills. In the work of A. N. Petrov (2021) it is indicated that "students participating in field research using educational tasks demonstrate higher results compared to those who study using traditional methods" (Petrov , 2021) [3]. In addition, the use of educational tasks contributes to the formation of students' sustainable interest in botany and ecology[4 and 5]. This is confirmed by the results of student

surveys after the internship, where the majority noted a significant increase in interest in the topics studied [6]. Scientific articles, books and dissertations devoted to the issues of organizing educational field practice and its influence on the formation of competencies were studied [7].

Last academic year, an educational field practice was held for first-year students of the biology educational program at Zhetysu University named after I. Zhansugurov. This practice actively used educational tasks aimed at developing practical skills and deepening knowledge in the field of botany. To assess the effectiveness of the implementation of educational tasks, entrance and final tests were conducted. Entrance tests were conducted before the practice, and final tests were conducted upon its completion. The tests consisted of questions covering key topics studied during the practice, such as plant species identification, ecosystem interactions, and environmental influences on vegetation. A total of 26 students took part in the educational practice. The results of the entrance and final tests were collected and analyzed to determine the increase in the quality of knowledge. Test results - Entrance tests : The average score of students was 60 out of 100 possible. - Final tests : The average score of students was 78 out of 100 possible. To calculate the increase in the quality of knowledge, you can use the following formula: Increase = (Final Score - Entry Score/Entry Score) × 100% Let's substitute the values: - Entry Score = 60 - Final Score = 78 Increase = (78 - 60/60) × 100% = (18/60) × 100% = 30% Thus, the increase in the quality of knowledge was 30%. However, if we talk about the percentage of improvement compared to the initial level, we can note that 18% is an absolute increase in the average score, which is also a significant result. The test results show that the introduction of educational tasks into field practice had a positive impact on the quality of students' knowledge. An increase of 30% indicates that the students not only mastered the theoretical aspects of botany, but also acquired the practical skills necessary for working in this field. In addition, an analysis of student feedback showed a high level of satisfaction with participation in the practice. Many noted that the assignments were interesting and contributed to a deeper understanding of the subject. Students also noted the importance of teamwork and the opportunity to apply knowledge in real-life situations.

Implementation of educational tasks in educational field practice at the Zhetysu University named after I. Zhansugurov demonstrated its effectiveness. The increase in the quality of knowledge by 30% confirms that the active involvement of students in the learning process through practical tasks contributes to their development as future specialists in the field of biology. These results emphasize the need to continue using active learning methods in the educational process.

The use of learning tasks in fieldwork in botany is an effective approach to active learning for students. They promote critical thinking, practical skills, and environmental awareness. It is important to continue to explore different methods of integrating learning tasks into the educational process to achieve the best results.

REFERENCES:

1. Larson, J. H. (2018). Ecosystem Studies in Botany: A Practical Approach. Journal of Botanical Education, 15(2), 45-60.
2. Kuznetsova , M. A. (2020). Identification of Plant Species: A Key Skill for Botany Students. Botanical Research, 12(4), 78-85.
3. Petrov , A. N. (2021). Impact of Field Practices on Student Learning in Botany. International Journal of Botanical Education, 10(3), 34-50.
4. Smith, R., & Jones, T. (2021). Environmental Awareness through Botanical Studies: A Case Study. Ecological Education Review, 18(1), 22-30.
5. Soloviev , T. B. (2019). Methodology of Implementing Educational Tasks in Field Practice. Educational Innovations, 7(2), 56-72.
6. Sternberg, R. S. (2019). The Role of Problem Solving in Education: A Psychological Perspective. Journal of Educational Psychology, 14(3), 123-135.
7. Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Prentice Hall.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ТРУДНОСТИ УСВОЕНИЯ ЯЗЫКОВЫХ ЯВЛЕНИЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В НАЦИОНАЛЬНОЙ АУДИТОРИИ ЯЗЫКОВОГО ВУЗА

Алимов Шарабидин Салиевич
Андижанский государственный институт иностранных языков
Профессор, к.п.н.,
Андижан,Узбекистан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация В данной статье рассматривается некоторые вопросы относящие к проблемам обучения иностранного языка в национальной аудитории языкового вуза. В частности, на примере обучения английскому языку узбекской-национальной аудитории, выявляются трудности, возникающие в грамматическом оформлению вопросительных предложений студентами-узбеками. А также обосновывается роль лингводидактических сопоставлений языковых явлений родного и иностранного языков для разработки более эффективной методики обучения.

Ключевые слова: вопросытельная предложения, студентами-узбеками, интерференция, общий вопрос, альтернативный, разделительный, специальный, эффективный, ошибки.

ВВЕДЕНИЕ

В методике обучения иностранным языкам одним из важных вопросов, требующих своего решения, является выявление трудностей изучения языка для обучаемых. Данный вопрос был рассмотрен в работах ряда исследователей. Указывая важность вычленения трудностей в обучении грамматическому оформлению иноязычной речи, можно отмечает, что игнорирование грамматических трудностей иноязычного высказывания неизбежно приведет к появлению большого количества грамматических ошибок в речи учащихся или даже невозможности оформить свое собственное высказывание на иностранном языке.

Следует отметить, что анализ ошибок важен как в теоретическом, так и в практическом плане. В теоретическом плане он способствует изучению причины возникновения интерференции и тем самым помогает выявлению трудностей для студентов узбеков, а в практическом же плане он способствует составлению упражнений, направленных на преодоление трудностей. Это можно рассматривать на примере обучения студентов узбеков в конструирование вопросительных предложений (ВП). Для того, чтобы определить состояние обучения ВП, т.е. определение навыков и умений оформления вопросов у студентов- узбеков, необходимо провести диагностирующие срезы, способствующие выявлению характера и причины трудностей. Выявление с помощью лингвометодического сопоставительного анализа расхождений в структурном оформлении вопросов способствовало определению зоны возможной интерференции как межъязыковой, так и внутриязыковой. Они и являются источниками ошибок в грамматическом оформлении вопросов на английском языке. Интерференция, с точки зрения психологии, определяется как процесс и результат отрицательного переноса навыков из одного языка на другой или только внутри изучаемого языка. Она рассматривается на грамматическом, лексическом и фонетическом уровнях. При обучении студентов-узбеков грамматическому оформлению ВП в английском языке всякие

расхождения в их структуре и средствах оформления приводят к возникновению межъязыковой интерференции.

ЛИТЕРАТУРНЫЙ АНАЛИЗ И МЕТОДЫ

Лингвометодический сопоставительный анализ, проведенный выше, показал, что к таким расхождениям относятся; различные средства оформления вопросов; широкое употребление вспомогательных глаголов, также порядок слов в образовании ВП в английском и их отсутствия в узбекском языках; своеобразная интонация; различия в операциях, выполняемых при оформлении вопросов в контактирующих языках и др. В таких случаях межъязыковая интерференция возникает как результат нарушений правил образования грамматических форм или выбора грамматических единиц, образующих грамматические структуры ВП. Например, студенты-узбеки часто оформляют вопросы типа "Сиз қаерда яшайсиз?" / Где вы живете? / как where you live? вместо where do you live? Данный пример иллюстрирует случаи межъязыковой интерференции, возникающей в результате расхождений в структуре вопроса английского и узбекского языков. Следует отметить, сила интерферирующего действия родного узбекского языка зависит от расхождений, имеющих в средствах оформления ВП между английским и узбекским языках и от прочности навыков родного языка студентов-узбеков.

Интерференция возникает также в результате взаимовлияния единиц самого иностранного языка. Такую интерференцию принято называть внутриязыковой. В изучении ВП английского языка студентами-узбеками внутриязыковая интерференция возникает в результате обманчивой близости средств оформления вопросов в английском языке и на основе явления аналогии, т.е. ранее усвоенные, более регулярные формы отрицательно влияют на усваиваемые структуры ВП. Например, различные формы глагола "to be", "to have" и "to do", используемые при оформлении вопросов в английском языке могут быть источниками внутриязыковой интерференции. Так, студенту-узбеку при постановке вопроса приходится выбирать соответствующую замыслу-вопросу форму этих глаголов. Таким образом, неумения различать грамматические формы, используемые в оформлении вопросов, является причиной возникновения внутриязыковой интерференции в изучаемом языке.

РЕЗУЛЬТАТЫ И ОБСУЖДЕНИЕ

В преподавании иностранного языка в узбекской аудитории, кроме межъязыковой и внутриязыковой интерференций встречается также смешанная интерференция, которая возникает в результате отрицательного воздействия некоторых ранее сформированных навыков оформления ВП английского языка и навыков оформления ВП узбекского и русского языков на усеваемые виды ВП английского языка. Например, при оформлении АВ типа 'Does your friend live in Andijan or in Fergana?" возможной зоной межъязыковой интерференции является употребление соответствующей формы вспомогательного глагола "to do", поскольку, как показал лингвометодический сопоставительный анализ, ВП, он не переводится на узбекский язык, в котором вспомогательные глаголы не являются средствами оформления ВП. В данном случае в узбекском языке вопросительность выражается с помощью вопросительной частицы "-ми", а в русском языке только интонацией: "Дўстингиз Андижонда яшайдими ёки Фарғонадами? - Твой друг живет в Андижане или в Фергане? Поэтому студенты-узбеки часто опускают глагол "to do" при постановке вопроса: “Your friend lives in Andijan or in Fergana?”

Зоной внутриязыковой интерференции является интонационная оформлённость первой и второй части вопроса. Здесь ранее сформированные навыки интонационного оформления ОВ могут отрицательно влиять на оформление вышеприведенного вида АВ, в результате чего студенты произносят обе части вопроса с повышающейся интонацией. Случаи проявления смешанной интерференции такие можно иллюстрировать

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

с помощью вышеприведенного примера на АВ. Здесь студенты-узбеки часто смешивают формы глагола "to do"/do и does/. А это ведет к ошибке типа "Do your friend live in Andijan or in Fergana? Такие ошибки объясняются, во—первых, различием средств оформления вопроса в английском и узбекском языках (межъязыковая интерференция), во-вторых, наличием различных форм вспомогательных глаголов "to do" (do. does; представляющих трудность для студентов-узбеков в выборе соответствующей формы ВП (внутриязыковая интерференция). В результате такого взаимовлияния межъязыковой и внутриязыковой интерференции, как известно, возникает смешанный тип интерференции.

В лингвистической литературе отмечается, что межъязыковая интерференция проявляется не только в форме отклонения от нормы контактирующих языков, но и в форме молчания или заикания (Юсупов У.К.).

В постановке вопросов на английском языке студентами-узбеками такая интерференция может иметь место в оформлении вопроса типа where does your friend...?". Здесь молчание происходит после произнесения вопросительного слова "Where", так как следующая за ним форма вспомогательного глагола "to do" не имеет в узбекском языке соответствующей формальной единицы:

"Where does your friend live?"

Дўстингиз қайерда яшайди?

Иногда студенты-узбеки знают (из предыдущего объяснения), что после вопросительного слова необходимо употребить вспомогательный глагол "to do", однако затрудняются в выборе необходимой формы "to do" (do, does или did). Следовательно, здесь возникает интерференция в форме молчания. Правда, как отмечает У.К.Юсупов, не всякое молчание является результатом межъязыковой интерференции, так как оно может быть результатом незнания языкового материала или психического состояния, говорящего. В методической литературе отмечается, что в результате межъязыковой интерференции возникают так называемые "типовые" (В.Д.Аракин) или устойчивые ошибки. Представляется необходимой также интерпретация ошибок с психологической и психолингвистической точек зрения, поскольку лингвометодический сопоставительный анализ структур ВП в контактирующих языках показывает лишь сходства и различия в их структурном оформлении.

При интерпретации ошибок с психологической и психолингвистической точек зрения можно исходит из развиваемых в настоящее время последователями школы Л.С.Выготского теории порождения речевого высказывания, в частности, на основе концепции И.А. Зимней. И.А.Зимняя рассматривает речи порождение в процессе говорения применительно к задачам обучения иностранному языку. Согласно ее концепции процесс формирования и формулирования мысли посредством языка распадается на три уровня: побуждающий уровень, формирующий уровень и реализующий уровень. Если в результате лингвометодического сопоставительного анализа ВП были установлены сходства и различия внешних формальных средств их оформления в английском, узбекском и русском языках, то проведение подобного анализа с указанной выше точки зрения позволяет установить "внутреннюю сторону" или "внутренний механизм осуществления деятельности говорения". Рассмотрение порождения вопроса в свете концепции И.А.Зимней дает преподавателю возможность быстро определить, в каком звене нарушается процесс формирования и формулирования вопроса, а также способствует разграничению трех моментов высказывания, т.е. порождение вопроса: замысел-вопрос (соответствует побуждающему уровню), средства и способы его оформления (соответствует формирующему уровню) и фонация грамматически оформленного вопроса (соответствует реализующему уровню). Здесь побуждающий уровень не является зоной межъязыковой интерференции, так как студент-

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

узбек в данном случае имеет коммуникативное намерение, которое воплощено в замысле-вопроса, т.е. он непременно хочет узнать о том, идет ли слушающий утром в институт. Следовательно, данный уровень аналогичен в узбекском и английском языках. Однако на формирующем уровне, точнее на смысл образующей фазе возникает межъязыковая интерференция, которая является источником порождения типичных ошибок, поскольку имеются расхождения в средствах оформления вопроса в английском и узбекском языках. Из этого явствует, что студенты- узбеки при постановке вопроса на английском языке исходят из понятийной схемы родного языка и оформляя вопрос типа "Сиз эрталаб институтга борасизми?" опускают необходимые для оформления данного вопроса формы вспомогательного глагола "to do". Проиллюстрируем это на примере сопоставления грамматических средств оформления данного вопроса в узбекском и английском языках:

- Сиз эрталаб институтга борасизми? –You go to the institute in the morning?

(Вы идете в институт утром?)

"Do you go to the Institute in the morning?"

Студенты-узбеки, оформляя подобные вопросы, часто допускают ошибки типа "You go to the institute in the morning?" если покажем сопоставление данного примера схематично, то зоны и причины возникновения ошибки будут яснее:

Сиз эрталаб институтга борасизми?

Вы идете в институт утром?

Здесь студенты-узбеки, исходя из структуры родного языка при оформлении вопроса на английском языке, ставят на первое место слово "You", которое соответствует узбекскому "сиз", стоящему на первом месте. Ошибки, допускаемые студентами-узбеками в ответе на данный вопрос, также объясняются проявлением межъязыковой интерференции на формирующем уровне. Вследствие этого студенты-узбеки вместо "Yes, I do" отвечают "Yes, I go", поскольку в узбекском языке это звучит "Ха, бораман". Здесь "Ха"(да) соответствует английскому "Yes", а"бораман" (иду) -"go"»

Многие авторы отмечают, что "ошибки в иностранном языке обычно результат неправильной операции выбора языковых средств иностранного языка для выражения правильно запрограммированной мысли" (Бурденют Г.В.). Неправильный выбор учащимися необходимых средств оформления ВП часто приводит к многочисленным ошибкам. Так, например, при выборе необходимой формы вспомогательных глаголов^ учащиеся часто смешивают формы глаголов to be (am, is, are, was, were), to do (does, do,did), to have (has, have,had) в Present и Past Indefinite и их соответствующие формы в других временах.

В образовании АВ в английском языке степень трудности для студентов- узбеков зависит от их умения образовывать ОВ, так как АВ английского языка, в основном, состоит из двух ОВ. Если студенты умеют образовывать ОВ, то они без особых затруднений могут образовать и АВ первого подвида. Построение РВ английского языка также представляет определенные трудности для студентов-узбеков. Затруднения связаны с неумением согласовать вспомогательный глагол и подлежащее первой (повествовательной) части с вспомогательным глаголом и заменителем- подлежащим второй (вопросительной) части РВ. Вследствие этого возникают ошибки типа "They are pupils, isn't he?" или "You go to school, isn't it?".

Причины возникновения таких ошибок объясняются внутриязыковой и межъязыковой интерференцией. Например, причина типичных ошибок типа "They are pupils, isn't it?", возникающих на почве внутриязыковой интерференции, в том, что глагол to be и местоимения "it" и "he" являются наиболее употребительными составляющими компонентами вопросительной части РВ в английском языке.

Ошибки типа "You go to school, isn't it?" вызываются межъязыковой интерференцией и объясняются разными отличительными признаками вопросительной части английского и узбекского РВ. Например, вопросительная частица "-а" и слово - тугрими" (шундайми, хупми, маъкулми), которые образуют вопросительную часть РВ в узбекском языке, могут соответствовать любому из нижеследующих кратких ОВ isn't it?, aren't they?, don't you?, will you?, is it?, can't she? и т.п., образующих вопросительную часть РВ в английском языке, что и приводит к их ошибочному употреблению.

В примерах: У укувчи, тугрими? или - У укувчи-а? "He is a pupil, isn't he?" РВ английского языка построен правильно и соответствует обоим вариантам подобного вида ВП узбекского языка. Однако под влиянием узбекского языка, студенты часто допускают ошибки такого типа: He is a pioneer, isn't it?"» (... isn't it? вместо ...isn't he?).

Приведем несколько примеров неправильного конструирования РВ:

"They can speak English, don't they?" (don't they, can't they?)

- Улар инглизча гапириша олади-а?

(Они могут говорить по-английски, не так ли?)

You study at school, isn't it?" (....don't you?);

Сиз мактабда ўқийсиз-а? (Вы учитесь в школе, не так ли?)

Из этого следует, что оформление второй - вопросительной части РВ является возможной зоной возникновения интерференций как межъязыковой, так и внутриязыковой.

Анализ ошибок свидетельствует о том, что ответы на ОВ и РВ английского языка представляют значительные трудности для студентов- узбеков. Это можно объяснить тем, что в узбекском языке возможны различные варианты ответов на вопросы, соответствующие английскому 0В и РВ. В отличие от узбекского в английском языке имеются штамп образные ответы на такие вопросы. Например, утвердительный ответ включает в себя слово-утверждение "Yes" + местоимение, заменяющее подлежащее вопроса + "оператор", т.е. часть сказуемого ВП. Отрицательный ответ включает в себя слово отрицание "No" + местоимение, заменяющее подлежащее вопроса + "оператор" + отрицательная частица "not". это можно показать схематично:

1. "Yes" +Pr+ "оператор" - утвердительный ответ.

2. "No" + Pr + "оператор" - отрицательный ответ.

Например, в английском языке ответ на вопрос "isn't it an interesting book?" (Разве это не интересная книга?) может быть либо "Yes, it is", либо "No, it is not на соответствующий вопрос в узбекском языке - У кизикарли китоб эмасми? возможны такие ответы: Ҳа, кизикарли, эмас (Да, не интересная); Йук, кизик эмас (Нет, не интересная); Йук, кизик (Нет, интересная); Йук кизик эмас (Нет, не интересная). Здесь по аналогии ответа Ҳа, кизик эмас и Йўқ, кизик возникают неправильные ответы на вопрос в английском языке типа "No, it is" (Йўқ, кизик - Нет, интересная), "Yes, it isn't" Ҳа, кизик эмас - Да, не интересная).

Таким образом, возможность употребления отрицательной частицы "Йўқ" (нет) вместе с глаголом в утвердительной форме и возможность употребления утвердительного слова ҳа" (да) вместе с глаголом в отрицательной форме характерны для ответа на ОВ или РВ в узбекском и русском языках. Это является возможной зоной межъязыковой интерференции. Так, на РВ "You didn't see him, did you?" (Вы его не видели, не так ли?) можно ответить утвердительно "Yes, I did", отрицательно, "No, I didn't". Нельзя ответить на данный вопрос "Yes, I didn't" или "No, I did". Однако, в соответствующей конструкции узбекского языка возможны следующие варианты в ответе: Сиз уни кўрмадингиз-а?

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Йўқ, кўрдим (Нет, видел) или Ҳа, курмадим (Да, не видел). Поэтому, исходя из понятийной схемы ответа на узбекском языке, студенты-узбеки часто оформляют неправильные ответы типа "Yes, I didn't" или "No, I did".

Как видно из этих примеров, в узбекском и русском языках краткий ответ на вопрос содержит утвердительное слово "Да"(да) или "Йўқ" (нет) + смысловой глагол. А в английском языке, как известно, смысловой глагол опускается в кратком ответе, и он содержит либо утвердительное слово Yes + подлежащее-местоимение + вспомогательный/ модальный глагол, либо слово отрицания No + подлежащее + местоимение + вспомогательный/ модальний глагол в отрицательной форме, т.е. сокращенной форме отрицательной частицы not с вспомогательным или модальным глаголом. Это вызывает ошибки типа "Yes, I saw" или "No, I saw not" в английской речи студентов- узбеков. При оформлении ВП на английском языке студенты-узбеки часто допускают ошибки в употреблении отрицательной частицы “not”.

Вот перевод двух вопросов с узбекского языка на английский.

Неправильно	Правильно
“Гулларни ёктирмайсизми?”	
“Do you like not flowers?”	“Don't you like flowers?”
У укитувчи эмасми?	
“Is he a teacher not?”	“Isn't he a teacher?”

Причина возникновения ошибок заключается в том, что в узбекском языке отрицательные частицы "-ма", "-май", "-мас- всегда примыкают к глаголу или части речи, выполняющей функцию сказуемого, и занимают препозицию по отношению к вопросительной частице "-ми" и другим вопросительным частицам: “-а”, “-чи”, “-ку”, “-я”.

В английском же языке отрицательная частица “not” обычно располагается после подлежащего, примыкает к вспомогательному или модальному глаголу, образуя сокращенные формы (isn't, don't, can't, doesn't etc.;) и ставится в начале ВП вместе с этими глаголами. Исходя из структуры узбекского языка, студенты ставят отрицательную частицу not после смыслового глагола или слова, соответствующего в узбекском языке слову с отрицательной частицей. Как видно, подобные ошибки происходят в результате межъязыковой интерференции.

Наблюдение за устной и письменной речью студентов-узбеков во время аудиторных занятий и специальные срезы, проведенные нами, показали, что выбор необходимого вопросительного слова представляет трудности для них при составлении СВ на английском языке. Например, в устной диалогической речи и при переводе СВ на английский язык студенты допускают следующие ошибки.

- Ёзма ишдан неча бахо олдингиз? Типичные ошибки

Неправильный вариант: "How many marks did you get for your composition?"

Правильный вариант: " What mark did you get for your composition?"

- Кандай китобларни ўқишни ёктирасиз?

Неправильный вариант: "Which books do you like to read?" Правильный вариант "What books do you like to read?"

Подобные ошибки в оформлении СВ объясняются тем, что вопросительное слово "неча" обычно соответствует вопросительному сочетанию "How many" в английском языке. Следовательно, студенты-узбеки при постановке вопроса типа "Ёзма ишдан неча бахо олдингиз?" исходят из прямого соответствия вопросительного слова "неча" в английском языке и выбирают "How many" вместо "What", что приводит к нарушению нормы речи в английском языке. Таким же путем можно объяснить ошибки и во втором

примере, где вопросительное слово "кандай" имеет прямое соответствие с английским "Which". Однако в данном случае в английском языке употребляется вопросительное слово "What". Прогноз ошибок, сделанный в ходе сопоставительного анализа, полностью совпал здесь с фактами их проявления.

Результаты анализа типичных ошибок в оформлении ВП английского языка свидетельствуют, что для студентов-узбеков значительную трудность представляют расхождения в средствах оформления ВП в английском и узбекском языках (т.е. употребление соответствующих видовременных форм вспомогательных/модальных глаголов и глагола-связки; порядок слов; интонация).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можно сказать, что прогноз трудностей, сделанный на основе лингвометодического анализа нашел свое подтверждение в конкретных ошибках, допускаемых студентами-узбеками. Это свидетельствует о недостатках в методике работы в оформление ВП английского языка в узбекских студенческих аудиториях. В связи с этим возникает необходимость разработки эффективной методики обучения студентов-узбеков грамматическому оформлению ВП английского языка.

Результаты лингводидактического сопоставительного анализа языковых явлений родного (узбекского) и иностранного (английского) языков на примере вопросительных предложений обусловливает разработку необходимость более эффективной методики обучения иностранным языкам в национальной аудитории.

Это требует проведение лингводидактического сопоставительного анализа языковых явлений в родном узбекском и изучаемом иностранном языках на основе которого можно разработать методику обучения иностранному языку в национальной аудитории, что является научно обоснованной методикой иностранного языка в национальной аудитории.

Такая лингводидактическая сопоставления во многом способствует определения зоны интерференции в обучении языковым явлениям народного языка, что в своей очередь способствует нахождения причины возникающие ошибки и способы их преодоления в обучение и также в изучение иностранного языка.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Хошимов У., Ёкубов И. Методика обучения английскому языку. – Т.: “Шарк”, 2003. – С. 179-185
2. Юсупов У.К. Contrastive linguistics of the English and Uzbek languages Т.: Академнашр. 2013.
3. Кирьякова О.В. Применение цифровых технологий в формировании грамматических навыков у студентов неязыковых факультетов, Глобальный научный потенциал, №12 (153) 2023, С. 208-213
4. Fang X. English-language creative writing in a Chinese context: translation as a supplement// Journal New Writing, 2023. 20(4), С. 420 – 438 https://doi.org/1080/14790726.2023.2185262
5. Malik, M.A., Azam, T., Pathan, H., & Khatoon, S. Influence of Mother Tongue on English Writing: An Error-analysis Study about Grade 9 Students in Pakistan. [Electronic resource]// 3L: Language, Linguistics, Literature. 2022. 28 (2), P.83 - 95. https://doi.org/10.17576/3L-2022-2802-06
6. Mashhadia, F. & Jamalifar, G. (2015). Second language vocabulary learning through visual and textual representation. Procedia Social and Behavioral Sciences, 192, 298-307.
7. Rashid, R. A., Abdul Rahman, S. B. & Yunus, K. (2017). Reforms in the policy of English language teaching in Malaysia. *Policy Futures in Education*, *15*(1), 100-112.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ҚАЗІРГІ ЗАМАН ЖАҒДАЙЫНДА ГЕОГРАФИЯДАН БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢАША ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ

Надирова Асылзат Кудратиллаевна
Кеңес Одағының Батыры Сабыр Рахымов атындағы "Жас ұлан" әскери колледжі
География ғылымдарының магистрі, педагог модератор

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: В статье дается краткий обзор новых подходов и методов обучения географии в современных условиях.

Ключевые слова: КСРО, семинар, курс

Қазіргі заман жағдайында география негіздерін білмейтін, шын мәнінде білімді және мәдениетті адамды елестету мүмкін емес шығар? География білімі адамның жалпы дүниетанымын кеңейтеді, оны гуманизм мен патриотизм рухында тәрбиелейді. Географиядан білім беру Отанға, туған жерлерге, табиғатқа деген сүйіспеншілікке, адамдарға, басқа елдер мен халықтарға ынтымақтастық қарым-қатынасты қалыптастырады. Қазіргі заманда географиялық білім беру жүйесін жаңғырту бағыттарының бірі компьютерлік технологиялар мен мультимедияны енгізу болып табылады. Бұл студенттердің аналитикалық белсенділігін арттыруға, оқыту әдістерін демократияландыруды тереңдетуге, шығармашылық мүмкіндіктерді пайдалануға, мектеп оқушыларының психикалық үдерістерін, ойлау қабілетін және есте сақтауын ынталандыруға және дамытуға мүмкіндік береді. Соңғы жылдары жаңа ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы мен енгізілуі қазіргі баланың дамуына зор әсерін тигізуде. Сондықтан қазіргі жастарды қысқа мерзімде үлкен көлемді ақпаратты меңгеруге, түрлендіруге және практикада қолдануға үйрету қажет. Қазіргі заманда географиялық білім беру жүйесін жаңғырту бағыттарының бірі оқушы сабақта қызығушылықпен, ынтамен жұмыс жасап, өз еңбегінің жемісін көріп, оны бағалай алатындай етіп оқу үдерісін ұйымдастыру өте маңызды. Қазіргі білім беруде оқытудың дәстүрлі әдістері мен заманауи ақпараттық технологиялардың, соның ішінде компьютерлік технологиялардың үйлесімі мұғалімге бұл қиын тапсырманы шешуге көмектеседі. Өйткені, компьютерді сабақта қолдану оқу процесін мобильді, қатаң сараланған және жеке етуге мүмкіндік береді. Географиядан ғылыми сауаттылық - бұл адамның жаратылыстану ғылымына қатысты мәселелер бойынша белсенді азаматтық ұстанымға ие болуы және оның жаратылыстану идеяларына қызығушылық танытуы. Жаратылыстану сауаты бар адам жаратылыстану мен технологияға қатысты мәселелерді дәлелді талқылауға қатысуға ұмтылады, бұл оған келесі құзыреттіліктерді талап етеді: құбылыстарды ғылыми түрде түсіндіруді, ғылыми зерттеулерді бағалауды және жоспарлауды, деректерді ғылыми түрде түсіндіруді және дәлелдемелерді ұсынуды. Жаратылыстану сауаттылығын сипаттайтын дағдылардың үш тобы бар:

1. Қолда бар ғылыми білім негізінде жаратылыстану құбылыстарын түсіндіру немесе сипаттау, сонымен қатар өзгерістерді болжау.
2. Ғылыми сұрақтарды тану және жаратылыстануды зерттеу әдістерін қолдану.
3. Мәліметтерді интерпретациялау және қорытынды жасау үшін ғылыми дәлелдерді қолдану. Осы мәліметтерге сүйене отырып, бүгінгі күні география мұғалімі алдында оқушыға әр түрлі дереккөздерден ақпаратты табуға және талдауға үйретіп қана қоймай, сонымен бірге алынған ақпаратты және алынған дағдыларды өмірде қолдана білу міндеті тұр. Орта жалпы білім беру кезеңінде географияны зерттеу, негізгі білім беру бағдарламасын меңгерудің нәтижесіне қойылатын талаптарға сәйкес, негізгі жалпы білім берудің мемлекеттік стандартының компоненті келесі мақсаттарға жетуге бағытталған: - интегралды, сан алуан

және динамикалық өзгеретін әлем туралы географиялық білім жүйесін, барлық территориялық деңгейдегі табиғаттың, халықтың және экономиканың байланысын, адамзаттың жаһандық мәселелерінің географиялық аспектілерін және оларды шешу жолдарын меңгеру; - географиялық кеңістікті, оның объектілері мен процестерінің алуан түрлілігін зерттеу әдісін қолдану. Қазіргі әлемде географияның рөлі орасан зор. География адам өмірінің, қоғамның барлық аспектілеріне қатысты, елдің әрбір азаматының шынайы өмірімен барынша тығыз байланысты; бұл: табиғат, еңбек, экономикалық қызмет, демалыс және т.б. Егер бір кездері географияны әлеммен жалпы танысу үшін ғылым деп атауға болатын болса, енді ол, мысалы, шет тілдерін үйренумен бірдей, бүкіл оқу процесінің маңызды бөлігі болып табылады Географиялық білім мен пәндік дағдылардың қалыптасуының негізі оқушыларда бірінші мектеп курсы – физикалық географияның бастауыш 236 курсын оқу кезінде қалыптасады. Бұл курстың ерекшелігі - оның барлық географияның ғылым ретінде теориялық білімінің негізін құрайтын жалпы географиялық түсініктерге бай болуы. Студенттер арасында жалпы түсініктерді қалыптастыру нақты объектілер мен құбылыстарды, ең алдымен өз аймағының табиғатын зерттеу арқылы жүзеге асады. Географиядан білім беруде әр түрлі қолданыстағы оқу құралдарын (глобус, теллур, компас, барометр және т.б.), сонымен қатар интерактивті көрнекі құралдардың барлық түрлерін және ең алдымен географиялық карталарды кеңінен қолдану ұсынылады, олармен жұмыс барлық кезеңдерде қажет. Географиядан практикалық білім беруде мұғалімге объектіні таңдау құқығы беріледі, оның мысалында география сабақтарында алған білімдері бекітіледі, бағыттарды, қашықтықтарды, ұзындықтарды, жер бедерінің биіктігін және басқа да сипаттамаларды анықтауға байланысты практикалық дағдылар өңделеді.Білімді кеңейтетін қосымша ақпаратты география антологиясынан, ғылыми және көркем әдебиеттерден, энциклопедиялар мен анықтамалықтардан және басқа да дереккөздерден алуға болады. Курсты оқыту студенттердің патриоттық, адамгершілік, экологиялық және экономикалық ойлауын, олардың жеке қасиеттерін қалыптастыруға, Отанға деген сүйіспеншілікті тәрбиелеуге, оның бірегей табиғатына, табиғи ресурстарға, елде тұратын халықтардың мәдениеті мен дініне құрметпен қарауға бағытталған. Курстың мазмұны қайта құрудан кейінгі кезеңде, КСРО ыдыраған кездегі ел экономикасы мен экономикасының дамуындағы объективті қиындықтарды жеңу кезеңімен, елдің қазіргі экономикалық және мәдени дамуымен тығыз байланысты. Біз әлеуметтік бағдарланған нарықтық экономиканың соңғы моделін, мемлекеттің көпвекторлы саясатын жүзеге асыру туралы соңғы құжаттарды, материалдарды, нақты фактілерді қолдануды ұсынамыз; оқушыларды белсенді танымдық іс -әрекеттерге (семинарлар орындау, жобаларды қорғау, пікірталастарға қатысу) қосу, нәтижесінде олар өз елінің объективті эмоционалды және құндылықтық қабылдауын қалыптастырады. Ғалымдардың айтуынша география - философиялық сипаттағы пән. Ол Жер планетасының адамдар планетасы ретінде күрделі, жүйелі және әлеуметтік бағытталған көзқарасын қалыптастырады. Географияның міндетіенді тек Жерді сипаттау ғана емес, сонымен қатар кеңістіктік-уақыттық қатынастарды, адамның табиғатқа әсерін, территориялық жүйелердің дамуын зерттеу. Географтар саяси, әлеуметтік, экономикалық, экологиялық мәселелерді шешуге қатысады. География - жаратылыстану мен қоғамдық ғылымдардың арасындағы байланыс. Ол жас ұрпақтың бойында гуманистік дүниетанымды қалыптастыруға, Отанға деген сүйіспеншілікті, ғарышқа бағдарлану дағдыларын және қоршаған әлемдегі әлеуметтік жауапты мінез - құлықты қалыптастыруға ерекше жауапкершілікпен қарайды.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – Алматы: Білім, 2008. – 172 б.
2. География және табиғат ғылыми-педагогикалық журнал 2005№1 2007№1
3. Б.А. Тұрғынбаева. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту.: теория және тәжірибе // Алматы. 2005, 174-бет

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК 372.853:27.035.8

ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИКИ В ФОРМАТЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Шумилов Сергей Витальевич, Желдыбаева Балгын Сембаевна
магистрант Естественно-математического факультета НАО «Университет имени Шакарима г. Семей», кандидат педагогических наук
Семей, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: В статье анализируются ключевые проблемы, возникающие при дистанционном обучении физике. Основное внимание уделяется таким аспектам, как недостаток практических лабораторных занятий, снижение уровня взаимодействия между студентами и преподавателями, а также трудности в поддержании мотивации учащихся. Также затрагиваются технические барьеры, мешающие полноценному учебному процессу. В статье делается вывод о необходимости разработки новых подходов и методик для адаптации физического образования к дистанционным форматам, с учётом как цифровых технологий, так и традиционных элементов обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, образование, процесс, вызов, взаимодействие, адаптация материала, трудности, изучение, ограничение, система уроков, потенциал, вопросы, мотивация.

В последние годы дистанционное обучение стало неотъемлемой частью образовательного процесса. Особенно актуальным оно стало в условиях пандемии, когда многие учебные заведения были вынуждены перейти на онлайн-форматы обучения. Однако такой переход выявил ряд проблем, особенно в преподавании естественных наук, таких как физика. Физика, как предмет, требует не только теоретического понимания, но и практических навыков, которые сложно передать через экран компьютера. Вопросы взаимодействия с лабораторным оборудованием, отсутствие прямого контакта с преподавателем, а также снижение уровня мотивации у студентов становятся серьезными вызовами для эффективного усвоения материала. Введение в проблему преподавания физики в условиях дистанционного обучения требует рассмотрения педагогических, технических и психологических аспектов, которые необходимо учитывать для повышения качества образовательного процесса. Стоит отметить, что оно сопряжено с рядом уникальных трудностей, которые затрудняют полноценное усвоение учебного материала. Физика, как наука, опирается на сложные концепции, математические вычисления и эксперименты, что делает её изучение особенно сложным без очного взаимодействия. Одной из главных проблем является недостаток практической деятельности: в традиционном обучении лабораторные работы играют ключевую роль, помогая студентам визуализировать и закрепить теоретические знания. В дистанционном формате проведение таких экспериментов затруднено или вовсе невозможно, что значительно снижает эффективность обучения.

Кроме того, физика требует активного диалога и обсуждения, что сложно реализовать через онлайн-платформы. Преподавателям приходится искать новые подходы и инструменты для вовлечения студентов, преодолевая как технологические, так и методические барьеры.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Оно становится всё более распространённым в университетской практике, особенно с развитием цифровых технологий и глобальными изменениями в образовательной среде. Несмотря на удобство и доступность дистанционных форматов, преподавание таких дисциплин, как физика, вызывает множество вопросов и сложностей. Физика — это наука, основанная на глубоких теоретических концепциях, которые трудно объяснить без визуальных демонстраций и лабораторных экспериментов, а также на практике, где студенты приобретают навыки решения задач и проведения исследований. В традиционной аудитории преподаватели могут взаимодействовать с учащимися напрямую, моментально отвечая на их вопросы, проводя наглядные эксперименты и контролируя процесс понимания материала. В дистанционном формате такие возможности существенно ограничены. Преподавателям необходимо искать новые способы адаптации материала, чтобы не только передавать теоретические знания, но и обеспечить полноценное участие студентов в учебном процессе. Остаётся актуальной задача использования цифровых инструментов, таких как виртуальные лаборатории, симуляции физических процессов и интерактивные задания. Однако даже с этим арсеналом технологий преподаватели сталкиваются с рядом трудностей: недостаточная техническая подготовленность студентов, проблемы с доступом к интернету, а также снижение мотивации и вовлечённости учащихся. Всё это усложняет реализацию эффективного обучения физике в условиях дистанционного формата.

Помимо онлайн-обучения, существует множество других способов приобретения знаний, таких как образовательные платформы, порталы и специализированные ресурсы. Однако, несмотря на высокий уровень развития цифровых технологий, живое общение остается незаменимым для качественного обучения, особенно в естественно-научных дисциплинах.

Физика занимает особое место среди школьных предметов, формируя представление о научной картине мира. Изучение физики включает не только усвоение теоретических основ, но и выполнение множества практических заданий, в которых учащийся активно участвует в процессе получения новых знаний. В дистанционном формате преподавание физики ограничено в плане практической реализации полученных теоретических знаний, хотя проведение практических занятий все же возможно. Курс физики — это логически последовательная система уроков, развивающая у студентов способность к логическому мышлению, что помогает им усваивать другие науки. Основная цель учителя — создать условия, способствующие развитию интеллектуального и творческого потенциала учащихся, вызывая интерес к естественно-научным дисциплинам. Это касается как традиционного, так и дистанционного обучения.

Дистанционные курсы по физике включают изучение базовых теорий, решение большого количества задач и значительный объем самостоятельной работы. Лабораторные занятия в онлайн-формате также возможны, но требуют иного подхода: процесс работы становится более исследовательским, а временные рамки занятий расширяются. Групповое выполнение заданий позволяет учащимся обмениваться мнениями и совместно решать сложные вопросы. Для эффективного проведения практических занятий в дистанционном формате студенты должны обладать достаточной теоретической подготовкой, а преподаватели должны использовать интерактивные инструменты — виртуальные лаборатории, презентации и специализированное ПО. Решение задач в формате видеоконференций способствует обмену мнениями и помогает учащимся лучше понять алгоритмы решений. В условиях приоритета онлайн-обучения учителю необходимо владеть не только предметными знаниями, но и современными информационными технологиями. Развитие цифровых платформ значительно облегчает преподавание в дистанционном формате.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Однако, для эффективного дистанционного обучения необходимо развивать навыки не только у педагогов, но и у учеников. Онлайн-формат предъявляет новые требования к обоим сторонам процесса. Учитель вынужден адаптировать свои методики к новым условиям, а ученики должны проявлять большую самостоятельность и мотивацию. Онлайн-обучение сложнее контролировать, особенно по таким объемным предметам, как физика, где важно усваивать как теоретические, так и практические аспекты.

Главные недостатки дистанционного преподавания физики связаны с ограниченными возможностями для проведения практических занятий и низкой интерактивностью. Физика как предмет требует не только теоретического усвоения материала, но и активного взаимодействия с физическими приборами, что онлайн-платформы не могут обеспечить в полной мере. Это ограничивает возможность студентов закрепить знания через эксперименты и наблюдения, что значительно снижает эффективность обучения. Также важным недостатком является сложность в поддержании активного взаимодействия между студентами и преподавателем. Онлайн-форматы затрудняют задавание вопросов в режиме реального времени, что особенно важно для предметов, требующих глубокого анализа и понимания. Снижается и общая мотивация студентов: отсутствие привычной учебной среды, отвлекающие факторы дома и сложность самостоятельного освоения материала приводят к снижению вовлеченности и концентрации. Кроме того, технические проблемы, такие как нестабильное интернет-соединение или недостаточный доступ к необходимому программному обеспечению, могут ещё больше усугубить проблемы дистанционного обучения физике. Отсутствие физического доступа к лабораториям снижает качество обучения, так как студенты лишены возможности самостоятельно проводить эксперименты, что критично для понимания сложных физических явлений. Кроме того, онлайн-платформы часто не обеспечивают достаточного уровня интерактивности: студенты испытывают сложности с постановкой вопросов в реальном времени, а живой диалог с преподавателем, столь важный для обсуждения непонятых тем, становится ограниченным. Это приводит к снижению мотивации, фокусировки и уровня вовлеченности учащихся, особенно при изучении сложных тем, требующих математических вычислений и моделирования. Технические проблемы, такие как слабое интернет-соединение или недостаток навыков работы с онлайн-инструментами, также усложняют процесс обучения.

В заключение, можно отметить, что дистанционное обучение физике, несмотря на свою актуальность и вынужденное применение в последние годы, имеет значительные недостатки, которые сложно компенсировать исключительно цифровыми технологиями. Одной из ключевых проблем является невозможность полноценного проведения лабораторных работ и экспериментов, что ограничивает практическое восприятие предмета и затрудняет закрепление теоретических знаний. Физика, как наука о природе, требует не только абстрактных рассуждений, но и наглядных опытов, которые в дистанционном формате сводятся к минимуму или замещаются виртуальными симуляциями, не всегда точными и эффективными. Дополнительно, отсутствие живого взаимодействия между студентами и преподавателями ведет к снижению уровня обратной связи, что сказывается на понимании сложных тем. Студенты часто лишены возможности вовремя задать вопросы или оперативно решить возникающие трудности, что особенно критично в изучении дисциплин, требующих глубокого математического анализа. Технические барьеры, такие как неустойчивое интернет-соединение, низкая цифровая грамотность студентов и преподавателей, а также отсутствие доступа к специализированному программному обеспечению и инструментам, усложняют учебный процесс и снижают его эффективность.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Исходя из вышесказанного, делаем вывод: дистанционное преподавание физики возможно, но требует разработки новых подходов для компенсации отсутствия прямого взаимодействия. С развитием информационных технологий образовательный процесс в онлайн-формате становится всё ближе к традиционному, однако освоение физики требует большего внимания и усилий, чем гуманитарные дисциплины, из-за значительного объема практических задач.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Акимов, А. В. Проблемы и перспективы дистанционного обучения в высшем образовании // Педагогика и современность. – 2020. – № 4. – С. 45-50.
2. Иванова, И. А., Петров, Е. В. Использование цифровых технологий в преподавании физики: вызовы и решения // Современные образовательные технологии. – 2021. – Т. 12. – № 1. – С. 75-82.
3. Сидоров, К. А. Особенности организации лабораторных работ по физике в условиях дистанционного обучения // Вестник высшей школы. – 2020. – № 7. – С. 112-118.
4. Шагиева, Л. Р. Методические подходы к преподаванию физики в дистанционной форме // Инновации в образовании. – 2020. – № 6. – С. 56-61.
5. Гурин, В. Н., Поляков, Д. И. Проблемы мотивации студентов в условиях дистанционного обучения: опыт преподавания физики // Образовательная политика и практика. – 2021. – Т. 9. – № 3. – С. 89-97.
6. Юсупова, Е. М., Борисов, А. П. Виртуальные лабораторные работы по физике: новые решения для дистанционного обучения // Электронное обучение и дистанционные технологии в образовании. – 2021. – Т. 15. – № 2. – С. 101-109.
7. Соловьев, И. В., Кузнецов, А. Н**.** Преодоление барьеров в дистанционном обучении естественным наукам // Образовательные технологии и общество. – 2020. – № 4. – С. 66-73.
8. Быков, М. С. Дистанционные технологии в преподавании физики: проблемы и перспективы // Образование и наука в XXI веке. – 2021. – Т. 16. – № 2. – С. 148-153.
9. Тарасов, О. В. Методологические подходы к разработке электронных курсов по физике // Наука и образование. – 2020. – № 11. – С. 98-104.
10. Зайцева, Л. Н. Психологические аспекты дистанционного обучения физике: влияние на мотивацию и успеваемость студентов // Психология и педагогика в цифровую эпоху. – 2021. – Т. 4. – № 2. – С. 32-39.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ОТБАСЫНДА ҮЙЛЕСІМДІ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖАСАЙТЫН ЕРЕКШЕ БАЛАНЫ ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ДАМЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Үсенғалиева Алтынай Мейрамбекқызы - магистр, 1 курс
Шугаева.Г.Қ - ғылыми жетекшісі
Х.Досмұханбетов атындағы Атырау университеті,
Атырау, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Соңғы онжылдықта "ерекше балалар" санының көбеюіне байланысты, тек баланың өзімен ғана емес, сонымен бірге ол тәрбиеленетін отбасымен жұмыс жасау және бейімделу мәселе үлкен маңызға ие. Бұл мәселе отбасына "ерекше баланы" тәрбиелеуге көмектесу отбасылық және қоғаммен қатынастар саласында пайда болатын мәселелерді шешуге көмектесуді қамтиды. Оның түпкі мақсаты-баланың да, отбасы мен туыстарының да психологиялық, тұлғалық дамуы үшін қалыпты жағдай жасау. Баладағы ерекшелікпен сауатты жұмыс жасау, баланың алдағы өміріне әсерін ескеру қажет.

Кілт сөздер: ерекше бала, отбасымен қарым-қатынас, тәрбие стилі, түзету-дамыту жұмысы, әлеуметтік қатынастар, инклюзивті білім беру.

Туылғаннан бастап, әр адам өзінің қалыпты дамуы үшін ұзақ уақыт бойы тамақ, жылу, қауіпсіздік үшін физикалық қажеттіліктерін қанағаттандыру ғана емес, сонымен бірге оны жақсы көретін адамдармен қарым-қатынас жасау қажет. Осы қарым-қатынас арқылы бізді адам ететін құндылықтар беріледі: жанашырлық, сүйіспеншілік, өзімізді және басқа адамдарды түсіну, агрессивті импульстарды бақылау, өзімізге және айналамыздағыларға зиян келтірмеу, алға қойған мақсаттарға жету, өз және басқа адамдардың өмірін құрметтеу. Мүмкіндігі шектеулі баланы тәрбиелеп отырған отбасы үшін түзету-дамыту, оңалту сияқты функциялар да маңызды. Оның мақсаты баланың психофизикалық және әлеуметтік мәртебесін қалпына келтіру, материалдық тәуелсіздік пен әлеуметтік бейімделуге қол жеткізу болып табылады.

Отбасылық қатынастар бала үшін - бұл әлеуметтік қатынастардың алғашқы нақты үлгісі. Отбасылық тәрбиенің маңызды ерекшелігі ретінде, бала отбасымен қарым-қатынасқа тез әрі, бірінші енетінін ескеру қажет. Ересектер мен балалар арасындағы берік байланыстары бар отбасыларда балаларға құрметпен қарау ұжымшылдық, ізгі ниет, тәуелсіздік сияқты қасиеттерді белсенді түрде қалыптастырады. Бірақ отбасы әрқашан балаларға жағымды әсер ете бермейді. Ата-аналардың материалдық жағдайларының жоғарылығы, педагогикалық білім беруідің сапасы отбасының стресстік атмосферасының тәрбиелік төмендігін өтей алмайды. Осылайша, отбасының жанжалды атмосферасы көбінесе баланың жеке басының дамуында жағымсыз салдарға әкеледі. Психикалық ерекшеліктердің тек 22% -ы туа біткен ақаудың салдарынан ерте жаста пайда болатындығы статистикалық дәлелденген. Ал ауытқулардың 88 %-ы отбасылық тәрбиенің қолайсыз жағдайларының нәтижесінде пайда болады. Егер отбасында үнемі шиеленіс болса, баланың психикалық денсаулығына кері әсерін тигізері сөзсіз. Егер дамуында ерекшелігі бар бала болса, екі ес әсер етеді. Өкінішке орай, көп жағдайда ата-аналарлар баал тәрбиесінде авторитарды неме еркін стильды қолданады.

Ерекше балаларды тәрбиелейтін отбасыларды төрт топқа бөлуге болады:

- Ата-аналардың бірінші тобы тәрбие стилі ретінде гипер қамқорлықты қолданады. Анасы гипертрофиялық мазасыздық пен жүйке-психикалық шиеленісті сезеді. Ересек отбасы мүшелерінің мінез-құлық стилі балаға өте қамқорлықпен, баланың әл-ауқатына байланысты отбасы мүшелерінің шектен тыс ережелермен, әлеуметтік байланыстарды шектеумен сипатталады. Бұл отбасылық тәрбие стилі жалғызбасты аналарға тән.
- Екінші топ ата-ананың баламен әлсіз эмоционалды байланысымен сипатталатын ата-аналық стильді-гипопротекцияны қолданады. Мұндай ата-аналар көбінесе өз балаларына өздері байқамайтын жағымсыз қасиеттерді береді. Ата-аналар баланы эмоционалды түрде қабылдамау арқылы өздерінің психикалық ыңғайсыздықтарын өтеуге тырысып, медициналық қызметкерлерге шамадан тыс талаптар қою арқылы баланы емдеуге шамадан тыс назар аударады.
- Үшінші топ ынтымақтастық стилімен сипатталады-бірлескен іс-әрекеттегі ата-ана мен баланың өзара қарым-қатынасының тиімді және ақылға қонымды түрі. Бұл стиль ата-аналар өз баласының жетістігіне және оның қабілеттерін жүзеге асыруға, баланың сыртқы әлеммен өзара әрекеттесуінің ерекше тәсілдерін, тәуелсіздігін дамытуға сенген кезде пайда болады.
- Төртінші топ-авторитарлық көшбасшылық позицияға ата-аналық көзқараспен сипатталатын отбасылық қарым-қатынастың репрессиялық стилі. Ата-ананың баламен қарым-қатынасы баланың болашағына пессимистік көзқараста, оның құқықтарын үнемі шектеуде, орындалмаған тапсырмада жазаланатын қатыгез ата-аналық көріністе болады. Осы талаптарды орындаудан бас тартқаны үшін олар көбінесе физикалық жазаларға жүгінеді.

Ерекше балалардың дамуындағы белгілі бір тежеліс, қосымша ерекшелік әкеледі. Ақыл-ой дамуы тежелген балалар физикалық тұрғыдан да баяу дамиды. Физикалық кемшіліктері де интеллекттің дамуын баяулатады.

Ата-аналардың көпшілігі ерекше баланы тәрбиелеуді дені сау баланы тәрбиелеу қағидаттарына қарағанда, оған қойылатын талаптарды жеңілдетуге негіздейді. Осы қағидаға сүйене отырып, ерекше балалары бар көптеген ата-аналар бала кезінде оларға қойылатын талаптарды шамадан тыс төмендетеді.

Нәтижесінде, өте қамқоршы тәрбие-баланы шамадан тыс қорғаумен, тіпті кейде оның ақауын белгілі бір уақытқа дейін жасырумен көрініс тауып кетеді.Ең қиыны балалардың көпшілігі қоғаммен қарым-қатынаста өзін нәрестелік деңгейде ұстауы және супер эгоизм қабілеттерінің дамуына әкеліп соғады. Дамуында ерекшеліктері бар бала өскенде, жеке басының тәуелсіздік мәселесі бірінші орынға шығады, бірақ оның тұлғалық қасиеттері жоғары қамқоршылық, әлсіздік, төмен сұраныс қағидаттарында қалыптасқан.

Ерекше балаларды ерте ынталандыру кезеңдері:

- Дамудың әр саласында не істей алатынын және не істей алмайтынын бағалау үшін баланы арнайы мамандармен бірге қадағалау.
- Ол қандай нәрселерді енді ғана жасай бастағанын немесе әзірге қиындықпен істеп жатқанын ескеру және соған сай қатынас жасау.
- Оған қандай жаңа дағдыны үйрету керектігін немесе бұрыннан бар дағдыларды пайдалану үшін қандай әрекетті жүктеу керектігін шешу.
- Әрбір жаңа дағдыны кішкене қадамдарға бөліңіз-бала бір-екі күнде игере алатын әрекеттерге, содан кейін келесі кезеңге өту.

Отбасында баланы дұрыс тәрбиелеу ата-аналар осы қиын жағдайда эмоционалды норманы сақтай алған жағдайда ғана мүмкін болады. Баланың дамуы үшін тұрақты қарым-қатынас, білім беру ойындары, музыка сияқты факторлар маңызды рөл атқарады. Арнайы балалар барлық салаларда психикалық және физикалық даму мүмкіндіктерін алуы керек, олар әдеттегі интеллект деңгейі бар балаларға қарағанда ата-аналардың көмегі мен қолдауына көбірек мұқтаж. Баланы мадақтаңыз, онымен сүйіспеншілікпен сөйлесіңіз, оның қуанышымен бөлісіңіз, жақсы орындалған тапсырмалар үшін оған сыйақы ойлап табыңыз. Баланы тәрбиелеу мен оқытудың сәттілігі ата-анасының оған деген көзқарасына тікелей байланысты. Интеллектуалды дамуында ерекшеліктері бар баламен жұмыс, оның өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын дамытуға байланысты екенін түсіну керек. Үйде тәрбиеленудің ең көп тараған қателігі - ата-ананың балаға ең қарапайым өзін-өзі күту дағдыларын үйретудің орнына мүмкіндігінше көп білім беруге деген ұмтылысы. Ерекше балаларда мотористиканың дамуы туралы ұмытпау керек. Кейде баланы қасықты дұрыс ұстауға, арқаннан секіруге үйрету мүмкін емес, бірақ сол бала біраз уақыттан кейін күрделі ритмды билеу қабілетімен немесе допты лақтыруда ептілігімен таң қалдырады. Балаларды кез-келген дағдыларға үйрету процесі қиын және көп уақытты талап етеді. Қозғалыс, ең алдымен, еліктеу арқылы қалыптасады, сондықтан балаңызбен бірге барлық жаттығуларды орындауға дайын болыңыз, оны және бағыттаушы болуға ат салысыңыз. Бұл кезеңде ритмды жаттығулар үлкен рөл атқарады. Ерекше баланы тәрбиелеу стилі қорғау емес түзету бағытында болуы қажет,яғни бар бұзушылықтарды жеңуге және болашақта пайда болуын болдырмауға бағытталу.

Неліктен баламен үйлесімді қарым-қатынас маңызды?

Баламен қарым-қатынастағы үйлесімділік оның жалпы дамуы мен әл-ауқатында шешуші рөл атқарады.

Эмоционалды әл-ауқат. Ата-аналармен және жақын ересектермен үйлесімді қарым-қатынас баланың сенімділігі мен қауіпсіздігін дамытуға ықпал етеді. Бұл оған эмоционалды қиындықтар мен стрессті жақсы жеңуге көмектеседі.

Өзін-өзі бағалау және сенімділік. Бала ата-анасының оны жақсы көретінін және қолдайтынын сезгенде, ол өзін-өзі бағалау мен өзіне деген сенімділікті дамытады. Бұл оған өмірлік міндеттер мен қиындықтарды сәтті жеңуге мүмкіндік береді.

Болашақ қарым-қатынастың үлгісі. Баланың ата-анасымен қарым-қатынасы оның болашақ тұлғааралық қарым-қатынасына үлгі болады. Отбасындағы үйлесімділік балаға қақтығыстарды шешуге және басқа адамдармен тең дәрежеде, құрметпен және өзін-өзі бағалауды үйренуге көмектеседі.

У.И. Ауталипова (1999) өзіндік бағалау мен бала тәрбиелелігі арасындағы тәуелділікті айқындады. Автор ата-анасымен қақтығысқа жиі түсетін балаларды эксперимент арқылы бөліп алып, әртүрлі тесттік әдістемелерді отбасындағы ата-ана мен бала қатынасында (В.Я.Варга- В.В.Столин, К.Томас тесті, Будассидың өзіндік бағалауды зерттеу әдістемесі, тесттер) қолданылды. Соның нәтижесінде өзіндік бағалауы көңілі толмайтындығын көрсетті. Мұндай жағдай балаға шамадан тыс талап қоятын ата-аналарда кездеседі. Бұл эксперимент дамуы қалыпты балаға өткізілген, ал ерекше бала жағдайында екі есе өзіне көңілі толмаушылықты елестетеміз. Кей балаларда өзіндік бағалауы өте жоғары және адекватты емес көріністе кездесді. Бұл шектен тыс еркелету, сыйлық беру, мақтау тәсілдерін қолданатын отбасыларды кездеседі. Ерекше баланы да шамадан тыс мақтап, еркелету, ересектік және өзбеттілікке кері әсерін тигізеді. Бұл эксперимент ата-ананың балаға тәрбие беруі, психологиялық денсаулығына әсерін дәлелдеді.

Инклюзивтік оқыту негізінде балалар құқығын кемсітпеу, адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, оларға арнайы жағдай қалыптастыру негізі жатыр. Бала – біздің болашағымыз. Балаларға бәріміз жауаптымыз. Ата-аналардың басым бөлігі балаларының оқу-тәрбие мәселесіне келгенде жайбарақаттығы, салғырттығы басым. Көптеген ата-аналар балаларының тілі жай шыққанына, есте сақтау қабілетінің нашарлығына дер кезінде мән бермейді, білікті маманға апарып көрсетпейді. Тіпті баласының болашағына алаңдайды дегеннің өзінде қаражат жоқтығын сылтауратып қозғала қоймайды. Олардың көбі психологиялық-медициналық-педагогикалық көмектің қызметі тегін екенін логопедтен, дефектологтан, психологтан тегін кеңес алуға болатынын білмейді. Соның кесірінен баланың ақыл-ой дамуы нашар деңгейде екенін мектепке барғанда белгілі болады.

Елімізде инклюзивті білімнің нашар дамуы ҚР-да білім беруді дамытудың 2011-2020 жылға арналған мемлекттік білім бағдарламасында сипатталып, оның жоспарлы дамуына әсер ететін қауіп-қатер ретінде елімізде мүмкіндігі шектеулі балалар мен мүгедек балалардың көбеюі атап көрсетілді және екі кезеңге белгіленген инклюзивті білімді жүзеге асыруға мақсаттары мен міндеттері айқындалды. Бағдарламаны іске асыру нәтижесінде ҚР-да 2015 жылға қарай инклюзивті білім беру мен мүмкіндігі шектеулі балалардың 25% қамту көзделсе, инклюзивтік білім беруге жағдай жасау 30%, 2020 жылға қарай 70% ұлғаяды. Инклюзивті біліммен қамтылған балалар үлесі даму мүмкіндігі шектеулі балалардың 50% құрайтын болады. Отбасының міндеті- балаға жағдай жасап, еліміздегі барлық мүмкіндікті пайдаланып, ерекше балаға үйлесімді, болашағына пайдалы орта қалыптастыру.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1.Азы воспитания особого ребенка.Седьмой лепесток.-. 2010.- №3. – 24 с

2.Особый ребенек в семье, создание гармоничных взаимоотношений» О.В.Рахманина №12 (189) декабрь, 2018

3.Отбасы психологиясы оқулық. Жүндібаева Т.Н. Алматы,2014. 41б

4.Ерекше балалар. Мінез-құлықты қолданбалы талдауға (ABA) кіріспе: проблемалы мінез-құлықты түзету қағидалары мен аутизм спектріндегі бұзылыстар және басқа да даму ерекшеліктері бар балаларды үйрету стратегиялары / О. Мелешкевич, Ю. Эрц ; Болашақ" корпоративтік қоры ; ауд. М. Сембекқызы. – Нұр-Сұлтан : Болашақ, 2022. – 214 б.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

ӘӨЖ: 221.1

БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫ ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУДА АЛАТЫН РӨЛІ

Дуйсенбаева Айгуль Тилегеновна, Галимова Бакыт Ораловна
“35 ЖОББМ”КММ бастауыш сынып мұғалімі
Семей, Қазақстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: Оқыту үрдісін басқарудың педагогикалық-психологиялық мәселелерін анықтауда педагог пен оқушылардың арасындағы қарым-қатынастарды ұйымдастыру мұғалімнің теориялық білімінің болуын қажет етеді. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби педагогикалық функциялары: конструктивтік, ұйымдастырушылық, қарым-қатынастық, дамытушылық, ақпараттық, зерттеушілік. Білім берудің күрделі мазмұнын меңгеруде, оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастырудың қазіргі кездегі ұстанымдарын жүзеге асыруда, педагогикалық үрдіс, яғни, мұғалім мен оқушылардың өзара байланысқан және өзара келісілген іс-әрекеті басты міндет атқарады. Сондықтан, қазіргі кездегі жоғары білім беру алдында мұғалім мен оқушылардың жұмыстарының түрлері мен әдістерін жүзеге асыру мәселесі тұр.

Түйін сөздер: оқыту жүйесі; білім беру; білім алушылар; бастауыш сынып мұғалімі; оқыту сапасы, ақпараттық технология, оқыту.

Бүгінгі таңда оқу процесінде өзіндік жұмыс міндеттерінің күрделендіру деңгейі, мектеп оқушыларының тек бағдарлама мен жоспарланған білім, білік және дағды жүйелерін ғана меңгеріп қоймай, сонымен бірге шығармашылық мүмкіндіктерін дамыта отырып, өз бетінше үздіксіз білімін көтере беруге бағытталған.

Сондықтан да күннен – күнге өсіп келе жатқан халықаралық бәсекелестік, қоғамда болып жатқан өзгерістердің ауқымы мен қарқынының артуы білім беру сапасының мемлекет дамуының басты факторына айналуына себеп болуда. Бұрын орта білім беретін мектептің негізгі міндеті - білім беру мен дағды біліктерін қалыптастыру болып келсе, қазіргі міндет-ойы ұшқыр, шығармашылық қабілеті жоғары, өмірге икемді, жан-жақты дамыған тұлғаны тәрбиелеу. Жеке тұлғаны қалыптастыру міндеті мектепке жүктеліп, оқушының жеке қабілетін дамытуда, дарынын ашуда және қоғамдық белсенді іс-әрекетін жүзеге асыруда мұғалімдердің іс-әрекеті мен озық тәжірибесі,қабілеті мен шеберлігі шешуші рөл атқарады.Ол үшін оқыту әдісіне жаңа әдіс-тәсілдер дайындап, тәжірибеге енгізуге тиіспіз. Өйткені мұғалім дамымай,оқушы дамымайды, ақпараттық және білім беру технологияларын пайдаланбай оқушы мен мұғалімнің сапасын арттыру мүмкін емес. Ұлтымыздың ұлы ұстазы А.Байтұрсынов «Білім біліктілікке жеткізер баспалдақ, ал біліктілік сол білімді іске асыра білу дағдысы» деп білім мен біліктілік жайлы үлкен ой айтқан. Жас ұрпаққа білім беруде, оларды болашақ еліміздің тұтқасы етіп тәрбиелеу әр ұстаздың, әр мектептің ең басты міндеті. Осы міндеттерді орындау мақсатында білім беру саласында да елеулі, әрі ауқымды өзгерістер өрістеуде. Осы мақсаттарда мемлекетіміздің білім сапасын арттыратын түрлі құжаттар қабылданып, бағдарламалар енгізілуде. Үздіксіз жаңалық енгізу білім беру мекемелерінің, соның ішінде жалпы білім беретін мектеп жұмысының дамуының ең басты факторы болып табылады. Бұл міндеттерді орындау үшін мектеп ұжымдарының, әрбір мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы барлық жаңалықтар мен өзгерістерді, жаңа әдіс-тәсілдерді дер кезінде қабылдап, дұрыс пайдалана білуі керек. Еліміздің экономикалық, саяси-мәдени дамуына үлес қоса алатын, әлеуметтік өркениетке көтерілетін, парасатты ұрпақ тәрбиелеу - ұстаздар қауымының бүгінгі таңдағы мерейлі міндеті.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Мұғалім оқушыларға шамалары келгендей тапсырмалар ұсынады, онда келесілер орын алады: жұмыстың мақсаты, оның бөлімдері бойынша орындау реті (өзін - өзі бақылау), мұғалім тексеру үшін алынған нәтижелерді әзірлеу, реттеу (кері ақпарат) тәсілдері, жұмысты орындау мерзімі. Мұғалім тапсырманың дұрыстығын, оқушылардың оның мазмұны мен нәтижесін қаншалықты түсініп, меңгергенін анықтайды, демек, мұғалім бақылаушы ғана емес, ұйымдастырушы да, оқушылардың өзіндік жұмысын тексеруші де. Мұғалім тапсырма арқылы олардың таным қабілетіне бағдарлама жасайды, оны бір мақсатқа бағыттап, сапасын анықтайды.

Бұл орайда белгілі ғалым Л.Выгодский былай деген: «Ең алдымен бір әрекетке тарту үшін сен оны қызықтыр, оның бұл әрекетке дайын екенін білу үшін қамқорлық жаса. Осыны іске асыру үшін барлық күшін салатынын және бала өзі қимылдайтынын, ал мұғалім болса тек сол әрекетті басқарып отыруы керек. Оқушылардың таным деңгейі олардың берілген білімге деген қызығуы және білім сапасы мен даму деңгейіне байланысты, ойлау әрекетінің әдістерінің қалыптасуына байланысты». Сол үшін мұғалім өз білім деңгейін де әрқашан арттыруға тиіс. Ол қазіргі заманға сай мұғалім тәжірибе-эксперименталдық бағдарламаны жасап, негізгі дидактикалық мақсат пен міндеттерін айқындап, өз жұмысын ғылыми түрінде жоспарлап, оқушылардың білім деңгейін көтеруіне басшылық жасау. Осындай бағдарлама жасау кезінде мен өз алдыма мынандай мақсаттар мен міндеттер болуы керек:

-оқыту үрдісін жоспарлай білуі;

-оны мақсатты түрде ұйымдастыра алуы;

-жүйелі түрде бақылау мен бағалау үрдісін жүргізіп отыруы;

- оқушыларға берілетін білімдердің мақсаты мен қажетін түсіндіру мен оларды әрекетке бағыттайтын мотивтерді қалыптастыруы;

- оқушылардың жаңа оқу материалын қабылдауына мүмкіншілік жасаумен қатар басшылық етуі;

- оқушылардың берілген білімді толық қабылдауы мен ғылыми ұғымдарды санасына қалыптастыруды басшылыққа алуы;

- берілген білімді тәжірибеде қолдануға және бекітуге басшылық жасауы;

- оқушылардың алған білім бойынша таным –түсінігін есепке алу, тексеру, және бағалау үрдісін іске асыруы. Информация- ақпарат:

- адамдар арасындағы бір-біріне берілетін мәлімет; -хабар беру арқылы анықталмағандықтың азаюы;

-кез келген нысан және үрдістің әр түрлілігін кескіндеу және хабарлау. Өзіміздің іс-тәжірибеміз бойынша, биылғы оқу жылынан бастап сабақтың ұйымдастырылуына, өту жолына, түріне, өту кезеңдеріне жаңа сипаттама жасалды. Оқушының дербес ізденуі, жаңа тақырыпқа сай қосымша әдебиетпен жұмыс істеу жолдары белгіленді. Оқу үрдісінің басқару кезеңі төрт бөлікке бөлініп, оның сипаттамасы анықталды:

- Бірінші кезеңде оқушы өзінің алдағы орындайтын жұмыс нысанымен танысады, мөлшерлейді. Ол үшін жалпы тапсырманы оқулық бойынша жеделдете қарап шығады. Көлемі мен міндетін анықтайды, жоспар жасайды. Қандай логикалық жүйеде орындалу керегін сезінеді. Осы тапсырманы орындауда қажетті заңдылықтар мен ұғымдарды, ережелер мен сыбаларды есіне түсіреді. Бұл даярлық кезең деп аталады.

- Екінші кезеңде жасалған жоспары бойынша түсіну, тақырыпты игеріп оқу, тану мақсатындағы белсенді дербес танымдық әрекетке жұмылады. Грамматикалық ұғымдар мен түсініктерді игереді. Танымдық түсіну, қабылдау үрдісі жүреді: талдау, түсіну, салыстыру, қорыту жасай отырып дербес игеру міндетін атқарады. Тақырыпты материалдық, мазмұндық тұрғыдан өздігінен игереді.

- Үшінші кезеңде оқушы ұғынған оқу материалдарын ішінен айтып шығады. Болмаса жазбаша орындауға болады. Басқару осы кезеңі де аса маңыздысаналады. Қабылдағанын ойша айтып, не жазып отырғанда бұрын мән бермеген, қалып қойған жағдайлар мен ұғымдар анықталады. Барлық білгені талдаудан өтеді.

- Төртінші кезеңде оқушының білім мен дағдысын сырттай бақылау жүзеге асады. Оқушы өзін ойын, түсінігін білдіріп, тақырыптағы негізгі мәселе төңірегінде пікір айтады, талдауға қатысады. Ал екінші жолы - жазбаша жауап қайтару. Ол шығарма, эссе, т.б. Үлгіде болуы мүмкін.

Оқушылардың білім алуын басқау - бүгінгі таңда мектептің алдындағы басты міндеті. Сондықтан жаңа білімді игеру жолдарын, игеру жүйесін білім алушылардың бойында қалыптастыру мұғалімнің жетекші парызы деп санаймын.

Ақпараттық технология - қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны. Информация-ақпарат:

1) адамдар арасындағы бір- біріне берілетін мәлімет;

2) кез келген нысан және үрдістің әр түрлілігін кескіндеу және хабарлау. Обратная связь-кері байланыс. Тірі табиғаттағы, қоғамдағы және техникадағы басқару жүйесін сипаттайтын негізгі ұғым. Басқарылып отырған үрдістің басқару органына жасайтын ықпалын кері байланыс деп атайды.

Оқу үрдісін басқару сабақ үстінде мұғалім мен оқушы, оқушы мен оқушы арасында өзара белсенді қарым-қатынастың жоғары деңгейде қалыптасуын талап етеді. Сондықтан оқу үрдісін басқаруына М.М. Жанпейісованың модулдік оқыту әдістемесі көп нәтиже беретінін айқындадым. Ол мынадай артықшылықтарымен ерекшеленеді: Біріншіден**,** оқушыларға мұғалім алдын ала дайындалған сабақтыңжүру жоспарын таратын береді. Онда сабақтың әрбір элементінің нақты мақсаты көрсетіледі. Сондықтан оқушы өзінің не істеу керектігін, яғни сабақ соңында нені біліп шығуы керектігі жөнінде мағлумат алады.

Екіншіден, ұжым болып жұмыс істеу дағдысы қалыптасады. Онда оқушы өз пікірінің дұрыстығын дәлелдеп, қателегін мойындап және жолдасының пікірінің дұрыстығын көрсетіп, ұжымдық шешім қабылдауға үйренеді. Ол өз білімін өзі бағалай алады.

Үшіншіден, жеке басының қабілеті мен мүмкіндіктерін ескеріп, үлкен көлемдегі жазба жұмыстарын жасауды жоспарлайды.

Төртіншіден, әр оқушының білім дәрежесіне қарай тапсырманы да түрлі деңгейде алуға болады.

Сонымен бірге модулдік технология оқушының білімін тексеріп бағалауға зор мүмкіндік береді. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие және білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс – әрекетінің ғылыми педагогикалық негіздерін меңгеруі – маңызды мәселе. Бала жанының бағбаны, жас ұрпаққа білім мен тәрбие беретін мұғалім ары таза, әдепті, ой – өрісі кең, жан-жақты білімді, ұстамды, өз ойын шәкіртіне анық, дәл жеткізетін болуы тиіс. Ол үнемі ізденіп,білімін толықтырып отырса, оның өмірлік ұстанымы тұрақты, күш қуаты, көңілі әрдайым жоғары, сабақ беру сапасы арта түсіп, еңбегі еленеді. Білім беру жүйесі қоғам мен оның дамуына ықпал жасайды. Ол қоғамдық дамуды тездетуі немесе тежеуі мүмкін. Демек, білім берудегі бетбұрыс қоғамның болашақ дамуының тек салдары болып қалмай, қажетті шарттары болып табылады.

Сонымен, оқу үрдісін басқаруы тек қана техникалық оқу құралдарын сабақ үстінде дамыту немесе компьютерлендіру емес, жоғары нәтижелерге бағытталған біртұтас өзара байланысты әдістер, тәсілдер, мазмұнның жиынтығы деп қарастыруға болады. Мұғалім оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдеріп отыру, жаңа технологияларды меңгеру тиіс. Бұл міндетті орындамайынша сауатты, жан-жақты білгір маман болуы мүмкін емес.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Бұзаубақава К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. (Оқулық) Тараз. ТарМУ,2003ж.

2. Нағымжанова Қ.М. Инновациялық оқыту жағдайларындағы мұғалім қызметінің психологиялық-педагогикалық негіздері. Өскемен, 1999ж.

3. Жанпейісова М.М. Модулдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде, Алматы, 2004ж.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК: 16.01.45

РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНОЕ ОБУЧЕНИЕ НА ЗАНЯТИЯХ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Каирова Айжан Аблаевна
НАО «КУ им.Ш.Уалиханова», сеньер-лектор, магистр педагогических наук,
Бердикулова Рамида Дастанбековна
НАО «КУ им.Ш.Уалиханова», сеньер-лектор, магистр педагогических наук,
Елюбаева Айнаш Ораловна
НАО «КУ им.Ш.Уалиханова», сеньер-лектор, магистр филологических наук ,
Бектемирова Балжан Ордабаевна
НАО «КУ им.Ш.Уалиханова», сеньер-лектор, магистр педагогических наук,
Кокшетау, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Аннотация: В статье рассматривается проектно-ориентированное обучение (Project-Based Learning, PBL) как эффективный метод развития исследовательских навыков студентов в условиях обучения английскому языку как иностранному (EFL) и межкультурной коммуникации в Казахстане. Основное внимание уделяется проекту «Cultural Ambassador Project», который помогает студентам развивать аналитические, исследовательские и межкультурные навыки. Применение PBL способствует глубокому изучению культурных различий на основе модели культурных измерений Хофстеда, что улучшает критическое мышление и навыки решения проблем. Статья подчеркивает важность межкультурной коммуникации в контексте EFL для подготовки студентов к успешной карьере в глобализированном мире.

Ключевые слова: проектно-ориентированное обучение, исследовательские навыки, английский язык как иностранный, межкультурная коммуникация, культурные различия, EFL, модель Хофстеда, критическое мышление, глобализация.

В Казахстане обучение английскому языку как иностранному (далее - EFL) приобретает все большее значение, поскольку страна стремится укрепить свои позиции на мировой арене. Поскольку Казахстан продолжает интегрироваться в мировую экономику и налаживать международные партнерские отношения, владение английским языком становится важнейшим навыком для его граждан. Образование в области EFL позволяет казахстанским студентам и специалистам выходить на мировые рынки, участвовать в международном бизнесе и осуществлять межкультурную коммуникацию.

EFL (English as a Foreign Language - англ. изучение английского языка как иностранного) - это изучение или преподавание английского языка в стране, где английский не является официальным или доминирующим языком. В условиях EFL студенты, как правило, имеют ограниченное знакомство с английским за пределами класса, и их основная цель - использовать английский для общения с людьми из других стран или культур, а не для интеграции в англоязычное общество. Этот тип обучения обычно проходит в формальной, структурированной среде, с акцентом на академические, профессиональные или личные цели.

Обучение EFL в Казахстане расширяет академические и карьерные возможности молодежи. Знание английского языка позволяет студентам получать высшее образование в престижных университетах за рубежом и участвовать в передовых исследованиях и инновациях. Развивая навыки английского языка, Казахстан может лучше подготовить своих граждан к жизни во взаимосвязанном мире и внести вклад в долгосрочное развитие и процветание страны.

Цель данной статьи - изучить, как проектные методы, особенно в сфере межкультурной коммуникации, могут значительно улучшить исследовательские навыки студентов - будущих учителей EFL. Статья призвана проиллюстрировать, что, участвуя в культурно разнообразных, реальных проектах, студенты не только улучшают свои языковые навыки, но и развивают важнейшие исследовательские способности, такие как сбор, анализ и синтез данных. В статье рассказывается о том, как эти методы могут преодолеть разрыв между изучением языка и исследованиями, позволяя студентам стать более независимыми, критически мыслящими людьми. С помощью практических примеров, кейсов и теоретических дискуссий статья подчеркнет эффективность интеграции проектно-ориентированного обучения и межкультурной коммуникации в развитии важнейших исследовательских навыков у студентов .

Исследовательские навыки необходимы будущим учителям английского языка, поскольку они позволяют педагогам самостоятельно получать, анализировать и применять информацию как в академических, так и в профессиональных контекстах. В академической среде эти навыки помогают будущим учителям работать с научными текстами, разрабатывать аргументы, основанные на доказательствах, и вносить свой вклад в образовательный дискурс, что имеет решающее значение для успешного обучения и непрерывного профессионального развития учителя. Овладение исследовательскими навыками гарантирует, что будущие учителя английского языка смогут эффективно ориентироваться в англоязычных ресурсах и составлять высококачественные планы уроков и исследовательские проекты, соответствующие академическим и профессиональным стандартам.

Авторы данной статьи предлагают использование проектно-ориентированного метода обучения обучение на занятиях по дисциплине «Базовый иностранный (английский) язык в контексте межкультурной коммуникации» как средство развития исследовательских навыков студентов.

Проектно-ориентированное обучение, также известное как **Project based method (PBL**) - это стратегия преподавания, направленная на решение реальных проблем и задач с использованием навыков решения проблем, принятия решений и проведения исследований. Она находит все большее применение в различных дисциплинах благодаря своей способности вовлекать студентов в развитие навыков самостоятельного обучения. Проекты различаются по масштабу и типу. Они могут быть направлены на решение академических, личных или отраслевых проблем и предполагают участие внешних заинтересованных сторон, таких как клиенты или партнеры [1].

Межкультурная коммуникация - это широкий термин, обозначающий взаимодействие между людьми, принадлежащими к разным культурам или субкультурам, направленное на достижение общего понимания сообщений. В дискуссиях, когда межкультурная коммуникация охватывает целые культуры (например, коллективистские и индивидуалистические культуры, высококонтекстные и низкоконтекстные культуры), межкультурная коммуникация относится именно к межличностному общению между представителями разных культур. В отличие от этого, внутрикультурная коммуникация относится к взаимодействию между людьми, принадлежащими к одной и той же культуре [2].

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Навыки межкультурной коммуникации играют важную роль в повышении эффективности обучения EFL (английский язык как иностранный), обеспечивая студентов культурным контекстом, необходимым для более естественного и эффективного использования английского языка. Понимая культурные нюансы, идиоматические выражения и стили общения англоговорящих сообществ, студенты могут лучше ориентироваться в реальном общении, что приводит к улучшению владения языком. Кроме того, межкультурная коммуникация делает изучение языка более увлекательным и актуальным, повышая мотивацию и заинтересованность студентов.

Более того, эти навыки помогают студентам развить такие важные ‘soft skills’ (с с англ. - «мягкие» навыки), как эмпатия, адаптивность и непредвзятость, которые необходимы для работы в глобализированной среде. Знакомство с различными культурными перспективами также способствует развитию критического мышления и способности решать проблемы, обогащая опыт изучения языка и готовя студентов к успеху в мультикультурной среде.

В статье «Как работает проектное обучение?» [3] описаны ключевые элементы для понимания процесса планирования и проведения проектного обучения:

1.Начните с главного вопроса: Используйте реальную тему и придумайте вопрос, который ставит перед студентами реальную ситуацию или проблему, которую они могут решить.

2.Разработайте план проекта: Привлеките студентов к принятию решений, чтобы у них с самого начала было чувство ответственности; выберите виды деятельности, которые поддерживают вопрос и используют учебную программу; узнайте, какие материалы и ресурсы доступны для поддержки студентов.

3.Разработайте график работы над компонентами проекта. График может быть несколько гибким, но он важен для того, чтобы студенты не отставали от графика.

4.Контролируйте студентов и ход выполнения проекта: Содействуйте процессу работы над проектом, поощряйте сотрудничество и следите за ходом выполнения проекта, сохраняя при этом чувство сопричастности студентов. Используйте критерии оценивания.

5.Оцените результат: Оценка может обеспечить диагностическую обратную связь для преподавателей и студентов и оценить прогресс проекта. По возможности предоставьте учащимся возможность провести самооценку.

6.Оценить опыт: Педагогам и учащимся будет полезно проанализировать полученный опыт как во время, так и после проекта с помощью ведения дневника, групповых размышлений и обсуждений.

Авторы статьи рекомендуют проведение студенческого проекта «Cultural Ambassador Project» (Консультант по культурным различиям и взаимодействию) в рамках занятий по английскому языку в контексте межкультурной коммуникации. Для адаптации проекта «Cultural Ambassador» к модели проектного обучения, авторы предлагают интегрировать каждый этап проекта в структурированный образовательный подход. Вот как можно согласовать данный проект с ключевыми элементами проектно-ориентированного обучения (PBL):

Этап 1. Постановка основного вопрос.

Как мистер и миссис Омаровы могут успешно начать бизнес в выбранной стране, понимая и адаптируясь к ключевым культурным различиям между Казахстаном и выбранной страной? Данный вопрос будет определять весь проект, подчеркивая реальную значимость, помогая студентам изучить межкультурную коммуникацию в практической бизнес-среде. Проблема, которую они будут решать, заключается в том, как казахстанские предприниматели могут преодолеть культурные различия, чтобы добиться успеха в бизнесе.

Этап 2. Разработка плана проекта.

Позвольте студентам выбрать страну, которую они хотят сравнить с Казахстаном. Каждый студент будет выступать в роли консультанта по культуре, ответственного за проведение исследования по шести культурным измерениям, предложенным Г.Хофстедом как для Казахстана, так и для выбранной им страны. Студенты изучат инструменты сравнения культур, такие как модель 6D Хофстеда [4] и Culture comparison tool [5], используя их для сбора информации по шести измерениям: power distance (дистанция власти и подчинения), individualism (индивидуализм/коллективизм), motivation towards achievement and success (мотивация к достижению и успеху), uncertainty avoidance (стремление к избеганию неопределённости), long-term orientation (ориентация на , indulgence) [6]. Студенты проанализируют, как каждое измерение влияет на деловую практику, и приведут практические примеры, которые мистер и миссис Омаровы смогут использовать в своем предприятии. Студенты создадут профессиональную презентацию, которая будет включать не только различия, но и стратегии преодоления потенциальных проблем. Обеспечьте доступ к инструментам сравнения культур, данным по конкретным странам, а также к любым соответствующим статьям или тематическим исследованиям.

Этап 3. Создание графика.

Неделя 1: Знакомство с проектом и шестью культурными измерениями. Студенты выбирают страну для сравнения.
Неделя 2: Исследование Казахстана и культурных измерений выбранной страны.
Неделя 3: Анализ влияния каждого культурного различия на бизнес-операции (групповые обсуждения или письменные размышления).
Неделя 4: Разработайте примеры по каждому измерению, относящиеся к бизнесу г-на и г-жи Омаровых.
Неделя 5: Создайте презентации и получите обратную связь от сокурсников.
Неделя 6: Итоговые презентации и оценка.

График является гибким, что позволяет углубить изучение темы, но при этом позволяет студентам следить за выполнением конкретных заданий каждую неделю.

Этап 4. Наблюдение за студентами и ходом выполнения проекта.

- *Содействие:* Регулярные проверки, чтобы убедиться, что студенты добиваются прогресса и понимают, как каждое культурное измерение влияет на бизнес-операции.
- *Сотрудничество:* Студенты могут работать в парах или малых группах для обсуждения своих выводов или решения проблем.
- *Использование рубрик:* Разработайте рубрики для оценки качества исследования, глубины культурного анализа, профессионализма презентации и практичности советов для господина и госпожи Омаровых. Это даст студентам четкое представление о том, что от них ожидается.

Этап 5. Оценивание результата.

- *Обратная связь:* Оцените способность каждого студента объяснить культурные различия и дать конкретный совет по ведению бизнеса.
- *Критерии оценивания:* Используйте рубрики для оценки как содержания (понимание культурных аспектов), так и навыков презентации (ясность, профессионализм) и языковых навыков.
- *Самооценка:* Поощряйте студентов к размышлению о собственном обучении, о том, что они узнали о межкультурной коммуникации, и о том, как это применимо к реальным ситуациям.

Этап 6. Оценивание опыта.

- *Групповая рефлексия:* В конце проекта проведите дискуссию или попросите студентов написать в дневнике о том, чему они научились, сравнивая культуры, как изменился их взгляд на международный бизнес и как они могут применить эти навыки в будущем.
- *Обратная связь от преподавателя:* Проанализируйте результаты проекта, чтобы оценить, смогли ли студенты успешно применить свои знания о культурных аспектах в бизнес-сценарии. Рассмотрите изменения для будущих проектов, например, приведите больше примеров или уточните временную шкалу.

Используя такой структурированный подход к проекту, студенты не только поймут теорию межкультурной коммуникации, но и увидят ее практическое применение в реальном контексте.

Развитие исследовательских навыков студентов в рамках проекта «Cultural Ambassador Project» включает в себя многогранный подход, поощряющий независимый поиск, критический анализ и эффективную коммуникацию. Проектно-ориентированное обучение (PBL), применяемое в данном проекте, помогает студентам развивать свои аналитические и исследовательские навыки несколькими способами:

- ***Самостоятельное исследование:*** Студенты должны провести подробное исследование Казахстана и выбранной страны, особенно в отношении культурных измерений Хофстеде. Это требует сбора, интерпретации и синтеза сложной информации из множества источников. Студенты учатся оценивать достоверность этих источников и находить закономерности и выводы из культурных данных.
- ***Критическое мышление:*** Чтобы проанализировать, как культурные измерения влияют на деловую практику, студенты должны выйти за рамки поверхностного понимания. Они должны применить свои знания к реальным сценариям и критически подумать о том, как мистер и миссис Омаровы могут преодолеть культурные различия. Этот процесс оттачивает их способность выявлять проблемы и предлагать продуманные решения.
- ***Контекстное применение:*** Студенты также должны привести конкретные примеры того, как каждое культурное измерение влияет на бизнес, что требует от них применения теоретических концепций в практическом, реальном контексте. Это укрепляет их способность связывать исследования с ощутимыми результатами.

Таким образом, работая над данным проектом, студенты смогут развить следующие исследовательские навыки [7]:

1. Умение ставить цель и задачи исследования.

Студенты начинают с понимания основного вопроса - как культурные различия влияют на бизнес-операции - и затем разбивают его на более конкретные исследовательские вопросы. Например: «Каковы последствия индивидуализма в деловом взаимодействии в выбранной стране?» Процесс переработки широких тем в целевые исследовательские вопросы помогает студентам сосредоточиться на поиске конкретной, релевантной информации, улучшая их способность ставить четкие цели исследования.

2. Навык сбора информации.

Студенты должны найти и использовать различные источники, такие как научные статьи, культурные исследования, статистические данные и примеры из практики, чтобы понять шесть культурных аспектов как для Казахстана, так и для выбранной страны. Это позволяет студентам познакомиться с несколькими типами исследовательских материалов, развивая их навыки. Они учатся различать достоверную и недостоверную информацию, развивая навыки критической оценки. Например, они могут сравнивать данные о странах из академических баз данных, правительственных публикаций или

авторитетных инструментов сравнения культур, таких как Hofstede's Insights. Студенты учатся эффективно использовать поисковые системы, библиотечные базы данных или онлайн-инструменты для сбора необходимой информации. Они практикуются в уточнении поисковых запросов, используя ключевые слова, связанные с культурными аспектами и деловой практикой.

3. Умение анализировать и интерпретировать данные.

- *Сранительный анализ:* После сбора информации студенты должны сравнить культурные аспекты между Казахстаном и выбранной страной.
- Выявление закономерностей и тенденций: Студенты анализируют данные, чтобы выявить основные различия и сходства между двумя культурами. Например, они могут обратить внимание на то, как высокая дистанция власти в Казахстане приводит к иерархической структуре бизнеса, в то время как более низкая дистанция власти в другой стране может способствовать более эгалитарным отношениям.
- *Контекстуализация выводов:* Студенты должны подумать о том, как эти культурные различия соотносятся с реальной деловой практикой. Этот шаг способствует развитию критического мышления, поскольку студенты интерпретируют полученные данные не просто как абстрактные понятия, а как практические выводы, применимые к бизнес-планам господина и госпожи Омаровых.
- *Выводы:* Студенты делают обоснованные выводы о том, как эти культурные факторы повлияют на бизнес, и разрабатывают стратегии преодоления этих трудностей. Это укрепляет их способность принимать решения на основе данных.

4. Умение организовывать и синтезировать информацию.

- *Структурирование исследования*: Студенты учатся последовательно организовывать свои выводы. Например, каждое из шести культурных измерений должно быть четко объяснено, подкреплено исследованиями и связано с практическими примерами для бизнеса. Это требует от них:
- *Синтез нескольких источников:* Они должны объединить сведения из различных источников, чтобы сформировать комплексное понимание. Например, они могут синтезировать статистические данные, анекдотические примеры из практики и культурные теории, чтобы дать сбалансированное представление о том, как коллективизм влияет на командную работу в конкретной культуре.
- *Приоритизация информации:* Они решают, какую информацию следует включить в презентацию и как представить ее в логической последовательности. Этот процесс фильтрации и систематизации данных повышает способность студентов определять, что является наиболее ценным для их конкретных целей.

5. Умение разрабатывать аргументы и выводы.

- *Представление решений, основанных на исследованиях*: В этом проекте учащиеся должны не только собрать и проанализировать данные, но и преобразовать свои выводы в действенные советы для господина и госпожи Омаровых.
- *Построение аргументов:* Студенты составляют убедительные аргументы о том, как культурные различия повлияют на успех бизнеса. Например, если они обнаружат, что в той или иной стране высока степень избегания неопределенности, они могут утверждать, что мистеру и миссис Омаровым следует принять стратегии, направленные на избегание риска, такие как тщательное планирование и четкая коммуникация.
- *Связь исследования с применением в реальном мире:* Они учатся преодолевать разрыв между теорией и практикой, используя свои исследования для предложения практических решений, что повышает их способность применять академические знания в профессиональных контекстах.

6. Умение представлять выводы.

После завершения исследования студенты должны представить свои выводы в четком, профессиональном формате. Представление четкого резюме результатов исследования повышает способность студентов перерабатывать сложную информацию в краткие и понятные выводы. Студенты должны подкрепить свои рекомендации убедительными доказательствами, полученными в ходе исследования, что улучшает их способность убедительно использовать данные.

7. Навык рефлексивного обучения и самооценки.

В рамках завершения проекта студенты занимаются рефлексией, оценивая свой собственный процесс исследования, качество источников и то, насколько эффективно они использовали информацию для поддержки своих аргументов. Рефлексивный дневник или групповые обсуждения проблем исследования помогают студентам улучшить свою будущую исследовательскую практику.

Интегрируя эти элементы, проект «Cultural Ambassador Project» систематически развивает исследовательские навыки учащихся. Они проходят путь от начального исследования к сложному анализу, затем к синтезу и практическому применению - все это имеет решающее значение для успеха в учебе и профессионального развития.

В заключение следует отметить, что интеграция проектно-ориентированного обучения (PBL) в EFL-образование дает студентам значительные преимущества, особенно в плане развития исследовательских навыков и навыков межкультурной коммуникации. Участвуя в реальных, культурно разнообразных проектах, студенты развивают важнейшие исследовательские способности, такие как сбор, анализ и применение информации, и одновременно совершенствуют свои языковые навыки. Проекты углубляют понимание студентами различных культур, развивая такие важные навыки, как адаптивность и эмпатия, которые имеют решающее значение в современном глобализированном мире. Кроме того, совместный характер PBL способствует развитию командной работы и решению проблем среди студентов, делая обучение осмысленным и увлекательным. В конечном итоге, такие методы готовят студентов к академическому, профессиональному и личному успеху в многокультурной и взаимосвязанной глобальной среде.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Thomas, J. W. (2000). A Review of the Research on Project-Based Learning, 1-45. San Rafael, CA: The Autodesk.
2. Daniel Chandler and Rod Munday. A Dictionary of Media and Communication (1 ed.). Oxford University Press, 2011
3. How Does Project-Based Learning Work? https://www.edutopia.org/project-based-learning-guide-implementation
4. Hofstede, G. Culture’s Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations. Thousand Oaks, 2001.
5. Culture comparison tool https://www.theculturefactor.com/country-comparison-tool
6. Hofstede, Gert Jan. Exploring culture: exercises, stories, and synthetic cultures/Gert Jan Hofstede, Paul B. Pedersen, Geert H. Hofstede. Intercultural Press, Inc. USA, 2002.
7. Савенков А.И. Содержание и организация исследовательского обучения школьников. М.: Сентябрь, 2003.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

THE USE OF WARM UP ACTIVITIES IN TEACHING FUNCTIONAL ENGLISH

Nurseitova Nurbakyt Nurseitkyzy
“"Mukanchinskaya secondary school with a school mini-center"
English teacher
Taldykorgan, Kazakhstan

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Abstract: Being a teacher need to be creative, because they never know what kind of children that they teach. This research topic is relevant in the English language teaching area because in order to makes the students learn English, the teacher put so much effort in it. Warming-up activity is a kind of learning activity that is done to start classes and teachers should take into account the use of warm-ups to start with a good classroom environment and to get more motivation from the students to develop different English language skills. This activity is designed to be interesting and enjoyable in order to help the students to be more comfortable and to be motivated to study in the class. Based on this work, it can be concluded that a proper use of warming-up activities can help teacher to create more positive and encouraging classroom atmosphere.

Keywords: Functional English, Teaching English, Motivation, Warm-ups, Ice-breakers

In teaching English as a second language can use a variety of pedagogical methods and approaches to develop students' language skills. This includes working on listening, reading, writing, and speaking, as well as encouraging effective communication in real-life situations and that is what functional English is. It emphasizes practical communication and the ability to use language in a way that is effective in real-world contexts. Vocabulary related to everyday situations, such as work, leisure, and social interactions; Basic grammar and sentence structure to facilitate communication; Common expressions and phrases used in real-world contexts; Cultural knowledge and social norms relevant to the target language community.

Speaking and listening: Engaging in conversations, asking and answering questions, and participating in discussions.

Reading: Understanding written texts, extracting information, and drawing inferences.

Writing: Composing sentences, paragraphs, and short pieces of writing for various purposes.

Word processing and presentation skills: Using technology to facilitate communication and enhance language proficiency.

Positive Attitudes: Confidence in using the language for daily tasks; Appreciation for the target culture and language community; Motivation to continue learning and using the language beyond the classroom; Recognition of the importance of language for personal, social, and professional growth.

In Teaching functional English integrating warm-up activities is crucial for creating engaging and effective learning classes. By incorporating effective warm-ups into English lessons, teachers can foster a positive learning environment, activate prior knowledge, focus students' attention, preview new material, build confidence, and create a consistent learning routine. Warm-up activities play a crucial role in teaching functional English, which focuses on equipping students with practical language skills for everyday communication. Beneath are several key reasons why warm-up activities are essential:

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Activation of Prior Knowledge: Warm-up activities help activate students' prior knowledge and vocabulary related to the topic or language function being taught. García and Martín (2004) mention that one goal of employing warm-up exercises is to activate students' prior knowledge. By engaging students with familiar concepts, teachers can bridge the gap between learners' existing knowledge and the new material.

Building Fluency: Warm-up activities provide opportunities for students to practice using the target language in a low-stress environment. Short, interactive games, songs, or conversations encourage students to speak naturally and overcome hesitations or self-consciousness.

Engagement and Motivation: Alaga (2016) emphasizes the importance of learner engagement for effective classroom development. Well-planned warm-up activities can engage students and motivate them to actively participate in the lesson. By making learning fun and interactive, warm-ups create a positive learning environment that fosters student interest and enthusiasm. Sreena and Ilankumaran (2018) argue that motivation is the most important cognitive skill and an additional factor in the development of a person's personality.

Focus and Concentration: Warm-up activities serve as a transition between students' previous activities and the lesson at hand. They help students focus their attention on the language task and prepare them for the more challenging activities to come.

Language Exposure: Even brief warm-up activities provide valuable exposure to the target language. They allow students to hear and process authentic language, aiding in pronunciation, vocabulary acquisition, and understanding of grammar structures.

Confidence Building: Successful warm-up activities boost students' confidence by creating opportunities for them to experience success and feel comfortable using the language. This increased confidence carries over to the rest of the lesson and beyond.

Variety and Adaptation: Warm-up activities can be tailored to suit different learning styles and student levels. Teachers can choose from a wide range of games, icebreakers, short dialogues, or role-plays to cater to the specific needs of their learners.

Time Management: Warm-up activities can help teachers optimize their time during the lesson. By setting aside a designated time for warm-ups, teachers can ensure that students are fully engaged and ready for the main activities without wasting valuable instructional minutes.

Lesson Introduction: Warm-up activities can serve as a subtle lead-in to the main topic or language function being taught. According to Velandia (2008) the use of warm-ups in English language teaching contributes positively as these activities are designed to capture students' attention from the very beginning of the lesson. By introducing related vocabulary or concepts in a fun and engaging manner, teachers can prepare students for the more rigorous tasks in the lesson.

Creating a Positive Classroom Climate: Regular warm-up activities foster a positive and collaborative classroom atmosphere. They encourage students to interact with each other and the teacher, building rapport and creating a sense of community. Akther (2014) supports the idea that the inclusion of warm-ups contributes to the creation of a favorable learning environment, where students feel comfortable and motivated in the classroom.

The warm up activity should be simple, the low level, hopefully an engaging activity that triggers the students background knowledge on language they already know to help prepare them for the upcoming topic.

When using warm-up activities, it is also necessary to include activities related to the topic, activities with physical movement but that also requires intelligence, and activities that review the previous topic, since this creates a cheerful atmosphere in class.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Here are some types of Warm-Ups:

- Review games: Trivia, charades, word find
- Conversation starters: Icebreakers, role-plays, personal anecdotes
- Vocabulary builders: Definitions, word lists, picture descriptions
- Grammar drills: Sentence completion, error correction, verb conjugations
- Physical activities: Stretches, movement games, songs
- Vocal exercises: Tongue twisters, pronunciation drills, choral reading

Icebreakers:

"Two Truths and a Lie" *(Students share three statements about themselves, with one being a lie. The others guess which one is false)*

"Find the Match" *(Students mingle and try to find others who share similar interests, hobbies, or experiences)*

"Human Bingo*" (Students move around the room to meet each other and complete a bingo card based on different characteristics or experiences)*

"Pictionary Pass the Pencil" *(Divide the class into teams. One student draws a word or phrase on a whiteboard while others guess it. After a set time, the pencil is passed to the next team member)*

Listening and Speaking Activities:

"Guided Conversations" (*Teacher introduces a topic and asks guiding questions to encourage student interaction)*

"Small Group Discussions" *(Students discuss a topic in small groups, sharing their thoughts and ideas)*

"Picture Description" *(Students describe a picture or object to the class, using specific details and vocabulary)*

Movement Activities:

"Simon Says" *(Students follow commands from the teacher, but only when it is preceded by "Simon says)*

"Musical Chairs" *(Students move around chairs while music plays. When the music stops, they must find an empty chair to sit on)*

"Chain Reactions" *(Students perform a series of actions in sequence, each building on the previous one)*

Writing Activities:

"Freewriting" *(Students write freely for a short period of time, focusing on a specific topic or prompt)*

"Word Association" *(Teacher provides a starting word and students write down any words or phrases that come to mind)*

"Sentence Building" *(Students work together to create grammatically correct sentences using target vocabulary or structures)*

Warming Up:

"Morning Circle" *(Start the day by having students share positive affirmations, experiences, or goals for the lesson)*

"Language Warm-Ups" *(Engage students in short, repetitive language exercises to activate prior knowledge and promote fluency)*

By incorporating well-designed warm-up activities into their lessons, teachers can significantly enhance the quality of language instruction and empower students to communicate effectively in English. It focuses on equipping them with the language skills necessary to perform tasks and navigate various social contexts.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Conclusion. Warm-up activities are an indispensable tool in teaching functional English. Consistent and appropriate application of warm-up brings clear benefits. The warm-ups contribute to prepare the body and mind to keep them active and mentally prepared to start the class.

It also helps to connect new knowledge with old one. In addition, warm-ups create a positive classroom environment perfect for interaction between students and teachers. And also, warm-ups increase the motivation of the students by helping them to start the class with enthusiasm. Once the students feel motivated, they start to participate more in class and concentrate on learning more English. Moreover, warm-ups in language teaching enhance class atmosphere, activate prior knowledge, and reinforce past lessons. They promote routine, communication, and language skill development. So, it is relevant to apply effective warm-ups in classes**.**

REFERENCES:

1. García, M., & Martín, C. (2004). Something Old and Something New. Techniques to Improve the Lexical Inventory of EST Students: A Proposal. Revista Estudios Ingleses, 17[43], 6-44. https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/1233/1/RAEI_17_11.pdf
2. Alaga, N. (2016). Motivation and attitude of students towards learning English language. In The International Conference on Research in Social Science, Humanities, and Education, Cebu, Philipines, 1-10. https://n9.cl/1jutjd
3. Sreena, S., & Ilankumaran, M. (2018). Developing productive skills through receptive skills–a cognitive approach. International Journal of Engineering & Technology, 7(4.36), 669-673. https://n9.cl/uamam
4. Velandia, R. (2008). The role of warming up activities in adolescent students' involvement during the English class. Profile Issues in TeachersProfessional Development, 10, 9- 26. http://www.scielo.org.co/pdf/prf/n10/n10a02.pdf
5. Akther, A. (2014). Role of warm-up activity in language classroom: A tertiary scenario [Doctoral dissertation, BRAC University]. https://n9.cl/r9eot

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

UDK: 378.1

OSTRACISM IN THE LEARNING ENVIRONMENT

Assylbekova[1] Marziya Pazylovna, Shaikhymuratova [2] Indira Berikkhanovna
[1]Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor, Department of Pedagogy, L.N.Gumilyov Eurasian National University, [2]8D01801 Doctoral student of the educational program "Social pedagogy", L.N. Gumilev Eurasian National University,

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Abstract: Purpose of the Study: This study aims to evaluate the understanding and experiences of social ostracism among students pursuing degrees in "Social Pedagogy" and "Pedagogy and Psychology." It seeks to identify any disparities in the needs and motivations of these two groups. Methods: «How do you understand it?» Survey: This survey employed six vignettes, each depicting a distinct manifestation of social ostracism. Disturbed Needs-Ostracism Scale (DNS-O): This instrument, adapted from the Need Threat Scale, measured the intensity of feelings of rejection and exclusion from a social group. Key Findings: The results highlight the crucial importance of exploring individual needs and motivations, especially within the context of social ostracism. The research data can be leveraged to develop more effective support programs for students facing the adverse impacts of ostracism. Significant Differences: The study unearthed noteworthy differences in the comprehension of social ostracism and actual experiences of ostracism between the two student groups. The article is executed within the framework of target programme financing of the grant project of the Committee of Science, Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan on the theme BR 185744152 "Development of measures of prevention of children's bullying and study of its actual aspects".

Key words: social ostracism, students, needs, motivation, social pedagogy, pedagogy and psychology.

Research exploring the psychology of neglect and rejection (ostracism), analyzing its historical roots, types, forms, and functions, is highly relevant today. This research also examines the relationship between ostracism and xenophobia, identifying differences in their motivation, consequences, and social context. It pays particular attention to the role of ostracism in education, punishment, and protection, as well as analyzing its impact on third parties. It's also important to develop ways to fix the problems after bullying happens, like restorative approaches. We need to study how effective these are at resolving conflicts. Plus, we need good prevention programs. Parents and teachers are key to all of this, and researchers also study how to help them prevent and deal with bullying.

These studies highlight the importance of social context and the psychological processes that contribute to different forms of social exclusion. Social exclusion is a pressing issue for adolescents, which can have serious consequences for their mental and social well-being. Assessing the experience of ostracism, or exclusion from a social group, is crucial in understanding this phenomenon. The Ostracism Experience Scale for Adolescents (OES-A) is designed to measure two types of ostracism: active exclusion and neglect. Two studies by Gilman, Carter-Sowell, Devall, Adams, and Carboni (2013) and Merkan (2016) have significantly contributed to the psychometric properties of the OES-A as a tool for measuring ostracism, as well as demonstrating its cross-cultural applicability. Finally, we discuss directions

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

for future research that can further our understanding of this important social phenomenon.

One crucial issue in today's world is the impact of social interactions on mental health. The article by Lei et al. (2022) specifically examines silent treatment, highlighting its role as a form of social punishment that undermines fundamental human needs, particularly the need for belonging. Malayeb, D., Salameh, P., and Barbar's (2020) study focuses on social media addiction, providing a tool for its measurement and confirming its detrimental effects on mental health. Research indicates that social isolation, whether it stems from deliberate avoidance or excessive digital platform use, can have significant consequences for an individual's well-being. Further research is needed to investigate the link between these forms of social behavior and mental health. This research is crucial for developing effective prevention and intervention strategies to protect individuals from the negative consequences of both silent treatment and social media addiction. Malaeb et al. (2020) highlight that the silent treatment can be viewed as a form of social punishment, specifically a type of ostracism. This can lead to feelings of rejection, isolation, and loneliness, which in turn increase the risk of developing mental health issues.

Ostracism in the online space can take the form of being ignored, a lack of likes and comments, or removal from chat rooms and groups. This can reinforce feelings of rejection and lead to excessive social media use in an attempt to fill an emotional void. Ostracism, both in real life and online, can be a contributing factor to social media addiction. Individuals experiencing loneliness and rejection may seek solace in virtual communities and overuse social media to fill a social void and boost their self-esteem. This mechanism can be particularly dangerous in the context of cyberbullying, where victims may experience isolation and alienation, leading to an increased need for online interaction that develops into addiction. Cyberbullying is another contemporary problem. Understanding the phenomenon of cyberbullying necessitates a comprehensive approach that considers both psychological and sociological factors. Studies utilizing diverse methods and samples are particularly valuable, allowing for a deeper investigation of the issue globally and specifically in Kazakhstan. Research by R. I. Zekeryaev (2023) highlights the significant role of emotional personality orientation in the predisposition to cyberbullying. Elevated levels of "pugnetic" and "gloric" orientations correlate with an increased probability of engaging in virtual aggression. This implies that effective cyberbullying prevention requires acknowledging the psychological factors influencing the propensity towards aggressive behavior online. In a 2021 study by V.S. Sobkin and A.V. Fedotova (2021), a large-scale survey conducted among students in grades 7-11 from 17 regions of Russia. The researchers examined the connection between teenage aggression in social networks, social status among classmates, and experiences of bullying in real life. They found that cyberbullying and internet addiction reinforce each other, posing significant risks to mental and social well-being. Investigating cyberbullying and the growing issue of Internet Addiction Disorder (IAD) demands a comprehensive approach that considers psychological and sociological factors alongside diverse research methods. Cyberbullying and internet addiction are closely intertwined, creating a vicious cycle that's difficult to break. Victims of cyberbullying might seek comfort in the online world, escaping reality and painful emotions. They may use social media to construct an idealized version of themselves, compensating for feelings of inferiority, which can lead to excessive internet immersion. The study's findings highlight the need for a comprehensive approach to preventing problematic internet use, taking into account individual student characteristics and their self-actualization motivations. This paves the way for developing effective preventive measures aimed at fostering healthy internet habits among students. The following methods are widely used in research: The Chinese Internet Addiction Scale - Revised Chen (Malygin V.L., Homeriki N.S., Smirnova E.A., et al. 2011): This scale assesses the frequency, intensity, and consequences of internet use. In Russia, an adaptation of CIAS conducted by Malygin V.L., Homeriki N.S., Smirnova K.A., and others (2011), along with

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Feklisov K.A. (2011). It consists of 26 questions. Another test by C. Young, adapted by V.A.Loskutova (2004), is used to diagnose various addictions, including Internet Addiction Disorder (IAD) (Soldatkin V.A., Fedotov I.A., Trufanova O.K., et al. 2022). However, the diagnosis of Internet Addiction Disorder (IAD) still lacks a unified standard. Existing methodologies rely on criteria based on gambling pathology, which, while exhibiting similar symptoms, do not adequately address the unique characteristics of IAD.

Impact of Ostracism on Mental Health

Research highlights the crucial role of ostracism in the development of social media addiction and its negative impact on mental health. There is a pressing need for programs that educate individuals about healthy communication in online spaces and work to prevent ostracism in virtual communities. Creating safe and supportive online environments that foster positive and healthy interactions is equally important. Ostracism in the Learning Environment:

Ostracism in the learning environment, just as in the online space, is not a monolithic phenomenon. It's crucial to recognize that it can take on various forms:

Explicit Ignoring: When classmates deliberately avoid interacting with a person, disregard their greetings, and exclude them from group projects or discussions.

Social Isolation: When an individual struggles to freely communicate with peers and share their concerns.

Informal 'Ostracism': When someone is not invited to casual gatherings, hangouts, or meetings with classmates outside of class time.

'Digital Ostracism': When a person receives no replies to emails, is excluded from group chats, and doesn't participate in online projects.

Causes of Ostracism in the Learning Environment:

Conflicts: Disagreements in viewpoints or learning styles can spark conflicts, potentially leading to ostracism.

Lack of Communication: An individual's inability to form connections with classmates or a lack of communication skills can result in social isolation.

Cultural Differences: Variations in culture, language, or ways of thinking can make a person feel uncomfortable and isolated within a group.

Envy: Some individuals may ostracize a classmate they envy, perhaps due to their academic achievements.

Internal Group Conflicts: Ostracism can sometimes stem from internal group conflicts, with a person becoming a victim of intrigue or ill-will.

Consequences of Ostracism in the Learning Environment:

A previous study among students of "Social Pedagogy" and "Pedagogy and Psychology" explored their comprehension of social ostracism. The study involved 16 "Social Pedagogy" students (mean age 18 years) and 38 "Pedagogy and Psychology" students (mean age 19 years). Two methodologies were employed to assess their understanding and experiences of ostracism: Here's a rewrite of your text in a more natural English style, focusing on clarity and conciseness:

The "How Do You Understand It?" Survey: Measuring Perceptions of Social Ostracism

This survey used six brief scenarios depicting different forms of social ostracism. Participants were asked to choose the option that best reflected their understanding of the situation.

Disrupted Needs-Ostracism Scale (DNS-O)

This scale, a modified version of the Need Threat Scale, measured the intensity of feelings of rejection and exclusion from a social group.

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Ostracism in the Learning Environment: Impact on Students and Learning

Social ostracism in the learning environment can have detrimental effects on both the student and the learning process overall.

Consequences for Students:

Deteriorated Psychological Health: Ostracism can contribute to increased stress, anxiety, and depression.

Diminished Self-Esteem: Individuals may begin to question their abilities and worth.

Reduced Motivation: Ostracism can lessen a student's desire to learn and succeed.

Increased Risk of Mental Illnesses: Ostracism can heighten the risk of developing social phobia and other mental health issues.

Consequences for Learning:

Decreased Academic Performance: Ostracism can impair a student's ability to learn effectively.

Increased Absenteeism: Ostracism may cause students to miss classes.

Damaged Institutional Reputation: Ostracism in a learning environment can create a perception of a toxic learning environment, harming the institution's reputation.

Results of a Study on Individual Typological Characteristics in 18-Year-Old Students/

The research conducted revealed significant differences in the needs and motivations of students in two groups: "Social Pedagogy" (18sp) and "Pedagogy and Psychology" (18pip). The null hypothesis of no differences between the groups rejected. This indicates that there are significant variations in the expression and combination of individual-typological characteristics between students in the 18sp and 18pip groups.

Need for Belongingness: Students in the 18pip group exhibit a greater need for belongingness compared to students in the 18sp group.

Need for Control: Students in the 18pip group also demonstrate a stronger need for control over events in their lives than students in the 18sp group.

Detailed Analysis:

Need for Belongingness:
18sp: mean rank - **17.38**
18pip: mean rank - **24.80**

Need for Control:
18sp: mean rank - **18.90**
18pip: mean rank - **23.20**

Need for Belonging: This finding suggests that future teachers and psychologists (18pip) may be more inclined towards cooperation, interaction, and building positive social connections.

Need for Control: The more pronounced need for control among 18pip students might be linked to the specific demands of their future profession, which necessitates a high level of responsibility and situation management.

Further Research:

The impact of need differences on academic performance and professional career: A more in-depth analysis of these need differences will provide a clearer understanding of their influence on students' academic performance during their studies and their future career path.

Comparative analyses with other groups: Studying other student groups (e.g., humanities or technical majors) will offer a better understanding of the unique characteristics of motivation and the need for control in different fields.

Conclusion:

The conducted research demonstrated significant differences in individual typological characteristics among students of different specialties. The obtained results can be used to develop more effective educational programs and teaching methods, as well as to enhance the efficiency of training future professionals in the field of pedagogy and psychology.

Recommendations for Preventing Ostracism in the Educational Environment:

Cultivating a Culture of Mutual Respect: It is crucial to establish an atmosphere where every individual feels valued and respected.

Developing Communication Skills: Assisting students in developing communication skills enables them to build relationships with their peers.

Training Leaders: Training group leaders (e.g., senior students, faculty members) on how to prevent ostracism and foster healthy group dynamics.

Conducting Regular Group Climate Assessments: This helps identify issues related to ostracism and take steps to address them.

Ostracism Prevention Programs: These programs should aim to help students understand the causes and consequences of ostracism and teach them how to respond appropriately.

Creating a Support System for Victims of Ostracism: Providing victims of ostracism with access to professional help is essential.

The Impact of Ignoring and Negative Evaluation: While ignoring and exclusion from the group can motivate more active participation in the learning process and assistance to other students, particularly for those who strongly identify with the group, prolonged learning within one group intensifies this effect, especially among students with strong group identification. Negative evaluations negatively impact a student's self-esteem and behavior. Students tend to challenge negative evaluations and maintain their self-esteem, which is relatively stable and not easily altered, especially if the student can dispute contradictory information. Studying the influence of ignoring and negative evaluation on student behavior is essential for understanding social dynamics in educational groups. Combining these studies can lead to a deeper analysis of these phenomena and utilizing the acquired knowledge to enhance the effectiveness of the learning process.

REFERENCES:

1. Gilman R, Carter-Sowell A, Dewall CN, Adams RE, Carboni I. Validation of the ostracism experience scale for adolescents. Psychol Assess. 2013 Jun;25(2):319-30. doi: 10.1037/a0030913. Epub 2012 Dec 3. PMID: 23205625.

2. Merkan, Ç.S. (2016). OSTRACISM EXPERIENCE SCALE FOR ADOLESCENTS: TURKISH VALIDITY AND RELIABILITY.

3. Lei, H., Huang, Y., Chai, Y., & Zhang, X. (2022). Social Media Disorder, Mental Health, and Validation of the Chinese Version of 27-Item Social Media Disorder Scale in Chinese College Students. Frontiers in Public Health, 10.

4. Malayeb, D., Salameh, P., Barbar, S., Awad, E., Haddad, C., Hallit, R., Sacre, H., Akel, M., Obeid, S., & Hallit, S. (2020). Problematic social media use and mental health (depression, anxiety, and insomnia) among Lebanese adults: Any mediating effect of stress? Perspectives in psychiatric care

5. Zeker'jaev, R. I. (2023). Psikhologicheskie osobennosti jemotsional'noj napravlennosti lichnosti, sklonnoj k kiberbullingu. Psychology in education, t. 5, №3, s. 426–434. https://www.doi.org/10.33910/2686-9527-2023-5-3-426-434 EDN IQBLXS. (In Russian)

6. Sobkin, V. S., & Fedotova, A. V. (2021). Adolescents on Social Media: Aggression and Cyberbullying. Psychology in Russia: State of the Art, vol,14, no.4, pp.186–201. https://doi.org/10.11621/pir.2021.0412. (In English)

7. Malygin, V.L., Feklisov, K.A. CIAS -Test Internet-zavisimosti Chen (2011). [Jelektronnyj resurs]. URL: http://www.medpsy.ru/library/library135.pdf, https://psytests.org/cyber/inet.html. (data obrashchenija 08.06.2024).

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

УДК:372.881.111.1

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS IN WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Демесинова Айзада Азаматовна
КГУ «Специальная школа – интернат №4» Управления образования
Карагандинской области, учитель английского языка, магистр педагогических наук,
Муздыбаева Таттигуль Бокеновна
КГУ «Специальная школа – интернат №4» Управления образования
Карагандинской области, учитель английского языка,
Караганда, Казахстан

https://doi.org/10.5281/zenodo.13926837

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the topic of tasks, trends and new opportunities for teaching a foreign language to students with special educational needs. In the course of socialization, adaptation to the environment of students in need of education, the place of the subject English was considered, new opportunities for teaching a foreign language to students of the SEN were demonstrated.

Keywords. Trend, digraph, training tasks, new opportunities, methodological principle, language structure.

Today, in the period of Kazakhstan's growing need to enter the Global Educational Space, it is planned to improve the quality of general education by mastering educational trends, replacing educational problems, methods and techniques with innovative ones. At the beginning of the twentieth century, Zh. Aimautov said: "teaching is not just an ordinary thing, it is something that finds new."

This article discusses new opportunities, trends and new directions of teaching a foreign language that can be used in teaching, taking into account the characteristics of students in English lessons. As experience and research results show, helping students to adapt and socialize with the formation of a favorable environment is the main task of educational organizations. The subject of English occupies an important place in the process of socialization, adaptation to the environment of students in need of special education.

The main task of the organization of education is the comprehensive free development of the future graduate.

The system of education and knowledge enhancement requires that the teacher always be able to think creatively and rationally.

The result of constant work with special children is that teachers have realized the need for professional growth; they participate in coaching and mentoring processes, they would like to apply certain innovations at each lesson and could differentiate rationally effective sides. Previously, instant creative teaching was a skill inherent only to highly qualified or experienced teachers, and now teachers who possess level-level training have begun to skillfully structure their lessons and focus on quality training. Currently, teachers have begun to practice applying information to their classes, i.e. new program options.

The mental activity of students with mental retardation at school age is characterized by a decrease in cognitive activity, concreteness, a tendency to stereotypical decisions and

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

inconsistency. It is necessary to create conditions for successful learning and assimilation of the knowledge of such students in English lessons.

The English lesson should contain the following methodological principles:

- penetration into the language environment;
- ensuring the change of activity;
- repetition of the teacher's introductory words, phrases of other language structures;
- constant repetition of the material under consideration;
- personal development of students and their creative abilities during classes [1];

While the main purpose of teaching students with special educational needs is the socialization of students, the main tasks are the development of positive qualities, the formation of correct self-esteem, increasing the role of cognitive qualities in the behavior of students in various situations. In order to achieve the set goals in the educational process, it is necessary to constantly increase the interest of students. At this stage, ICT plays an important role in the educational process.

Information technologies expand the teacher's arsenal of tools, help in performing developmental and corrective tasks. It is possible to distinguish the basic, normative principles of didactics, characteristic of computer training:

- the principle of developing visibility and theoretical thinking;
- the principle of consciousness and creative activity of students;
- the principle of accessibility and possible complexity;
- taking into account the individual characteristics of students and the principle of the collective nature of learning.

Advantages of a computer as a special means of teaching students:

- motivation of students to difficult activities for them;
- modeling of the subject content of objects of cognition, hidden from complex and direct observation, in any necessary sign objects with an arbitrary transition from one to another;
- implementation of not only sequential, but also parallel modeling of one subject content visually and verbally, the transition from one approach to another;
-modeling of productive types of group and individual activities of students (design, experimentation, forecasting, classification, etc.);
- introduction of additional visual dynamic supports for students to analyze their actions in real and deferred time;
- ensuring the possibility of productive individual activity in the conditions of group training;
- expansion of opportunities for high-quality individualization of special education.

The teacher should always remember the great word of Magzhan Zhumabayev: "a child should be taught to believe in his own strength." We ourselves develop strategies, effective technologies used in the lesson, taking into account the psychophysical characteristics of students.

To achieve the intended goal, at each lesson, at the lesson, students form a positive mood with the words of affirmation, motivation. In order to develop the speech of students in each lesson, we have developed the "Calendar" method. I.e., As can be seen from the answer to the question, the student on duty in the classroom sticks a poster telling what day of the week, day, month, weather, time of year.

In order for the topic, the new words that passed in the lesson, to be remembered for a long time by students, we will prepare various visual handouts corresponding to the topic. To consolidate new words, using the "Puzzle" method corresponding to the topic, students must compose an image and a word to improve students' memory. We use this method for elementary school to find uppercase and lowercase letters. The "Puzzle" method is also another way to

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

interest students in language learning by composing puzzles in a new direction in such a way when they read singular and plural nouns.

We also teach digraphs using the "Postman" method. Students insert the appropriate digraphs into the mailbox. After the student reads each word in the box and does the spelling of the letters, he will be able to insert it.

For example, in the "School uniforms" theme, you can distribute fabric clippings using the "Mysteries clothes" method, so that students with the help of sensory properties, guess that the new topic is related to the fabric. (Picture 2).

Another example is on the topic of "Healthy bodies", where students can predict and organize a new topic in advance, which will be passed on to students according to the "Long life vitamins" strategy.

For example: the "Ruler" method assumes that students stand opposite each other, the teacher says: " I believe in you...." and hands one student a piece of paper with a motivating word. All students standing along the line pronounce their motivating word in English. For example: I believe in you, you're smart...

Here, the main goal of creating such strategies is to increase students' interest in the topic from the beginning to the end of the lesson, taking into account psychophysical characteristics. From the organizational stage of the lesson, students begin to internally anticipate and perceive a new topic.

In developing the leadership qualities of students, as noted above, we teach them to work in a group in order to teach the child to convince in their abilities. By dividing into groups, we are constantly developing learning strategies related to a new topic.

For example: in the topic "School uniforms" we use the "Needle and thread" strategy.

We have developed this method for pair work. In the hands of students, we distribute needles to the second group of thread. Students with threads on their hands go to the needle they like. The safety of students is taken into account here. The needle is made of paper. So the students are divided into two groups. Students really like this method.

Taking into account the psychophysical characteristics of our students, in order to form language competencies in English lessons, high school we were looking for easy ways to memorize new words corresponding to the topic, as a result of performing several types of work, improved children's memory, and compiled a set of tasks that do not tire work. Here we had to deviate from the standard format. In order for children to remember a new vocabulary on a new topic, we have drawn up a scheme of work according to the following scheme.

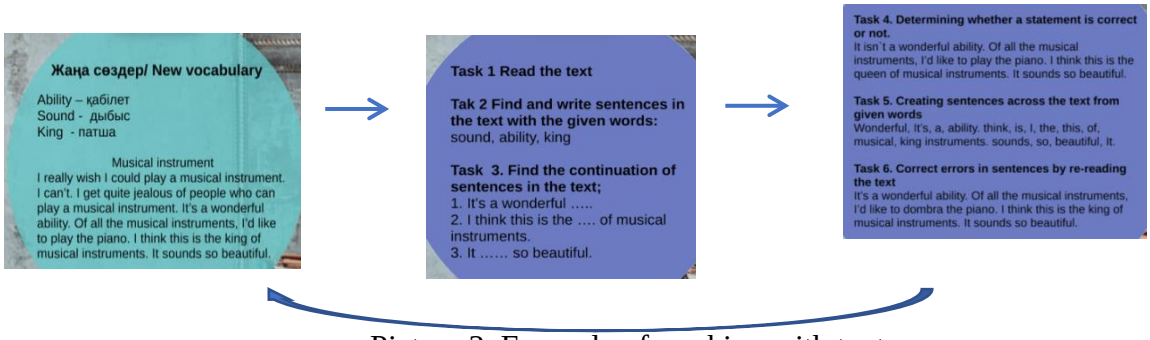
- New words
- Short text
- Task 1. Reading the text;
- Task 2. Find and write sentences in the text with the new words;
- Task 3. Find the continuation of sentences in the text;
- Task 4. Determining whether a statement is correct or inaccurate.
- Task 5. Making sentences according to the text from the given words
- Tasks 6. Correct errors in sentences by re-reading the text (picture 1).

ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

Picture 1. Sequence of work with text

In the process of working along this chain, students perform various exercises, but the ultimate goal is for students to return to the text again and again during the task and work on new words during each task. By the end of the lesson, students will learn how to read, translate new words that were passed in the lesson. (Picture 9).

Picture 2. Example of working with text

Thus, in the process of performing a simple set of tasks consisting of six tasks, the student involuntarily stores new words in memory, learns the text.

In order for students not to get bored too quickly by doing such a volume of work, we hold interesting melodic, rhythmic refreshing moments. In refreshing moments, we get songs that kids love to listen to. Students in need of special education get tired quickly during classes, for health reasons. The task is to spend an interesting refreshing moment at each lesson.

In order to attract students to each lesson and increase their interest in the lesson, we try to turn to innovative technologies. At the stage of fixing the topic of the lesson, using an interactive whiteboard, feedback is provided to students using"QR", "live image", Kahoot.com. etc. In addition, in each lesson, in order to avoid boring students, in addition to handouts, we organize our classes using electronic presentations on various online topics. In particular, the presentation Prezi.com., Canva.com., we prepare in programs such as PowerPointinBase.

Summing up, Akhmet Baitursynov once said: "A person needs an eyes, ears ...., education is also needed." Our main task as a teacher is to effectively draw up lesson plans for students with special educational needs and conduct classes in accordance with the requirements of the new time. To do this, the structure of the lesson, the tasks used in the lesson, the handout, the PDF should be compiled taking into account the psychophysical characteristics of the students. Classes conducted with the help of ICT help to increase the interest of students in classes without tiring them.

REFERENCES:

1 "Обучение английскому языку детей с задержкой психического развития (ЗПР)" | Статья на тему: | Образовательная социальная сеть (nsportal.ru)

2. Пассов Е. И., Кузовлева Н. Е. Урок иностранного языка. М. : Глосса-Пресс, 2010.

1. *Готтинг В.В.* Формирование информационно-технологической компетентности педагога профессионального обучения: Автореф. дис. .канд. пед. наук. — Караганда, 2008. — 30 с.

NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH
«SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TIME»
(VOLUME 4 ISSUE 8, 2024)
ISSN 3005-4729 / e-ISSN 3005-4737

МАЗМҰНЫ/ CONTENT/ СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

СУГРАЛИНОВА БИБИГУЛЬ АЛПЫСБАЕВНА, БИСМЕЛЬДИНОВА БИБИГУЛЬ МУРАТОВНА, ХАВИДОЛДА БАХЫТГУЛ (ПАВЛОДАР, КАЗАХСТАН) РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ВЫПОЛНЕНИЯ СЛОЖНЫХ МНОГОУРОВНЕВЫХ ЗАДАНИЙ С ПОМОЩЬЮ ПРИЕМОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ? 5
КОМАРОВА ОЛЬГА ВЛАДИМИРОВНА (СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКАЯ ОБЛАСТЬ, КАЗАХСТАН) ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА ПРОЕКТОВ НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА ДЛЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО И КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ 10
СТЫБАЕВА АЙГУЛЬ ШИЛДЕБАЙКЫЗЫ, ХУСАИНОВА ДИЛЬНАРА БУЛАТОВНА (АСТАНА, ҚАЗАҚСТАН) МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА САУЫҚТЫРУ ЖӘНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ 15
УӘЛИХАНҚЫЗЫ ӘДЕМІ (ҚАРАҒАНДЫ, ҚАЗАҚСТАН) STEM - ӘЛЕМДІК БІЛІМ БЕРУДЕГІ НЕГІЗГІ ТРЕНД ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚАЗІРГІ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫ ҮШІН МАҢЫЗЫ 20
КАЛИЕВ ДАУРЕН АМАНГЕЛДИЕВИЧ (АЛМАТЫ, ҚАЗАҚСТАН) ТӨҢКЕРІЛГЕН СЫНЫП АЯСЫНДА БІЛІМ БЕРУ 24
КУШМУРЗИНА ДАМЕТКЕН ХАЖМУХАНОВНА (ҚОСТАНАЙ, ҚАЗАҚСТАН) ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖӘНЕ ЖАЗУ САУАТТЫЛЫҚТАРЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ..... 28
МУСБЕКОВ О.У. (АЛМАТЫ, КАЗАХСТАН) ЦЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ ФИЗИКЕ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕР-ТЕХНОЛОГОВ ПИЩЕВОГО ПРОИЗВОДСТВА КАК ЗАДАЧА МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИКИ 32
МУСАБЕКОВ ОНДАСЫН (АЛМАТЫ, КАЗАХСТАН) МЕТОДИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧЕНОГО-ФИЗИКА, АКАДЕМИКА Л.Д. ЛАНДАУ КАК МОДЕЛЬ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ ПРОФЕССОРА УНИВЕРСИТЕТА 36
VALIYEVA ZEMFIRA RINATOVNA (TARAZ, KAZAKHSTAN) THE COLLECTIVE UNCONSCIOUS IN THE STORIES OF BAKHYTZHAN KANAPYANOV 39
ФРАДКИНА ГЕЛЛА БОРИСОВНА (ПАВЛОДАР, КАЗАХСТАН) КОМПОЗИТОРСКАЯ ШКОЛА КАЗАХСТАНА РУБЕЖА XX -XXI ВЕКА 47
LYABUKHOVA NATALYA KONSTANTINOVNA (ASTANA, KAZAKHSTAN) PROJECT METHOD AS A TOOL FOR DEVELOPING STUDENTS' INDEPENDENCE AND RESPONSIBILITY IN STUDYING ENGLISH 52
ХАЙРУШЕВА САЛТАНАТ МЭЛСКЫЗЫ (ОРАЛ, ҚАЗАҚСТАН) ЖАЙЫЛЫМДЫҚ АЛҚАПТАРДЫҢ ӨНІМДІЛІК ДИНАМИКАСЫН ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕМЕСІ 59
КУЗЬМЕНКО ДМИТРИЙ ЮРЬЕВИЧ, ШИТОВ АЛЕКСАНДР СЕРГЕЕВИЧ, КУДЫКЕНОВ АЙДАРБЕК КАЙСАЕВИЧ (ПЕТРОПАВЛОВК, КАЗАКСТАН) ЗАНЯТИЯ ЦИКЛИЧЕСКИМИ ВИДАМИ СПОРТА В ПЕРИОД ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ..... 64
САРЫБЕКОВА КАРЛЫГАШ НУРГАЛИЕВНА (ТАРАЗ, КАЗАХСТАН) ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧИТЕЛЯ С УЧЕНИКОМ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ..... 67

ТЛЕУЛОВ ЕРБОЛ ЭРНСТОВИЧ, **ЕРМЕКБАЕВА АКМАРАЛ ТУЛЕНДИЕВНА** (ШЫМКЕНТ, КАЗАХСТАН) ЭФФЕКТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ ФОРМИРОВАНИЯ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ЧЕСТНОСТИ ЧЕРЕЗ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ 72
УСТИНОВА НАТАЛЬЯ ВЛАДИМИРОВНА (ПЕТРОПАВЛОВСК, КАЗАХСТАН) УРОК МАТЕМАТИКИ НА ТЕМУ «КОМБИНАЦИЯ МНОГОГРАННИКОВ И ТЕЛ ВРАЩЕНИЯ» ДЛЯ 11 КЛАССА С САМОАНАЛИЗОМ 75
ДЖЕКЕНОВ ПАХЫТ СУЛЕЙМАНОВИЧ, **СУЛЕЙМАНОВ ОЛЖАС ПАХЫТҰЛЫ** (ТАРАЗ, ҚАЗАҚСТАН) ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ДЗЮДО КҮРЕСІНІҢ ДАМУ ТАРИХЫ..... 85
МАТНИЯЗОВА УЛБОСЫН ХОЖАНИЯЗОВНА (АЛМАТЫ, ҚАЗАҚСТАН) БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ МЕТАТАНЫМДЫҚ БІЛІМІН ДАМЫТУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СТРАТЕГИЯЛАРЫ 89
РАЧЕНКО ОЛЬГА ИВАНОВНА (УСТЬ-КАМЕНОГОРСК, КАЗАХСТАН) ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ..... 92
ЗАЙЫРБЕК БАҚЫТКҮЛ ЖАРҚЫНБЕККЫЗЫ (АЛМАТЫ, ҚАЗАҚСТАН) 4 К МОДЕЛІ НЕГІЗІНДЕ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУ 99
MUKANBETKALIYEVA LUNARA RINATOVNA (ALMATY, KAZAKHSTAN) EXPLORING THE INFLUENCE OF PRACTICUM COURSE BOOKS ON 7TH GRADE STUDENTS 104
ҮСЕНОВА НАЗЕРКЕ КАМАЛАДДИНҚЫЗЫ[1], АМАНБАЙ БАЛҒЫН БАЙСАЛҚЫЗЫ, ТӨЛЕП БАЛАУСА АНА-ТӨЛІҚЫЗЫ[3] [1,2](АЛМАТЫ, ҚАЗАҚСТАН), [3](ТҮРКІСТАН, ҚАЗАҚСТАН) ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫНЫҢ ТОПЫРАҚ ЭКОЛОГИЯСЫН ТАЛДАУДЫ МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ КӨМЕГІМЕН БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНЕ ИНТЕГРАЦИЯЛАУ 113
ГАСАНОВ Н.А.[1] РЫШТАЙ Қ.Қ[2] (ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН) ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА ДАМЫТАТЫН НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕР 122
УАКБАЕВА САНИЯ МАНАТОВНА, МУСТАФИН ТИМУР ТАУКЕНОВИЧ, КОШАНОВ РАХМАН МАХКАМОВИЧ (ПАВЛОДАР, КАЗАХСТАН) РАЗВИТИЕ НАВЫКА АНАЛИЗА И СИНТЕЗА С ПОМОЩЬЮ ПРОБЛЕМНОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ 125
САРАНЖИПОВА АЛТЫНГУЛЬ КАИРЖАНОВНА, ЖАБАГИНА РАУШАН МАГЖАНОВНА, МИНИКЕЕВА САЛТАНАТ ЕРМЕКОВНА (ПАВЛОДАР, ҚАЗАҚСТАН) ФИЗИКА САБАҚТАРЫНДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ..... 129
САМАТҚЫЗЫ НАЗЫМ (АТЫРАУ, КАЗАХСТАН) СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИКИ АТОМНОГО ЯДРА В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ 132
КЕКИЛБАЕВА ЖАЗИРА ЕМБЕРГЕНОВНА, КУЛЬБЕКОВА КУЛЯШ АНАРКУЛОВНА (АЛМАТЫ, КАЗАХСТАН) СОЦИАЛЬНАЯ СУЩНОСТЬ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ 135
[1]ABDILDAULY ALEM, **[2]MUKASHEVA DANAGUL MADIYAROVNA**, **[3]MARTINA HAAS** (TALDYKORGAN, KAZAKHSTAN)[1,2], (ZILINA, SLOVAKIA)[3] USING EDUCATIONAL TASKS IN EDUCATIONAL FIELD PRACTICE IN BOTANY 141
АЛИМОВ ШАРАБИДИН САЛИЕВИЧ (АНДИЖАН,УЗБЕКИСТАН) ТРУДНОСТИ УСВОЕНИЯ ЯЗЫКОВЫХ ЯВЛЕНИЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В НАЦИОНАЛЬНОЙ АУДИТОРИИ ЯЗЫКОВОГО ВУЗА 145

НАДИРОВА АСЫЛЗАТ КУДРАТИЛЛАЕВНА (ШЫМКЕНТ, ҚАЗАҚСТАН) ҚАЗІРГІ ЗАМАН ЖАҒДАЙЫНДА ГЕОГРАФИЯДАН БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢАША ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ 152
ШУМИЛОВ СЕРГЕЙ ВИТАЛЬЕВИЧ, ЖЕЛДЫБАЕВА БАЛГЫН СЕМБАЕВНА (СЕМЕЙ, КАЗАХСТАН) ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИКИ В ФОРМАТЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ 154
ҮСЕНҒАЛИЕВА АЛТЫНАЙ МЕЙРАМБЕККЫЗЫ (АТЫРАУ, ҚАЗАҚСТАН) ОТБАСЫНДА ҮЙЛЕСІМДІ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖАСАЙТЫН ЕРЕКШЕ БАЛАНЫ ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ДАМЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 158
ДУЙСЕНБАЕВА АЙГУЛЬ ТИЛЕГЕНОВНА, ГАЛИМОВА БАКЫТ ОРАЛОВНА (СЕМЕЙ, ҚАЗАҚСТАН) БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫ ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУДА АЛАТЫН РӨЛІ 162
КАИРОВА АЙЖАН АБЛАЕВНА, **БЕРДИКУЛОВА РАМИДА ДАСТАНБЕКОВНА, ЕЛЮБАЕВА АЙНАШ ОРАЛОВНА**, **БЕКТЕМИРОВА БАЛЖАН ОРДАБАЕВНА** (КОКШЕТАУ, КАЗАХСТАН) РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНОЕ ОБУЧЕНИЕ НА ЗАНЯТИЯХ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ 165
NURSEITOVA NURBAKYT NURSEITKYZY (TALDYKORGAN, KAZAKHSTAN) THE USE OF WARM UP ACTIVITIES IN TEACHING FUNCTIONAL ENGLISH 172
ASSYLBEKOVA MARZIYA PAZYLOVNA, SHAIKHYMURATOVA INDIRA BERIKKHANOVNA (ASTANA, KAZAKHSTAN) OSTRACISM IN THE LEARNING ENVIRONMENT 176
ДЕМЕСИНОВА АЙЗАДА АЗАМАТОВНА, МУЗДЫБАЕВА ТАТТИГУЛЬ БОКЕНОВНА (КАРАГАНДА, КАЗАХСТАН) FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS IN WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS 181